

**SANAYİLEŞME SÜRECİNDE KAPAKLI KASABASINDA
(TEKİRDAĞ) TOPLUMSAL DEĞİŞME**

MEHMET ASLAN

725709

**CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin Sosyoloji Anabilim Dalı Uygulamalı
Sosyoloji Bilim Dalı İçin Öngördüğü

DOKTORA TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Vahap SAĞ

SİVAS
EYLÜL- 2002

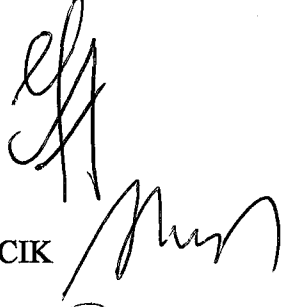
T 725709

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

İş bu çalışma jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Uygulamalı Sosyoloji Bilim

Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Halil ÇİVİ

Üye
Prof. Dr. Faruk KOCACIK

Üye
Prof. Dr. Vahap SAĞ

Üye
Prof. Dr. Ali ERKUL

Üye
Doç. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

Onay
Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

4.11.2002
HB Kaçmazoğlu
Doç. Dr. Bayram KAÇMAZOĞLU

Enstitü Müdürü V.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLolar LİSTESİ.....	IV
ÖZET.....	VII
SUMMARY.....	VIII
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM: I – KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
TEMEL KAVRAMLAR.....	6
1. Köy.....	6
2. Kent, Kentleşme, Kentlileşme.....	8
3. Kasaba.....	11
a) Kasabanın Tarihçesi.....	14
b) Türkiye’de Kasabaların Tarihçesi.....	20
4. Sanayileşme.....	24
5. Toplumsal Yapı.....	31
6. Toplumsal Değişme.....	34
7. Göç.....	40
8. Çağdaşlaşma, Uluslaşma.....	44
BÖLÜM: II - ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI ve YÖNTEMİ	50
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	50
2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	53
3. Araştırmanın Yöntemi.....	53
a- Örneklem Evreni.....	55
b-Örneklemin Seçilmesi ve Uygulanması.....	55
c- Yazılı Kaynaklar.....	56
d-Gözlem.....	56
e- Açık Görüşmeler.....	56
f- Soru Kağıdı.....	57
g- Araştırmanın Varsayımları.....	57
BÖLÜM: III – ALAN ARAŞTIRMASI (KAPAKLI KASABASI)	
A. KAPAKLI’NIN TARİHÇESİ.....	58

B.KAPAKLI'NIN YERİ, COĞRAFİ DURUMU VE İKLİMİ.....	59
C. KAPAKLI'DA YERLEŞME, ARSA VE KONUT.....	59
D. KAPAKLI'DA ULAŞIM.....	69
E. NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ.....	71
1. Nüfusun Özellikleri.....	76
2. Süresiz Nüfus Hareketleri.....	77
3. Süreli Nüfus Hareketleri (Seyahatler).....	82
F. KAPAKLI'DA YERLİLİK VE YABANCILIK ANLAYIŞI.....	84
G. KAPAKLI'DA EKONOMİK YAPI.....	88
1. Meslek Hareketliliği.....	95
2. Meslekler ve Gelir Düzeyi.....	97
3. Meslekler ve Göç.....	98
4-Mesleklerin Dağılımı.....	100
5-Borç İlişkisi.....	106
6-Kredi Kullanma ve Kefillik Durumu.....	107
7-Gelir Farklılıkları ve Tüketim Normları.....	111
H. KAPAKLI'DA SOSYAL YAŞAM VE İLİŞKİLER.....	129
1- Zenginlik Ölçütü.....	129
2- Sözü En Çok Geçen Kişi.....	132
3- Yakın Bulunan Kişi.....	133
4- Sorun Çözümünde Başvurulan Kişi.....	134
5- Kadınların Çalışması ve Bununla İlgili Tutumlar.....	135
I. KAPAKLI'DA SOSYAL GÜVENLİK VE SENDİKA ÜYELİĞİ.....	137
İ. KAKALI'DA AİLE YAPISI VE AİLEDE İNSAN İLİŞKİLERİ.....	138
1. Kapaklı'da Aile Yapısı.....	142
2. Anne, Baba ve Oğul İlişkisi.....	150
3. Anne, Baba-Kız Çocuk İlişkisi.....	155
J. KAPAKLI'DA TÖRENLER VE BU TÖENLERDEKİ İNSAN İLİŞKİLERİ.....	159
K. KAPAKLI'DA EĞİTİM.....	162
Kapaklı'da Okul Ve Öğrenci Durumu.....	164
L. KAPAKLI'DA KİTLE İLETİŞİMİ VE BAZI KAVRAMLAR.....	166

1. Televizyon.....	167
2. Gazete.....	169
M.KAPAKLI'DA DÜNYA VE TÜRKİYE KAVRAMI.....	172
N. KAPAKLI'DA BELEDİYE VE HİZMETLER.....	177
O.KAPAKLI'DA SAĞLIK HİZMETLERİ VE SAĞLIĞA İLİŞKİN TUTUMLAR	178
P. KAPAKLI'DA SİYASAL YAŞAM.....	180
R. KAPAKLI'DA DİNSEL YAŞAM VE İNANÇLAR.....	180
BÖLÜM IV: SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	186
KAYNAKÇA.....	197
EK: ANKET SORULARI.....	208

TABLÖLÄR LİSTESİ

TABLO-1. KONUTLARIN KAT DURUMLARI.....	62
TABLO-2. KONUTLARIN MÜLKİYET DURUMU.....	62
TABLO-3 KONUTLARIN ODA SAYISI.....	63
TABLO-4. KONUT EDİNME TÜRÜ.....	64
TABLO-5. KONUT DEĞİŞTİRME DURUMU.....	65
TABLO-6 KONUT DEĞİŞTİRME NEDENLERİ.....	66
TABLO-7 AİLE REİSLERİNİN YAŞ DAĞILIMI.....	76
TABLO-8 KAPAKLI'YA DIŞARIDAN GELENLERİN GELİŞ YILLARI....	78
TABLO-9 DIŞARDAN GELİŞ NEDENLERİ.....	80
TABLO-10 KAPAKLI'DAN GÖÇ ETMEYİ DÜŞÜNÜP DÜŞÜNMEDİKLERİ.....	81
TABLO-11 DOĞDUĞU YERE GİDİP GELME DURUMU.....	83
TABLO-12 DOĞDUKLARI YERDEKİ AİLELERİNDEN YARDIM ALIP ALMADIKLARI.....	83
TABLO-13 YERLİLİK YABANCILIK ANLAYIŞI.....	85
TABLO-14 KAPAKLI'DAKİ İŞYERİ VE TİCARETHANELER.....	90
TABLO-15 AİLE REİSLERİNİN VE BABALARININ MESLEKLERİ.....	95
TABLO-16 MESLEKLER VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN DOĞUP GELDİKLERİ YERLERE GÖRE İRDELENMESİ.....	98
TABLO- 17 AİLE REİSLERİNİN VE BABALARIN MESLEK DAĞILIMI..	100
TABLO- 18 KENDİ MESLEKLERİ İLE OĞULLARI İÇİN İSTENEN MESLEKLER.....	103
TABLO- 19 BORÇ PARA GEREKTİĞİNDE KİMDEN İSTESİNİZ.....	106
TABLO- 20 KREDİ KULLANMA VE KEFİL OLMA.....	107
TABLO- 21 BİRDEN FAZLA ÇALIŞANI OLAN AİLE REİSİNİN GELİRİ İLE BANKA KREDİSİ KULLANMA İLİŞKİSİ.....	108
TABLO - 22. AİLEDE BİR KİŞİ ÇALIŞANIN GELİRİ İLE BANKA KREDİSİ KULLANMA İLİŞKİSİ.....	109
TABLO - 23 ÖĞRENİM DURUM BANKA KREDİSİ KULLANMA İLİŞKİSİ.....	110

TABLO – 24 GELİR DÜZEYİ İLE DOĞDUKLARI YERDEKİ AİLESİNDEN YARDIM ALIP ALMAMA İLİŞKİSİ	112
TABLO-25 AİLELERİN YAKLAŞIK GELİRLERİ.....	113
TABLO- 26 BİRDEN FAZLA MAAŞ GİRENLERİN GELİRİ İLE CEP TELEFONU OLUP OLMAMASI İLİŞKİSİ.....	114
TABLO- 27 BİR KİŞİNİN ÇALIŞTIĞI AİLE REİSLERİNİN GELİRİ İLE CEP TELEFONU SAHİPLİĞİ İLİŞKİSİ.....	116
TABLO - 28 GELİR İLE OTOMOBİL SAHİPLİĞİ İLİŞKİSİ.....	117
TABLO –29GELİR İLE OTURULAN EVİN DURUMU.....	118
TABLO - 30 BİRDEN FAZLA KİŞİNİN ÇALIŞTIĞI AİLELERİN GELİRİ İLE TATİL İLİŞKİSİ.....	119
TABLO - 31 GELİR DÜZEYİ İLE PARA BİRİKTİRME İLİŞKİSİ.....	120
TABLO - 32 BİRİKMİŞ PARASI OLUP OLMAMA DURUMU İLE DEĞERLENDİRME BİÇİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	121
TABLO - 33 SAHİP OLUNAN EŞYALARIN DAĞILIMI.....	122
TABLO – 34 EVDE YAPILAN BESİN MADDELERİ.....	123
TABLO –35 DOĞUM YERİ İLE PARA BİRİKTİRME İLİŞKİSİ.....	125
TABLO –36 ÖĞRENİM DURUMU İLE PARA BİRİKTİRME DURUMU İLİŞKİSİ.....	126
TABLO –37 ÖĞRENİM DURUMU İLE CEP TELEFONUNA SAHİP OLMA İLİŞKİSİ.....	127
TABLO –38 ÖĞRENİM DURUMU İLE PARA BİRİKTİRME DURUMU İLİŞKİSİ.....	128
TABLO-39 BİR İNSANIN ZENGİN SAYILABİLMESİ İÇİN NELERE SAHİP OLMASI GEREKİR.....	129
TABLO-40 GELİR VE ZENGİNLİK ÖLÇÜTÜ İLİŞKİSİ.....	131
TABLO-41 KAPAKLI'DA SÖZÜ EN ÇOK GEÇEN KİŞİ.....	132
TABLO-42 KAPAKLI'DA KENDİNİZE EN YAKIN BULDUĞUNUZ KİŞİ NEYİNİZ OLUYOR?.....	133
TABLO-43 SORUN ÇIKTIĞINDA KİME BAŞVURUSUNUZ?.....	134
TABLO -44. EŞ VE KIZLARIN ÇALIŞMASINA İLİŞKİN DÜŞÜNCE VE	

TUTUMLAR.....	135
TABLO –45 SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARINA ÜYELİK.....	137
TABLO –46 AİLE BİÇİMLERİNİN DAĞILIMI.....	142
TABLO –47 EVLENME BİÇİMLERİ.....	144
TABLO –48 AİLE REİSLERİNİN VE EŞLERİNİN EVLENME YAŞI.....	145
TABLO –49 AİLE BÜYÜKLÜĞÜ.....	146
TABLO –50 AİLELERİN ÇOCUK SAYISI.....	147
TABLO –51 AİLE REİSLERİNİN İSTEDİKLERİ İDEAL ÇOCUK SAYISI	148
TABLO –52 AİLE REİSİ DIŞINDA ÜCRETLİ BİR İŞTE ÇALIŞANLAR VE YAKINLIKLARI.....	149
TABLO –53 ÇOCUKLARI İLE ANLAŞMAZLIK KONULARI.....	151
TABLO –54 BİR KİMSE YAŞLANINCA ONA KİM BAKMALI.....	152
TABLO –55 AİLE İLE İLGİLİ KARARLARIN ALINMASINA İLİŞKİN TUTUMLAR.....	157
TABLO –56 AİLE REİSLERİNİN VE EŞLERİNİN ÖĞRENİM DURUMU...	163
TABLO –57 OKULA GİDEN ÇOCUK DURUMU.....	164
TABLO –58 EN ÇOK İZLENEN TV PROGRAMLARI.....	168
TABLO –59 GAZETE OKUMA SIKLIĞI.....	169
TABLO –60 GAZETE OKUDUKLARI YER.....	170
TABLO –61 EN ÇOK OKUNAN YAZILAR.....	171
TABLO –62 TÜRKİYE’NİN KAPAKLI’YA EN UZAK YERİ.....	173
TABLO –63 KAPAKLI’YA DÜNYANIN EN UZAK YERİ.....	174
TABLO –64 ÖĞRENİM DURUMU İLE EN KISA ZAMAN KAVRAMI DÜŞÜNCESİ.....	175
TABLO –65 BOŞ ZAMANARINDA NELER YAPARLAR.....	176
TABLO –66 ÇOCUKLARINIZIN DOĞUMUNU KİM YAPTIRDI.....	178
TABLO –67 DOKTOR GEREKTİRDİĞİNDE GİDİLEN YERLER.....	179
TABLO –68 SEÇİMLERDE OY KULLANMA SIKLIĞI.....	180
TABLO –69 NAMAZ KILMA SIKLIĞI.....	181
TABLO –70 ÖĞRENİM DURUMU İLE ORUÇ TUTMA DURUMLARI İLİŞKİSİ.....	183

TABLO – 71 ÖĞRENİM DURUMU İLE ÇOCUKLARI KUR’AN KURSUNA
GÖNDERME İLİŞKİSİ.....

ÖZET

Bu çalışmada Kapaklı Kasabası sanayileşme ve toplumsal değişme ilişkisi içinde incelenmiştir. Kasaba kısa dönemli toplumsal değişmelerin gözlemlenip saptanabilmesi amacı ile izlenme çerçevesinde yeniden incelenmiştir.

Araştırmanın kuramsal bölümünde konu ile ilgili olan kavramlardan köy, kent, kasaba, göç, sanayileşme, toplumsal yapı, toplumsal değişme, uluslaşma ile ilgili bilgi verilmiştir.

Araştırmada % 15 örneklem alınmış ve 573 aile reisine anket uygulanmıştır. Bilimsel araştırmalarda kullanılan gelen diğer tekniklerle elde edilen bilgilerle birlikte yapılan değerlendirmeden sonra araştırma sonuçlanmıştır.

Araştırma sonucunda nüfus yapısı itibarı ile Kapaklı'nın endüstriyel çalışma çağında genç, dinamik, dışa açık bir nüfusa sahip olduğu görülmüştür. Ekonomik toplumsal yaşam, tarımsal üretim biçiminin yerleşim birimi olan köyden tümü ile farklı bir nicelik ve niteliğe dönüşmüştür.

Ailenin yapısı ve ilişkiler kentsel nitelikler doğrultusunda hızlı bir değişim geçirmiş, geçirmektedir. Aile küçülmüş; çekirdek aileye dönüşmüş, ilişkiler demokratikleşmiştir.

Kitle iletişim araçlarından yararlanma ve etkilenme düzeyi yüksektir.

Eğitimden beklenti ve yararlanma düzeyi yüksektir.

Küreselleşme gelişmesi çerçevesinde olduğuna inanılan bir biçimde toplumsal sorunlar karşısında kayıtsızlık; depolitizasyon, örgütsüzlük gözlemlenmiştir

Aynı etmen nedeni ile dinsel tutumlar güçlenmiştir.

Yine aynı etmenin etkisi ile hemşehrilik dayanışma ve tutumu güçlenmiştir.

Laikleşme, uluslaşma süreci açısından ele alınıp değerlendirilmesi gereken bu iki duruma vurgu yapılmak istenmiştir.

SUMMARY

In this work, a Turkish town called Kapaklı in the region of Marmara is widely examined in terms of the relationship between industrialisation and social change. A similar research was carried out a couple of years ago. The present research enables me to re-evaluate 'short term social change' in the town.

In the conceptual framework of the work are presented some of the fundamental concepts relating to the research subject such as village, town, city, migration, industrialisation, social structure, social change and the process of being a nation.

The sample group of the research is made of 573 the chief members of the family and they are all asked to fill in a standard questionnaire. In addition, some of the techniques such as observation, interview etc. are also used.

It is observed that Kapaklı has a young, dynamic population. Economical structure of town is also shifted since the time when the first research was carried out. The family structure and domestic relation are also changed in the line of rapid urbanisation. The size of the family is shrunk, turning out to be a nuclear family and the relation within family became much more democratical. The level of benefiting from mass media is higher than ever before and majority of the people is more open to their effects. The level of schooling and the expectations from educational system is also escalated.

Consequently, two points are especially emphasised and discussed with regard to the process of secularisation and being a nation; 1)religious attitude among the respondents in the sample group is much more powerful than before. 2) The sense of coming from the same village or town (hemşehrilik) and supporting each other also goes up than before.

GİRİŞ

Sosyolojide uygulama ile kuram ilişki ve etkileşimi özenle gözetilen bir bütünsellik içinde olmak durumundadır. Tüm sosyal bilimler kadar hatta onlardan da öte sosyoloji son kertede konusu ile ilgili tanımlayıcı, açıklayıcı yasalara ulaşma amacını güder. Bu ise kuram uygulama etkileşimi sağlanmadan gerçekleştirilemez.

Kuramsal temelden ve çerçeveden yoksun araştırma ya da uygulamalardan üretilen sonuçların bilimsel tutarlılığı hatta bilimselliği nasıl söz konusu olamaz ise uygulama olmaksızın geliştirilecek bir kuram da dayanaktan yoksun dolayısıyla bilimsellikten uzak olacaktır.

Çok iyi bilindiği üzere bilimsel bilgi bilimsel yöntemle elde edilen bilgidir. O nedenle yapılan çalışmaların sıradan bir gözlemden farklı, yani bilimsel çalışma olabilmesi için bilimsel yöntemin uygulandığı kuramsal ilişki ve etkileşimin gözetildiği bir bütünsellik içinde gerçekleştirilmesi gerekir.

Sosyolojinin bilim olması konusu olan toplumu sadece tanımak, tanımlamak ve betimlemekten öte, onun gelişimine katkıda bulunacak bir alan olarak ele alınması ile olanaklıdır. Bu katkı ise kuşkusuz toplumu tanımakla başlar ve olanaklı olur. Toplumu tanıyabilmek, tanımlayabilmek ve anlayabilmek ise bütünsel tutarlılığa sahip bilimsel araştırmalarla mümkündür.

Toplumu meydana getiren bireyler değişik yerleşim birimleri ve biçimlerinde yaşarlar. Başka bir anlatımla, yerleşim birimleri ya da biçimleri bireylerin toplumsal ilişkilerini; toplumsallıklarını gerçekleştirdikleri mekansal temelli toplumsal birimlerdir. Dolayısıyla bu toplumsallıklarının gerek sonucu etkileşimi çerçevesinde toplumsal yapı ve değişimin etkilerine açık oldukları kadar toplumsal yapı ve değişimi de etkileme gücüne sahiptirler.

O nedenle yerleşim birimleri ya da biçimlerinin araştırılması, izlenmesi toplumsal yapının ve toplumsal değişimin bütünselliğini yapının ve yapıda meydana gelen değişimlerin ya da yapısal özelliklerin parçalara ne denli yansıdığını göstermesi açısından gereklidir ve önemlidir.

İşte tüm bu nedenlerle ortaya çıkışı ve geçirmekte olduğu, olacağı süreç nedeniyle de özgün olduğuna inanılan bir yerleşim biçimi ya da birimi izlenme nitelikli de olan bir yinelenme şeklinde doktora boyutunda incelenmek araştırılmak istenmiştir.

Araştıracığımız yerleşim birimi olan Kapaklı köy yerleşim biçimi iken yakınındaki yoğun sanayileşme ile birlikte nicelik nitelik değişimi sürecine girmiştir. Bu kasaba tipik bir köy yerleşim biçimi iken 1986 yılında belediye örgütünün kurulması ile yeni bir niteliğe bürünmüş ve hemen ardından tarafımızca yüksek lisans boyutunda incelenmiştir.

Kısa dönemli toplumsal değişme araştırmaları bağlamında ve sanayileşme-toplumsal değişme ilişki ve etkileşimi çerçevesinde izlenmeyi de içerecek bir biçimde doktora boyutunda olmak üzere yeniden araştırılmak istenmiştir.

Araştırmamızda kasabanın hem toplumsal yapısı hem de toplumsal değişmesi sanayileşme etmeninin belirleyiciliği öngörülerek incelenmesi amaçlanmıştır.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere çalışmamızda sanayileşmenin belirleyiciliği varsayılmıştır.

Bunun yanında bir diğer önemli varsayımımız da nicelik nitelik ya da maddi ve manevi öğelerin değişim sırası, yoğunluğu çerçevesinde öncelikle maddi öğelerde değişimin ağırlıklı olacaktır.

Yine giderek üretim biçimi-üretim ilişkileri etkileşimi bağlamında geleneksel, kırsal düşünce ve tutumlardan kentsel modern düşünce ve tutumlara doğru bir evrimselleşmenin değişimin gözlemlenebilir saptanabileceği varsayılmıştır. Dolayısıyla kırsal, geleneksel üretim biçimi olan tarımsal üretim ve ağırlıklı olarak küçük aile işletmeciliği içinde en azından kadınların aile içinde ücretsiz emek sunmasından ve de çok sınırlı ücretten aile dışı ücretli emek sunan ve görece yüksek gelire kavuşan bireylerin meydana çıktığı yerleşim biçiminde başta tüketim normları olmak üzere giderek tutum ve değerlerde değişme beklendiği varsayılmıştır. Böylece gelirin kaynağı olan çalışan iş öncelikli etmen olarak kabul edilmiştir.

Yine kasabayı oluşturan bireylerin gelmiş oldukları üretim biçimi ve üretim ilişkilerini içeren doğum yerleri de ilişkilendirilerek irdelenmiştir.

Bir başka varsayım da öğrenim durumlarının değişme üzerinde etkili olabileceğidir.

Meslek hareketliliği de bir önceki üretim biçiminde üreten yaşayan baba meslekleri ile de irdelenirken düşünce ve tutumlarda kentsel tutum ve değerler yönünde değişimin ortaya çıkacağı varsayılmıştır.

Kuşkusuz daha önce de değinildiği üzere, araştırmamızda yerleşim birimleri veya biçimlerinin toplumun genel yapı ve değişmesiyle karşılıklı bir etkileşim içinde oldukları göz önünde bulundurulmuştur.

Bu bağlamda araştırmamızın birinci bölümü kuramsal çerçeveden oluşmuş, araştırmamızı ilgilendiren kavramlara değinilmiş gerekli bilgiler verilmiştir. Kapaklı'nın kasaba olmasından önceki durumu ve gelenlerin çoğunun doğdukları yerleşim biçimi olan köy hakkında bilgiler sunulmuştur.

Toplumsal değişimin genel doğrultusu olan köyden kente doğrultusu izlenerek kent, kentleşme, kentlileşme kavramları tanımlanmış ve incelenmiştir. Daha sonra ise araştırmamızın konusu olan kasabanın bugünkü durumu ile ilintisi gereği kasabalarla ilgili mümkün olduğunca geniş bilgi sunulmuştur.

Bizi araştırmaya sevk eden belirleyici etmen sanayileşme konusu da doğaldır ki kuramsal çerçeve içinde ele aldığımız bir diğer kavram olmuştur.

Değindiğimiz diğer iki önemli kavram ise toplumsal yapı ve toplumsal değişme kavramları olmuştur. Gerek toplumsal yapı gerekse toplumsal değişme kavramlarının bir alt birim olan Kapaklı kasabasına etkisi çerçevesinde ele alınması kaçınılmazdı.

Göç olgusu da araştırma alanımız özelinde önemli bir kavramdır. Kapaklı, Çerkezköy'deki sanayileşme öncesinde sürekli dışarıya göç verirken sanayileşme sonrasında bu olgu ile bu kez tersine bir biçimde muhatap olmuştur. Dolayısıyla göç kavramı da kuramsal çerçevemiz içinde düşünülmesi gereken bir kavram olarak görülmüştür.

Son dönemlerde uluslar arası ve ulusal düzeyde tartışılan olgu ve kavramlardan çağdaşlaşma ve uluslaşma da araştırma konumuzla ilintili görülmüştür. Değişik yerelliklerden; feodal yapılardan ulusal pazar için üretim birimlerinde çalışarak farklı yerelliklerden bireylerle bir araya gelen bireylerin birlikte yaşama sürecinin ulusallık

düzeylerinin ve ulus, uluslaşma olguları ile içiçeliğine inanılan çağdaşlık düzeylerinin değerlendirilebilmesi çerçevesinde bu kavramların ele alınmasının gerekliliği açıktır.

Araştırmamızın uygulama evreleri konusunda bilgi verildikten sonra Kapaklı ile ilgili genel bilgilerin verildiği ikinci bölümde kasabanın mekansal özellikleri bir bakıma maddi alt yapısı ile ilgili bilgiler, ulaşım ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Daha sonra kasabanın nüfusuna ilişkin bilgiler verilmiş; nüfusun nicelik ve niteliksel yönleri irdelenmek istenmiştir. Kapaklı'da yaşayan insanların ilişkilerinden yerlilik ve yabancılaşma anlayışı irdelenmiştir.

Üretim biçimi, üretim ilişkileri bağlamında en önemli bölüm olan toplumsal ekonomik yaşam irdelenmiş, geleneksel tarımsal üretim biçiminden dönüşüm kasabanın yaşamında ve bireylerin yaşamında irdelenmek istenmiştir.

Yine üretim biçimi çerçevesinde meslek hareketliliğine ilişkin durum irdelenmiş elde edilen veriler sunularak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Daha sonraki bölümlerde kadınların çalışmasına ilişkin tutumlardan, gelir farklılıklarına, tüketim normlarına, sosyal güvenlikle ilgili özelliklere değinilmiş, bilgiler verilmiştir.

Ailenin toplumun en önemli kurumlarının başında gelmesi nedeniyle olabildiğince kuram uygulama birlikteliği çerçevesinde ağırlıkla durulmaya çalışılmıştır.

Toplumsal ilişkilerde önemli yansımaları olan törenler ve törenlerdeki insan ilişkilerinin ardından eğitim konusu irdelenmeye çalışılmıştır.

Yine toplumsal yapı ve değişme araştırmaları çerçevesinde yapıldığı üzere kitle iletişimi ve bununla ilgili kavramlar da irdelenmiştir. Aynı şekilde bazı kavramlar konusundaki tutum ve düşüncelere değinilmiştir.

Kapaklı'nın belediye hizmetleri, sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi verilmiş, sağlığa ilişkin tutumlar irdelenmiştir.

Daha sonra siyasetle ilgili durum ve tutumlar irdelenmiş ve ardından dinsel yaşam ve inançlarla ilgili bilgiler verilmiş ve değerlendirmeler yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

Doğal olarak tüm bu bilgiler, veriler, değerlendirmeler ve yorumlar 1988'deki araştırmamıza ve başka aynı konulu araştırmalarla anlamlılığı ve gerekliliği çerçevesinde karşılaştırmalı olarak verilmeye çalışılmıştır.

Kuşkusuz tüm bilgi ve veriler, yorumlar, değerlendirmeler sonuç ve değerlendirme bölümü ile özetlenerek sunulurken genel değerlendirme yorum ve önerilerimiz sunulmuştur.

Bu çalışmanın yapılmasına temel teşkil eden doktora çalışmam esnasındaki hoşgörülü, anlayışlı, sabırlı tutumu nedeniyle danışmanım Prof. Dr. Vahap SAĞ'ın hakkını ödeyemem. İçten saygılarımı, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bölümümüzün mütevazı öğretim üyeleri, hocaları Prof. Dr. Faruk KOCACIK ve Prof. Dr. Ali ERKUL'a çok şey borçluyum, kendilerine teşekkürlerimi sunarım.

Üniversiteye öğretim elemanı olarak başladığım yıllardaki bölüm başkanım, doktora dersi hocam olan daha sonra üniversitemizden ayrılmakla birlikte yakın ilgisini her zaman gördüğüm ve hissettiğim Prof. Dr. Halil ÇİVİ'de bende ayrı bir yeri olan değerli bir hocamdır, kendilerine teşekkürlerimi sunmak isterim.

Çalışmamın bilgisayarla ilgili boyutunda ilgi ve desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Nevzat GÜLDİKEN'e teşekkür etmek isterim. Bölümümüz öğretim üyelerinden Doç. Dr. Zafer CİRHİNLİOĞLU'nun içtenlikli ilgisini anmadan geçemeyeceğim. Aynı şekilde ülkemizin genç ve üretken toplumbilimcisi Doç. Dr. Sezgin KIZILÇELİK'in ilgisini de belirtmeliyim. İlgi ve katkısını teşekkürle anmam gereken bir diğer değerli kardeşim de Yrd. Doç. Dr. Cemal YALÇIN'dır. Yrd. Doç. Dr. Metin EROL'u, özellikle de Yrd. Doç. Dr. Ziyet BAHADIR'ı hep sevgi ve saygı ile anacağım. Bilgisayar aşamasındaki desteği için Arş. Gör. Ahmet MAZLUM'a da teşekkür etmek isterim. Bölümümüzün çalışkanı, içten sekreteri Ali ÖZELMA'yı da sevgi ile anmak isterim.

Araştırmam esnasında ilgilerini esirgemeyen Kapaklı Kasabası'nın başta belediye başkanı olmak üzere tüm ilgililerine ve halkına teşekkür ederim.

Eşim Aynur Aslan'ın destek, sabır ve katkılarını anarak teşekkürlerimi sunmak isterim.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. TEMEL KAVRAMLAR

1. Köy

İnsan, yaşamını sürdürebilmek için ilk ve zorunlu olarak doğaya başvurmuştur. Yine insanoğlu bir arada yaşamak için sınırlı sayıda; grup niceliği sayılabilecek insanla belirli bir mekanda yerleşmiştir. Dolayısıyla küçük topluluk ve doğa gerçekliği köy kavramının temelini oluşturmuştur. O nedenle de yerleşim birimi olarak köy kendisini meydana getiren insanların doğaya en yakın olduğu, doğayla en çok iç içe bulunduğu yerdir; yerleşim biçimidir.

Nitekim bu özellikler köy tanımlarında da vurgulanmıştır. Örneğin köyün sözlük tanımı şöyledir: “Halkı belli bir toprak bütününe işleyen, kır yerleşmesi düzeninde konutlar topluluğu” (Türkçe Sözlük, 1974). Ancak toplumsal gelişmeler, ilişkiler ve işleyiş köy tanımlarına süreç içinde başka etmenlerin katılmasına neden olmuştur. Başka bir deyişle köy tanımlanırken başka ölçütlerden de yola çıkılmıştır. Hukuk da bu ölçütlerden biridir. Nitekim 1924 tarihli köy kanununun 1. ve 2. maddelerine göre “Nüfusu iki binden aşağı yurtlara köy denir... Cami, mektep, otlak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler” (17 Mart 1924 tarihli köy kanunu). Aslında bu tanım hukuk ölçütlerinden çok köy yerleşim biçiminin yasal çerçevesini çizmektedir. Çünkü tanıma bakıldığında nüfus, ortak kullanım alanlarının tanımı, yerleşme sıklığı gibi ölçütleri görmekteyiz.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ise çok daha geniş, kapsamlı bir köy tanımı yapar. Yani birçok ölçütün göz önünde bulundurulduğu bir tanımdır bu tanım: “Köy, kanuni, demografik ve nitelikle ilgili kriterlerin ışığında: ekonomik yapısı büyük bir ağırlıkla tarıma dayalı, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşme sınırına sahip en küçük idarî üniteyi teşkil eden ve nüfusu iki bine kadar olan topluluktur” (2.B.Y.K.P, 1967: 236).

Sosyal bilimlerdeki olay, olgu ya da kavram tanımlarındaki farklılık kuşku yok ki köy tanımında da geçerlidir.

Ozankaya'ya göre, "Köy toplulukları, geleneksel biçimiyle genellikle tarımla uğraşan içinde buldukları toplum bütünlüğü ile ortak çıkarları az olan ve sınırlı ölçüde eşgüdülmüş bulunan; birbirleri karşısında da güçlü özerklik eğilimleri gösteren; toplumsal çevreden çok doğal çevre ile yoğun ilişkiler içinde bulunan birkaç düzine ile birkaç yüz arasında değişen sayıda hanelerden kurulu belli ve özenle korunan sınırları bulunan topluluklardır" (1986: 219). Ozankaya'nın tanımı hemen tüm ölçütleri göz önünde bulunduran oldukça kapsamlı bir tanımdır.

Köyü, "sosyal bir yapı" olarak gören Tütengil tanımında köyün sosyal yanına ağırlık verir: "... cemaat hayatının, nispi bir kapalılığın, geleneksel bir dayanışma ve yaşama biçimlerinin köy hayatına damgasını vuran temeli üzerinde yükseldiği görülür" (1969: 46).

Köye ilişkin değişik bir tanım ise Yasa'nın tanımıdır. Tarihle ilişkisini de vurguladığı tanımında Yasa köyü, "Köy topluluğu, uzaklık ve yer bakımından öteki topluluklardan ayrı bir coğrafi ve ekolojik konumda yerleşmiş olan ve bu topluluklarla az çok ilişki halinde, kendisine özgü ir işgücü olan ve çoğunlukla tarımda toplanan, tarımsal örgütü ve özel bir adı ile tarihi bulunan, az nüfuslu bir insan birliğidir" (1973: 84).

Yukarıya alınan ya da alınmayan köy tanımları gözden geçirildiğinde görünen özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak olanaklıdır.

" 1. Köy, her şeyden önce üretim yapısı açısından diğer yerleşmelerden farklıdır. Köyde tarıma dayalı bir üretim yapısı vardır. Bu yapının özelliğine uygun olarak işbölümü fazla gelişmemiştir. İnsanlar kendileri için gerekli üretimin her kademesinde ve birden fazla işte çalışmaktadırlar. Üretim ilişkileri insan-toprak etkileşiminin yoğunluğundan ötürü sınırlı sayıda işi köy yaşamı için yeterli kılmakta; işbölümü ve uzmanlaşmayı geliştirmemektedir. Üretimin cinsi ve miktarı için gerekli olan zamanın görece genişliği de aynı doğrultuda bir etki yapmaktadır. Üretim, doğa koşullarından fazlaca etkilenmektedir.

2. Köy, insan ilişkileri açısından da diğer yerleşmelerden farklıdır. Köydeki insan ilişkileri yüz yüze, birincil ilişkilerdir. İnsanlar arasında da yansıma vardır. Geleneksel değer ve tutumlar insan ilişkilerinin en belirgin özelliğidir.

3. Köy, ekolojik yerleşim açısından diğer yerleşmelerden farklıdır. Köyün doğaya ve toprağa dayalı olan kökeni onu doğadan ve topraktan en bol ve en kolay yararlanabileceği bir ekolojik çevrede kurulmaya itmiştir. Uygun toprak ve sulama, yaşamını sürdürülebilirlik açısından korumaya elverişli yerler, bu ekolojik, coğrafi yer seçiminde etkili olan etmenlerdir.

4. Köy nüfusunun gerek niceliği gerekse niteliği açısından da diğer yerleşmelerden farklıdır. Bu farklılık ise, zaman içinde ortaya çıkmış bir farklılık olmakla birlikte köyün kurulmasında da etkili olan yahut görülen bir özellik ya da farklılık olarak kabul edilebilir. Eski dönemlere ulaşan kuruluşu ile köy elverişli ve yeterli toprak ve su bulunduğu oranda kurulabilmektedir. Bu ise üretim yapısının biçimi de eklendiğinde fazla bir nüfusu gerektirmemektedir. Üretim sınırlı ama yeterlidir. Nüfus da bu yeterlilikle dengeli bir niceliğe erişmekte ve durmaktadır. Bu, denge eski dönemlerde yeni bir yerleşim yeri kurmakla sağlanırken günümüzde kentlere göçle sağlanmaktadır. Köyün toplumla bütünleşmede görece bütünleşmemişliği nüfusun niteliğini de etkilemektedir. Dışa açık olmayan; hareketliliği az, eğitim düzeyi düşük bir nüfusa sahiptir. Günümüzde kentlere göç nedeni ile köy nüfusunun yaşlandığı da söylenebilir” (Aslan, 1988: 5-6).

2. Kent, Kentleşme, Kentleşme

Sanayileşme sonrasında sanayi toplumunun yerleşim biçimine baktığımızda egemen yerleşme biçimi kendir. Hatta sanayileşme ile kentleşme zaman zaman birbirinin yerine ikame edilebilecek denli iç içe kavramdır. Bu bağlamda bir kent tanımını Kıray yapar. Kıray’a göre kent, “tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretiminin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir” (1982: 57).

“Kent üretimi ile, tüketimi ile, nüfusu, ekonomik gücü, insan ilişkileri ve değerleri ile bir toplumsal olgudur. Yani her toplumsal olgu gibi kent de birden fazla ögenin ya da niteliğin bir araya getirdiği bir ilişkiler, etkileşimler bütünlüğüdür (Aslan, 1988: 8). Nitekim yukarıdaki tanımın da böylesi kapsamlı bir tanım olduğu açıktır. Yani Kıray kenti çok boyutlu; birden fazla ölçüte göre tanımlamaktadır. Böylesi tanımlar aynı zamanda toplumbilimsel ölçüte göre yapılan tanımlar olarak da nitelendirilebilir.

Örneğin Sencer’in kent tanımının toplumbilimsel ölçüte göre yapılmış bir tanım olduğu söylenebilir. Sencer’e göre kent, “... Çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış, 10 binin üstünde nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütlü bir fiziksel, toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşmelerdir.” (1979: 17)

Ancak, Erkul’un deyimi ile “... Toplumbilimsel açıdan daha az tartışılır bir kent tanımına ulaşmak oldukça güç görülmektedir” (1983: 26). Bu kaygıyı da göz önünde bulundurarak geliştirdiği kent tanımında mümkün olduğunca kapsayıcı olmak isteyen Erkul’un kent tanımı şöyledir: “... tarım dışı etkinliklerin, örgütlenmenin, uzmanlaşmanın ve ihuislaşmanın fazlaca olduğu, genişleyen bir alan içinde büyük bir nüfus kitlesini barındıran ve üretimin denetlendiği, ikincil ilişkilerin yaşantıda egemen olduğu, karmaşık, farklılaşmış ve örgütlü bir toplumsal bütünlüğe sahip yerleşim birimi...” (1983: 26)

Toplumbilimsel ölçüte göre yapılan başka tanımlar da vardır. Örneğin: “yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve bir takım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu” (Queen, 1955: 12) veya “toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu nispeten geniş, yoğun nüfuslu ve mekanda süreklilik niteliği olan yerleşmelerdir” (Wirth, 1938: 8).

Kent konusunda bir tanım grubu olarak ekonomi ölçütüne göre yapılan tanımlara da değinmek gerekir. Zira kentlerin çok yoğun; üretim, üretimin denetlenmesi, tüketim, pazarlama vb. gibi ekonomik işlevlerin yaşandığı yerleşmeler olduğu muhakkaktır. O nedenle bu ölçüte göre yapılmış bir kent tanımını vermek gerekebilir: Kent, “mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinmelerini karşılamak için ortaya çıkan bir mekanizmadır” (Ratcliff, 1949: 22). tüm farklılıklarına karşın tanımların tümünden anlaşılabilir kentin zaman içinde oluşmuş

bir yerleşme biçimi olduğudur. Bu süreç, “nüfus çoğalması, alan genişlemesi, üretimin farklılaşması, ilişkilerin farklılaşması ve karmaşıklaşmasıdır” (Aslan, 1988: 9). Bu süreç sonunda oluşmuş olan kenti Kıray şöyle tanımlamakta, daha doğrusu betimlemektedir: “Modern sınıai toplumlarda şehirler, sanayii topluma dağıtım ve malî idarî merkez fonksiyonuna sahiptir. Buhar, elektrik, içten patlarlı motor gibi gayri uzvî enerjinin sınıai ve zirai üretime ve haberleşmeye tatbiki, olağanüstü nüfus birikimini, büyük bir fazla üretimi, geniş çapta ve etkili bir şekilde farklılaşma ve örgütlenme imkanını yaratmıştır.” (1985: 266) Kıray burada, denilebilir ki günümüz metropollerini son yıllarda kullanılan güncel, popüler bir deyimle megapollerini anlatmaktadır.

Buraya değin farklı tanımları verilen yerleşim birimleri olan kentlerin sanayi toplumunun egemen yerleşme birimleri olduğu bilinmektedir. Bu oluşum kentleşme olarak nitelendirilmektedir. Keleş, kentleşmeyi “Dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır.” (1983: 6) diyerek ifade etmektedir. Geniş anlamda kentleşme ise: “Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak, kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak...” (Keleş, 1980: 70) tanımlanabilir.

Doğaldır ki, kent yerleşim birimleri çoğalıp nüfusun çoğunluğunun buralarda yaşaması ve örgütlenme, işbölümü, uzmanlaşmanın ortaya çıkması farklı insan ilişkilerini yaratır ki bu da kentlileşmedir.

“Kentlileşen insanda, ekonomik ve sosyal olmak üzere iki bakımdan değişim olmaktadır. Başka bir tanımla kentlileşmenin iki yanı vardır.” (1983: 21) diyen Kartal bunları “a) ekonomik bakımdan kentlileşme, b) sosyal bakımdan kentlileşme” (1983: 21) olarak sınıflandırır. Daha sonra da her iki bakımdan kentlileşmeyi de kısaca tanımlar:

“Ekonomik bakımdan kentlileşme, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal bakımdan kentlileşme ise, kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir” (1983: 21).

Bir başka tanıma göre ise kentleşme “... Kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel, özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir” (Keleş, 1980: 71).

Sonuç olarak “Kent olgusunun ortaya çıkışı, sayısının artışı, içerdiği nüfusun artışı, bu nüfusun niteliğinin de değişmesi olarak üç aşamalı bir süreç sonunda günümüz toplumsal yapısında ortaya çıkan insanı kentli olarak nitelendirmekteyiz.” (Aslan 1988: 10) Kuşkusuz, “Değer sistemlerinin daima ekonomik ve toplumsal gelişmelerin biraz gerisinde kaldıklarını...” (Black, 1989: 85) göz önünde bulundurarak.

3. Kasaba

Tarıma dayalı üretimin egemen olduğu, köy ile tarım dışı üretimin egemen olduğu kent arasındaki yerleşim biçimi olan kasaba, araştırmamızın en önemli temel kavramıdır.

Erkul’a göre; “ilk bakışta kasabaların, köy ve kent biçimlerinden nüfus, uğraşı alanları, yönetim ve toplumsal hayat biçimi açısından temelde farklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir” (Erkul, 1984: 91). Yani gerek üretim yapısının niteliği gerekse nüfusu ve yerleşme konumu ile kasabaların en tipik özelliği köy ile kent arasında bir yerleşim biçimi olmasıdır. Yerleşme konumu, barınan nüfus ve nüfusun çalıştığı üretim yapısı itibarıyla gösterdiği bir tür ara ya da geçiş yerleşimi özelliği, kasaba insanının sosyal yapısında da kendini gösterir.

Ancak bu geçiş özelliğini “ne kentli ne de köylü” olarak algılamamak gerekir. Özellikle de uzun bir tarihsel geçmişi bulunan klasik kasabalar açısından bu durum daha da önemlidir. Daha açık bir ifade ile kasabalı da köylü ve kentli gibi özgündür; bir tür yapılaşmış, kalıplaşmış bir yerleşim biçimi bireyidir.

Bu araştırmanın konusu olan Kapaklı gibi kasabaların ise günümüz devingen ulaşım, iletişim ve etkileşim koşulları içinde klasik kasabalılık özelliği kazanıp kazanmadığının, kazanıp kazanmayacağına araştırma, inceleme ve saptamalara muhtaç olduğu kabul edilmelidir.

Oysa toplumbilim araştırmalarının “... köy, kent yerleşim birimlerinde yoğunlaşması...” (Erkul, 1983: 10) nedeniyle “ kasabanın kendi yapısının ve özelliklerinin tanınmasını engellemiş ve dolayısıyla kasaba...” (Erkul, 1983: 10) tanımını yapılması bile zorlaşmıştır.

Kasabaya ilişkin şimdiye değin yapılan tanımlarda kasabalar için kent ile köy arasında bir yerleşim birimi özelliklerinin uygulandığı görölmektedir. Örneğin, kasaba “ köy ile kent arasındaki bir geçişim yerleşmesini, değerler düzenine sıkıca sarılarak sürdürmeye çakışan, fakat iki yanlı etkiler karşısında bir bireşime kavuşamayacak çoğunluğu ne köy ne de kent olmayan” (Tütengil, 1975, 1974) bir yerleşim biçimidir. Tütengil’in tanımında kasabanın bir tür kişilik oluşturma içerisinde olduğu ama bu sürecin tamamlanmamış olduğuna vurgu yapılmaktadır. Durumun böyle olup olmadığının, en azından durumun devam edip etmediğinin saptanması için araştırmaların çoğaltılmasının gereği açıktır.

Kent, kasabaya göre daha uzak olmasına karşın köyün üzerinde kasabayı açan bir güç uygularken kasabayı bir araç olarak kullanmakta ve bir anlamda kasabanın köyle olan ilişkilerini kendince düzenlemesini engellemektedir. Benzer bir düşünce Karpat tarafından da ileri sürölmekte ve Karpat kasabanın direncinin nedeni olarak köyü sömürmesini göstermektedir. Ona göre “ kasaba köyün üzerine kurulmuş ve onu sömürmekle gelişmiş bir sosyal düzendir. Alabildiğine ferdiyetçi hatta asidir. Köy üzerinde sağladığı ekonomik ve sosyal üstünlüğü korumak için müfrit muhafazakardır” (Karpat, 1962: 6). Tütengil ve Karpat’ın tanımları birlikte değerlendirildiğinde benzerlik görölmektedir. Başka bir deyişle Tütengil’in ortaya koyduğu özellikleri Karpat kasabanın sömürücü niteliğinin ansıması olarak göstermektedir.

Ölkemizdeki il, ilçe rekabet ya da çekişmelerinin bire bir olmasa bile Karpat’ın saptaması ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Türkiye’de kasaba olgusunun “ bilimsel ölçülerle pek az incelenmiş olduğunu...ve ... bu nedenle bu gün bu toplulukların ortak, genel özelliklerinin derli toplu bir biçimde ortaya konulabilmiş olmadığını...” (Ozankaya, 1984: 263) belirten bir diğer toplumbilimci de Ozankaya’dır. Kasabaların “... büyük çoğunluğu nüfus 2-7 bin arasında değişen yerleşim yerleri” (Ozankaya, 1984: 263) olduğunu beliren Ozankaya

kasabayı şöyle tanımlar: “Türkiye’de köyler ile kentler arasında bir yer tutan; doğal gelişme yönü kente doğru olmakla birlikte henüz çağdaş anlamda kent özelliklerinden de önemli ölçüde uzak bulunan bir yerleşme biçimi(dir)” (1984: 262). Ozankaya tanımını kent-kasaba karşılaştırması temelinde geliştirmiştir.

Kasabaları tarihsel gelişimleri, tarihsellikleri çerçevesinde değerlendiren Benedict kasabaların tutuculuklarının nedenini biraz da geçmişlerindeki önemli merkezler olmalarına bağlar. Ona göre kasba geçmişte “bugün... olduğu gibi, kolaylıkla ‘kentsel’ veya kırsal olarak nitelendirilemeyecek bir kültürün merkeziydi: Kasabalarda dinî bakımdan tutucu çok sayıda esnafın bulunması, toplum yaşantısında yaygın bir ahlakî hava getiriyordu ki bu aslında kasabanın ticaret ve iş yaşantısındaki ekonomik ilişkilerin ekonomik ve etnik olarak denetimini sağlamaktaydı. Kasabalı ağalar, tüccarlar ve esnaf, kasabanın sosyal dokusunda etkili bir sosyal üstünlüğü halen sürdürmektedir” (Benedict, 1975: 151).

Kasabaların tutuculuğuna Erkul’da değinir: “Birçok kasabada köy yaşamında dahi görülmeyen bir düzeyde tutucu davranışların toplumsal görünümüne rastlanmakta...” (1983: 29) Aynı konuda bir başka saptama ise şöyledir: “dinci aile reislerinin daha çok ticaretle meşgul olduğu, kendi hesabına ve esnaf-zanaatkar olarak çalıştığı...” görülür (Akşit, 1985: 197).

Erkul, kasabaların tutuculuğuna “... en güzel örneği; geleneksel dinsel değerlere dayanan ve din birliğini savunan siyasal partilerin, kasabalardan daha çok oy alması olayında kendisini göstermektedir” diyerek açıklama getirir (1983: 20).

Kasaba tanımlarının farklılıklarının benimsenen ölçütlerden kaynaklandığına değinen Erkul, daha açıklayıcı olduğuna inandığı toplumbilimsel ölçüte göre kasabayı şöyle tanımlar: “Kasaba, nüfusu köy nüfusundan fazla olan, genellikle tarımsal ve ticârî etkinliklerin yapıldığı, var olan değerlere fazlasıyla bağlı ve dolayısıyla yenilik ve değişimden korkan, ilişki içinde bulunduğu köylüyü kendine bağımlı hale getiren, yaşamındaki ilişkiler ve davranışları ile köylü ve kentliden farklı olan insanların oluşturduğu bir yerleşme düzenidir (1983: 21).

Kasaba tanımlarına bakıldığında vurgulanan özellikleri aşağıdaki gibi değerlendirmek olanaklıdır.

1. Üretim yapısı açısından: Kasabada tarımsal ve ticârî etkinlikler geçerlidir.

2. Kentle ilişkileri açısından: Kasabalar kente karşı bir direnç göstermekte ve varlığını sürdürme mücadelesi vermektedir.

3. Köyle ilişkisi açısından: Kasabaların köyle ilişkisi köyü kendine bağımlı kılmaya yönelik bir ilişkidir. Bu ilişki sosyo-ekonomiktir.

4. Kentle köy arasındaki konumu açısından: Kasabalar köyle kent arasında bir geçiş yerleşim biçimidir.

5. Gelişme yönü ve durumu açısından: Kasabalar kentsel özelliklere doğru bir gelişme göstermekte ama henüz kentleşme düzeyinden uzaktadırlar.

6. Değişmeye karşı tutumları ve bu tutumların nedenleri açısından: Kasabalar değişmeye karşı tutucudurlar, bu tutuculuklarının nedeni de ekonomik yapısı, kent karşısındaki güçsüzlüğü ve köyün kendine olan bağımlılığını devam ettirme isteğidir.

7. Bu tutuculuğun yansıması açısından: “Kasabalar genellikle dinci bir tutuma sahiptirler. Siyasal, politik tercihlerinde bu tür partileri tercih oranları yüksektir.” (Aslan, 1988: 13-14)

a) Kasabanın Tarihçesi

Toplum, doğa ile ilişkisini sürdürürken niceliğine ve niteliğine uygun yaşamını sürdürebileceği bir mekanda yerleşmek zorundadır. Toplumun yaşamını sürdürmek için bulunduğu, insan-doğa ve insan-insan ilişkilerini gerçekleştirdiği mekan toplumun yerleşme yeridir. Çünkü ilkel de olsa, her dengeli toplum, üyelerine toplanma yeri sağlam gereği duyar.” (Pirenne, 1982: 46) Yerleşme yeri toplumda meydana gelen

değişmelere paralel olarak nicelik ve niteliksel özelliklerinden ötürü yerleşim birimi ve yerleşim biçimi olarak adlandırılmıştır. Yerleşim biçiminin toplumun yapısından etkilendiği muhakkaktır. Ya da yerleşim biçimleri de parçası oldukları toplumsal yapının özelliklerine uygun yerleşim biçimlerini yaratmıştır. Bu durum bir yerleşme biçimi olan kasabalar için de geçerlidir.

Kasabaların bir geçiş yerleşim biçimi olarak tarımsal etkinlikleri de içinde bulundurmakla birlikte yapısal niteliğini asıl belirleyen ticaret olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla kasaba alım satımın yapıldığı bir yerdir ve işlevsel olabilmesi için de ticareti yapabilecek bir malın olması gerekmektedir. Eski dönemlerde ise ticareti yapılabilecek olan, sadece topraktan elde edilebilen üründür. Dolayısıyla kasabaların oluşabilmesi köylerin varlığına bağlıdır ve köylerden sonra ortaya çıkmışlardır. Kasabaların ortaya çıkışının ve gelişmesinin nedenleri çeşitli olmakla birlikte Zimmerman'a göre " evvela kendi ihtiyaçlarından fazla olan ve şehir sakinlerine satabilecekleri veya köyde yapılamayan diğer şeyler için şehirde ticaretini yapacakları, vergi olarak ödeyecekleri yahut da mukaddes eşyaların bulunduğu mihraplarda dini kurbanlar olarak vermeye iman etmiş buldukları fazla miktarda gıda maddesi istihsal etmiş köylü halkının olması lazımdır" (1964: 320). Görüldüğü gibi kasabalar, köylülerin kendilerinden fazla ürün üretmeleri ve kendilerinde olmayanları alabilecekleri, tapınabilecekleri bir yer olarak ortaya çıkmıştır. Anlaşılabileceği üzere, kasabalarda dinsel tapınmalar ve kurban sunma olayları da vardı. O halde Zimmerman'a göre kasabalar sadece ihtiyaç fazlası üretimin alınıp satılması ile dinsel merkez olma işlevleri nedeni ile de ortaya çıkmıştır.

Fransız tarihçisi Turgot ise kasabaların ortaya çıkışını ihtiyaç fazlası üretimden yola çıkarak açıklamaktadır. İhtiyaç fazlası üretime örnek olarak hayvanların evcilleştirilmesini veren Turgot'a göre "evcilleştirilebilecek hayvan türlerinin doğal olarak bulunduğu yörelerde yaşayan avcılar, su peşinde koştuktansa onları evcilleştirip hayvancılık yapmaya başladılar" (Güvenç, 1976: 4). Daha önce ilk insanların tümünün toplayıcı olduğundan hareket eden Turgot "ormanda yaşayan toplayıcıları besin yetersizliği nedeniyle avcılığa başladılar" diyerek (Güvenç, 1976: 64) bir farklılaşmadan söz etmektedir. Daha sonra yukarıda değinildiği gibi hayvanların evcilleştirilmesi ile ihtiyaç fazlası üretim meydana gelmektedir. Öte yandan toprak da

“... kendisini sürüp biçenlerin sayısından fazlasını besleyebilecek güçteydi” (Güvenç, 1976: 64) böylece hem hayvan üretiminde bir fazlalık hem topraktan elde edilen üründe bir fazlalık meydana geldi ve “tarımcı toplumlar rençberlik dışı işler için gerekli zamanı buldular: (böylece) kasabalar doğdu ve ticaret sistemine ilişkin fikirler gelişti” (Güvenç, 1976: 64). Anlaşılacağı gibi Turgot’a göre avcı ve toplayıcılığa ayrılan tarımcı toplumların ihtiyaç fazlası üretimde bulunarak boş zaman elde etmeleri nedeni ile bu kez de tarım dışı etkinliklerde de bulunmaya başladılar. Bu durumda tarımcı toplumların tarım dışı etkinliklerle uğraşan bireylerinin ürettikleri aletler, avcılarının üretim fazlası olan hayvanlar ve toplayıcıların topraktan elde ettikleri fazla ürünün değiştirilmesi bir pazarı oluşturdu. Pazarın oluşumu ile ticaret meydana geldi ve bunun gerçekleşmesi için de kasaba yerleşim birimleri doğdu.

Kasabaların doğuşuna ilişkin farklı bir görüş ise Ülken tarafından ileri sürülmektedir. Ülken’e göre kasabalar, “korunma ihtiyacından doğmuş birer toprak toplumdur. Çiftçilikle uğraşan kabileler tabiatın en kolay müdafaa edilebilir yerlerinde birbirlerine yaklaşırlar ve bu suretle kasabalar doğar” (Ülken, 1943: 165). Kasabaları korunma ihtiyacından doğmuş yerleşim birimleri olarak gören Ülken aynı zamanda kasabaları bir toprak toplumu olarak da nitelendirir ki bu diğer görüşlere göre büyük bir farklılık gösterir. En başta, Ülken kasabalardaki ticaret işlevine değinmez. Ülken’e göre kasabalar nüfus boyutunun ön plana geçtiği bir oluşum göstermişlerdir. Korunma ihtiyacı da önemle vurgulanan başka bir unsurdur. Korunma ihtiyacına Pirenne de değinir. Ama kasabaların tarihsel gelişimi içinde ticarete ve dinsel etkinliklere de vurgu yapar.

Kasabaların kuruluşlarında tapınma merkezleri, dinsel merkez olmaları ile günümüzde de tutucu dinsel nitelikli özelliklerinin devam ediyor olması çarpıcı bir durum olsa gerektir.

Örneğin Pirenne’ye göre, “kasabada hemen hemen her zaman çevredeki köylülerin ürünlerini getirdikleri haftalık pazarlar kuruluyordu. Hatta kimi zaman yıllık panayırlar yer alıyordu. Kapılarda, içeri giren ya da dışarı çıkan her şeyden bir Pazar vergisi alınıyordu. Surların içinde bir darphane işliyordu. Bundan başka piskoposun usalları, temsilcisi ya da kale komutanının oturduğu kaleler vardı” (Pirenne, 1982:53). Pirenne’nin betimlediği bu kasaba dokuzuncu yüzyıla ait bir kasabadır. Oysa Pirenne’ye

göre “dokuzuncu yüzyılda ticaretin kalkması...” olgusu yaşanmaktaydı. Dolayısıyla daha önceki dönemleri ticaretin belirlediği bir dönem olarak görür ki kasaba olgusunda ticaretin önemine hatta belirleyiciliğine ulaşan bir görüş söz konusudur.

Ülken’in kasabalardaki korunma ihtiyacından kaynaklanma görüşü diğer bilim adamlarınca da benimsenmekle birlikte kasabayı bir toprak toplumu görmesi onu farklı kılar. Aktarılan diğer görüşlerden anlaşılacağı üzere kasabaların oluşumunda ihtiyaç fazlası üretimin pazarlandığı; ticaret işlevi belirleyici olmuştur.

Kasabaların oluşumunu özetleyecek olursak; kasabaların ihtiyaç fazlası üretimin pazarlanması ile birlikte korunma amacının da güdüldüğü yerleşim birimleri olarak ortaya çıkmıştır.

Oluşumuna yukarıda değinilen kasabalar daha önce de belirtildiği gibi toplumsal yapıdan etkilenmişler ve toplumsal değişmeye paralel olarak da nicelik ve nitelik açısından değişime uğramışlardır.

Kasabaların değişmesi genellikle sanayi öncesi ve sanayileşme dönemi sınıflandırması ile ifade edilir. Bu sınıflandırmada ölçüt bulunulan “teknolojik gelişme düzeyidir” (Keleş, 1972: 26). Bu ölçüte göre yapılan sınıflamaya göre ise kentleri “Sjoberg... sanayi öncesi kentler, geçiş halindeki kentler ve sanayi kentleri olarak üçe ayırmakta(dır)” (Keleş, 1972: 26).

Ancak bu sınıflandırmayı da içerecek olan gelişim ve değişme sürecinin aşamalarının özelliklerine değinilerek kasabaların değişmesini ifade etmek mümkündür.

Kasabalar tarım kesimindeki üretimin ihtiyaçtan fazla olan kısmının pazarlandığı yerler olduklarından bu ürün fazlasının miktarı da ticari faaliyetleri artırmaktadır. Tam tersi durumlarda, yani ürünün pazara sunulmasının azaldığı dönemlerde ise ticarî faaliyetler azalmaktadır. İşte kasabalar da bundan etkilenmekte ve gerek nicelik gerekse de nitelik değişimi gösterebilmektedir. Örneğin “dokuzuncu yüzyılda ... değişim ekonomisinin yerini tüketim ekonomisi almıştı. Her malikane dış dünya ile alış verişini sürdürecekti yerde, artık kendi başına ve kendi başına bir küçük dünya oluşturuyordu. Ataerkil bir yönetim biçiminin geleneksel durgunluğu içinde, kendi başına ve kendi durgunluğu için yaşıyordu. Kapalı ev ekonomisi dediğimiz, daha doğru bir deyişle,

pazarsız ekonomi” nin egemen olması ile birlikte) “kentlerde hemen hemen yalnızca, az ya da çok dolaysız, kiliseye bağımlı kişiler bulunuyordu” (Pirenne, 1982: 52). Ya da daha açık bir anlatımla kentlerin “nüfusu, özünü oluşturan şövalye ve rahiplerin dışında yalnızca bunların hizmetinde çalışan çok az sayıda insandan oluşuyordu” (Pirenne, 1982: 59). Görüldüğü gibi tarım kesiminde egemen olan pazarsız ekonomi nedeni ile yetersiz tarımsal üretim bu üretimin pazarlandığı, ticaret merkezleri olan kasabaların hem nüfusunun azalmasına hem de dinsel, askeri bir merkez olmasına yol açmıştır. Yani hem niceliksel hem de niteliksel bir değişme söz konusudur.

Ancak pazar ekonomisi için üretim yapılmış olsa bile “endüstri öncesi toplumlarda üretim gücü olarak insan ve hayvan emeğinin kullanılması, artı-ürün miktarını sınırlandıran en önemli etkidir. Toplumdaki artı ürün azlığı ise, tarımdaki artı ürüne bağlı olarak gelişen, kasaba ve kent türü tarım dışı etkinliklerin yoğunluk kazandığı yerleşmelerin nüfusunu da belirtmekte” (Uygun, 1984: 69) ve nüfus endüstri üretiminin egemen olduğu döneme göre yine de sınırlı olarak kalmaktaydı. Dolayısıyla kasabaların değişimindeki birinci aşama üretimde insan ve hayvan emeğinin kullanıldığı endüstri öncesi aşamadır.

İkinci aşama ise endüstriyel üretim aşamasıdır. Üretimde insan ve hayvan emeğinin kullanıldığı ilkel teknolojinin yerine endüstrileşme ile birlikte makine enerjisi ve modern teknolojinin kullanılması ile birlikte bu durum hem kırdaki üretilen ürün miktarını artırdı hem de tarım kesiminin kendisinde bulunmayan mal ve hizmet üretimini gerçekleştirdi, çoğalttı. Dolayısıyla bu durum kasabaların çeşitlenen ve atan ticarî etkinliklerin gerçekleştirildiği fazla nüfuslu, görelî olarak heterojen nitelikli yerleşim biçimleri olmasına yol açtı. “Örneklendirmek gerekirse, günümüz endüstrileşmiş toplumlarında kentsel nüfusa oranla (endüstrileşmemiş) geleneksel toplumlardaki nüfus oldukça düşük” olduğu görülmüştür (Uygun, 1984: 69).

Toparlayacak olursak kasabalar tarihsel süreç içinde insan ve hayvan emeğine dayalı geleneksel üretimin yapıldığı endüstri öncesi kasabalar ve makine enerjisine dayalı modern üretimin yapıldığı endüstri toplumu kasabaları olarak iki ana değişim aşaması geçirmişlerdir.

Ancak yukarıdaki gelişim daha batıda görülen değişme sürecine uymaktadır. “Batıdaki kasabaların dünü ve bugünü Türkiye’deki kasabalardan farklı bir yapıya sahiptir” (Erkul, 1983: 12).

b) Türkiye’de Kasabaların Tarihçesi

Türkiye’deki kasabaların tarihsel gelişimini incelerken, Osmanlı İmparatorluğu’nun ya da Osmanlı toplumunun sanayi öncesi bir toplum olduğunu göz önünde bulundurmak, dolayısıyla kasabaların tarihsel gelişimini Osmanlı toplumunun bu özelliği ile birlikte değerlendirmek gerekir.

“Sanayi Devrimi öncesi Osmanlı Türkiye’si’nde kasabalar imparatorluğun ekonomik yaşamında özel bir yer tutmaktaydı. Bu kasabaların bir bölümü o dönemin tarım dışı ekonomik etkinliklerinin (zenaatlar, ticaret, ulaştırma) toplandığı ekonomik merkezler, bir bölümü de aynı zamanda başlıca uzak ticaret yolları üzerinde son derece önemli ticaret merkezleri durumunda idiler. Bunun doğal sonucu olarak aynı zamanda etkin, yönetim ve güvenlik hizmetlerinin toplandığı yönetim merkezleri idiler. Belli ürünler üzerinde uzmanlaşmışlardı: bakırcılık, ipekçilik, dericilik... gibi. Loncalar içinde örgütlenmişlerdi” (Ozankaya, 1984: 263).

Osmanlı toplumu gibi dönemine göre oldukça büyük bir toplumun taşıdığı farklı ve özgün nitelikler bu toplumun parçası olan yerleşim biçimlerinin işlevlerinin farklılaşmasına ve sayılarının çoğalmasına neden olmuştur. Aynı zamanda Osmanlı toplumunun genişliğine koşut olarak kasabalar önemli ve çeşitli işlev üstlenmişlerdir. Zira geniş bir coğrafi konum, değişik iklim, değişik kültür, değişik üretim, değişik yerleşim vb...farklılıkları da kapsamak durumundadır. Başka bir önemli nokta da Osmanlı İmparatorluğu’nun geniş coğrafyası yanında kalabalık bir nüfus barındırmasıdır.

Böyle olunca, yani geniş bir toprak parçasına yayılmış olunca ve kalabalık bir nüfusu barındırınca her şeyden önce üretim miktarının ve çeşidinin artması gündeme gelir. Ardından üretilen çok ve de çeşitli malın bir pazar ağı içinde tüketime sunulması gerekir. Bu geniş pazar ağı, ulaşımı, konaklamayı, korumayı gerektirir. Bu geniş alan, kalabalık nüfus, çok ve çeşitli üretim, dağıtım da sayısal açıdan görece fazla yerleşim yeri yaratır.

Fazla nüfusun en önemli etkilerinden biri ise tüketimin yanında talebin miktarının çoğalmasıdır. Üretimin gerçekleştirilmesi ve geniş pazar ağı içinde tüketime

sunulabilmesi için bir nüfus hareketliliğini, seyahati doğurur. Aynı zamanda fazla nüfus üretimde çeşitlilikle birlikte meslekî ve sosyal hareketlilik ortaya çıkar. Yine nüfusun fazlalığı yaygın bir yönetim ağını ve geniş bir güvenlik örgütünü yaratır.

Dolayısıyla bu genişlik ve kalabalıklık etkileşimi fazla ve karmaşık bir üretim-tüketim sürecini doğurur. Bu sürecin sağlıklı işlemesi için ise azalan sosyo-ekonomik birimler gerekir. Yine bu birimlerin işlevlerinin artan çeşitliliği ortaya çıkar.

Nihayet Osmanlı İmparatorluğu'nun karmaşık, çeşitli üretim tüketim süreci görelî olarak çok sayıda tarım dışı yerleşim birimini yaratır. İşte kasabalar da böylelikle tarım dışı yerleşim biçimleri olarak hem sayısal çokluğa ulaşmışlar hem de farklı işlevler üstlenmişlerdir.

“İmparatorluğun ekonomik yaşamında önemli bir yere sahip olan kasabaların büyük bir kısmı, “başlıca uzak ticaret yolları üzerinde hayati önemi olan ticaret merkezleri veya ekonomik düğüm noktaları olarak belirtmekteydiler” (Erkul, 1983: 12). Daha önce belirtilmiş olan karmaşık üretim tüketim sürecinin önemli bir boyutu olan “uzun mesafeli ticaret, malların yüklenip indirilmesi, belirli bir bölgede soygunculara karşı güvenliğin sağlanması ve güç şartlarda yapılan yorucu yolculuklarda konaklama olanağı vermesi bakımından yol boyunca belirli aralıklarla kurulmuş yerleşme kümelerine dayanıyordu” (Erkul, 1983: 12).

Geniş bir alana yayılan toprakların farklı farklı üretime olanak sağlaması sonucu, “birçok kasaba işlev bakımından (ticaret) merkezleri arasında iş yapan tüccarlara ipek dokumacılığı, tabaklama, bakır işçiliği veya yemenicilik gibi farklı ekonomik hizmetler sunabilecek şekilde ihtisaslaşmıştı” (Erkul, 1983: 12).

Yine geniş bir alanın sonucu olarak “bölgenin birbirinden ayrılığı kasabaları, bölge çapındaki ekonomik sosyal, siyasal, kültürel faaliyetlerin merkezi durumuna getiriyordu. Bu merkezler kırsal alandaki köy toplumu ile kene dayanan Osmanlı toplumu arasında bir aracı rolü oynamaktaydı” (Erkul, 1983: 13), yani karmaşık olan üretim-tüketim süreci içinde yer alan kalabalık nüfusun oluşturduğu farklı kesitlerinin ilişkisinde aracılık işlevleri vardır. Başka bir deyişle bu sürecin diğer boyutları olan

sosyal, siyasal, kültürel etkinliklerin Osmanlı toplumuna sunulması için de kasabalar işlev görmekteydiler.

Görülüyor ki kasabalar, endüstri öncesi toplumu olan Osmanlı İmparatorluğu'nda o günün yapısına göre ön planda gelen ve tarımsal üretimin sonrasındaki aşamaları içeren bir etkinlikler zincirinin önemli halkalarıdır. Endüstri toplumu ile karşılaştırıldığında ise her türlü etkinliğin temeli olan tarımsal, kırsal yapının özelliklerini taşımakta ve geleneksel değerlere yatkın yerleşim biçimleri olarak Osmanlı toplumunun önemli bir parçasını oluşturmaktadırlar. Kıray'ın betimleyici ifadesi ile "... Pazar ve mübadele merkezleridir. El sanatlarının, zanaatkarların toplandığı ve çeşitli eşyanın organik enerji (buhar ya da elektrik enerjisi ile değil, insan ve hayvan enerjisi) ile imal edildiği yerd. Ayrıca siyasal, dinsel fonksiyonların ve eğitim faaliyetlerinin de merkezi idiler" (Kıray, 1964: 13). Ve bu sosyo-ekonomik yapı yansımaları feodal kent insanının geleneksel değerlere bağlı tutum ve davranışlarında gösterir.

Osmanlı dönemindeki gelişimine, özelliklerine ve işlevlerine değinilen kasabaların temel niteliği olan geleneksel yapısının kırılması ise bilindiği gibi günümüz toplumlarının belirleyici olgusu olan sanayileşme ile yoğun bir etkileşime girmesi ile gerçekleşebilecektir.

Eksik ve yetersiz de olsa var olagelen sanayileşme ve toplumsal değişme, kasabaları da önemli oranda etkilemiş ve bunun sonucunda "bazı kasabaların hızlı gelişerek kent olmasına, bazılarının ise eski işlevlerinden farklı işlevlerle donatılmasına neden olmuştur. Buna karşın bazı eski kasabaların gelişen ve değişen koşullara ayak uyduramamasına ve dolayısıyla silinip gitmesine neden olmuştur" (Erkul, 1983: 13). Osmanlı İmparatorluğu'ndan niceliksel açıdan ve niteliksel açıdan farklılaşan Türkiye toplumunda üretimin nicelik ve niteliğinde meydana gelen gelişmeler bir yandan yeni işlevler ortaya çıkarırken daha önceki toplum yapısında var olan bazı işlevler ortadan kalkmıştır. Daha önceki toplumsal yapıda farklı bir güvenliğin gerekli gördüğü bir kasabanın görevi güvenlik anlayışının ve sistemin değişmesi ile bitebilmiş yine örneğin endüstriyel üretim bölgelerindeki nüfus yığılması yeni nicelik ve nitelikli yerleşim biçimlerine ihtiyaç göstermiştir.

Endüstriyel üretimin büyük kentlerde birikip üretimi geniş miktarlara çıkarması ile devre dışı kalan el sanatları, kasabaların yapısındaki görece önemden ötürü yok olma durumu ile karşı karşıya kalırken kasabaların da bundan etkilenmesi kaçınılmazdır. Yapısının önemli öğelerinin toplumsal yapıda işlevini yitirmesi kasabanın toplumsal yapıdaki ağırlığını azaltmış ve kasaba daha önceki yapısını borçlu olduğu kişilerin dışarıya gitmesi ile bir yandan nüfus kaybına uğrarken bir yandan da üretiminde bir azalma ile karşı karşıya kalmıştır.

Ancak günümüzde de kasabalar tarım dışı üretimin yapıldığı ve tarımsal üretimin pazarlandığı yerler olmaya devam etmektedirler. Eski toplumsal yapının bir ögesi olan kasabalar toplumsal yapının eski özellik ve niteliğini taşıdığı kadarı ile işlev görme olanağına sahiptirler. Ozankaya'nın deyişiyle " sanayileşmenin ve buna dayalı kentlerin yetersiz gelişmesi karşısında kasabalar, bu gün de hizmetlerin, yönetim, eğitim, sağlık, ticaret ve Pazar işlerinin yerine getirildiği yerler olmaktan süregidiyorlar." (Ozankaya, 1984: 263)

Sonuç olarak, Türkiye toplumunun değişen yapısı eski özelliklerini taşıdığı kadarı ile eski yapının öğeleri olan kasabaları barındırırken yenileşen özellikleri ile de ya kasabaları işlev değiştirmeye zorlamakta ya da yeni kasabaların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu duruma karşın kasabaların geleneksel yapıdan uzaklaştığını söylemek olanaklıdır. Toplumsal yapının gerektirdiği özellikleri taşıyamamasına karşın, toplumsal yapının sosyal, kültürel, siyasal ilişkileri karşısında gösterebildiği kadarı ile direnç göstermesine karşın değişme süreci onları da etkilemekte ve değişmelerini sağlamaktadır. Bu değişme baskısı ile kasabalar üretim yapısını değiştirmekte, ticaretinin niteliğini değiştirerek toplumsal ekonomik yapı ile bütünleşme gayreti içine girmektedirler.

Günümüzde kasabaların durumu ile ilgili olarak söylediklerimizi şu şekilde toparlayabiliriz:

Kasabalar her şeyden önce özgün bir yapıya sahiptirler. Yapıları ne kente ne de köye benzememekte ve kasaba toplumsal yapısı olarak farklı bir yapısal süreci ortaya koymaktadır.

Günümüzde kasabaların toplumsal, ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarımsal üretimin büyük kentlere ve toplumun geneline ulaşmasında bir ara taşıyıcı, bir nevi alt pazar niteliği gösterirken yine büyük kentlerin ürettiği endüstri ürünlerinin tarım kesimine ulaştığı bayilik işlevi görmektedir.

Kasabanın sosyal yapısını, köy ve kentlerle ilişkisini de bu aracılıktan, geçiş aşaması olmaktan elde edebildiği pay belirlemektedir. Elde ettiği pay oranında ülke toplumsal yapısı ile bütünleşebilmekte ve değişime adapte olabilmekte iken payının azalmasıyla varlığının sürdürülmesi mücadelesi içinde kente karşı direnç, köylüyü bağımlı kılma çabası içine girerek, değişime karşı direnebilmekte toplumsal yapı ile bütünleşmede daha çekingen kalmaktadır.

İşte sonuç olarak kasabalar, toplumsal değişmeye uyum sürecinin etkisi altındaki yapısal özellikleri ile belirginleşen ve toplumumuzda görece azlığına rağmen işlev gören yerleşim biçimleri olarak nitelendirilebilir.

Nitekim Kapaklı kasabası da köy yerleşim biçiminin cevap veremeyeceği kadar büyüyen bir nüfus ve köy yapısından farklı bir toplumsal yapılaşma ile toplumsal yapıda işlev görmek üzere yeni ortaya çıkan bir kasabadır.

Kapaklı kasabasının nüfusu ve fiziksel değişimi oldukça hızlı bir biçimde değişmektedir. Yine ekonomik yapısı da aynı şekilde hızlı bir değişim ve farklılaşma içindedir.

Kuşkusuz toplumsal değişme sürecinin genel isteyişine uygun, ama hem zamana hem de mekana göre özgünlük de içeren bir biçimde kendi değişimini yaşayacaktır.

Değişiminin düzeyi, hızı, boyutları, kapsamı konusunda yapılacak sosyolojik araştırmaların konusu olduğu oranda hem bu değişme ortaya çıkarılabilecek hem de sosyolojinin gelişimine de katkı sunulabilecektir.

4. Sanayileşme

Araştırmanın temel kavramlarından bir diğeri de sanayileşmedir. Üretimde insan ve hayvan enerjisinin yerine makine enerjisinin geçmesi ile birlikte “büyüyen insan yığınlarını durmadan çeşitlenerek artan ve bireysel ve toplumsal gereksinimlerini

karşılmak için yığın halinde sürekli üretim düzenidir” (Akat, 1984: 2). Dolayısıyla sanayileşmeyi üretim ve tüketimin kitleselleşmesi olarak anlamak mümkündür.

Sanayileşmenin tarihçesi XIX. yüzyıla kadar gider. “...1768’de James Watt’ın buhar makinesini bulmasıyla başlayan ... sanayileşme süreci” (Ekin, 1994: 3) teknolojik atılımların artması ve hızlanması ile birlikte devam etmektedir.

“ İlk sanayileşme hareketi 1765-1780 yılları arasında dokuma alanında başlamıştır. 1769 yılında bulunan buhar makinesi 1800’lü yıllarda demir çelik devrinin başlamasını sağlamıştır. Sanayide üçüncü adım sayılabilecek ulaştırma çağı ise 1825’li yıllarda lokomotifin hizmete konulması ile başlamıştır. Yüzyılın ortasına doğru kimya alanında yapılan çalışmalar sanayi çağının bir adım daha ileri gitmesini temin etmiştir. Yüzyılın son çeyreğinde ise elektrik endüstrisi gelişmiş ve bunu yüzyılın sonuna doğru benzin motorunun sanayiye katılması izlemiştir” (Türkdoğan, 1981: 37). Yukarıda sayılan sanayileşme evrelerine son yıllardaki iletişim devrimini eklemek yanlış olmayacaktır.

Temelinde üretimde kullanılan enerjinin değişmesi yatan sanayileşme toplumsal ve ekonomik yaşamda bir çok değişmelere kaynaklık etmiştir. Bu değişmelerin ana eğilimlerin sıralamasını yapan Ekin’e göre: “Bu değişim içinde köylüler de dahil olmak üzere, toplum hayatında mevcut bütün sosyal sınıf ve tabakalar bu gelişimden etkilenmiş, ayrıca ortaya o güne kadar mevcut olmayan yepyeni sınıflar çıkmıştır. XIX. yüzyıla kadar nüfusun ve işgücünün çok önemli bir bölümünü oluşturan köylüler, feodal bir yapı içinde varlıklarını sürdürürken; yeni değişmeler, onların yaşam ve çalışma koşullarını köklü bir şekilde değiştirmiş ve onların endüstri bölgelerinde yeni yaşama ve çalışma koşulları içine girmesine yol açmıştır” (1994: 2). Ancak sanayileşmenin bu temel değişikliklerinin ardından sanayileşme öncesi toplumların özelliklerini hatırlamak gerekir.

“- Tüketim için üretim yapan geri teknolojiye sahip aile üretiminin yaygın olması.

- El zanaatları ile uğraşan, teknik ve ekonomik işbölümünün sınırlı olduğu küçük işletmeler.

- Ulaştırma, iletişim, yol ve araç yoksunluğu.
- Eğitim yetersizliği.
- Boş inançlara bağlı cahil bir halk topluluğu.
- Kitlelere dinsel eğitim ve dünya görüşünün egemen olması.
- Baskıcı ve otoriter yönetim.
- Ataerkil aile düzeni.
- Yapısal işsizlik.
- Tutucu bir toplum içinde ve yeniliklere kapalılık.
- Parasal gelire alışılmamış olması” (Akat, 1984: 14).

Yukarıda sayılan özellikleri toparlayacak olursak organik enerji ile tarımsal üretimin yapıldığı bir ekonomik altyapı ile dinsel, geleneksel değerlerin egemen olduğu bir üstyapıdan oluşan feodal bir toplum yapısının varlığı söz konusudur.

Sanayileşme ile birlikte üretim biçimi değişmiş; makine enerjisi kullanılmaya başlanmış, giderek yeni üretim ilişkileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yanı ile sanayi toplumunun oluşması gündeme gelmiştir.

Esas itibarıyla teknolojik değişme ve sanayileşme süreci “ aşağıdaki yönlerde ekonomi, sosyal ve siyasi nitelikte değişmeler getirmiştir.

1. Fabrika sanayiinin gelişmesi, üretim-tüketim ve pazarlama ilişkilerini köklü bir şekilde değiştirmiştir.

2. Hızlı bir kentleşme ortaya çıkmış, geniş nüfus kitlelerinin, ülke-ıçı ve ülke-dışı coğrafi hareketliliği doğmuştur.

3. O güne kadar mevcut olmayan yeni sosyal sınıflar belirmiş, mevcut sosyal sınıflar, grup, zümre ve sosyal tabakalar ise derinden etkilenmiş ve değişime uğramıştır.

4. Endüstri devrimiyle kitle üretimine geçilmesi o güne kadar mevcut yaşayıp giden zanaat hayatının, esnaf ve lonca düzeninin iktisadi şanslarını ortadan kaldırmıştır.

5. Sosyolojik anlamda cemaat hayatından, “ kendi içine kapalı” ekonomik ve sosyal bir düzenden, “para ve piyasa ekonomilerine geçilmiş, böylece geleneksel sektöre karşı, modern sektör istihdamı büyümüştür.

6. Ülke işgücünün yapısında önemli değişimler olmuş, işgücünün işkolu, meslek, statü, sektör dağılımı ile cinsiyet, yaş ve diğer demografik faktörlere dayalı yapısı değişmiştir.

7. İnsangücü açısından beşerî kaynakların nitelik ve nicelik bünyesinde değişimler olmuş,sağlık ve eğitim politikaları bu süreci hızlandırmıştır.

8. Millî gelirin daha önemli bir bölümü, sanayi ve hizmet sektörlerinden elde edilmeye başlanmış, dış piyasalara dönük ihracat ekonomileri ortaya çıkmıştır” (Ekin, 1994: 3).

Yukarıda sıralanan değişmelerin yerleşip yaşama geçmesi ile birlikte gerçekleşen toplum yapısını sanayi toplumu olarak nitelendiren Aron da bir toplumun özellikleri olarak aşağıdaki özellikleri sıralar:

“ 1. Her şeyden evvel işletme köklü olarak aileden ayrılmıştır. İşyeri ve aile çevresi ayrılığı tamamen bir veridir.

2. Sanayi toplumu orijinal işbölümü modelini getirmektedir. Sanayi toplumu sadece köylüler, tüccarlar, meslek sahipleri, ekonomi kesimleri arasında zarureti değil; modern sanayi toplumlarının en belli başlı özelliklerinden biri olan, işletme içindeki teknolojik işbölümünü zaruri kılmıştır.

3. Sanayi toplumu sermaye birikimini gerektirir. Sanayi medeniyeti, sermayenin çoğalması için her işçiyi mühim bir sermaye üzerinde çalışmaya zorlar.

4. Sanayi toplumunda aklî hesaplama meselesi (akılcılık, rasyonel davranma) doğmuştur.

5. Sanayi toplumunda işyerlerine işçi toplanma söz konusudur” (1978: 77-78-79).

Aron’un sınıflamasına dikkat edildiğinde sanayi toplumunun adeta üretim biçimi açıklanmaktadır. Şöyle ki: Önce sermaye birikimi oluşur, işyerleri kurulur; işçiler, emek, aileden koparak işyerlerinde toplanır. İşyerinde teknolojik işbölümü gerçekleşir ve bu süreç içinde akılcı; rasyonel hesaplarla davranılır.

Bu üretim biçimine uygun üretim ilişkilerinin oluşmasının yansıması denilebilecek gelişmeleri ise şöyle sıralamak mümkündür.

1. “Devrimin etkisi ile mevcut sınıflarda değişim oluşmuş ve o güne kadar bilinmeyen yeni toplumsal sınıflar meydana gelmiştir” (Akat, 1984: 19). Aron’un sınıflamasındaki sermaye birikiminin ardından oluşan işyerlerinin üretime geçmesini sağlayacak olan emeğin sahibi olan işçiler daha önce aile içi tarımsal üretim yapan köylü iken, aile dışında bazı işyerlerinde emeğini ücret karşılığında satan yepyeni bir sınıf olarak ortaya çıkmıştır. Yine emeğini satarak üretim yapan işçilerin emeğini satın alıp üretimde kullanan sermaye sahibi; üretim araçlarının sahipleri de yeni bir sınıf (burjuvazi) olarak ortaya çıkmıştır.

2. “Kentsel nüfus hızla artmış, küçük tarımsal işletmeler çökmüş, kırsal nüfus kentlere akın etmiştir” (Akat, 1984: 19). Bu gelişme de Aron’un sınıflamasındaki işyerlerinin kurulması ve emeğin aile dışına çıkmasının yansımasıdır. Aile dışına çıkan köylü kent merkezlerinde bulunan üretim tesislerinde, fabrikalarda çalışmak için göç etmiştir. Kırsal kesimdeki nüfus kentlerde toplanınca sanayi kentleri oluşup nüfusu artmıştır.

3. “Tüketim için üretim yapan teknolojinin yerini Pazar için üretim yapan makineli tarım almıştır. Öte yandan fabrika sanayiinin gelişmesi üretim-tüketim-pazarlama ilişkilerini geliştirmiştir” (Akat, 1984: 19). Daha önce köylerde ailenin tüketimi için aile içinde çalışan insanlar fabrikaların bulunduğu kentler giderek tarımsal üretimden çıkmış, aynı zamanda tarım ürünleri tüketicisi olmuştur. Kırsal kesimde kalanlar, kentlerdeki tüketime sunmak, onlara satmak için makineli tarımsal üretime yönelmiştir. Öte yandan fabrikalarda üretilen malların tüketime sunulması

durumu yeni bir düzenlemeyi ilişkiler biçimini gerektirmiştir. Üretilen mal, tüketiciye ulaştırılmış yani pazarlanmıştır.

4. “Fabrika sanayii ile ortaya çıkan kitlesel üretim koşulları küçük işletmelerin yerini mekanik güçlerle çalışan büyük işletmelere bırakmasına, el sanatları ile lonca düzeninin yok olmasına neden olmuştur” (Akat, 1984: 19). Yeni üretim biçiminin büyük üretim tesisleri olan fabrikalarda mekanik güçle çalışan makinelerin ürettiği çok miktardaki mal daha önce aynı malları el emeği ile üreten zanaatkarları ve giderek onların örgütü olan loncaları tasfiye etmiştir. Üretim biçimi kendine uygun üretim ilişkilerini yaratmaya devam etmektedir.

5. “Ulaştırma, iletişim yol ve araçları, geliştikçe kapalı ekonomi sistemi yerini para ve piyasa ekonomilerine bırakarak geniş bir iç Pazar oluşturmuştur” (Akat, 1984: 19). Kent merkezlerinde toplanan kitlelerin tüketim gereksinmelerinin sağlanması için üretim yerlerinden mallar, ihtiyaç maddeleri kent pazarlarına yollarla ulaştırılırken, aynı şekilde köylerde yaşayanlar da ürettiklerini satmak, fabrikalarda üretilen ihtiyaç maddelerini almak için kent pazarlarına ulaşırlar. Yeni üretim ilişkileri karmaşıklaşarak geliyor.

6. “Dinsel eğitim, yerini laik eğitime bırakmıştır. Böylece boş inançları olmayan, iletişim araçlarının sağladığı olanaklarla da çevreden haberdar olabilen günlük gelişmeleri rahatça izleyebilen açık bir toplum gelişmiştir” (Akat, 1984: 19). Daha önce kırsalda, köylerde, doğaya, doğal koşullara bağlı üretim yapan köylü doğadan; doğal koşullardan bağımsız, doğal koşulların olumsuzluğundan da etkilenmeden üretim faaliyetlerini fabrikalarda sürdürmeye devam edebildiği oranda doğaya, doğa üstü güçlere bağımlılıktan kurtuldu. Ulaşım ve iletişim olanakları ile çevresini tanıdı, ilişki ve etkileşimini artırdı.

7. “Halk egemenlik kavramını daha ussal bir şekilde anlamaya başlamış ve otoriteriyen siyasal yapı yerini demokratik yapıya bırakmıştır” (Akat, 1984: 19). Daha önceki kırsal yerlerdeki tarımsal üretim biçiminde doğuştan gelen özellikleri nedeniyle itaat ettiği aile içi otoriteden kurtulan insan, fabrikada kendisinden farklı olmayan insanlarla bir araya geldi. Özellikleri ortak, gelirleri benzer idi, çözümü için birlikte hareket etmek gereği ortaya çıktı. Eşitlerin çözüme katılması süreci demokrasi geliştirdi.

8. “Ataerkil aileden giderek kadınla erkeğin eşit haklara sahip olduğu çekirdek aile yapısına geçilmiştir” (Akat, 1984: 19). Kırsal kesimdeki köyünde küçük aile toprağında ya da işletmesinde ailenin olabilen tüm mal varlığının sahibi olan toprak ağası veya ailenin en büyüğünün buyruğunda çalışırken, kent merkezlerindeki fabrikalarda çalışmaya elverişli yani genç olduğu için köydeki aile büyüğünden ayrılan kadın ve erkek kentte aynı şekilde üretim faaliyetine de katılınca eşitlikçi bir cinsler arası ilişki ve anlayış oluşmaya, gelişmeye başlamıştır. Üretim biçiminin yansıttığı üstyapısal; üretim ilişkilerinin oluşumunun farklı bir aşamasının gerçekleşmiş olduğu söylenebilir.

9. “İşgücü nitelik yönünden de değişim göstermiştir. Eğitilmiş, becerili işçiler, niteliksiz işçilerin yerini almıştır” (Akat, 1984: 19). Tarımsal üretimin ilkel tekniğinin sınırlı beceri gerektiren ya da salt kol emeği gerektiren üretim faaliyetinden farklı olarak farklı, karmaşık makinelerin kullanılmasının bilgi ve beceri gerektirmesi nedeni ile bu bilgi ve beceriyi elde edebilenlerin çalışma olanağı bulması doğaldır. Üretim biçiminin gereksinme duyduğu üretim ilişkileri, daha doğrusu üretim biçimine uygun üretim ilişkilerinin oluşmasının en basit karşılık bulabileceği alan olması açısından beklenen bir gelişme olduğu açıktır.

Sanayileşmenin etkilerinin bireye yansımalarının ayrıntılı bir açıklamasını ise Lerner’de görmekteyiz. Lerner’e göre, “geleneksel endüstrileşmemiş toplum tipinden çağımızın endüstrileşmiş toplum tipine doğru değişme, modernleşme olmaktadır. “ Lerner bu modernleşmenin üç aşama ile oluştuğunu ileri sürmektedir. Bunlar:

“ a) Fiziksel mobilite, b) Sosyal mobilite, c) Psişik mobilitedir. Modernleşme içindeki birey geleneksel olarak bağlı bulunduğu toprağından ayrılmaktadır. (fiziksel mobilite). Toprağından kurtulunca, içinde doğmuş olduğu statüden kopmakta, coğrafi durumu değiştirmesi yanında toplumsal rolünü de değiştirmektedir(sosyal mobilite). Önce fiziksel, ardından sosyal mobilite ortaya çıkarken; başka bir deyişle, üzerinde doğduğu ve geliştiği toprağını ve sosyal statüsünü değiştirirken, kişiliğini de değiştirmek zorunluluğunu hissedecektir(psişik mobilite). Bu durumda atalarının oturduğu bölgeyi ve atalarından geçen statüyü değiştirerek, yerini ve rolünü değiştirmek zorunda kalmaktadır. Kentsel bölgelerde yaşayanların miktarı, belirli bir kritik düzeyi geçtikten sonra bir toplum, köy ekolojik yapısından kent ekolojik yapısına geçmiş

demektir. Böylece tarım işi yerine, endüstriyel iş görenlerin sayısı belirli bir düzeye vardığında da o toplum, tarım meslek yapısından endüstriyel meslek yapısına ulaşma olur” (Akat, 1984: 16).

Toparlayacak olursak teknolojik yeniliklerle gerçekleşmiş olan sanayileşme adım adım kendi; sanayi toplumunu ve bireyini yaratmıştır.

5. Toplumsal Yapı

Araştırmanın temel kavramlarından biri olan toplumsal yapı kavramının ilk kez Spencer tarafından kullanıldığı bilinmektedir. “Ancak Spencer’in biyolojik benzetmelerinin aşırı etkisiyle açıklığa kavuşamayan bu kavram sonraki yıllarda birçok sosyolog ve antropolog tarafından değişik içeriklerle kullanılmıştır.”(Gökçe, 1996:2) Gerçekten de örneğin Becker’in ifadesiyle “Spencer insan toplumlarının bio-fiziksel dünyada organizasyon ya da eşsiz bir düzen formu oluşturduklarını göstermeye çalışmıştır” (1966: 35).

Toplumsal yapı kavramı yapı kavramından yola çıkılarak geliştirilir ve tanımlanır. Bu bağlamda bir tanıma göre, “yapı kavramı, bir düzenin ya da bütünün parçaları ve öğeleri arasındaki yasallık gösteren durağan bağlar ve karşılıklı ilişkiler diye tanımlanır (Ozankaya, 1984: 132). Erkul’a göre ise, “genelde yapı denince, bütünü oluşturan parçaların kendi aralarındaki düzenleniş biçimi anlaşılır.” (1983: 34)

Toplumsal yapı da farklı yaklaşımlar tarafından farklı biçimde tanımlanmaktadır. Örneğin diyalektik yaklaşımın en önemli kuramcılarında Marks toplumsal yapıyı şöyle açıklar: “Yaşamak için sürdürdükleri sosyal üretimde insanlar kendi iradeleri dışında, zorunlu bir takım ilişkiler kurarlar. Bu üretim ilişkileri onların maddî üretim güçlerinin belirli bir gelişme aşamasına tekabül eder. Üretim ilişkilerinin bütünü, toplumun ekonomik yapısını, gerçek temeli teşkil eder. Bu temel üzerinde bir hukukî ve siyasî üstyapı yükselir. Bu üstyapıya da belirli sosyal bilinç biçimleri tekabül eder. Maddî hayatın üretim tarzı genellikle sosyal, siyasî ve fikrî hayat süreçlerini belirler” (1978: 378).

Toplumsal yapıyı yapısal-işlevsel yaklaşımla ele alan Molinowski ise, kültür temelinde bir tanım yapar. Molinowski’ye göre, “Bütün uygarlık tiplerinde her adet, her

maddesel nesne, her fikir, her inanç yaşantısal bir görev yapar, ayrı ayrı hepsi, organik bir tümlüğün kaçınılmaz bir kısmını temsil eder... Kültürel bütünün içinde yer alan her ögenin belli bir işlevi vardır: işlevi olmayan öge yoktur. Bu ögenin varlığı o ögenin bütün içindeki işlevinden kaynaklanmaktadır” (Armağan, 1974:60).

Kıray ise, toplumsal yapıyı “ister ilkel, ister feodal, ister modern temel yapıda ya da bunların değişim içindeki çeşitlenmeleri halinde olsun, her sosyal yapı, bu yapıyı meydana getiren sosyal müesseselerin, insan ilintilerinin ve bunların karşılıklı münasebetlerinden doğan sosyal değerlerin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir bütündür” der (1964: 6). Yine Kıray’a göre “her toplum a) ekolojik bir mekanda belirli bir yeri ve biçimi olan bir yerleşme şekli b) kendine has özellikleri olan bir nüfus kompozisyonu c) belirli bir sosyal örgüt ve d) bunlara bağlı bir sosyal değerler sistemidir” (1964:17). Ve bu öğelerin ilişkisi “birbirine bağlılık ilişkisidir” (Kıray, 1985: 21). Dolayısıyla Kıray’ın toplumsal yapıyı coğrafi bir alan üzerinde yerleşmiş bir toplumun geliştirdiği ilişkiler sistemi ve bu sistemin kurumsallaşarak yapısallık kazanması çerçevesindeki etkileşimi olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Benzer bir tanımlamayı da Kurtkan’da görmekteyiz. Toplumu “beşerî varlıklar tarafından meydana getirilen, değiştirilen, değiştirilmesine rağmen devam ettirilen insanlar arası münasebetler organizasyonu” (1982: 109). olarak tanımlayan Kurtkan’a göre “sosyal bünye, cemiyetin (hem büyük bir grup olarak hem de tâlî grupları bakımından)karakteristik vasıflarını, grupların birbirleriyle ve fertlerin grup içinde ve dışında birbirleriyle ve gruplarla olan münasebetlerini ve bu münasebetleri nizamlayan organizasyon tiplerini ve bununla ilgili olarak ortaya çıkan grup hayatının, çevre şartları ile de karşılıklı tesir ilişkilerini gösteren şekillenmelerini ifade eder” (1982: 109).

Bir bakıma Spencer’in tanımına yakın; organizmacı bir toplumsal yapı tanımı ise Duverger’in tanımıdır. Duverger toplumsal yapıyı “tıpkı bir bedenin yapısında olduğu gibi, bir topluluğun parçalarının kendi aralarındaki düzenleniş tarzıdır” (1975: 184).

Hemen hemen tüm toplumbilimsel kavramlarda görüldüğü üzere belirli yaklaşımlara dayalı açıklama ve tanımlamalar yapılmaktadır. Kuşkusuz belirli bir yaklaşımın benimsenmiş olmasının doğruluğu hatta gerekliliği iddia edilebilir. Ancak herhangi bir yaklaşımın mutlak bir biçimde benimsenmesi ile herhangi bir yaklaşımın

benimsenmiş olması ile birlikte başka bir yaklaşımın tümünden dışlanması, yok varsayılmasının da gerçekçi olmadığı açıktır. En azından benimsenen bir yaklaşımın bir toplumsal olay ya da olguyu her zaman ve her yerde tümü ile açıklayamayabileceği kabul edilmek durumundadır.

Aynı durum toplumsal yapı kavramı için de geçerli olmak gerekir. “Toplumsal yapı tanımlarının görüldüğü üzere ekonomik etmenlere, kurumlara, işlevlere ve ilişkilere ve benzeri etmenlere tek yönlü bağlanmalarının, bazı kaçınılması olanaksız yanılığlara yol açabileceği söylenebilir. Elbette her birinin toplumsal yapının oluşumunda büyük etkileri ve önemleri bulunmaktadır. Fakat yalnız birinin toplumsal yapıyı belirlediğini söyler ve tek etmenle açıklamaya çalışırsak, önemli bir yanlışlığı ve eksikliği baştan yapmış oluruz. Böyle bir hareket diğer etmenlerin önemini yadsımak olur. Bu ise pek olası gözüküyor; çünkü, toplumsal olayların karmaşıklığı, yani iç içe girmiş olması bu durumu engellemektedir” (Erkul, 1983: 39).

İşte bu açıklamalar ışığında yaklaşımlar arası eklektik diyebileceğimiz yaklaşımı benimseyen Kocacık’ın toplumsal yapı açıklaması önem kazanmaktadır. Şöyle ki:

“Toplumsal olgularda tarihte ve günümüze değin belirleyici rol oynayan etmenler arasında birinin en sık rastlanan genel bir etmen olduğu görülmektedir. Bu etmen, üretim süreci ve bu süreçte beliren değişimlerdir. Denilebilir ki üretim süreci toplumun maddî temellerini oluşturmakta ve tüm toplumsal-kültürel yapı bu temellere göre biçimlenmektedir. Ancak bu durum belirleyici öğeye göre biçimlenmiş olan toplumsal yapının bütünlüğü içinde diğer öğelerin her türlü etkinlikten yoksun olduğu anlamına gelmez. Dolayısıyla toplumun maddî temellerini oluşturan üretim süreci yanında toplumsal ve kültürel öğelerin de bir kez belirlendikten sonra üretim sürecinin belirlenmesine önemli katkıda bulunduğu kuşku yoktur. Bu anlamda toplumsal yapının ve öteki öğelerin niteliğini belirleyen maddî temellerdir. Dolayısıyla toplumsal yapı görece belirleyici bir nitelik taşıyan maddî temellerle ona uygun biçimlenme gösteren toplumsal ve kültürel yapının bir birleşimidir” (1997: 138).

Özetlenecek olursa toplumsal yapı, insan-doğa ve insan-insan ilişkilerinin oluşturduğu bir bütünlüktür. Toplumsal yapı meydana getiren ilişkilerden insan-insan ilişkileri uzun dönemde insan-doğa ilişkilerinin belirleyiciliği altında işleyişe girmekle

birlikte karşılıklı etkileşim içinde oldukları bilinmek durumundadır. “Köy, kent ve kasabalarla ilgili bilgilerden de görüleceği üzere üretim yapısının kırsal niteliği köy yerleşim biçimini ve köysel ilişkileri, tarımsal ve tarım dışı üretim yapısının arasındaki bir üretim yapısının kasaba yerleşim biçimini ve kasaba ilişkilerini, endüstriyel üretim yapısı ile kentleri ve kentsel ilişkileri yaratmıştır. Bunun gibi toplumun yapısında da üretim yapısı ve ilişkileri toplumsal yapıyı oluşturan diğer öge ya da ilişkiler yanında görece bir belirleyiciliğe sahiptir” (Aslan, 1988: 26).

6. Toplumsal Değişme

Araştırmanın temel kavramlarından bir diğeri olan toplumsal değişme kavramını açıklamaya değişme ile başlamak gerekirse değişmeyen yalın hali ile farklılaşma olarak tanımlamak mümkündür. Daha açılımlı bir biçimde değinilecek olursa tartışma konusu olan durum, nesne, olay ya da olgunun başkalaşması, farklılaşmasıdır. Anlaşılacağı üzere değişme bir süreci de içermektedir. Kuşkusuz değişme nicelik ve niteliği de kapsar.

Değişmeyi toplumun ya da toplumdaki farklılaşma olarak ele aldığımızda toplumsal değişme gibi toplumbilimin en temel kavramlarından biri ile karşılaşırız.

Toplumlarda gözlenen değişme öneminin artmasına koşut olarak yoğun bir biçimde araştırma ve incelemelere konu olabilmektedir.

Hemen hemen her toplumsal kavramın tanımında olduğu üzere toplumsal değişmenin tanımında da farklılıklar vardır. “Tarihçiler, siyasal ve sosyal bilimciler, felsefeciler, iktisatçılar, sanatçılar, yöneticiler ve politikacılar, değişme olgusuna farklı açılardan bakmış, ayrı adlar koymuş, birbirleriyle çelişen tanımlar yapmışlardır” (Güvenç 1976: 1). Gerek araştıranın ele aldığı boyut gerekse bakış açısı; yaklaşımı toplumsal değişme tanımına doğal olarak yansımaktadır. Örneğin ekonomik kavramlar çerçevesinde ele alındığında toplumdaki değişmeyi “büyüme, endüstrileşme, kalkınma, zenginleşme vb. terimlerle ifade etmek söz konusu iken söz konusu iken politik açıdan bağımsızlaşma, bilinçlenme, laikleşme, özgünleşme, uluslaşma, uygarlaşma vb. terimler değişmenin ifadesinde kullanılabilir. Sosyolojik bakış açısına göre değişmenin ifade edilmesinde kullanılan terim ya da terim gruplarına örnek vermek gerekirse evrim,

devrim, mekanik-organik dayanışma, endüstrileşme, kentleşme, gelişme vb. terimlerini saymak mümkündür” (Güvenç 1976: 1).

Sosyoloji alanında yapılan araştırmalarda farklı model ya da yaklaşım benimsemiş de olsalar tüm araştırmacıların bulunduğu ortak nokta “değişmenin statik değil dinamik bir olay olduğudur” (Erkul, 1983: 40). Ya da “değişme devamlılık gösteren bir süreçtir” (Kocacık, 1997: 143). Aslında toplumsal değişimin tanımlamalarının farklılığının nedeni de toplumsal değişimin sürekliliği ve dinamizmidir.

En genel tanımı ile toplumsal değişmeyi “toplumsal ilişkilerde ilişkilerin kalıplaşmış biçimi olan kurumlarda ve toplumsal yapıdaki başkalaşma ve farklılaşma...” (1997: 143) olarak tanımlayan Kocacık’a göre “toplumsal değişme, düzenli insan ilişkileri dediğimiz toplumsal yapının değişmesidir” (1997:4).

Toplumsal yapı ağırlıklı bir başka toplumsal değişme tanımı da Ergun tarafından yapılır: “Toplumsal değişme bir toplumsal yapıdan başka bir toplumsal yapıya , bir yapılar sisteminden başka bir yapılar sistemine geçmektir.” (1984: 100) Toplumsal değişmeyi diyalektik yaklaşımla ele alan Ergun toplumsal değişimin dinamiğini de şöyle açıklar. “Ekonomi, teknik gibi altyapı olanak ve verilerindeki değişmeler diyalektiğin kaçınılmaz süreci içinde ahlak, hukuk, dil vb. gibi üstyapı olgularını etkileyecek ve bu olgular da yine diyalektik olarak ekonomik, teknik değişmelerin düzenlenmesinde etkilerini gösterecektir” (1984: 101). Ergun’un tanımında belirleyici altyapıdır; ancak, diyalektiğin işleyişi sonucu giderek altyapı ve üstyapının karşılıklı etkileşim süreci işlemektedir.

Ergun gibi toplumsal değişmeyi diyalektik yaklaşımla açıklayan Kongar’a göre “toplumsal değişmeyi, insan-doğa çelişkisinin belirlediği teknoloji ile insan-insan çelişkisinin belirlediği ideoloji arasındaki etkileşim biçimlendirir” (1981: 56) ve toplumsal değişme “ kültürel ve siyasal alanları da kapsamak koşulu ile toplum yapısının ve örgütünün yeni bir biçim almasıdır” (1981: 52).

Toplumsal değişmeyi üretim ilişkileri ile toplumsal ilişkilerin diyalektik etkileşimi çerçevesinde gören Özer bu süreci şöyle açıklar: “Üretim ilişkileri dışındaki

toplumsal ilişkiler genellikle değişime dirençli bir nitelik taşırlar. Bu ilişkilerin tutuculuğuna karşın üretici güçler sürekli değişim içindedirler. Üretim güçlerinin sürekli değişikliğe uğraması toplumsal değişimin hızını artıran bir oluşumdur. Bu oluşum içerisinde üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin arasındaki uyum kalıcı değildir. Uyumun bozulmasıyla üretim ilişkileri üretim güçlerinin yeni gereklerini karşılayamaz olur. Bu bağlamda üretim ilişkilerinin yeni üretim güçlerinin gereklerine uyması ve biçim değiştirmesi kaçınılmaz olur. Bunun kaçınılmaz sonucu ise üstyapın değişmesi ve böylece ekonomik temel ile gerekli uyum sağlanarak toplumun yeni oluşumlara sürüklenmesidir” (1983: 79). Görüldüğü gibi Özer, toplumu ekonomik altyapı ve üstyapı olmak üzere iki temel yapının oluşturduğu bir bütün olarak ele alır. Ekonomik altyapıda üretim güçleri; bu altyapıdan etkilenen veya yansıyan üstyapıda da üretim ilişkileri vardır. Üretici güçlerle üretim ilişkilerinin uyumlu olmayan; çelişkili bir durumu vardır. Bu çelişkin durum toplumsal uyumun sürekliliğini bozar. Bu bozulmanın ardından üretim güçlerinin zorlaması, belirleyiciliği ile üretim ilişkileri de değişerek toplumsal oluşumun başkalaşmasına dolayısıyla toplumsal değişmeye neden olur.

Diyalektik yaklaşıma göre belirleyicilik, yani herhangi bir ögenin baskın olmasından çok tüm öğelerin birden değiştiğini ileri süren bir bakıma tüm öğelere eşit ağırlık veren yapısal işlevsel yaklaşıma göre toplumsal değişme tanımları da vardır:

Örneğin “Sosyal değişme bir sosyal yapıdaki maddî ve normatif düşünsel koşullar, unsurlar ve güçler arasındaki niceliksel ve niteliksel ilişki ve bağlantılar arasındaki değişimdir” (Hilman, 1994: 919). Ya da sosyal değişme sosyal yapıdaki ve normlardaki temel dönüşümleri içermektedir. Bunlar bilgi, inanç ve değerlerde, teknoloji ve maddî kültürde, aile, eğitim, din, ekonomi gibi çeşitli kurumlarda , sanatta ve sosyal tabakalaşma ile gruplar arası ilişkilerde, aynı zamanda insanların dünya ve kendine ilişkin kabullerinde görülen değişmelerdir” (Biesana, 1973: 403).

Öğeleri eşit ağırlık taşıyan bir diğer toplumsal değişme tanımı ise Kurtkan tarafından yapılır. Kurtkan’a göre değişme “... hiç bir istikamet söz konusu olmaksızın, bir sistemin başlangıçtaki şeklinden farklı olan herhangi bir şekle (ve daha sonra yine başka şekle) geçmek üzere devamlı olarak şekil değiştirmesi” iken (1982: 296) “Sosyal değişme vetiresi muayyen şartları hakim olduğu bir durumun başlangıcından itibaren

mevcut sosyal kuvvetlerin hepsinin muayyen bir istikamette tesir yaratmasıyla beliren bir değişmedir” (1982: 306).

Denge unsurunu öne çıkaran toplumsal değişme tanım ya da açıklamalarına değinilmesi gereken bir diğer sosyolog ise Kıray’dır. “Ereğli, Ağır Sanayi’den Önce Bir Sahil Kasabası” çalışması ile bu çalışmanın öncüsü sayılabilecek araştırmasını yapan Kıray toplumsal değişmeye rağmen dengenin sürdüğü bir durumdan söz eder. Yine Kıray’a göre “ sosyal değişme derece derece dęişerek gerçekleşir. Belirli bir dereceden sonra da bunun bütünü ile bir yapı haline geldiği görülür” (1964: 15). Daha açık bir anlatımla “değişme, sosyal yapının her tarafında zincirleme reaksiyonlar şeklinde kendini gösterir. Onun için her toplum daima değişmekle beraber, birbirine bağlı ve bağımlı kurumların, ilişkilerin ve değerlerin her zaman denge halinde kaldığı bir sistemdir. Değişme oluşumunda kurumların ya da değerlerin bir bütün içerisinde görelî yerleri, fonksiyonları ve bu fonksiyonların bütünüünün konfigürasyonunu belirleme rolü ve önemi değişir. Bu bakımdan iç değişme oluşumları her zaman denge koruma mekanizmaları halinde belirir” (1964: 16).

Toplumsal değişmeyi sürekli bir değişme ve denge durumu olarak nitelendiren Kıray, değişim ve denge durumunun birlikteliğinin nasıl olabildiğini toplumun yapısal özelliği ile açıklarken değişmenin görece, hızlı ve kapsamlı olduğu durumlarda ise dengeyi sağlam işlevini gören “tampon mekanizmalardan” söz eder.

“Görelî olarak daha hızlı ve daha kapsamlı değişme hallerinde, her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi sağlayan kurumlar ve ilişkiler ortaya çıkar ya da eski kurumlar yeni fonksiyonlar kazanır. Bu hal sosyal yapının her kurumu, ilişkisi ya da bunlarla ilgili değerlerin hepsinin aynı anda ve hızda değişip aynı süre içerisinde yeni bir yapı haline gelmemesinden doğar. Değişmenin bunalımsız olmasını sağlayan, çözümlenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonları biz tampon mekanizmalar terimi ile ifade ediyoruz” (1964:16-17). Dolayısıyla tampon mekanizmalar normal değişim zamanlarında toplumun sağladığı dengeyi daha doğrusu normal değişim hızında toplumun bütünselliğinde içkin olan dengeyi daha hızlı değişmelerde sağlayan toplumun işlevsel bütünlüğüne ve dengesine hizmet eden geçiş kurumlarıdır. Sonuç olarak tampon kurumları, Kıray’ın bir arada bulunması kolay

olmayan sürekli değişimin ya da hızlı değişmenin denge ile birlikte gerçekleşmesini sağlayan geçiş mekanizmaları olarak kabul etmek mümkündür.

Toplumsal değişme kimin tarafından, hangi yaklaşımla açıklanmış olursa olsun sosyal bir olgudur, temel bir kavramdır. Esasen günümüz toplumları için de en işlevsel kavramlardan biridir. Toplumsal değişmeyi harekete geçiren belirleyici güç olan teknolojinin nasıl ki değişme hızı artıyorsa kaçınılmaz olarak toplumsal değişmenin dinamizmi de o oranda artmaktadır

Aslında teknolojinin değişim hızı toplumsal değişmenin belirleyicisi olması itibariyle toplumsal değişmenin hızının, karmaşıklığının artması, toplumsal değişme araştırmalarına daha fazla ihtiyaç göstermesi açısından önem kazanmaktadır.

Zira toplumsal değişme salt toplumsal olgu olarak varlığını hissettiren bir toplumsal gerçeklik olmayıp bir takım sorunlar da yaratmaktadır. Kocacık'ın ifadesi ile toplumsal “değişme bazı toplumsal sorunlara çözüm getirirken bazen de bir takım sorunları beraberinde getirmektedir” (1997: 152). Örneğin “toplumsal kurumlar örf ve adetler, gelenekler, değişen bir toplumda değişimlere direnç gösterirler. Bu direnç yanında değişen bir dünya önünde kendini değişen koşullara uydurmaya çabalayan kişi vardır. Bu durum çağdaş toplumun bireylerinde meydana gelen dengesizliklerin temelini oluşturur. Sonuçta kurumların işleyememesi kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmaması, bireylerden beklenen rollerin yerine getirilememesi, kurallara uymama gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir” (Kocacık, 1987: 152-153).

Toplumsal değişme ile ilgili bir başka önemli yan ise toplumsal değişmenin göreliliğidir. Yani toplumsal değişmenin niteliği toplumdan topluma farklılık gösterir. Yine toplumsal değişme aynı zamanda farklı zamanlarda farklı nitelikte gerçekleşebilmektedir.

Bu göreliliğe değinen Kocacık “Az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere gidildikçe toplumsal değişme sürecinin görünümü” (1997: 153) başlığı altında az gelişmiş ülkelerdeki değişmeleri sıralar:

a) Aile tarımının yerini makine tarımı almaktadır.

- b) Küçük işletmeler, yerini büyük işletmelere bırakır.
- c) Ulaştırma, iletişim, yol araçları gelişmekte, iç Pazar oluşmaktadır.
- d) Sağlık tedbirleri ile kırsal nüfus artmakta, sonuçta kırsal nüfus kentlere göç etmektedir.
- e) Eğitim dogmatik kalıplardan kurtulmakta, bilimsellik ön plana çıkmaktadır.
- f) Aile ataerkil özelliklerden sıyrılıp, çekirdek aile biçimini almaktadır.
- g) Uluslararası ilişkiler, kültürel alışveriş artmaktadır”(1997: 153).

Toplumsal değişimin günümüzdeki zorlayıcı gücün teknolojik değişmeler olduğuna vurgu yapan Sağ ise toplumsal değişimin devrim evrim kavramları ile tarihsel gelişme ilişkisini açıklar. Daha doğrusu toplumsal değişimin özellikle siyasal görünümüne hangi etmenlerle dönüştüğünü açıklar.

“Tarihte ve günümüzde toplumsal değişimler genellikle zorla olmuştur. Burada değişme, belli bir hakim yönetici grup tarafından zorla benimsetilmektedir” (1991: 7). Ancak demokrasinin geliştiği güncel toplumların geldiği aşamada zor emenin dışlandığına da değinen Sağ, bu durumu şöyle açar: “Günümüzün demokratik ortamında, sosyal hayatın her alanındaki değişimleri bir takım devrimler zorlamalarla yapma imkanı kalmamıştır. Hele demokrasinin iyice yerleştiği açık, sanayileşmiş toplumlarda kültürel ve sosyal değişimleri zorla yapmanın imkanı kalmamıştır. Hatta devlet yönetimleri sosyal değişimleri yeniden takip eder, onlara uyar bir hale gelmişlerdir” (1991: 7).

Ancak Sağ’ın asıl önemli vurgusu eğitimin toplumsal değişme ile eğitimin karşılıklı etkileşimi noktasındadır.

“Yapılan araştırmalar, toplumsal kalkınmaya eğitimin katkısının büyük olduğunu göstermektedir. Buna karşın, kalkınma da eğitime olan gereksinmeyi arttırmaktadır” (Sağ, 1991: 17). diyerek karşılıklı etkileşimi belirten Sağ, “Ancak, eğitimin kalkınmaya katkısı da sınırsız değildir. Eğitim toplumsal değişmeyi yüklenen toplumsal kurumlardan ancak biridir” diyerek eğitimin belirleyici değil de kolaylaştırıcı

etkisinin olacağını ileri sürer. Eğitimin kolaylaştırıcı etkilerini de üstlendiği görevleri sıralayarak ortaya koyar: “1. Yeni Bilgiler Üretmek: ... Eğitim karşılaşılan sorunları çözmek için araştırmalar yapar. Üretilen her yeni bilgi toplumsal değişmeye yardımcı olur. 2. Yeni Bilgiler Yayılmak: ...Eğitimin topluma yaydığı ve yerleştirdiği her yeni bilgi toplumsal değişmelere yol açabilir. 3. Değerleri Geliştirmek: Eğitim toplumun birikimi olan eki değerleri, yeni kuşaklara aktarıırken bunları geliştirerek, yenileştirerek aktarır. 4. Demokrasiyi Yerleştirmek: Eğitim toplumsal bir kurum olarak, toplumun benimsediği (demokratik.) yaşama biçimini eğitime yerleştirmek zorundadır...” (1991: 15-16).

Özetlenecek olursa toplumsal değişme, teknolojik gelişmelerle başlayıp önce maddî kültür öğeleri de denilen ekonomik yapıda meydana gelir. Bir başka ifade ile önce üretim biçimi de denilen altyapı değişir. Süreç içinde maddî kültür öğeleri; altyapı ile manevî kültür öğeleri; üstyapı karşılıklı etkileşime giren giderek genişler; üretim faaliyetinden tutum ve davranışlara, düşünce ve değerlere ulaşır. Toplumsal değişme toplumun tümünü etkileyen bir olgu olması itibariyle toplumun tüm kurumları ile etkileşim içindedir. Değişmenin hızı ve kapsamı içinde eğitimin de bulunduğu toplumsal kurumların etkinliği ile de ilintilidir. Elbette zaman ve mekan açısından göreliliğini ortaya çıkaran da farklı toplumların toplumsal kurumlarının güçleri ile orantılı olmak durumundadır.

7. Göç

Araştırmanın temel kavramlarından biri doğal olarak göçtür. Denilebilir ki incelemekte olduğumuz Kapaklı kasabası göç olgusunun tüm boyut ve yönlerinden etkilenmiştir. Örneğin belli bir döneme değin dışarıya göç veren köy iken daha sonra tipik bir tersine göçe sahne olmuş; daha önce dışarıya göç edenlerden anlamlı oranda bir kesim tersine göç ile Kapaklı'ya geri gelmişlerdir. Araştırma alanı olarak ele alınmasının nedeni olan sanayileşmeyle ilintili olarak ise nicelik ve nitelik değişimine uğrayacak denli göç aldığı en yüzeysel gözlemlerle anlaşılmaktadır.

Göç denildiğinde ilk akla gelen, insanların yer değiştirmesidir. Farklı yönlerin öne çıktığı göç tanımları ile karşılaşmak mümkündür. Yerleşmek üzere mekan değiştirmenin öne çıkarıldığı bir göç tanımı yapan Ozankaya'ya göre göç “bireylerin ya

da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka bir yere gitmeleridir” (1984: 56). “Göç genel olarak belirlenmiş bir zaman içinde, belirli bir yerleşme alanından dışarıya olan, yer değiştirmelerin sayısı olarak tanımlanır” (1978: 62) diyen Tekeli ve Ender göçü süreklilik gösteren bir süreç olarak öne çıkarırlar. Yerleşme vurgusunu öne çıkaran bir diğer göç tanımını da Üner yapar; Ona göre göç “kent, köy gibi yerleşme birimlerinden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketleri”dir (1972: 77). Birden fazla ölçütü göz önünde bulunduran; görece, kapsayıcı bir diğer göç tanımı ise şöyledir: Göç insanların içinde yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye girmesidir” (Hilman, 1994: 919). “Bu bağlamda göç, nüfusun ayrıldığı yer ile yerleştiği yer arasında gerçekleşmektedir” (Aslan, 1988: 35). Bireylerin ya da toplumsal kümelerin yer değiştirmesi öne çıkmakla birlikte göçü yalnızca nüfusun yer değiştirmesi ya da demografik bir olgu olarak nitelendirmek yeterli değildir. Zira “göç toplumun ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal ve benzeri gibi tüm yapıları ile yakından ilgili bir olaya olma özelliği gösterir” (Erkul, 1983: 47).

Yine örneğin Ataç’a göre göç “kaçınılmaz olarak işgücünün yer değiştirmesine neden olmaktadır. Bu durum göçü, sadece demografik olay olmaktan çıkarmakta ve ekonomik yönün de ağır bastığı bir olay haline getirmekte, bir üretim faktörü olan işgücünün mekansal mobilitesini sağlamaktadır” (1983: 97). Yani sonuç olarak göç, bir toplumsal devinimdir. “karakterlerine göre iç göç, dış göç, gönüllü ve zorunlu göç, kısıtlı ya da sürekli göç olarak ayırt edilmektedir” (Hilman, 1994: 920).

Araştırma alanımızda da görüldüğü gibi Türkiye’de göç tarımsal üretim ve yaşam biçiminin egemen olduğu yerlerden tarım dışı üretim biçimini; sanayi üretiminin baskın olduğu yerlere doğru gerçekleşmektedir. Erkul’a göre “bu bir bakıma da, ülkemizdeki göç olayının kendisidir” (1983: 48).

Türkiye’de göç, daha doğrusu araştırma konumuz ile ilgili olan yönü ile göç, “İkinci Dünya Savaşı’nın hemen sonrasında başladı” diyen Kartal’a göre “1950’den sonra ise giderek hızlandı” (1983: 21).

Göç olarak tanımlanan “halkların kırsal kesimden kente yönelen büyük hareketi toplumun yapısını... dönüştürür.” (Black, 1989: 85)

Göç olgusunu ortaya çıkaran en önemli etmen ise endüstrileşme ya da diğer bir söyleyişle sanayileşmedir. Üretimin makine gücünü kullanarak gerçekleştirmeye başlaması ile birlikte bu üretim yerlerinin bulunduğu merkezler çekici olmuştur. Yani endüstri devrimi ile birlikte “kentlerin gelişen ekonomik yapısına bağlı olarak artan işgücü talebi; bir yandan çeşitli biçimlerde kırsal kesimdeki nüfusu hareketlendirirken bir yandan da kentlerin tarımdan ayrılan nüfusun yöneldiği birer çekim merkezi haline gelmesini sağlamıştır”(Özer, 1983: 79).

Endüstri Devrimi ile meydana gelen yeni sosyo-ekonomik oluşum kentlerin gelişmesi ile sınırlı kalmamıştır. Kentlerde tarım dışı etkinliklerin bir çekici güç olmasını sağlayan gelişmeler, aynı zamanda kırsal kesimdeki geleneksel ilişkilerin çözülmesine de neden olmuştur. Endüstrileşme sonucu tarımda makineleşme ile birlikte “... mülksüzleşen ya da durumu güçsüzleşen küçük köylülerle bu değişime ayak uyduramayan işletmeciler, endüstrinin çağrısına uyarak işgücü gereksinmesini karşılamak üzere kentlere yönelmişlerdir” (Sencer, 1979: 19). Bu süreç yaşanmaya devam etmektedir.

Kentlerde işgücü talebi yaratan endüstriyel üretim birimlerinin varlığı ve köylerde makineleşmenin ortaya çıkardığı işsizlik temelinde ortaya çıkan sosyal hareketlilik ve göç bu iki temel etmen dışındaki bir takım etmenlerden de etkilenmektedir. Bu etmenlerin sınıflandırılması başlıca iki başlık altında toplanır.

Örneğin kırsal kesimde yaşamanın zorlaşması, kırsal iticiliği olgusu ile örtüşen bu durumu “itici güçler” (1979: 36) olarak tanımlayan Sencer, kentlerin kırsala göre geçim olanağı sunma olanağı sunması nedeni ile cazip hale gelmesini de “çekici nedenler” (1979: 61)olarak adlandırır. Bu iki temel etmenin yanında bir tür ikincil etkiye sahip etmenler de yine Sencer tarafından “aracı güçler”(1979: 66) olarak nitelendirilir. Daha açık bir ifade ile “aracı güçler, itici ve çekici güçlerden bağımsız olarak değil, onların etkinliğini engelleyen veya zorlaştıran ya da hızlandıran bir etmen olarak anlaşılmalıdır” (Sencer, 1979: 66).

Değinilen kavramları toparlayacak olursak, itici güçler kırsal yapının durumu ile ilgilidir. Yani kırsal yapının nüfusu barındıracak, yerinde tutacak toplumsal, ekonomik güçten, nitelikten yoksun olması ile ortaya çıkar. Çekici güçler ise göç alan yerlerin,

endüstri merkezlerinin ya da kentlerin özelliklerinden kaynaklanır. Başka bir anlatımla, tarımdaki yapısal değişimler; üretimin makineleşmesi, ulaşım ve iletişim olanaklarının gereksinimleri karşılama düzeyinin yüksekliği ve genişliği birleşince kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru bir nüfus hareketliliği başlar. Özetle göçü, kırsal kesimin iticiliği, kentin çekiciliği ilişki ve etkileşimi sonunda ortaya çıkan sosyo-ekonomik bir nüfus hareketliliği olarak nitelendirilebilir.

Bir bakıma temel güç olgusunun dışında farklı etmenlerle görülen güç türlerinde ise hukuksal ve siyasal koşulların; düzenlemelerin etkili olduğu görülür. Yine herhangi bir yerleşim yerinde herhangi bir nedenle barınma kaygısına düşen toplumsal kümelerin buldukları yeri terk etmeleri de görülebilen bir göç türü olarak ileri sürülebilir.

Ancak araştırma konumuzun seçilmesine de neden olduğu üzere ülkemizde kırsal kesimin iticiliğinin baskın olması nedeni ile kentlerimizin yetersiz de olsa sunduğu sanayii ve hizmetler sektörü, istihdam olanakları kentleri çekici kılmakta, dolayısıyla ağırlıklı olarak köyden kente doğru bir göç hareketi gerçekleşmektedir. Yine hemen belirtmek gerekir ki sanayileşme, sadece köy yerleşim birimlerinden değil kasaba hatta kent ya da il niteliğindeki yerleşim birimlerinden de sanayileşen büyük kentlere, hizmet sektörünün daha gelişmiş olduğu kentlere doğru; yörelere doğru bir göçü yaratabilmektedir. Örneğin turizm alanındaki gelişmeler bu yöredeki insanların köyün iticiliğine kapılmaları yerine kentten ve daha az şanslı olan yörelerden bu bölgenin göç alması kaçınılmaz olarak görünmektedir.

Esasen toplumsal değişimin devingenliği, çeşitliliği belli bir süre için baskın bir özellik gösteren egemen gelişmelerden farklı yeni eğilim ve oluşumlar yaratabilmektedir.

Bir yöre sanayi yatırımları nedeni ile endüstriyel işgücü talebi yaratabilirken bir başka yöre turizm yatırımları, turizme yönelik ilgi nedeni ile hem hizmet sektörüne özgü işgücü talebi hem de barınma; yaşama amaçlı tercihler nedeni ile de göç alabilmektedir.

Ancak bize göre uzun dönemde göç olgusunu belirleyen endüstrileşmedir. Zira turizm, dinlenme olguları da sanayileşme ile gerçekleşen endüstri toplumu yaşam biçiminin yarattığı olgular olsa gerektir. Özellikle turistik yörelere yönelik göç gerek dinlenme amaçlı tatil günlerinin geçirilmesi ile gerekse emeklilik sonrası yerleşme ile olsun endüstri toplumuna özgü gelişmeler, oluşumlar ve durumlardır.

Değinilmesi gereken bir nokta da göç-toplumsal değişme ilişkisi olmak gerekir. Her durumda farklı fiziksel, sosyal bir çevreden gelen-giden insanların yeni fiziksel, sosyal çevrede değişmeye yol açacakları gibi kendilerinin de değişecekleri, değiştikleri mutlaktır. Başka bir ifade ile göçte insanlar yeni çevrelerinde sosyo-kültürel değişmelere neden oldukları gibi, kendileri de değişmektedirler. Sonuçta itici veya çekici nedenlere bağlı olarak göç, toplumsal yapıda sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişmelere neden olmaktadır. Sonuç olarak göç ve toplumsal değişme karşılıklı bir iletişim ve etkileşim içinde olan bir toplumsal olgudur.

Araştırma alanımız olan Kapaklı kasabası yetersiz tarımsal gelir nedeni ile göç veren bir köy iken yakınına kurulan sanayi tesislerinin yarattığı işgücü talebinin çekiciliği ile yoğun olarak göç almıştır. Önce niceliksel olarak hızla büyümesi giderek niteliksel olarak değişmesine; kasaba olmasına, egemen üretim faaliyetinin tarım dışı faaliyet olmasına neden olmuştur. Çalışma boyunca Kapaklı'daki toplumsal değişmenin boyutları da görülecektir.

8. Çağdaşlaşma, Uluslaşma

Araştırma alanımız olan Kapaklı'nın Çerkezköy'deki sanayileşme olgusu ile birebir denilebilecek bir ilişki ve etkileşim içinde, göç veren bir köy iken çok kısa bir zaman içinde çok yoğun göç alarak kasaba olduğunu belirtmiştik.

Yani, Kapaklı'nın durumu sanayileşme ve toplumsal değişme ilişki ve etkileşiminin toplumsal boyuttaki etkisinin yerleşim biçimleri değişikliği olarak yansımasıdır.

Sanayileşme veya endüstrileşmenin yarattığı toplumsal değişmenin boyutunu, Endüstri Devrimi ile başlayan sürece ve o devrimden sonra meydana gelen topluma sanayi toplumu, endüstri toplumu denilmesi ile anlaşılmalıdır.

Sanayi toplumu ile birlikte değerlendirilen iki toplumsal olgu, kavram ya da süreci de son yıllardaki tartışmaların etkisi ile temel kavramlar içine almayı uygun bulduk. Bu kavramlar çağdaşlaşma ve uluslaşmadır.

Çağdaşlaşmanın bazı bilim adamlarınca ideolojik taraflılıkla tanımlandığını belirten Kongar, herhangi bir ideolojiden bağımsız tanım aramak gereğinden hareketle sorulan sorunun cevabı “her şeyden önce belli bir değişme demek olan modernleşmenin nereden nereye doğru bir değişme niteliği taşıdığı belirlenerek verilebilir” (1981: 217) der. Ve günümüz toplumunun özelliklerini de sıralar ve tanımlar.

“Günümüzün toplum tipini, yeni modern toplumu belirlemek için kullanacağımız ölçüt, bu toplumu eski toplumlardan ayırmalıdır... Yani, her toplum için her zaman karar vermemizi sağlayacak bir ölçüt niteliği taşınmalıdır. Bu sorunun cevabı açıktır: Teknoloji... Teknolojinin toplumdaki belirtisi ise endüstrileşme düzeyidir. O halde modern toplumun tanımı ortaya çıkar. Günümüzde en ileri düzeyde endüstrileşmiş toplumlar modern toplumlardır. Modernleşme ise, geçmişteki endüstrileşmemiş toplum tipinden, günümüzde ileri düzeyde endüstrileşmiş toplum tipine doğru bir değişmedir.” (1981: 218)

Modernleşmenin iki genel niteliğini “1. Toplumların sosyo-ekonomik değişimleri ve 2. Toplumsal örgütlenmenin yapısal değişimleri” (1966: 1) olarak sunan Eisenstadt’a göre, “ekonomik, siyasal ve kültürel alanlardaki sosyo-ekonomik değişimler;

Ekonomik alandaki modernleşme ikincil ve üçüncül etkinliklerin önüne geçmesi demektir. Yani endüstri ve ticaret ile hizmetlerin, tarım ve maden çıkarmanın önüne geçmesidir” (1966: 67).

Çağdaş, modern toplumu; modernleşme, çağdaşlaşma öncesi toplumla karşılaştırarak daha ayrıntılı bir biçimde anlatan bir başka bilim adamı Yücekök’tür. Çağdaşlaşma öncesi toplum ile çağdaş toplumun özelliklerini sıralayan Yücekök’e göre:

“Geleneksel toplum: a) Değişme yokluğu, b) İlkel teknik, zayıf üretim, c) Yatay, dikey toplumsal hareketsizlik, d) Tarımsal yapı ve kapalı ekonomi, e) Feodal

paylaşılmayan bir siyasal yapı, f) Geniş aile düzeni, g) kaderci zihniyet ve mahallî kültüre bağlılık, h) Yeteneğe değil, doğuma dayana tayinler.

Modern toplum: a) Gelişmiş ekonomi, sanayi, teknoloji, şehirleşme ve okur-yazarlık, b) Yoğun yatay, dikey toplumsal hareketlilik, c) Atomize aile düzeni, d) İktidarın paylaşıldığı bir siyasal yapı, e)İşbölümü ve ihtisasın artması, f) Mahallî bilincin ve ilginin ulusal düzeye çıkması, g) Yeteneğe ve başarıya dayanan tayinler, h) Statik bir statü toplumundan çatışmacı, dinamik bir sınıf toplumun geçiş”(1987: 47-48).

Çağdaşlaşma sürecini özetleyecek olursak; tümüyle tarımsal bir üretim tabanına sahip üretim ilişkilerinin feodal yapı içinde gerçekleştirildiği mistik bir kültürün paylaşımından uzak, tekelci iktidarı oluşturan toprak ağaları ve din adamlarını egemen olduğu; statü elde etme ve ilerlemenin liyakate, yeterliliğe göre değil, doğuştan sahip olunan güçle elde edildiği modernleşme öncesi bir toplumdan, modern; sanayi toplumuna yani statü ve ilerlemenin başarı ile verildiği; kan bağlılığının, akrabalık ve yerel ilişkilerin ulusal bağlılık ilişkileri düzeyine çıktığı, uzmanlaşmanın, işbölümünün geliştiği, küçük ailenin egemen olduğu, sanayileşmenin yarattığı sınıflı toplum yapısının, çoğulcu; paylaşılan bir iktidar yapısının var olduğu topluma dönüştüğü bir süreçtir.

Toplumun sosyal, ekonomik özellikleri çerçevesinde buraya aktarılanların siyasal örgütlenme bağlamındaki adlandırmasını Bottomore şöyle yapar “Modern dünyanın en önde gelen siyasal birimi ulus-devlettir” (1987: 59). Ya da “ulus-devlet, her şeyden önce, XVIII. yüzyıldan itibaren gelişen ve günümüzde evrensel ölçekte yaygınlığa erişen bir siyasi yapılanma biçiminin adıdır” (Erözden, 1997: 122).

Ulus ise “belli bir toprak parçasını üzerinde bölük pörçük duran parçaların ulusal Pazar çerçevesinde birleşmeleri üzerine oluşan ülkeye dayanır ve çok kalın çizgileri itibarı ile bu coğrafya üzerindeki çeşitli ve farklı etnilerin kandaşlık ve yerelliklerinden koparak bir vatandaşlar şirketi oluşturmaları ve ülkeyi müşterek mülkiyet olarak sahiplenmeleridir” (Kılıçbay, 1996: 90).

Anlatılan süreci yani ulus olmayı bir aşama olarak nitelendiren Türkddoğan ise milletleşme kavramı çerçevesinde şöyle bir tanım geliştirmiştir. “Milletleşme... siyasal

bir kavram olmaktan ziyade sosyolojik bir yapıya dayanmaktadır. Milletleşme veya millet oluşturma, tarihi gelişim çizgisi içinde toplumsal bir süreçtir. Bu nedenle geniş çapta sosyal yapıyla bağlantılıdır. Şöyle ki, toplumların bir evrim çizgisi vardır. Bu da klan veya hord diye ifade edilen en ilkel toplum tipinden günümüz millet kuruluşuna kadar ilerleyen bir yapısal değişme sürecini yansıtmaktadır. Millet, kabile, aşiret, feodal yapıdan da üst düzeyde donatılmış bir üst kuruluşa yükselişin son safhasıdır.” (1995: VIII)

Araştırma konumuz olan kasabanın sanayileşme, toplumsal değişme, çağdaşlaşma, ulus ve ulus-devlet ilişkisini ve etkileşimini değerlendirmek gerekirse:

Öncelikle bu temel kavramlar arasındaki benzerlik, yakınlık, hatta bir anlamda aynılık ortaya konulmalıdır.

Örneğin “1768’de Jame Watt’ın buhar makinesini bulmasıyla başlayan ve daha sonra adeta bir sembol halinde kullanılan teknolojik değişme ve sanayileşme süreci, esas itibarıyla ...ekonomik, sosyal ve siyasi nitelikte değişmeler getirmiştir.” (Ekin, 1994: 3)

“Her şeyden önce belli bir değişme demek olan modernleşmenin nereden nereye doğru bir değişme niteliği taşıdığı(nın) ölçütü... açıktır: Teknoloji... Teknolojinin toplumdaki belirtisi ise, endüstrileşme düzeyidir. Modernleşme ise, geçmişteki endüstrileşmemiş toplum tipinden, günümüzde ileri düzeyde endüstrileşmiş toplum tipine doğru bir değişmedir” (Kongar, 1981: 218).

Ve milletleşme... siyasal bir kavram olmaktan ziyade sosyolojik bir yapıya dayanmaktadır. Milletleşme veya millet oluşturma, tarihi gelişim çizgisi içinde toplumsal bir süreçtir. Bu nedenle geniş çapta sosyal yapıyla bağlantılıdır. Şöyle ki, toplumların bir evrim çizgisi vardır. Bu da klan veya hord diye ifade edilen en ilkel toplum tipinden günümüz millet kuruluşuna kadar ilerleyen bir yapısal değişme sürecini yansıtmaktadır. Millet, kabile, aşiret, feodal yapıdan da üst düzeyde donatılmış bir üst kuruluşa yükselişin son safhasıdır” (Türkdoğan, 1995: VIII).

Yine “Modern dünyanın en önde gelen siyasal birimi ulus-devlettir.” (Bottomore, 1987: 59) “ulus-devlet, her şeyden önce, XVIII. yüzyıldan itibaren gelişen

ve günümüzde evrensel ölçekte yaygınlığa erişen bir siyasi yapılanma biçiminin adıdır” (Erözden, 1997: 122).

Bir kere öncelikle, tarihsel aynılık söz konusudur. Yukarıda görüldüğü üzere sanayileşme XVIII. yüzyılda başlatılır. Teknolojik bir buluş olan buharlı makinenin icadı ile başlayan sanayileşme yani endüstrileşme aynı zamanda çağdaşlaşmanın; modernleşmenin ölçütüdür. Modernleşmenin yanında sanayileşme ile koşut bir başka gelişme daha yaşanır. Daha doğrusu toplumsal yapının siyasal örgütlenme biçimi gerçekleşir. XVIII. yüzyıldan itibaren yani endüstri devrimi ile aynı yüzyıldan itibaren ve günümüzde yaygınlığa ulaşan ulus devlet. Bu koşutluğun, aynılığın basit bir anlatımı şöyle ifade edilebilir. Kasaba örneğinde:

Kapaklı kasabası kendi tarım arazilerinin üzerine yoğun bir biçimde sanayi tesislerinin kurulmasının ardından tümü ile ziraat, hayvancılık gibi tarımsal üretim temelinde dayalı bir köy iken ve de dışarıya göç verirken, başta kendi verdiği göçü tersine göçle geri almış, onun yanında yakınındaki sanayi tesislerinde çalışmak için gelen insanların yerleşmeleri biçiminde yoğun göç olarak kısa bir süre içinde kasaba olmuş olan bir yerleşim yeridir.

Kapaklı kasabasına gelip yerleşen insanlar Türkiye'nin hemen hemen dört bir yanından gelmişlerdir. Ekonomik terimlerle anlatılacak olunursa yoğun fabrikalaşma, işgücü, emek talebinde bulunmuş, emek pazarına sunmak üzere çalışabilme gücüne sahip kafa ya da kol emekçileri ülkenin değişik yerlerinden bir tür ulusal pazarda buluşarak, emeklerini satarak, daha önce yaşadıkları yerelliklerini terk edip ülkelerinin bir başka yerinde yaşamaya başlamışlardır.

Önceki yaşamlarında kendileri ile aynı yerde doğmuş olan, benzer işi yapan bir çevrede yaşamakta iken yeni geldikleri yerde kendisinden farklı yerlerde doğmuş olan insanlarla birlikte farklı sanayi tesislerinde ya da aynı sanayi tesisinin farklı üretim birimlerinde farklı işlerde çalışmaya başlamışlardır.

Dolayısıyla toprağa dayalı yerellikten sanayiye dayalı ulusallığa geçmişlerdir. Yaşadıkları yer ve yaptıkları iş değişmiştir. Üretim biçimi değişmiştir. Endüstriyel

ilişkilerin içine girmiştir. Sanayi toplumunun bireyi görece, daha yoğun bir biçimde ulusun yurttaşı olmuştur.

Üretim biçiminin oluşturduğu bu ekonomik altyapıda üretim faaliyetinde bulunurken görece gecikmeli bir biçimde yeni üretim biçiminin yansıması olan üretim ilişkilerine uygun olarak; bulunduğu üretim faaliyetine uygun sosyal yapısını, değerlerini de üretecek, benimseyecek, öyle davranış ve tutum geliştirecektir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI ve YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Birçok sosyoloji kitabında “yerleşme düzeni”, “yerleşme biçimi” başlıklarını görmek mümkündür. Yer sözcüğünden türemiş olan yerleşme, belli bir doğa parçasının yani “yer”in insanlar tarafından üzerinde yaşamak üzere sahiplenilmesi, değerlendirilmesi ile gerçekleşen oluşumdur. Giderek olgudur. Hatta coğrafya parçasının sosyalleşmesidir. Doğanın herhangi bir yerinde insan yoksa herhangi bir yerdir de, insanların sosyalleşmek üzere yerleştiği andan itibaren orası köydür, kasabadır, kenttir ya da mezradır en azından.

Bir coğrafya parçası olan “yer”in sosyalleşmesi; insanla birlikte değerlendirilmesi ile birlikte gerçekleşen yerleşme Kocacık’ın tanımında görüldüğü gibi spesifikleşmesi ile birlikte sosyolojinin konusu olur. Kocacık’a göre “yerleşme; uzaklık ve mekan açısından öteki topluluklardan ayrılan, belli bir ilişkiler alanı olan, kendine özgü bir toplumsal örgütlenmesi, özel bir tarihsel varlığı bulunan, bir insan topluluğudur” (1997; 181).

İşte sosyalleşmiş coğrafi parçalardan; yerleşim biçimlerinden biri kasabadır. Yine bilinmektedir ki “toplumsal bilimler, toplumsal olay ve toplumsal varlıklarla ilgilenir (Kongar, 1981: 241) ya da “doğal bilimler doğal çevreyi, toplumsal bilimler de toplumsal çevreyi konu alırlar” (Kongar, 1981: 25). Dolayısıyla kasabalar diğer yerleşim birimleri gibi toplumsal bir olgudurlar ve de sosyolojinin, sosyolojik araştırmaların konusudur.

Bu genel durumun yanında kasabalar diğer sosyolojik olay ve olgulardan, diğer yerleşim biçimlerinden, örneğin köy ve kent yerleşim biçimlerinden farklı olmasından ötürü sosyolojik araştırmalara konu olmuştur. Aynı zamanda diğer sosyolojik olay, olgu ya da yerleşim biçimleri ile ilgisi nedeni ile de sosyolojik araştırmaların konusudur.

Köy gibi, toplumsal değişme ile, giderek geride kalan bir yaşam biçiminin ve kent gibi egemen olan bir yaşam biçiminin arasında, geçiş özellikleri taşıması, farklılığı, özgünlüğü nedeni ile kasaba araştırılması gereken yerleşim biçimleridir. Yine

kasabalar, tarihsel süreçte geçirdikleri evreler, farklılaşmalar nedeni ile de araştırma ve incelemelerin konusu olmak durumundadırlar.

Türkiye’de yerleşim biçimleri üzerinde yapılan araştırmalara bakıldığında dağılımın kasabalar aleyhine olduğu görülür. Yerleşim biçimleri arasında köy ve kentlerin yanında kasaba araştırmalarının eksikliği “...düşündürücü olduğu kadar, Türk Toplumbilimi adına da büyük bir eksiklik” (Erkul, 1983:25).

Kasabaların araştırılması tarihsel süreç içinde, kasabaların köy ve kent yerleşim biçimleri arasında ne türlü bir işlev gördüğünü, günümüzde ne tür bir işlev görmekte olduğunu ortaya koyması için gereklidir.

Öte yandan günümüzde, özellikle ülkemizde yeni yeni kasabalar ortaya çıkmaktadır. Kasabalar ortaya çıktıkları zamanın toplumsal özelliklerinden etkilendiklerine göre, son dönemlerde ortaya çıkan kasabaların, ortaya çıktıkları andaki yapısının incelenmesi kasaba olgusu hakkında önemli bir başlangıç oluşturabilir.

Toplumsal değişme incelemelerinin üç ayrı düzeyde incelenebileceğini belirten Kocacık bu incelemelerden biri olarak “kısa zamanlı değişme incelemeleri” verir ve şöyle açıklar: “Bir toplumun tümünde ya da herhangi bir kısmında ortaya çıkan yeni bir öğenin , insan ilişkilerini nasıl etkileyebildiğini , yarattığı etkilerin ve sonuçların incelenmesidir. Genelde 1 ile 15 yıllık süreleri kapsar” (1997: 151). Dolayısıyla Kocacık’ın da değindiği değişme araştırmaları çerçevesinde olması nedeni ile de kasabaların araştırılması, incelenmesi gerekir.

Böylesi araştırma ve incelemelerin değişmeyi ortaya çıkarmanın ötesinde belki değişme en önemli katkı kuram geliştirebilme olanaklarını yaratmasında ortaya çıkacaktır. Üstelik özellikle yeni oluşumların başlangıcından itibaren incelenmesi sosyoloji alanında ulusal kuramlar geliştirilmesine de katkı sunabilir.

Araştırma yapılan kasaba, kısa bir zaman öncesinde köy yerleşim biçimi iken kasabaya dönüşen bir yerleşim birimidir.

Kapaklı kasabasını 1988 yılında; kasaba olmasının hemen ertesinde incelemiştik. Kısa zamanlı değişme incelemeleri çerçevesinde bu kez de doktora çalışması çerçevesinde incelenmek istenmesi, kısa dönemde ortaya çıkan yeni öğelerin yarattığı değişimleri ortaya çıkarmaya yöneliktir. Yine olabildiğince, toplumsal değişme

çalışmaları ve oluşturulabilirse bu alandaki kuram oluşturma çabalarına katkı sunmak da istenmiştir.

İstanbul-Kırklareli karayolu üzerinde yer alan Çerkezköy, 1971-1977 yılları arasında kalkınmada öncelikli yöre olarak tespit edilmiştir. Kapaklı kasabası da Tekirdağ İli Çerkezköy ilçesinin bir köyü iken kasaba olmuştur. Bu kasaba Çerkezköy ilçesine 6 km mesafededir. Sanayi kuruluşları Kapaklı'nın tarım arazisi üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla Çerkezköy'deki sanayileşmenin etki alanı içindedir. Tarım arazileri üzerine önce sanayi tesisleri kurulmuş, ardından konut arazisine, arsaya dönüşmüş, öce mevcut konutlara, daha sonra konut inşaatı yapıp yerleşilmek suretiyle çok yoğun göç almıştır. Halen de almaktadır.

Araştırmanın temel konusu köy iken dönüşen bir yerleşim biçiminin geçirdiği değişimin ortaya çıkarılması, sanayileşme ve toplumsal değişme ilişkisi açısından değişimin düzeyi ve hızının, kapsamının ortaya çıkarılmasıdır.

Bu bağlamda kasabanın nüfusunun yapısı, hareketliliği toplumsal ekonomik yaşamı, aile yapısı ve ilişkileri, eğitim, konut, kitle iletişim, boş zamanlar, değerler ve inançlar, tutum ve davranışların yapısal yanları, değişme eğilimleri, hızı ve düzeyi üzerinde durulan konular olmuştur.

Bu çerçevede araştırmanın amacı; kısa bir süre öncesine değin köy olan bir yerleşim biriminde kısa zamanlı değişme araştırmaları çerçevesinde kasabanın fiziksel değişimi, ekonomik yapısındaki değişimi ve o kasabaya gelen insanların üretim faaliyetlerinde , gelirlerinde, tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimin düzeyi, hızı ve kapsamının ortaya çıkarılmasıdır. Değişimin sanayileşme ile birlikte değerlendirilmesidir.

Kasabaların, köy ile kent yerleşim biçimleri arasında bir tür yerleşim biçimleri olduğunun bilinmesi ile bağlantılı olarak değişmeye ilişkin geleceğe dönük eğilimlerin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır.

Bunun yanında ileride yapılması düşünülen araştırmalarda kullanılabilecek; karşılaştırmalara olanak verecek verilerin elde edilmesi de görece uzun dönemli bir amaç olarak benimsenmiştir.

2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Kapaklı'nın toplumsal yapısını ortaya çıkarabilmek için, bilimsel yöntemin kullanılabilen teknikleri kullanılarak kasabanın toplumsal yapısının öğelerinin özellikleri verilmeye çalışılmıştır.

Kapaklı'nın köysel özelliklerinin düzeyi, kasaba özelliklerinden hangilerine sahip olduğu verilmeye çalışılmıştır.

Çerkezköy ilçesindeki sanayileşmenin miktar ve boyutlarının bilinmesi için sanayi tesisleri, üretim alanları, işçi sayıları derlenebildiği oranda verilmeye çalışılmıştır.

Kapaklı'ya ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra Kapaklı'nın nüfusunun yapısı, hareketlilikleri ile birlikte incelenmiştir.

Kapaklı'nın toplumsal yapısının ve elbette bu toplumsal yapıdaki değişimin incelenmesi için Kapaklı'daki sosyo-ekonomik yaşamı da araştırmada ortaya konulmak istenmiştir. Yine çalışmada, aile yapısı ve aile içi ilişkiler değinilen bir diğer konudur. Kapaklı'da eğitim ise gösterilmesine çalışılan öğelerden bir başkasıdır. Bunların yanında Çerkezköy'deki sanayileşmenin Kapaklı'daki etkileri de gösterilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıklarından söz etmek gerekirse, Kapaklı'da kurumlaşma ve örgütlemelerin yeni olması nedeni ile tarihçeleri başta olmak üzere bazı kurumlarla ilgili yazılı belge, kayıt elde etmenin zorlukları, belirtilebilir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel bilgi üretmek için gerçekleştirilen sosyolojik araştırma ve incelemelerde bilimselliğin sağlanabilmesi, her şeyden önce izlenen sürecin ve kullanılan araçların bilimsel olması ile olanaklıdır. Başka bir deyişle bilimsel bilgi, bilimsel yöntem izlenip, bilimsel tekniklerin kullanılması ile elde edilebilir.

Sosyolojide yöntem konusu teknik ve yaklaşımla karıştırılabilmekte ve çoğu zaman aynı anlamda kullanılabilir. Ancak, yöntem "...en genel anlamı ile bir amaca varmak için belli bir düzene göre izlenen yol demektir" (Kongar, 1981: 41) ve bilimsel yöntem tektir (Kongar, 1982: 25). Öte yandan "teknikler ise gözlem ya da test

etmek için kullanılırlar” (Kongar, 1981: 42). Yani teknikler, bilimsel yöntem izlenirken bilgi elde etmekte kullanılan araçlardır. Yöntemle karşılaştırılan diğer bir kavram olan yaklaşım ise, olay ya da olguları incelerken benimsenen ele alış biçimi ya da izlenen düşünsel tutumdur. Başka bir ifade ile “...her yaklaşım, incelediği konuyu belli bir açıdan ele alır” (Kongar, 1981: 42). Dolayısıyla, bilimsel yöntemin tekniğine rağmen yaklaşımlar birden fazla olabilmektedir. Esasında, toplumsal olay ve olguların karmaşık ve dinamik niteliğinin tek yaklaşımla açıklamalarının zorlaştırdığı da söylenebilir.

Araştırmada Kapaklı kasabasının toplumsal yapısı ile birlikte geçirdiği toplumsal değişimin de gösterilmesi amaçlanmıştır. Sanayileşme ve toplumsal değişim ile birlikte kısa zamanlı toplumsal değişim incelemesi çerçevesinde değişimin düzeyi, hızı, boyutları incelenmek istenmiştir. Böyle olunca, hem yapısal-işlevsel yaklaşımdan, hem de diyalektik yaklaşımdan yararlanılması gerektiği açıktır. Dolayısıyla yaklaşımların açıklama yeteneğinin güçlü olduğu alanları gözeterek benimsenmesi yeğlenmiştir. Yani toplumsal yapı ile ilgili özelliklerin betimlenmesinde yapısal-işlevsel, sanayileşme, toplumsal değişim etkileşimini anlatırken diyalektik yaklaşım benimsenmiştir.

Araştırmada, araştırmanın amacına uygun ve her aşamada uygun ya da gerekli teknikler kullanılmıştır.

1988 yılında; köy iken kasaba olan Kapaklı'yı kasaba olmasının hemen ertesinde incelemiştik. Çalışma boyunca karşılaştırmalı bu tutum izleneceğinden görüleceği üzere en azından maddi alanda çok çarpıcı değişimler yüzeysel gözlemlerle görülebilecek durumdadır.

Toplumsal değişimin olup olmadığı, boyutları, hızı, kapsamı, mümkün olan gerekli ya da anlamlı aralıklarla yapılan araştırma, incelemelerle ortaya çıkarılabilir.

Yüksek lisans tezinde betimleme ağırlıklı bir çalışma yapılabilmekte iken örneğin sorular arasındaki çapraz ilişkilerin incelenmesi ile birlikte değişimin , yapının iç işleyişi, dinamiği ile ilgili bilgilere ulaşılabileceği düşünüldüğü için de doktora tezi olarak da Kapaklı kasabasının incelenmesine karar verilmiştir.

Araştırma yapılan kasabanın kendisi yerleşim biçimi olarak köy iken kasaba olmuştur. Kasaba olmasının nedeni almış olduğu yoğun göç olmuştur. Göç ederek gelip Kapaklı'ya yerleşen insanlar da belli yerleşim biçimlerinden geldiler. Dolayısıyla köy,

kent, kasaba gibi yerleşim biçimleri ile ilgili yazılı kaynaklar ve bu konularda yapılanların incelendiğini belirtmek gerekir. Daha sonra soru kağıdının oluşturulması gerçekleştirildi.

Kapaklı'da araştırma öncesinde Çerkezköy kaymakamlığına bir dilekçe ile başvurarak mülki idarenin bilgilendirilmesi, izin ve yardımları istenmiştir. Kaymakamlığın yönlendirmesi ile Kapaklı'daki jandarma karakoluna da gidilip bilgi verilmiştir. Daha sonra belediye başkanlığına gidilerek başkanın ilgi ve yardımları ile ilgili yönetici ve görevlilerle görüşülmüş, gereken bilgi ve belgeler edinilmiştir. Daha sonra mahalle muhtarlıkları, okul yöneticileri ile görüşülmüş gerekli bilgi ve belge ile birlikte yardımları istenmiştir.

a) Örneklem Evreni

Araştırmada örneklem evreni olarak aile reisleri alınmış ve soru kağıdı bunlara uygulanmıştır.

Kıray "...kominitenin hayatında tayin edici rol oynayan , son kararları veren erkeklerdir. Onların değerleri ve davranışları kasabanın hayatına yön vermektedir (Kıray, 1964: 21). Dolayısıyla tüm toplumda olduğu gibi kasaba ailesinde de son kerte tayin edici olan erkek eşdir. Ailenin toplum içindeki ilişkilerinde, toplumda etkileşiminde erkek eşin etkin, tayin edici olduğu bir toplumsal gerçekliktir. Bu gerçeklikten ötürüdür ki benzeri araştırmalarda anket soruları aile reisi erkek eşe uygulanmaktadır.

Araştırma alanımız olan Kapaklı için de durum aynıdır. Her ne denli Kapaklı'nın endüstrileşme ile iç içe bir yerleşim yeri olması, Kapaklı'da yaşayanların büyük bir çoğunluğunun yöredeki sanayi kuruluşlarında çalışıyor olması, kadınlarında iş yaşamının içinde olması, kadının aile içindeki konumunda gelişmeler görülmesine neden oluyorsa da toplumsal ilişkiler içindeki etkisi erkek eş'e yeğlenmesini haklı çıkaracak düzeyde değildir. O nedenle anket soruları erkek eş olan aile reislerine uygulanmıştır.

b) Örneklem Seçilmesi ve Uygulanması

Soru kağıtları aile reislerine uygulanacağı için öncelikle Kapaklı'daki aile sayısı tespit edilmiştir. Sayısının sağlıklılığı denetlendikten sonra Kapaklı'daki beş mahalle

bulunması nedeni ile araştırma evreni beşe bölünmüş, mahallelerdeki aile sayıları ve temsil açısından mahallelerde uygulanacak anket sayısı tespit edilmiştir.% 15 örneklem seçilmiş ve tesadüfi örneklem yolu ile anket uygulanacak hane reisleri belirlenmiş, istenen görüşme adedinin sağlanmasının önlemleri de alınmıştır. Buna göre İsmet Paşa Mahallesi'nden 200, Cumhuriyet Mahallesi'nden 180, Atatürk Mahallesi'nden 140, İnönü Mahallesi'nden 50, Bahçelievler Mahallesi'nden 30 olmak üzere toplam 600 aile reisi örnekleme dahil edilmiştir.Ancak sonuçta temsil yeteneğini yitirmeyeceği de göz önüne alınarak 573 anket değerlendirmeye alınmıştır.

c) Yazılı Kaynaklar

Yazılı kaynaklar araştırmanın kuramsal bölümünde ağırlıklı olmak üzere, belediye hizmetleri, eğitim vb. alanlarında kullanılmıştır. Kuşkusuz görece yeni bir kasaba olması nedeni ile istenen zenginlikte yazılı kaynak elde edilememiştir.

d) Gözlem

Gerek soru kağıtları ile elde edilen bilgilerin doğruluğunun kontrolü, gerekse soru kağıtları ile elde etmenin mümkün olmadığı bilgilerin derlenebilmesi amacı ile gözlem tekniğinden yararlanıldığı belirtilmelidir. Kapaklı'da ikamet eden tanıdıklarımızın bulunması, öte yandan halkın özellikle de yöneticilerin araştırmalar konusundaki meraklı ilgili tutumu gözlem yapılmasını kolaylaştırmıştır.

e) Açık Görüşmeler

Açık görüşmeler genellikle kasabadaki yöneticilerle, Çerkezköy Belediye Başkanlığı, Organize Sanayi Bölgesi Yöneticileri, çeşitli sanayi kuruluşlarının yöneticileri, kasaba jandarma yetkilileri vb. gibi yönetim işlevini gören kişilerle yapılmıştır. Yine araştırmamızın amacına uygun olduğu halde soru kağıdı ile elde edemeyeceğimiz bilgileri alma olanağı olduğuna inanılan kişilerle de açık görüşmeler yapılmıştır. Örneğin sendikacılar, internet kafe sahibi bir esnaf, toplu bulunan yerlere yemek hazırlayan bir kasabalı iş adamı, kuyumcu, emlakçi vb. gibi kişilerle mümkün olduğunca açık görüşme yapılmaya çalışılmıştır.

f) Soru Kağıdı

Araştırmada büyük çoğunlukla kapalı uçlu soru türü kullanılmıştır. Yine sorularda seçenek yanıtı ve değerlendirme amaçlı sorulara da yer verilmiştir. Değerlendirme kolaylığı, elbette soru hazırlanmasında ve seçilmesinde gözetilen bir unsur olmuştur.

Aile reislerine araştırmaya katılmalarını sağlamaya yönelik her türden bilgi ve güvence verilmiştir. Kuşkusuz çok sınırlı da olsa bazı sorular karşısında tedirginlik olmasa da tereddüde tanık olunmuştur.

Kasabada vardiyalı çalışan aile reisleri de çok olduğu için tam gün çalışıldığı söylenebilir. Anketlerin uygulanmasında Çerkezköy Meslek Yüksek Okulu öğrencileri ile Kapaklı'lı yüksekokul öğrencilerinden de yararlanılmıştır.

g) Araştırmanın Varsayımları

Temel varsayımımız sanayileşmenin bağımsız değişken olmasından hareketle sanayileşmenin ekonomik yapıdan başlayarak sosyal ilişkilerde, tutum ve değerlerde değişme yaratacağıdır.

Buradan hareketle, daha sonraki varsayımımız değişimin öncelikle ekonomik yapıda meydana geleceğidir.

Bir diğer varsayımımız öncelikle değişmelerin ekonomi ile daha yakın, birebir ilintili yapı, ilişki ve tutumlarda görüleceğidir.

Bunun yanında ailenin yapısı ve işleyişinde köye özgü yapı ve ilişkilerden farklı yani kentsel yapı ve ilişkilerin ortaya çıkacağıdır.

Yine bir diğer varsayım olarak eğitime ilişkin tutum, değer ve beklentilerin değişeceği.

Bir başka varsayımımız ise inançlara ilişkin tutum, düşünce ve değerlerin geleneksel nitelikten kentsel niteliğe dönüşeceği.

BÖLÜM III

ALAN ARAŞTIRMASI (KAPAKLI KASABASI)

A. KAPAKLI'NIN TARİHÇESİ

Kapaklı, Plevne Muharebesi'nden sonra Bulgaristan'dan göç eden Türkler tarafından 1893 yılında bir köy olarak kurulmuştur. Kapaklı'ya ilk gelip yerleşenler 90 hane olup, bunlara Abdülhamit tarafından 75'er dönüm toplu arazi verilmiştir.

Kapaklı, adını eskiden köyde bulunan kapaklı pınardan almıştır. Köyün ilk kuruluş yeri Saray ilçesine doğru, yani bugünkü Kapaklı'nın nispeten kuzeyi iken sonraları Çerkezköy'e doğru yani güneye doğru genişlemiş ancak son yıllarda dört yöne doğru genişlemiş ancak son yıllarda dört yöne doğru genişlemiş olmakla birlikte uzun vadede Çerkezköy yönü tıkanmıştır denilebilir.

Kapaklı, 1912'de Balkan Savaşı sırasında Bulgarlar tarafından işgal edilmiş ve 9 ay süren bu işgal sırasında yakılmıştır. 1920'ye kadar işgal edilmeyen Kapaklı, 1920'de bu kez Yunanlılar tarafından işgal edilmiş, bu işgal ise 2,5 yıl sürmüştür.

Tarihçe konusunda yararlanılan köylülerin ifadelerine göre, 31 Mart ayaklanmasını bastırmaya giden hareket ordusu (köylülerce Atatürk'ün ordusu olarak adlandırılıyor) Kapaklı'da mola vermiştir.

Kapaklı'ya 1923'te ikinci olarak Bulgaristan Cumalı'dan göç eden on iki aile daha yerleşmiştir.

Köye cami 1904 yılında Abdülhamit döneminde yapılmış, 1995, 1996 yıllarında iki cami daha yapılmış, inşaatı devam eden de bir cami vardır. İlkokul 1925'te açılmıştır.

1925'ten 1950'lere kadar batıdaki orman köylerinde üretilen odun, kömürünün Çerkezköy'e taşınması sırasında Kapaklı bir mola yeri olarak işlev görmüştür. O yıllarda Kapaklı'da mola verenlerin barınmaları için hanlar ve hayvanların barındırılması için de ahırların bulunduğu söylenmektedir.

Kapaklı idari olarak ilk kurulduğu yıllarda, bugün Kırklareli iline bağlı olan Vize ilçesine bağlı iken, daha sonraları Tekirdağ ilinin Saray ilçesine bağlı iken 1957 yılında Çerkezköy'ün ilçe olması nedeniyle Çerkezköy'e bağlanmıştır.

Kapaklı'da tarım yapılan, yapılmış olan topraklar, ilk kurulduğu yıllarda verilen tapulu arazinin dışında armandan kazanılan topraklardan oluşmuştur. Kapaklı'ya elektrik 1970 yılında gelmiştir.

Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarının etkisi ile göç olarak büyüyen ve genişleyen Kapaklı 1986'da belediye başkanını seçerek kasaba olmuştur.

B. KAPAKLI'NIN YERİ, COĞRAFİ DURUMU VE İKLİMİ

Kapaklı, Kırklareli-İstanbul karayolu üzerinde kurulu bir yerleşim birimidir. Ancak Kırklareli-İstanbul arasındaki ulaşımın çok az bir kısmı buradan yapılmaktadır. Bu yoldan İstanbul ile ulaşımını sağlayan yerleşim birimleri Kırklareli'nin Vize ilçesi ve bağlı köyleri ile Tekirdağ ili, Saray ilçesi ve bağlı köyleridir. Başka bir deyişle Kapaklı Vize-Saray-Çerkezköy-İstanbul karayolunun üzerinde ve Çerkezköy'ün 6 km kuzeyinde yer almaktadır. Kapaklı'nın yeri ile ilgili olarak araştırmanın sonunda bir harita verilmiştir.

Kapaklı'nın doğusunda Pınarca beldesi, batısında Yenikağıl köyü, kuzeyinde Büyük Yoncalı beldesi, güneyinde Çerkezköy ilçesi vardır.

Kapaklı'da iklim "Trakya ilinin özelliklerine sahiptir. Sıcaklık yaz aylarında 25-36 santigrat derece, kış aylarında 10 ile -8 santigrat derece arasında değişmektedir. Dolayısıyla , yaz aylarında ortalama sıcaklık artı 22, kış aylarında ortalama sıcaklık 6 santigrat derece olmaktadır" (Kapaklı İmar Planı, 1987: 3). Kapaklı'da rakım yaklaşık 1000 m'dir. "Toprakları genellikle kahverengi kalkersiz toprak türlerinden oluşmaktadır" (Kapaklı İmar Planı, 1987: 3).

"Çerkezköy yöresinde olduğu gibi Kapaklı'da da susuz tarım yapılmakta ve yer yer mera kullanımına da rastlanmaktadır. Tarım arazisinin büyük bir bölümü, Çerkezköy ve çevresinde olduğu gibi toprak ve su koruması yönünden özel önlemler alınmasını gerektiren iyi kaliteli topraklardır" (Kapaklı İmar Planı, 1987: 5).

C. KAPAKLI'DA YERLEŞME, ARSA VE KONUT

Kapaklı'nın sosyolojik olarak incelenmesinin nedeni, çok yakında gerçekleşen sanayileşmenin Kapaklı'da başlattığı çok hızlı değişmedir. Bu değişimin fiziksel mekan ve yerleşimden başlaması da doğaldır. Sözü edilen sanayileşmenin başlangıcı Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulmasıdır.

"İstanbul metropolitan planı dahilinde, Çerkezköy'ün bir alternatif olarak benimsenmesi ve Çerkezköy'ün coğrafi, jeolojik, hidrografik, iklim, toprak, bitki örtüsü, zirai, ticari, ekonomik ve sınai durumları etüd edildikten sonra Bakanlar Kurulu'nun 29.03.1973 tarih ve 7/6177 Sayılı Kararnamesi ile Çerkezköy'de Organize Sanayi Bölgesi kurulması kabul edilmiştir.

1975 yılında, Çerkezköy'de Organize Sanayi Bölgesi Koruma Fonu Yönetmeliğinin 31. maddesi uyarınca Tekirdağ İl Özel İdaresi, Çerkezköy Belediyesi ve Çerkezköy Sanayicileri Derneği tarafından oluşturulan Müteşebbis Teşekkülce Sanayi ve Ticaret Bakanlığı arasında 25.12.1975 tarihinde kredi anlaşması yapılarak, özellikle Devlet Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nce kamulaştırılmış 577 kadastro parselinden ibaret 4500 dönümlük arsa satın alınmıştır. 1976 yılı içerisinde yapılan bölge imar planı çalışmaları ve uygulamaları tamamlanmış ve 1977 temmuz ayından itibaren fiilen altyapı çalışmalarına başlanmıştır." (Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi, Tanıtım Kataloğu, 1997: 4).

Aynı katalogdaki ifadeye göre "organize sanayi bölgelerinin kurulması için yer seçimi yapılırken şu koşullar göz önünde bulundurulur:

- Seçilen arazilerin tarama elverişli olmaması,
- Tercihen geri kalmış bir yöre olması,
- Ulaşım olanaklarının bulunması,
- İç ve dış pazarlara yakınlığı,
- İstihdam kolaylıkları,

Hemen görüleceği gibi öne sürülen koşullarla Çerkezköy'ün koşulları hemen hemen özdeşleşmektedir..." (Tanıtım Kataloğu, 1997: 3).

Çerkezköy'e 6 kilometre uzaklıkta olan Kapaklı içinde yukarıdaki koşulların ve sürenin birebir geçerli olacağı açıktır. Bu süreçten etkilenecek olan ve etkilenen Kapaklı söz konusu sürecin öncesinde kırsal bir yerleşim yeri yani köy idi. Kapaklı İmar Planında yer alan ifade ile "Kapaklı'nın bugün köysel bir yerleşme niteliğini taşıması, geniş, açık alanların varlığını açıklamaktadır. Genellikle bir iki katlı konutların çevresindeki bahçe ve diğer boşluklardan oluşan bu alanların gelecekte açık alan

işlevini sürdürmesi söz konusu olan alanlar, kasabanın doğusundaki mera alanları ile kuzeyindeki meşelik alanlar ve gölet çevresidir" (1987: 6).

1988 yılındaki sosyolojik incelememiz sırasında yani uygulanma aşamasına girmiş olan İmar Planı'nın büyük bir bağlılık ve geçerlilikle uygulandığına tanık olunan, bu araştırma ve inceleme döneminde de gözlemlendiğine göre Kapaklı'da konutların dağılımı İstanbul karayolunu kesen sokaklar boyunca ve dört yöne de hemen hemen aynı biçimde gerçekleşmektedir. 1988'de ... Kapaklı'da yerleşme alanlarının bir plana bağlı olduğu söylenemez..." (Aslan, 1988: 48) iken şimdilerde yukarıda da değinildiği üzere imar planına ciddi bir bağlılık çerçevesinde görece bir düzenli, planlı konut yerleşim ve dağılımından söz edilebilir.

Ticaret ve işyerlerinin dağılımı kasaba olma sürecinin başlangıç yıllarına göre kasabayı ortadan kesen yolun kenarında toplanma biçiminden ciddi bir biçimde farklılaşmaktadır. Şöyle ki, en azından ilk yıllara göre çok artan konut ve nüfus miktarı ile büyüyen, yayılan yerleşim birimleri, oluşan mahallelerde kahvehaneler, bakkallar, tıp bayileri vb.. işyerleri konut dağılımına benzer bir yayılım göstermektedir.

Kapaklı'da arsa ve konut günümüzde hemen hemen tümü ile kırsal, köysel nitelikten uzaklaşmıştır. Örneklememize giren Kapaklı doğumlu olan 16 aile reisinin tümü konut ve sanayi alanı olarak kullanılmak üzere toprak satmıştır. Bu da doğaldır. Başka bir anlatımla "insanların yaşadıkları konutlar, eğitim, sağlık, kültür, spor hizmetleri ve ekonomik etkinlikler, hep toprak üzerinde kurulan yapılarda gerçekleşir. Dolayısıyla bunların hepsi kentsel toprağa olan istemi artıran etkinliklerdir" (Keleş, 1983: 65). Dolayısıyla bu talep de "...arsa değerinde sürekli bir artış yaratır" (Keleş, 1983: 65). Sonuç olarak günümüzde kesinleşmiş bir biçimde Kapaklı'da toprak tarımsal kullanımdan kentsel kullanıma dönüşmüştür.

Konut türleri açısından ise köysel yapısından kalan konutlar çok düşük bir orana inmiştir. Denilebilir ki artık Kapaklı'daki konut türü yeni kentsel konut türündeki konutlardır.

Konutların kat durumu açısından değerlendirilmesine gelindiğinde örnekleme giren ailelerin % 48,9'unun konutu iki katlı, % 30,2 sinin konutu tek katlıdır. Üç katlı ve dört katlı konut oranı ise hemen hemen aynıdır. Üç katlı konutların oranı 10,8 iken, 4 katlı ve fazla konutların oranı % 10,1'dir. Ancak örnekleme giren tek katlı konutların

inşaatı devam eden, başka bir ifade ile tamamlanmamış yapılar olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Bunun nedeninin Kapaklı kasabasının, gelişme sürecinin devam etmesi olduğu bilinmelidir. Zira ileride konut edinme biçimlerinde yaptım, yaptırdım yanıtlarının çokluğundan da anlaşılacağı üzere birikimlerin elverdiği an ve oranda inşaatı devam edildiği kaba bir gözlemlerle saptanabilmektedir. Konutların kat durumları Tablo-1'de verilmiştir.

TABLO-1. KONUTLARIN KAT DURUMLARI

Kat Durumu	Sayı	%
1 Katlı	173	30,2
2 Katlı	280	48,9
3 Katlı	62	10,8
4 ve fazla	58	10,1
TOPLAM	573	100,0

Konutların mülkiyet durumu aşağıda Tablo-2'de gösterilmiştir. Tablonun incelenmesinde görüleceği üzere araştırmanın örnekleme giren ailelerin % 59,5'i ev sahibidir. Yani örnekleme giren 573 ailenin 341'inin oturduğu konut kendisindedir. Ailelerin 232'si kiracıdır. Oransal ifadesi ile örnekleme giren ailelerin % 40,5'i kiracıdır. 1988'deki araştırma ile karşılaştırıldığında en çarpıcı değişmelerden birinin konutların mülkiyet durumunda gerçekleştiği görülmektedir. Keleş'e göre "1970'de % 50'ye yaklaşmış olan kiracılığın, 1975 sayımında % 50'yi geçmiş olduğu varsayılabilir " (1988: 141). 1988 tarihindeki araştırmanın sonuçlarını verecek olursak "ev sahibi olanlar % 73,3, kiracı olanlar % 25,8..."dir (Aslan, 1988: 51) Günümüzdeki duruma baktığımızda ev sahipliğinin % 59,5'e gerilediği, kiracılığın ise 40,5'e yükseldiği görülür. Köy iken sanayileşmenin başlaması ile nicelik ve nitelik değişimi iken kasaba olan Kapaklı hızla Keleş'in belirttiği ülke ortalamasına doğru değişmektedir.

TABLO-2. KONUTLARIN MÜLKİYET DURUMU

Mülkiyet Durumu	Sayı	%
Ev sahibi olanlar	341	59,5
Kiracı olanlar	232	40,5
TOPLAM	573	100,0

Konutların oda sayısı Tablo-3'te gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere örneklemeimize giren ailelerin konutlarının % 94,6'sı 3 odadır. 2 odalı olan konutların oranı % 5,2 iken 4 veya fazla odalı 1 konut örneklemeimize girmiştir. 1988'de konutların % 40'ı iki odalı, % 55,8'i üç odalı, % 4,2'si ise 4 ve daha fazla odalıdır" (Aslan, 1988: 52)

TABLO-3 KONUTLARIN ODA SAYISI

Oda Sayısı	Sayı	%
1 Odalı	-	-
2 Odalı	30	5,2
3 Odalı	542	94,6
4 ve daha fazla odalı	1	0,2
TOPLAM	573	100,0

Konutların oda sayıları açısından bir karşılaştırma yapıldığında Kapaklı Kasabası'nın köysel nitelikten kentsel niteliğe dönüşmesinin hızı ve yoğunluğu görülürken asıl önemli olan bir başka özellik ise sonraki tablolarda da görüleceği üzere geniş, donanımlı ve sağlıklı konut olgusunun gerçekleşme düzeyidir. 1988'de yapılan araştırmada Kapaklı'da "...barınma yoğunluğu 1,6'dır" (Aslan, 1981: 52). Bugünkü durumla karşılaştırıldığında ise barınma yoğunluğunun düştüğü görülmektedir.

Keleş'in ifadesine göre "oda başına düşen nüfusun, normal koşullarda 1'i geçmemesi gerektiği" (1983:21) göz önüne alındığında Kapaklı'nın oda başına 0,80 nüfus ile çok iyi durumda olduğu açıktır. Kuşkusuz bu ortalama bugün içindir ve genç bir aile reisleri ortalamasına sahip olduğu düşünüldüğünde bu ortalamanın değişeceği kesindir. Ancak oda başına düşen nüfus yoğunluğunun "...Türkiye için 2,1" (Keleş, 1983:121) olduğu düşünüldüğünde Kapaklı'nın Türkiye ortalamasının çok altında bir oda başına nüfus yoğunluğuna sahip olduğu görülür. Hele de "barınma yoğunluğunun kimi gecekondü bölgelerinde 2,5'e kadar yükseldiği" (Keleş, 1983:121) hesaba katıldığında Kapaklı'da konutların oda sayısının sağlıklı konut düzeyine ulaştığı kabul edilmelidir.

Nitekim konutların hizmet ve donanım durumu ile ilgili soruya örnekleme giren ailelerin tümü, elektrik, su, ayrı mutfak, ayrı banyo, tuvalet donanımlarının hepsinin var olduğu yanıtını vermişlerdir. Dolayısıyla Kapaklı'da sağlıklı konut olgusu donanım durumu ile de görülmektedir.

TABLO-4. KONUT EDİNME TÜRÜ

Konut Edinme Biçimleri	Sayı	%
1. Miras kaldı	2	3
2. Satın aldım	31	9,1
3. Yaptım yaptırdım	308	90,6
TOPLAM	341	100,0

Yukarıdaki Tablo 4'te konut edinme türü gösterilmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere; araştırmanın örnekleme giren aile reislerinin % 90,6'sı konutlarını yaptıklarını -yaptırdıklarını ifade ederken, % 9,1'i satın alındığını belirtmişlerdir. 1988'deki araştırmada "örnekleme giren ailelerden % 21,6'sı evinin miras kaldığını % 2,3'ü satın aldığını, % 76,1'i ise yaptırdığını bildirmiştir" (Aslan, 1988: 54). Karşılaştırma yapıldığında çarpıcı bir değişimin varlığı görülmektedir. Şöyle ki; "yaptım-yaptırdım" diyenler % 76,1'den % 90,6'ya yükselirken, satın alanlar % 2,3'ten, % 9,1'e yükselmiştir. Ancak miras kaldı diyenlerin oranı % 21,6'dan % 1'ine inmiştir. Bu farklılığı örneklemin rastlantısı olarak yorumlamak olanaklı olamayacağına göre Kapaklı'da doğanların da kentsel kullanımlı toprak satmış olmaları durumu ile uyumlu olarak kırsal, köysel konutlarını değiştirerek yeni, kentsel konut yapıp-yaptırdıkları biçiminde açıklanmak durumundadır.

Öte yandan 1988'deki araştırmasında da bu değişim öngörülmüştür. "Kapaklı'da kentsel özelliklerden biri sayılabilecek olan konut yapımı-satımı yok denilecek kadar azdır. Öte yandan Çerkezköy'deki fabrikalarda çalışan ya da emekli olanların bazılarının Kapaklı sınırları içinde toplu konut kooperatifleri aracılığı ile konut sahibi olmaları başlamak üzeredir. Araştırmanın yapıldığı günlerde yaklaşık konutun bu şekilde inşaatı sürmekte idi. Bu gelişme Kapaklı'da konut durumu açısından araştırmanın yapıldığı yıla göre ileride en az iki değişikliği getirecektir. Bu değişikliklerden birincisi

üç ve daha fazla katlı konut yapımının artması, Dolayısıyla konut katsayısının daha kentsel bir nitelik kazanmasıdır. İkinci değişiklik konut edinme türü ile ilgili değişikliktir. Yani, konut alım-satımı, kooperatif aracılığı ile konut edinme türü meydana gelebilecektir. Bu değişiklik aynı zamanda Kapaklı'da müteahhitlik olgusunu gündeme getirebilir..." (Aslan, 1988, 54) 3 katlı konut oranının günümüzde % 10, yine 4 ve fazla katlı konut oranının da % 10 olduğu hatırlandığında öngörülebilecek olan gelişmelerden biri gelişmiştir. Yine yukarıdaki tabloda görülen satın aldım oranının % 9'lara çıkması ikinci değişimin gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca ekonomi ve ticaret bölümünde görüleceği üzere mimarlık, müteahhitlikle ilgili işyerlerinin varlığı da bu gelişmeyi, değişmeyi doğrulayacaktır.

Sonuç olarak konut durumuna bakıldığında toplumsal değişimin maddi öğelerdeki önceliği ve yoğunluğu açık bir biçimde görülmektedir.

TABLO-5. KONUT DEĞİŞTİRME DURUMU

Seçenekler	Sayı	%
1. Düşünüyorum	229	40,0
2. Düşünmüyorum	341	59,5
3. Başka	3	0,5
TOPLAM	573	100,0

Örnekleme giren aile reislerinden % 59,5'i konut değiştirmeyi düşünmediğini belirtirken, % 40'ı konut değiştirmeyi düşündüğünü belirtmiştir. Konut değiştirme durumu ile ilgili 1988'deki durum ise şöyledir: "...aile reislerinden % 35'i oturdukları evden çıkacaklarını belirtirken % 65'i oturdukları evden çıkmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir." (Aslan, 1980: 54). Görüldüğü üzere; evden çıkmayı düşünenlerde % 5'lik bir artış söz konusudur. Kiracıların oranındaki artış ile paralel bir durum görülmektedir.

TABLO-6 KONUT DEĞİŞTİRME NEDENLERİ

Seçenekler	Sayı	%
1. Kirası pahalı olduğu için	12	5,2
2. Daha rahat bir eve taşınmak için	22	9,6
3. Kendi evime çıkmak için	167	72,4
4. Başka	28	12,8
TOPLAM	229	100,0

Yukarıda, Tablo-6'daki konut değiştirme nedenleri için 1988'deki araştırmada "konut değiştirecek olan aile reislerinin % 61,9'u kendi evime çıkmak için derken, % 23'ü daha rahat bir eve taşınmak için oturduğu evden çıkacağını belirtmiştir. Başka şikkını bildirenlerin oranı ise % 7'dir. Kirayı pahalı bulduğu için çıkacağını bildirenlerin oranı ise % 7,1'dir" (Aslan, 1988: 55) denilmektedir. Son araştırmamızın oranlarından da hemen hemen bir paralellik vardır. Yani kendi evime çıkmak için diyenler yine en yüksek oranı teşkil etmektedir. Bu oran % 72,4'tür. Daha rahat bir ev isteği nedeni ile ev değiştirmeyi düşünenlerin oranı % 9,6 iken % 5,2'lik bir oran kirayı pahalı bulmaktadır. Başka şikkını bildirenlerin oranı ise % 12,8'dir. Daha rahat bir eve çıkmak isteyenlerin oranları arasındaki fark ise yine değişme ile ilintili çarpıcı bir sonuçtur. 1988'de donanım ve hizmet türünden, oda sayısından şikayetçi olanların günümüzde göre daha fazla olmasını gösterir.

Konut değiştirme ile ilgili düşünce, istek ve turum açısından örnekleme girenlerin yanıtlarına bakarak Kapaklı'da kentsel özellik ve nitelikteki tutumlara ve duruma dönük çok hızlı bir değişmeden söz etmek yanlış olmayacaktır. 1987'deki imar planında 2007 yılında 25.000 nüfuslu bir şehir olması tahmin edilen Kapaklı'da köysel konut ve yerleşme nerede ise tümü ile ortadan kalkmıştır. Örneğin "köy konutlarında, ev sahipliği temel kuraldır. Köylü ailelerden % 94'ü konutlarının sahibidirler." (Keleş, 1983:169) Oysa Kapaklı'da % 40,5 oranında kiracılık söz konusudur. 1988 yılındaki durumla karşılaştırıldığında kiracılık oranının % 25,8'den % 40,5'e çıkmasında ciddi bir etmen olabileceği düşünülen bir duruma da değinmek gerekir.

Kapaklı kasabasında oturan ve yaşayanların büyük bir kısmı Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarında çalışmaktadırlar. Bu sanayi kuruluşları işçi gereksinimlerini

denilebilir ki Trakya'nın hemen her yerinden temin etmekte idiler. İşçilerin ikamet ettikleri yerlerden fabrikalara ulaşmaları servis taşıtları ile sağlanmaktaydı.

Ancak servis uygulamasının son yıllarda giderek azaldığı söylenmekte ve bilinmektedir. Böyle olunca fabrikalarda çalışanların ve çalışmak isteyenlerin fabrikalara "servis" uygulaması dışındaki ulaşım taşıt ve biçimleri ile gidebilecekleri yakınlığa yerleşmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Hatta son yıllarda birçok tesis çalıştırmak istediği kişilerden Çerkezköy veya çok yakınındaki yerleşim yerlerinde oturduklarına ilişkin ikametgah ilmuhaberi istemeye başlamıştır. Dolayısıyla kiracılık oranının yükselmesinde bu uygulamanın payını hatırlatmanın doğru olacağı düşünülmüştür.

Çalışmamız devam ederken kiracılık olgusunda genel toplumsal yapıdan kaynaklanan çok çarpıcı bir gelişmeye tanık olunmuştur. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği, yukarıda anlatılan durumdan da anlaşılacağı üzere Kapaklı'da oturanların büyük bir çoğunluğu köy kökenlidirler ve ailelerinin yaşadıkları köylerden göç ederek çalışmak için Kapaklı'ya gelmişlerdir. Bir çoğu da kiracıdır. 2001 yılındaki büyük ekonomik krizden sonra yaşanan işten çıkarmalarla Kapaklı bir tür konjonktürel bir tersine göçe sahne olmuştur. Bu gelişmenin kiralık ev talebini azalttığı açıktır. Örneğin çalışmamız esnasında ev sahibi-kiracı iletişimde kira süresi bitimindeki kira miktarı konuşmalarında ev sahiplerinden kira artırmayacağı teklifinin, hatta kirayı düşürme teklifinin kiracılara getirildiği biçimde diyaloglara ilişkin birçok örnek dinledik ve gözlemledik.

Bunun yanında kira miktarları ile ilgili durum şöyledir. Kapaklı'da kiracıları % 56'sı 1-50 milyon arası kira öderken, % 42'si 51-100 milyon lira arası kira ödemektedir. 100 milyonun üzerinde kira ödeyenler ise % 1,7'dir. Bunun dışında ev sahibi kiracı ilişkisi açısından kayda değer, sıra dışı herhangi bir durum gözlenmemiştir.

Kapaklı'da konut konusu toplanıp özetlenecek olursa konut alanında toplumsal değişimin maddi öğelerinin çok hızlı değişimini gösteren bir durum söz konusudur. Bu değişime doğal olarak kırsal, köysel nitelikten kentsel niteliklere doğrudur. Üstelik Türkiye'deki genel sağlıklı kentleşme ve konut özelliklerinden çok farklı ve sağlıklı bir yapılanma gerçekleşmektedir.

1988'de yaptığımız araştırmada konut edinmenin "yaptım-yaptırdım" biçiminde yoğunlaşması üzerine "konutların edinilme biçimlerinde ise geleneksellikten söz edilebilir. Ev sahiplerinin önce arsayı alıp kişisel girişimleri ile yapmaları konut ticaretinin olmadığını gösterir. Kapaklı'ya gelenlerin büyük çoğunluğunun kırsal kökenli olmaları konutların geleneksel yollarla edinilmesinin nedeni ya da açıklayıcısıdır. Özellikle Kapaklı'da kırsal geleneksel yollarla edinilen kentsel bir konut durumu vardır" (Aslan, 1988: 56) denilmektedir. Aynı konut edinme biçimi günümüzde de yoğunluğunu sürdürmekle birlikte satın aldım diyenlerin oranında da bir artış görülmüştür. Buna koşut olarak müteahhitlik mesleği de görülmektedir. İleriye dönük olarak denilebilir ki bu süreç gelişebilir, daha doğrusu gerek satın alma gerekse kat karşılığı konut yapımı ortaya çıkıp gelişebilir.

Ancak günümüz için söylenebilecek olan durum 1988'de bildirdiğimiz gibi kırsal, geleneksel yolla kentsel konut edinme biçiminin ağırlığını koruduğudur. Kapaklı'da yaşayanlar köy kökenlidir, bir süre hem köydeki tarımsal üretimleri devam etmekte, hem de sanayi işçiliği yapmaktadırlar ya da en azından babaları bunu sürdürmektedirler. Kırsal üretimden elde edilen birikim, her iki gelirden elde edilen birikim yeterli düzeye geldiğinde konut yapımına geçilmektedir. Sonuç olarak en azından özgün bir toplumsal geçiş süreci olarak nitelendirilebilecek olan konut edinme biçiminden söz etmek mümkündür. Ancak Kapaklı'da konut, genel yapısı itibarı ile kentsel bir niteliğe ulaşmıştır denilebilir.

Kapaklı'da konut konusunda dikkat çeken en önemli özellik konutların donanım, yapı ve koşulları açısından sağlıklı, modern konut özelliklerine sahip olduğudur. Bunun nedeni Kapaklı'nın da etkilenmiş olduğu sanayileşme ve yerleşme sürecinin deyim yerindeyse klasik sanayileşme sürecine uygun bir biçimde gerçekleşmesidir. Yani önce sanayi tesisleri kurulmuş, işçi talebi ortaya çıkmış, çalışan işçiler sanayi tesisleri yakınlarında arsa edinmiş, daha sonra konutlarını yapmışlardır. Sonuç olarak sağlıklı konut; gecekondü türü yapılaşmaya rastlanmamıştır.

D. KAPAKLI'DA ULAŞIM

"Kapaklı, bir şehirlerarası yol üzerinde bulunmaktadır. Kuzeyine düşen yerleşim birimleri ile İstanbul'u bağlayan karayolunun üzerindedir" (Aslan, 1988: 56). Dolayısıyla sanayi kuruluşlarının yakınında olmasının yanında öteden beri bölgesel ölçüler açısından oldukça işlek bir yol üzerinde bulunmak gibi önemli bir coğrafi konuma sahiptir. Bu konumu yani yol üzerinde olmasının da dışarıdan göç almasında etkisi olduğu kesindir. Zira Çerkezköy sanayi bölgesine hemen hemen aynı yakınlıkta olan başka yerleşim yerlerinin burası kadar hızlı büyümediği ifade edilmiştir.

"Kapaklı'da ulaşımın en önemli kısmı işçi servisleri, şehirlerarası yolcu taşımacılığı oluşturmaktadır. Vize ve Saray ilçeleri ile çevrelerinden her gün Çerkezköy'deki fabrikalara işçi taşınmaktadır. Yine Vize'den hareket eden ve Saray üzerinden Çerkezköy İstanbul yönüne yolcu taşıyan otobüsler de Kapaklı'dan geçmektedir" (Aslan, 1988: 57).

Daha önce Çerkezköy'deki birçok işyerinin işçileri servis taşıtları ile taşımayı terk ederek işçileri fabrikalara yakın yerleşim yerlerinde oturmaya zorladıkları belirtilmiş idi. Dolayısıyla yukarıdaki yukarıdaki işçi taşımacılığı örneğinin Çerkezköy'e görece daha uzak olan Vize ilçesinden azalmıştır. Hatta bizim de ailemizin idari ve coğrafi açıdan bağlı olduğu Vize ilçesindeki gözlemlerimizde fabrikaların söz konusu kararının ilçeyi nüfus ve ekonomik açıdan geriletmediği saptanmış, nüfusundaki azalmanın belediye meclis üyesi sayısında düşünülmeyle sonuçlandırıldığına tanık olmuştur. Sonuç olarak işçi servisi taşımacılığı azalarak devam etmektedir. 1988'e göre ulaşımda gözlenen bir farklılık İstanbul'da noktalanmış şehirlerarası yolcu taşımacılığının diğer şehirlere uzanmasıdır.

Çeşitli Karadeniz il ve ilçelerine Ankara'ya ulaşan, yönelen şehirlerarası yolcu taşımacılığında Kapaklı bir durak olmuş durumundadır.

Kapaklı'da şehirlerarası yol dışında yaygın bir asfalt yol yoktur. Gerek Kapaklı'nın içindeki cadde ve sokaklar gerekse çevre köylerle bağlantı sınırlı bir biçimde asfalt yoldan oluşmaktadır.

Kapaklı'da 1988'e göre ulaşımda meydana gelen ciddi bir değişiklik ise kasabadaki minibüs uygulamasıdır. Çerkezköy'e sanayi bölgesine ve Kapaklı'nın birbirinden görece uzak mahallelerine yönelik minibüs, dolmuş taşımacılığı başlamıştır.

“Kapaklı'nın bölge ve ülke ile bağlantısını kuran bir temel ulaşım ögesi de Çerkezköy'den demiryoludur. Bugün için mal taşımacılığı yolcu taşımacılığından fazla olan demiryolunun Çerkezköy'deki gelişmeye bağlı olarak yolcu taşımacılığına yöneleceği söylenebilir” biçimindeki öngörü de günümüz için gerçekleşmiş durumdadır. Yani Çerkezköy-İstanbul arası tren yolculuğu bugün için bir ulaşım seçeneği durumuna gelmiştir. Dolayısıyla Kapaklı'nın İstanbul ile ulaşımına da bir seçenek olarak eklenmiştir.

1988'de çok sınırlı sayıda olan çeşitli taşıtları bugün için tespit etmek zor ve işlevsel de değildir. Sadece sayılarının ve çeşitlerinin çok çok arttığı belirtilebilir. Örneğin 1988'de “otomobillerin 2'si ticârî 8'i ise özeldir.” biçiminde bir tespitten söz edilirken bugün örneklemimize giren 573 aile reisinden 134'ünün otomobili olduğu görülmektedir. Bu artış tüm Türkiye'deki otomobil edinme hızı ve sayısından görece fazla bir ortalamayı gösterse de genel bir eğilime de denk düşmektedir. Diğer taşıt türlerinin de sayısının çok ciddi bir artış içinde olduğu ileride ekonomi ve ticaret bölümünde ifade edileceği üzere Kapaklı'daki küçük sanayi sitesinde her çeşit taşıt onarım işlerinin yapılmakta olması ile de anlaşılır.

1988'de “Kapaklı il olarak Tekirdağ'a bağlı olmasının olmasına karşın Tekirdağ ile Kapaklı'da oturanların ilişkisi idârî işler ve işçilerin Sosyal Sigortalar Kurumu ile ilgili işler nedeniyle olmaktadır. Özellikle işçilerin sağlık sorunlarından hastane gereksinimleri Tekirdağ'da karşılandığı için, bunun yanında Sosyal Sigortalar'ın il teşkilatı ile ilişkileri olduğundan Tekirdağ ile ilişkileri fazladır.”(Aslan,1988: 57) tespiti yapılmış idi. Günümüzde ise Çerkezköy'de Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi hizmete girmiştir. Dolayısıyla Tekirdağ ile gidiş geliş nedenlerinden biri ortadan kalkmış durumdadır. Kuşkusuz diğer ilişkiler benzer biçimde devam etmektedir. Yani “gidiş gelişler açısından, İstanbul en fazla gidilen yerdir.” (Aslan,1988: 57) Ancak yukarıda değinildiği üzere; göç alınan Karadeniz illeri de doğrudan gidilen merkezler durumuna gelmiştir.

Özetlenecek olursa Kapaklı'da ulaşım konusunda 1988'in sonuç bölümündeki tespit ve öngörülerin önemi ve anlamlılığı görülecektir. “Özellikle Kapaklı'nın dışarıyla bağlantısı, ilişkisi oldukça yüksektir, denilebilir. Bunun da nedeni sanayi işçiliği, göç alması ve gelişme aşamasında olmasıdır. Çevre ile bağlantısının ileride de benzer yoğunluğu göstereceği tahmin edilmektedir. Olası değişimler Çerkezköy' de SSK birimlerinin kurulması, dışarıdan gelenlerin geliş gidişlerinin azalacak denli Kapaklı'ya yerleşmeleri, Kapaklı'nın ya da herhangi bir merkezin gereksinmelere olabildiğince geniş yanıt vermesi olabilir. O zaman ulaşım ve çevre ile bağlantıda değişimler görülebilir. Diğer il merkezlerinden Kapaklı'ya gelenler ilk kuşaktır. Dolayısıyla gidiş gelişlerin görece yoğun olması kaçınılmazdır. İkinci, üçüncü kuşakta diğer il merkezlerine gidiş gelişlerin azalması beklenebilir. Çünkü ilk kuşağın hem ekonomik hem de geleneksel bağlılığı ikinci, üçüncü kuşağa oranla doğum yerlerine yönelik olarak daha güçlüdür. Bu bağlılığın azalması oranında geliş gidişlerin azalması doğaldır” (Aslan,1988: 58).

Yukarıdaki tespit ve öngörülerin büyük bir bölümü ile bugün için de geçerli olduğu kabul edilmek durumundadır. Denilebilir ki nicelik-nitelik ilişkisi; daha doğrusu nicelikten niteliğe dönüşüm diyalektiği işlemiştir, işlemektedir ve işleyecektir.

E. NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ

“Herhangi bir toplumun toplumsal yaşamını ve yapısını anlamak için nüfusunu incelemenin gerekliliği yadsınamaz. Çünkü bir toplumun nüfus büyüklüğü yani miktarı, nüfusun niceliksel, niteliksel özellikleri ya da başka bir deyişle yapısı ve bu yapıda meydana gelen değişimler, o toplumun yapısının temel özellikleridir” (Aslan,1988: 59).

Toplum “insan ömründen uzun yaşayan ve kendi kendini devam ettiren bir insan topluluğudur” (Kongar, 1981: 33) şeklinde tanımlandığına göre insan topluluğu, insanların sayısal birleşmesi ile başlayan topluluğun giderek “toplumun temeli de bir bakıma nüfustur” (Aslan,1988: 59).

Kuşkusuz “toplumların yapısının ve değişmesinin incelenmesinde olduğu gibi yerleşim birimlerinin incelenmesinde de nüfusunun öneli bir yere sahip olduğu açıktır.” (Aslan,1988: 59).

Köy, kasaba ya da kent; herhangi bir yerleşim biçiminin yapısının ve değişmesinin kökeni o yerde yaşamakta olan insanların karşılıklı, bireysel, toplumsal

ilişki ve etkileşimi ile oluşuyorsa o ilişkilerin öznesi olan insanların sayısal özellikleri ve niteliklerinin gösterdiği özelliklerin bilinmesinin gerekliliği açıktır.

Dolayısıyla sanayileşme ve toplumsal değişme açısından incelediğimiz Kapaklı'nın nüfusunun sayısal yoğunluk, nitelik açısından incelenmesine geçmeden önce nüfus konusunda genel bilgiler vermek gereklidir.

Basit ve kısa bir tanıma göre nüfusu “bir şehir, bölge, ülke veya bir başka yerleşim biriminde yaşayan insan sayısı” (Demir- ve Acar, 1992:265) olarak tanımlamak mümkündür. Ancak herhangi bir yerde yaşayan insanların sayısal özelliklerinin ötesinde de bir takım özellikleri vardır. Başka bir ifade ile ya da açacak olursak belli bir yerde yaşayan toplam sayıdaki insanların toplumsal, kültürel, ekonomik, psikolojik, sosyal psikolojik vb. özellikleri de vardır. Esasen toplumbilim araştırma ve incelemelerinde de nüfus bu özellikleri ile ele alınmaktadır. Dolayısıyla toplumbilim açısından nüfus, kitlelerin “niteliğini belirleyen her çeit sosyal ve kişisel özellikleri” (Üner, 1972: 12) ile ele alınır. Diğer bir deyişle, “toplumbilim için önemli olan nüfusla diğer toplumsal olay ve olgular arasındaki ilişkidir” (Aslan, 1988: 59).

Ozankaya'ya göre, “nüfus olayları üç ayrı bakışla incelenebilir” (1986: 185) Buna göre;

a. “Bir olgular topluluğu olarak nüfus... Örneğin nüfusun doğum ve ölüm oranları cinsiyete göre, yaş kümelerine göre, ekonomik etkinlik alanlarına göre, eğitim düzeyine göre... kentli ya da köylü oluşuna göre dağılımı; bu dağılım değişmelerin yönü” (Ozankaya, 1986: 185) nüfusun toplumsallığının ortaya çıkarılması için incelenmesi gereken özellikleridir. Zira “bir toplum nüfusunda çocukların, yaşlıların büyük oranlarda olması, kadınların ya da erkeklerin, evlilerin ya da bekarların çoğunlukta olması, değişik toplumsal ve ekonomik” (Ozankaya, 1986: 185) oluşumları yaratabilmekte; bu özellikleri farklı olan toplumların diğer yanlarının veya genel özelliklerinin de farklılaşmasına neden olabilmektedir. Buradan hareketle nüfusun diğer toplumsallıklarla ilişki etkileşiminin saptanabilmesi için nüfusun yukarıdaki olgular çerçevesinde incelenmesi gereklidir.

b. “Devingen (dinamik) yönleriyle nüfus: Bir toplumda doğurganlık, ölümler, göçler nüfusun nitelik ve özelliklerini nasıl etkiler? Toplumun ekinsel özellikleri, doğurganlık, ölümler, göçler gibi nüfus olgularını nasıl etkilemektedir? Doğum, ölüm,

göç olaylarının davranışsal temelleri olan tutumlar, değerler, alışkanlıklar” (1986: 185) gibi hareketlilikler de nüfusun sosyal olay ve olgularla ilişkisinin kurulabilmesi açısından incelenmesi gereken bir yönü olmaktadır” (Aslan, 1988: 60).

c. **“Toplumsal düzenlemelere ilişkin yönleri ile nüfus: Nüfusla ilgili olguları, bir takım toplumsal düzenlemelere...”** (Ozankaya, 1986: 185) “kaynaklık etmesi amacı ile de toplumsal araştırma ve inceleme konusu olmaktadır. Toplumsal düzenlemelerin yapılabilmesi yönetsel ilişkilerin düzenlenmesi, nüfusun gereksinmelerinin karşılanması, sorunlarının çözümlenebilmesi için, örneğin eğitim, sağlık, ulaşım hizmetleri karşısındaki durumu, niceliksel ve niteliksel özelliklerinin, hareketliliğinin hizmet talebinde yaratabileceği artışlar, çıkarabileceği yeni toplumsal sorunlar nüfusu toplumsal düzenlemelerle ilişkisi açısından da incelenmesi gereken toplumsal bir olgu olarak toplumbilimin karşısına çıkarabilmektedir” (Aslan, 1988: 60).

Toplumsal yapı ile nüfus arasındaki ilişkiyi “nüfus sosyal yapı dengesi” (Kıray, 1985: 22) olarak nitelendiren Kıray'a göre “... doğal kaynaklar... bunları istemek için kullanılan teknoloji... sosyal organizasyon... değerler sistemi” (1985: 21) ile birlikte “nüfus ve özellikleri” (1985: 21) de toplumsal yapıya “... şeklini veren değişken ve özelliklerden” (1985: 21) biridir. “ Nüfus toplumsal yapı ilişkisinde vurguladığı dengeli ilişkiyi feodal toplum yapısını örnek vererek açıklayan Kıray feodal toplumdaki ilkel araçlarla yapılan üretim, geniş aile; cinsiyete dayalı işbölümü, üretim biriminin hane halkı olması gibi yapısal özellikleri sıralar. Ve “nüfusun, böyle bir toplumda olağanüstü halleri, salgın hastalıkların doğal afetlerin sebep olduğu ölümleri karşılayacak kadar artmaktadır” (Kıray, 1985: 21). “Yine toplumsal yapı nüfus ilişkisi olarak feodal toplumda, yukarıdaki nüfus artışına uygun olarak, gelişmemiş teknolojinin yetersizliği karşısında” (Aslan, 1988: 61) “tarımsal üretimi maksimize etmek isterken nüfusu kırsal bölgede tutacak sosyal örgütler, adetler ve değerler gelişmiştir (Kıray, 1985: 21). Feodal toplumda nüfusun yetersizliği, baskıcı bir ilişkiler ve değerler sistemi yaratarak nüfus-yapı ilişkisinde etkili olurken günümüzde de fazla nüfusun toplumsal yapıyı olumsuz etkilemesi kaygıları bir başka nüfus-toplumsal yapı ilişkisini göstermektedir. Dolayısıyla nüfusun toplumsal yapı ile ilişkisi olduğu kadar toplumsal değişme ile de ilişkisi vardır. Toplumsal değişimin sonucunda günümüz tarımsal, geleneksel yapıdan endüstriyel, kentsel yapıya geldiği bilinmektedir. Sanayileşme, feodal toplumun üretim yapısını ilişkilerini ve değerler sistemini etkilerken bu değişmeden nüfus da

etkilenmiştir. Sınai devrim aletler ve ulaştırma bakımından muazzam bir ilerleme ve bu yüzden gıda maddelerinin daha verimli bir şekilde üretimini ve dağıtımını sağlar. Bilim ve teknik sıhhat bakımından birçok kolaylıklar getirir. Bunların nüfus üzerindeki ilk etkisi ölüm oranının azalmasıdır (Meray, 1982: 77). “Bu toplumsal değişimin nüfusun niceliksel değişimine olan etkisidir”(Aslan, 1988: 61). Öte yandan XIX. yüzyıla kadar nüfusun... çok önemli bir bölümünü oluşturan köylüler” (Ekin, 1994: 2) yaşamlarını kırlarda sürdürürlerken “...yeni değişimler, onların yaşam (alanlarını) ve çalışma koşullarını köklü bir şekilde değiştirmiş ve onların endüstri bölgelerinde yeni yaşama ve çalışma koşulları içine girmesine yol açmıştır” (Ekin, 1994: 2). “Başka bir deyişle nüfusun niteliği değişmiştir. Nüfusun çoğunluğu köylü iken kentli olmuştur. Kırsal yapıda tarımsal üretim ilişkileri ve koşulları içinde köysel, geleneksel değerlerle donatılmış olan köylü nüfus, endüstrileşme ile birlikte bu değerlerden uzaklaşarak yeni üretim ilişkileri ve koşullarının yarattığı, kentsel değerlere sahip kentli nüfus olmuştur.” (Aslan, 1988: 62) Özetle, “sanayileşme, nüfus artış oranı ve dağılımında önemli değişmelere yol açar” (Ozankaya, 1986: 187).

1988’de ve şimdilerde inceleme konusu olarak seçtiğimiz Kapaklı’nın da yukarıda verilen nüfusla ilgili değişmelerin gerçekleştiği, yaşandığı bir yerleşme yeridir. Bu nedenle nüfus yapısı ve özelliklerini bilmenin Kapaklı’nın toplumsal yapı ve değişmesinin anlaşılmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1988’deki araştırmamızda da ifade edildiği üzere “Kapaklı, Çerkezköy’deki sanayi kuruluşlarının yörede kurulmasından önce tipik bir göç veren köydür.

Elde edilen en eski nüfus sayısına göre Kapaklı 1935 yılında 1052 nüfusa sahiptir. 1975’te 1250’ye ulaşan Kapaklı nüfusundaki artış sayısal olarak 40 yılda ancak 198’dir. Bu nüfus artışının doğal artışın çok altında olduğu açıktır.” (Aslan, 1988: 62) Son yıllarda nüfus artış hızı düşmekle birlikte 1983’e değinki “53 yıllık zaman sürecinde Türkiye genelinde yıllık nüfus artış oranı binde 22,4’tür” (Uygun, 1983: 153). “Türkiye’deki yıllık artış oranı uygulandığında 1975’te en az 1994 olması gereken Kapaklı nüfusunda 40 yıllık artışın 198 olduğu düşünülürse Türkiye genelinin yıllık doğal artış hızının çok çok altında, neredeyse beşte biri kadar arttığı görülmektedir. Bu durum Kapaklı’nın çok büyük bir oranda göç vermesi ile açıklanabilir. Ancak 1975’te 1250 olan Kapaklı’nın nüfusu 1980 sayımında 2680’e ulaşmıştır ki bu denli bir artışın

da doğal artış oranının çok çok üstünde olduğu açıktır. Türkiye genelindeki binde 22,4'lük bir artış hızı karşısında 1250'den 1400'lere çıkması gerekirken 2680'e çıkması da 1975'e değin göç veren Kapaklı'nın 1975'ten 1980'e kadarki dönem içinde göç aldığı gösterir. Kapaklı nüfusundaki bu göç alma durumu ile açıklanabilecek nüfus artışı 1980 ile 1985 yılları arasında da devam etmiş ve kasabanın nüfusu 1985 sayımında 3944 olmuştur. Eski yılların nüfusuna ilişkin bilgilerle 1985 yılının nüfus bilgileri Çerkezköy İlçesi Nüfus Müdürlüğü'nden edinilememiştir. Sadece 1985 yılı nüfusunun 1948'inin erkek 1996'sının kadın olduğu öğrenilebilmiştir. Nüfus müdürlüğünden Kapaklı'nın 1986 yılı ölüm ve doğum sayıları edinildiğinde 18 ölüm, 56 doğum civarında olduğu söylenmiştir. Araştırmamıza dahil olan hanelerin toplam nüfusunun 5000 civarında olması tahmin edilebilir ki Kapaklı'nın göç alarak doğal nüfus artış hızının Türkiye genelindeki oranından çok daha hızlı bir nüfus artışı ile karşı karşıya olduğu görülür. Kapaklı'nın nüfusu dışarıdan aldığı göçlerle büyümekte, artmaktadır." (Aslan, 1988: 62-63)

"Kapaklı nüfusu son nüfus sayımına göre 12. 000'dir" (Kapaklı Belediyesi tanıtım Broşürü, 1998: 4) 1986'daki tahmini 5000 nüfusun 1995'teki nüfus tespitine göre 12.000'endüstri çıkması aynı şekilde yoğun göç aldığı göstergesidir. 2000 yılındaki nüfus sayımına ilişkin sonuçlar da sağlıklı olmaktan uzaktır. Gerek belediye yetkililerinden gerekse görüşülen vatandaşlardan edinilen bilgilere göre Kapaklı'dan önce yaşadıkları yerleşim yerlerinin nüfuslarını o yörelerin merkezî hükümetten fazla yardım almaya yönelik olarak fazla göstermek için sayım günü Kapaklı'yı terk ettikleri yine çok ciddi sayıda nüfusun daha önce oturdukları yerin belediye olması için sayımda fazla nüfuslu görünmesine hizmet için o yörelere gittikleri öğrenilmiştir. Örneğin Urze İlçesi'nin Evrencik Köyü'nden Kapaklı'ya göç etmiş olanların tümünün köylerinde sayım verdikleri tespit edilmiştir. Tespit edilen nüfus 15088 olarak bildirilirken belediye yetkililerinden 18.000-19.000'e varabileceği hatta 20.000'lerde bile olabileceği ısrarla ifade edilmiştir. Nitekim biz de nüfusu 15.000'lerde kabul edip aile sayısının 4.000'lerde olmasından da hareketle örneklemin yanılğı payını azaltmak için 4.000 aile üzerinden % 15'lik bir örneklem oranı tespit ettik. Kapaklı nüfusunun sayısal özelliklerini verdikten sonra bu nüfusun özelliklerine geçebiliriz.

1. Nüfusun Özellikleri

Araştırmamızın örnekleme giren aile reislerinin yaş gruplarına göre dağılımı Tablo-7’de verilmiştir. Tablodan görüldüğü üzere aile reislerinin yaş gruplarına göre

TABLO-7 AİLE REİSLERİNİN YAŞ DAĞILIMI

Yaş Grupları	Sayı	%
15-24
25-34	264	46.1
35-44	278	48.5
45-54	28	4.9
55-64	3	2.5
64 ve daha fazla
TOPLAM	573	100.0

dağılımında en yüksek ora % 48,5 ile 35-44 yaş gruplarındadır. 25-34 yaş grubu % 46,1 ile bu grubu izlerken % 4,9’luk bir oranla 45-54 yaş grubu gelmektedir. 55-64 yaş grubundan örneklemeimize sadece üç aile girerken 64 yaş üzeri aile reisi örneklemeimize girmemiştir. Aynı şekilde 15-24 yaş grubundan da örneklemeimize aile reisi girmediyini belirtmeliyiz. 1988’deki durum ise şöyledir: Yeni araştırmamızın sıralaması ile verecek olursak, bu araştırmanın en yüksek oranlı yaş grubu olan 35-44 yaş grubu 1988’de ikinci yüksek orandır. Yani, “35-44 yaş grubu % 29,2” dir. (Aslan, 1988: 63) Yeni araştırmanın ikinci yüksek oranı olan 25-34 yaş grubu 1988’deki araştırmanın en yüksek oranlı grubudur bu oran “% 38,3”tür. (Aslan, 1988: 63) 1988’de “%19,2’si 45-54 yaş grubunda, % 10’u 55-64 yaş grubundadır.” (Aslan, 1988: 63) 1988’de 15-24 grubuna dahil üç aile reisi % 2,5’lik oranla örnekleme girerken 65 ve fazla grubundan bir aile reisi örnekleme girmiştir.

Nüfus bölümünün önceki bölümünde Kapaklı'nın 1975’e değin çok göç vermiş olan bir köy olduğu belirtilmişti.. Zira göç edenlerin çalışabilme yetenek ve çağındaki nüfus gruplarından oluştuğu saptanagelmış bir gerçekliktir. 1988’deki araştırmamızda 45 üzeri yaş grubunun toplam % 30’u bulmasını göç veren bir köy olması ile açıklamak mümkündür.

Oran çok yüksek olmamakla birlikte % 2,5'lik bir oranla 15-24 yaş grubundan aile reislerinin örnekleme girmiş olmasını da kırsal, geleneksel yapıdaki evlenme yaşının küçük olmasının 1988'lerde rastlanıyor olması şeklinde yorumlamak olanaklıdır.

Tersine göç alan bir yerleşim yeri olması ile birlikte çalışabilir yetenek ve yaş grubunun oranının yükselmesini doğal karşılamak gerekecektir. Bu araştırmamızda en yüksek oranın 35-44 yaş grubunda olmasını ise 1988'deki araştırmamızın 25-34 yaş grubunun 35-44 yaş grubuna dönüşmesi ile açıklamak mümkündür. Göç almaya devam etmesi nedeni ile 25-34 yaş grubunun oranının yüksekliği devam etmektedir.

Aile reislerinin yaş gruplarının genç yaşlarda toplanmasının sosyolojik yorumu, aile yapısının değişmesi olarak yapılır. Nitekim aile reislerinin böyle genç yaş gruplarında toplanması geniş aile düzeninin değiştiğine bir işaret (Kıray, 1964: 44) olarak nitelendirilir. Kapaklı'nın günümüzde 25-44 yaş grubunun toplamı itibarı ile % 94,6'lık orana sahip olması tipik bir yoğun göç alan küçük aile yapısının egemenliğinin göstergesidir. "Köy yapısını izleri" (Aslan, 1988: 64) olarak nitelendirdiğimiz 45 yaş ve yukarısının günümüzde % 5'e inmesi ile köy izlerinin kaybolmaya yüz tuttuğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak sanayi kuruluşlarının işgücü talebinin ortaya çıkardığı bir yerleşme ve nüfus yapısı Kapaklı'ya ağırlığını koymuş durumdadır. Çalışabilme yetenek ve çağında olmak kırsal, geleneksel yerleşim alanlarını terk ederek kendi ailesi ile birlikte yaşamak ileride görüleceği üzere evde "eşim ve çocuklarımla oturuyorum yanıtında ifadesini bulan çekirdek aileye dönüşmek...

2. Süresiz Nüfus Hareketleri

Tarihsel süreç içinde göçleri iki yönlü yaşayan Kapaklı 1970'lere değin sürekli ve yoğun bir göç verirken, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren, "Çerkezköy'deki sanayileşme ile birlikte bu kez tam tersi bir oluşum geçirmiş ve göç alan bir niteliğe dönüşmüştür. Kapaklı'nın göç vermeye başladığı yıllar, Türkiye genelinde olduğu gibi 1950'lerden sonra başlamıştır. Köyün ilk kurulduğu yıllarda her aileye dağıtılan toprağın daha sonraları ormandan toprakla birleşmesine rağmen bir yandan verimsiz oluşu bir yandan da miras yolu ile bölünmesi ve küçülmesi, fakat kasaba halkının da belirttiği üzere özellikle toprağın verimsiz oluşu Kapaklı'nın 1950'lerden sonra dışarıya göç vermesine neden olmuştur (Aslan, 1988: 64).

Bu göç hemen hemen 1960'lı yılların sonlarına değin sürmüştür. “Çerkezköy ilçesinin kalkınmada öncelikli yöreler arasına alınması ve yöredeki yatırım hazırlıkları göç eğilimini durdurmuştur.” (Aslan, 1988: 64) Yatırım hazırlıklarının başlaması yörede toprağın tarımsal kullanım dışına çıkmasının başlangıcı olmuş, kentsel kullanım amaçlı alım satım malı olmuş ve değerlenmeye başlamıştır. Dolayısıyla göçün durmasının ardından “yavaş yavaş Kapaklı göç almaya başlamıştır. Kapaklı göç almaya başladığında ilk gelenler daha önce Kapaklı'dan göçenler olmuştur. (Aslan, 1988: 64) sanayi tesislerinin inşaatının başlaması ile bu geriye dönüşler hızlanmış, örneğin daha önce göç edenlerden emekli olanlar yeniden Kapaklı'ya gelip yerleşmiş “ticaret yapmaya hatta yeniden çiftçilik yapmaya bile başlamışlardır.” (Aslan, 1988: 64)

“Kapaklı'nın bu kadar göç almasında fabrikalara yakınlığı yanında fabrikaların kurulu olduğu Çerkezköy ilçesinin yeni imar planının çıkmayışı da etkili olmuştur. Köy topraklarının daha serbest ve denetimsiz satılabilmesi hızlı bir arsa ticareti ve spekülasyonu yaratmıştır. Sanayi kuruluşları kuruldukça Kapaklı'dan arsa alanlar arsalarında ev yapmaya başlamışlardır. Süreç içinde bu kez de kirada oturanlar gelmeye başlamıştır.

Bu süreç araştırmamızda sorulan Kapaklı'ya hangi yıl geldiniz sorusu ile incelenip değerlendirilmek istenmiştir. Nitekim Tablo-8'de Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin geliş yılları gösterilmiştir.

TABLO-8 KAPAKLI'YA DIŞARIDAN GELENLERİN GELİŞ YILLARI

Geliş Yılları	Aile Sayısı	%
1971-1975	4	0.7
1976-1980	46	8.1
1981-1985	62	11.3
1986-1990	186	33.4
1991-1995	196	35.1
1996-2000	63	11.4
TOPLAM	557	100

Araştırmamızın örnekleme giren ailelerden 16'sı Kapaklı doğumludur. Dolayısıyla örnekleme giren ailelerin % 2,8'i Kapaklı'da doğanlardan % 97,2'si ise Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerden oluşmuştur. Kapaklı'ya dışarıdan gelenleri esas aldığımızda dışarıdan gelenlerin % 35'i 1991-1995 yılları arasında geldiklerini beyan ederken, % 33,4'ü 1986-1990 yılları arasında geldikleri yanıtını vermiş, 1981-1985 yılları arasında gelenler ile 1996-2000 yılları arasında gelenlerin oranı ise hemen hemen aynı yanı sıra % 11,3 ve % 11,4 olmuştur. 1988 yılındaki araştırmamızda tahmini nüfus olarak 5000 verildiğini hesap edersek 2000 yılında nüfusun 15.000'in üzerine çıkması ile birlikte düşündüğümüzde Kapaklı'ya geliş yıllarındaki dağılımın anlamı ortaya çıkar. Esasen 1997 nüfus tespitinde kasaba nüfusunun 12.000 olduğunu da bildiğimizde 1988-1997 arasındaki 7000' lik artış da dağılımı işaret etmektedir.

1988'deki araştırmamızda 1985'ten sonraki hızlı göç almayı "Kasabaya Çerkezköy'deki fabrikalardan da daha yakın olan organize sanayi bölgesinin etkisine bağlı olabilir." (Aslan, 1988: 65) diye belirtmiş ve "600 işyeri içerecek olan organize sanayi bölgesi inşaatı hızla devam etmektedir" (Aslan, 1988: 65) demiştik. Aslında Organize Sanayi Bölgesi ile Kapaklı'nın tam ortasında Emlak Bankası'nın kurmuş olduğu Emlak Konut uygulamaları çerçevesindeki çok katlı oldukça kalabalık nüfusu içeren bir mahallenin Çerkezköy ilçesi ile Kapaklı Belediyesi arasındaki hangi belediyenin alanına girdiği tartışmaları da yaşanmakta, Kapaklı Belediyesi o mahalleyi ve nüfusu kendi belediye sınırları göstermek için hukuksal, idari girişimlerini sürdürmekte idi. Dolayısıyla 600 işyerlik organize sanayi bölgesinin yeni bir göç daha doğuruşu hızlı bir göçe neden olmuş olma olasılığı gerçekten de yüksektir. Yine göçün 1986'dan sonra artan oranlarda devam etmesi daha önce değinildiği üzere sanayi kuruluşlarının çalıştıracığı kişilerde yakın yerlerde ikamet etme koşulunu aramasının etkisini de değerlendirmek gerekir. Ayrıca arsa alımı, birikimin yeterli düzeye ulaşması, konut yapımına başlama sürecinin işleyişini düşündüğümüzde de tablodaki tarih dilimlerindeki dağılımı doğal karşılamak gerekecektir. Tüm bunların yanında 1988'deki araştırmamızda değinilen bir diğer tespiti, daha doğrusu gözlemi aktarmak da önemli görülmüştür. "Özellikle Kırklareli ilinin tarıma uygun olmayan orman köylülerini son yıllarda iyice azalan orman gelirleri nedeni ile daha önceleri görel olarak fabrikalarda çalışmaz iken onların da gelmeleri yoğunlaşmıştır" (Aslan, 1988: 65). Gerçekten de daha önceki yıllara göre ısınma amaçlı yakıt olarak kömür ve doğal

gazın odunun yerine geçmesi ile orman köylerinin yakacak odun üretip satmasından oluşan gelirleri azalmış diğer köylerden yaklaşık on yıl sonrasına değin göç vermeyen orman içi köyler de bu nedenle göç vermeye; sanayi işçiliğine yönelmiştir. Bu süreç şimdilerde de artarak devam etmektedir.

Kapaklı doğumlu aile reislerinin hemen hemen tümünün daha önceki yıllarda göç eden akrabası olduğu tespit edilmiştir.

Kapaklı'ya gelenlerin gelme nedenleri Tablo-9'da gösterilmiştir. Buna göre örneklemeimize girenlerin % 42,7'si çalıştığı işyerine yakın olduğu için Kapaklı'ya geldiğini, % 49,6'sı ise daha önce oturduğu yerde geçinemediği için geldiğini belirtirken % 7,7'si başka nedenler belirtmiştir.

TABLO-9 DIŞARDAN GELİŞ NEDENLERİ

Geliş Nedenleri	Sayı	%
1. Çalıştığım işyerine yakınlık	238	42.7
2. Daha önce oturduğum yerde geçinememek	276	49.6
3. Başka	43	7.7
TOPLAM	557	100

Dışarıdan Kapaklı'ya gelme nedenleri ile ilgili 1988'in sonuçları ise “% 24,3'ü işyerine yakın olduğu için, ...% 69,6'sı daha önce oturduğu yerde geçinemediği...” (Aslan, 1988: 66) biçimindedir. İşyerine yakınlık % 24,3'ten bugün için % 42,7'ye yükselmiştir ki sanayi kuruluşlarının çalıştıracağı kişiler de fabrikalara yakın yerlerde ikamet etme koşulu istenmesi ve görece uzak yerlere servis taşıtı uygulamasını kaldırmasını hatırlarsak bu yükselmeyi açıklamamız olanaklı olur. Daha önce oturduğu yerde geçinemediği için geldim diyenlerin % 50'yi bulması ise endüstrileşmenin Kapaklı'ya etkisinin en açık ifade edilmiş biçimlerinden biri olarak yorumlanabilir.

Kapaklı'ya gelenlere Kapaklı'dan göç etmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulmuş ve örnekleme girenlerin yanıtları Tablo-10'da görüldüğü gibi dağılmıştır.

TABLO-10 KAPAKLI'DAN GÖÇ ETMEYİ DÜŞÜNÜP DÜŞÜNMEDİKLERİ

Seçenekler	Sayı	%
1. Göç etmeyi düşünenler	94	16.9
2. Göç etmeyi düşünmeyenler	463	83.1
TOPLAM	557	100.0

Tablodan da görüldüğü üzere Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin % 83,1'i Kapaklı'dan göç etmeyi düşünmediğini söylerken, % 16,9'u göç etmeyi düşündüğünü belirtmiştir. Aynı soruya verilen yanıtlar 1988'de "göç etmeyi düşünen aile reislerinin oranı % 23,2, göç etmeyi düşünmeyenlerinin oranı ise % 76,8 olarak dağılmıştır" (Aslan, 1988: 67) 1988'den bu yana Kapaklı'da sürekli yaşamayı düşünenlerin oranında bir artıştan söz edilebilir.

Kapaklı doğumlu olarak örneklemimize giren aile reislerine daha önce göç eden akrabalarının göç etme nedenleri sorulduğunda; tümü, akrabalarının göç nedeni olarak akrabalarının o yıllarda Kapaklı'da geçinemedikleri için göç ettiklerini belirtmişlerdir. Aynı akrabaların geri dönmeleri düşünüldüğünde göçün en temel nedeni bir kez daha karşımız çıkmaktadır.

Bilindiği üzere göç başlıca kırın iticiliği, kentin çekiciliği başlıkları altında verilmekte daha doğrusu yorumlanmaktadır. Ancak "Türkiye'de kırdan kaynaklanan nüfusu kentlere yönelten göçlerin kentin çekiciliğinden çok kırın itimine bağlı olduğu ve bu nedenle yapısal değişimin, öncelikle kırsal kesiminde oluşan etmenlerin yarattığı itici güçlerin işleyişiyle doğduğu görülmektedir" (Sencer, 1979: 37). Gerçekten de daha önce değinilen orman içi köylerin durumu bu sürece tipik bir biçimde örneklik etmektedir. Bizim de yaşayarak gözlemlediğimiz Çerkezköy'deki sanayileşmenin çevreye etkisinde ormanlık alanların görece daha geniş olduğu köyler ile daha küçük olduğu köylerin Çerkezköy sanayileşmesi ve göç ilişkisine verdiği tepkinin niteliği ve zamanı çok çarpıcıdır. Yakacak odun üretip satmada geniş ormanlık alanları bulunan köy bir diğer orman köyüne göre yaklaşık aile başına 8-10 kat fazla gelir olanağına sahip iken tahmin edileceği üzere nerede ise hiç göç vermemekte nüfus artışı devam etmektedir. Ancak değinildiği üzere ısınma amaçlı ya da diğer amaçlı ağaç türü ürün

ihtiyacı azalıp orman ürünlerine talep azalıp fiyatlar düştükçe, nüfus da artınca orman köylerinin sanayileşme göç ilişkisi değişmekte orman köyleri de kırsal iticiliği etkisine girmekte ve hemen sanayileşme sanayi işçiliğine dönük göç eğilimi başlamaktadır. Dolayısıyla “Kapaklı’da egemen olan yapı kırsal iticiliğidir. Gerek Kapaklı’nın kendi göç vermesinin bitmesi ve gerek göç almaya başlaması geçim yolunun Kapaklı yakınındaki endüstri kuruluşlarında ortaya çıkmasıdır. Kapaklı kentin çekiciliğini oluşturan öğelerin çoğuna dün de sahip değildi bu gün de pek fazla değildir.” (Aslan, 1988: 68)

1988’deki araştırmanın son kısmının bugün için yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmek gerektiğine inanılmaktadır. Şöyle ki: 1988’de “...Kapaklı kentin çekiciliğine... bugün de pek fazla değildir” (Aslan, 1988: 68) denilmektedir. İleride; ekonomik yaşam bölümünde de görüleceği üzere Kapaklı köye göre çok ciddi bir hizmet çeşitliliği olanağı sunacak durumdadır. Bir kent olmamakla birlikte, 1988’deki durumuna göre köysel, kırsal hizmet sınırlılığı noktasından oldukça uzaklaştığı kabul edilmek durumundadır. O nedenle kentin çekiciliği özelliğine sahip olup olmadığının, oldu ise oranı veya düzeyinin de araştırılıp incelenerek tespiti muhtaç olduğu bugün itibarı ile belirtilmesi ciddi bir gelişme olarak düşünülebilir.

3. Süreli Nüfus Hareketleri (Seyahatler)

Kuruluşundan günümüze göç olgusuna çift taraflı muhatap olan Kapaklı’da seyahatler denilen süreli nüfus hareketlerinin yoğun olması beklenen bir durumdur. Kapaklı’ya dışarıdan gelenlerin çok dağınık bir coğrafyadan geldikleri bilinmektedir. 1998 yılında yayımlanan belediye tanıtım broşüründe bu durum “Anadolu’nun, bilhassa Orta Karadeniz’den gelen Sinop, Ordu, Giresun yöreleri ile Amasya ve Bulgaristan’dan gelen göçmenler, Trakya’nın muhtelif illerinden gelen halkın...” (1988: 2). Ancak bu broşürde Doğu Anadolu’dan söz edilmemekle birlikte bu yöreden de insanlar olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla az ya da çok olmakla birlikte denilebilir ki Ege ve Akdeniz bölgesi dışında hemen hemen her bölgeden gelenlerin olduğunu söylemek daha gerçekçi bir tespit olacaktır.

Kapaklı’da yaşayanların geldikleri yerlerle bağlantılarını koparmadıklarını ortaya koyan soru doğduğunuz yere gidiş gelişleriniz oluyor mu sorusudur ki bu dağılım Tablo-11’de gösterilmiştir.

TABLO-11 DOĞDUĞU YERE GİDİP GELME DURUMU

Seçenekler	Sayı	%
1. Gidip geliyorum	547	98.2
2. Gitmiyorum	10	1.8
TOPLAM	557	100.0

Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin % 98,2'si gidip geldiklerini bildirirken % 1,8'i gidiş gelişlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla doğdukları yerlerle bağlantılarını koparmamış; ağırlıklı olarak birinci kuşak insanların oluşturduğu Kapaklı'da süreli nüfus hareketlerinin yoğun olması doğaldır.

Kapaklı'da süreli nüfus hareketlerinin sorulduğu gidiş geliş hareketlerinin yanında doğdukları yerlerle ekonomik bağlarının olup olmadığının ya da devam edip etmediğinin öğrenilmesine de önem verilmiştir. Tablo-12'de bu durum gösterilmiştir.

TABLO-12 DOĞDUKLARI YERDEKİ AİLELERİNDEN YARDIM ALIP ALMADIKLARI

Seçenekler	Sayı	%
1. Yardım alıyorum	423	75.8
2. Yardım almıyorum	134	24.2
TOPLAM	557	100.0

Tablo-12'den de görüldüğü üzere süreli nüfus hareketlerinin salt seyahat olmaktan öte geldikleri yerlerle ya da başka bir ifade ile kırsal köysel yörelerle ekonomik bağlantıyı sağlayan bir ilişki türü olduğu ortadadır. Örneklemimize giren aile reislerinden % 75,8'i doğdukları yerlerde buldukları ailelerden ekonomik yardım ya da ağırlıklı olarak yiyecek yardımı aldıklarını beyan ederken yardım almıyorum diyenlerin oranı % 24,2'dir. Son ekonomik krizden sonra ülkemiz toplumsal yapısındaki aile içi yardımlaşmanın, kentlerde yaşayanların kırsal yapı ile ilişkilerinin bağlarının kopmamış olması krizin büyüklüğüne karşın sosyal patlamaların olmamasının nedeni olarak ileri sürülmüştür ki Kapaklı özelinde kırsal yapıdan yardım almanın yüksek

oranda sürmesi bu durumu doğrulamaktadır. Ayrıca önceki bölümlerde 2001 Şubat krizinden sonra işini kaybedenlerin yeniden köylerine dönmesi olayının ciddi bir düzeye ulaştığı çeşitli gelişme ve gözlemlerle öğrenilmiştir ki aynı doğrultuda bir ilişki olarak nitelendirilebilir. Yani işini yitirdiği anda köyüne dönerek sosyal patlama potansiyelinin dağılmasını sağlamış olmaktadır.

Yine Kapaklı'daki bu araştırmamızdaki gözlem ve görüşmelerden 1988'e göre azalmakla birlikte "özellikle Kapaklı'ya yakın yerleşim birimlerinden gelenler her yıl bilhassa hasat zamanı köylerine gitmektedirler. Yıllık izinlerini o dönemde kullanmaya özen göstermektedirler" (Aslan, 1988: 70). Bu araştırmamızdaki gözlem ve görüşmelerimizle tespit ettiğimiz ciddi bir orana ulaştığına inanılan bir bağlantı türü de özellikle evin hanımlarının yıllık izin dışında bile kışlık konserve, sebze kurusu, salça vb. yiyeceklerin hazırlandığı dönemde doğdukları yere gitmeleridir.

1988'de "Kapaklı'da oturanların süreli nüfus hareketlerinde, özellikle yerlilerin en önemli katıldıkları bir olay ise Çerkezköy, Çorlu, Saray ilçelerindeki panayırlardır. Eski önemini yitirmekle birlikte hâlâ Kapaklı'dan o yörelere bir hareketlilik yaratmaktadır." Denilmiştir ki panayırların iyice yok olmaya yüz tuttuğu şimdilerde ifade edilmiştir. Yerleşik işyerleri olarak her türden mal ve hizmetin sunulduğu, satıldığı ekonomik ve ticarî hayatın yanında haftanın belli günlerinde gerçekleşen semt pazarı uygulaması nedeni ile de panayır uygulamasının işlevselliği yok olmaktadır denilebilir. Çok çeşitlenen ve sayıca arttığını bir sonraki bölümde göstereceğimiz ticarî ve ekonomik hayatın gerektirdiği mal ve hizmetlerin toptancılardan getirilmesinin neden olduğu süreli hareketliliğin yoğunlaşarak yaşanmakta olduğu ise tahmin edilebilecektir

F. (KAPAKLI'DA) YERLİLİK VE YABANCILIK ANLAYIŞI

Yerlilik ve yabancılık kavramlarına verilen anlamlar genel, toplumsal, ekonomik yapıların parçaları olan yerleşim biçimlerinde farklı olmaktadır. Örneğin "geleneksel ilişkilerin egemen olduğu ve yaşandığı bir toplumda bu kavramlara verilen anlam ile çağdaş ilişkilerin egemen olduğu ve yaşandığı toplumlarda verilen anlamlar farklılık gösterebilir" (Erkul, 1983: 133). İncelemesini yaptığımız Kapaklı'nın farklı ilişkiler sistemini yaşamış, yaşamakta olan, içeren ve bu ilişkiler sistemlerinde çok ciddi bir değişim geçiren yerleşim biçimi olduğunu bilmekteyiz. Yukarıda değinilen yerlilik

yabancılık anlayışı genel toplumsal yapı ve değişme süreçlerinde önemli bir düşünce, tutum yansıması olmakla birlikte 1988 araştırması ile karşılaştırdığımızda bizce çok önemli bir özgünlük ifade etmektedir. Elbette Türkiye'nin genel toplumsal yapı ve değişmesinden etkilenmiştir. Ancak özel bir değerlendirmeye tabi tutulmasına inanılmaktadır. Tablo-13'te örneklemimize giren ailelerin yerlilik yabancılık sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı verilmiştir.

TABLO-13 YERLİLİK YABANCILIK ANLAYIŞI

Seçenekler	Sayı	%
1. Ailemin dışındakilere	11	1.9
2. Kapaklı'ya sonradan gelenlere	11	1.9
3. Başka şehirden olanlara	212	37.0
4. Başka ülkeden olanlara	339	59.2
TOPLAM	573	100.0

Bugünkü durum yukarıdaki tabloda görülmektedir. Biz sözünü ettiğimiz önemli farklılaşmanın değerlendirilebilmesi için 1988'deki durumu vermek istiyoruz. "Ailenin dışındakilere diyenlerin oranı %5,0, Kapaklı'ya sonradan gelenlere %21,7, başka ülkeden olanlara % 65,8, başka şikkını ifade edenler % 7,5'tir." (Aslan, 1988: 70) Yukarıya tablo halinde sunduğumuz bugünkü dağılımda ise ailesinin dışındakilere yabancı diyenlerin oranı % 1,9, Kapaklı'ya sonradan gelenlere yabancı diyenlerin oranı da yine % 1,9'dur. Örneklem girenlerin % 59,2'si başka ülkeden olanlara yabancı derken, % 37'sinin başka şehirden olanlara yabancı demektir. Dikkat edilirse 1988 araştırmasında başka şehirden olanlara şikkı alınmamış veya başka şikkının içinde değerlendirilecek kadar düşük oranda çıkmıştır. Oysa günümüzde başka şehirden olanlara yabancı diyenler % 37 olarak çıkmıştır. Yani örneklem girenlerin üçte birinden fazlası başka şehirden olanları yabancı olarak görmektedir. Daha doğru bir ifade ile 1988'den bugüne Kapaklı'da oturanların % 37'si; üçte birinden fazlası başka şehirden olanları yabancı olarak nitelendirmeye başlamıştır.

Kıray'ın ifadesi ile "yabancı kavramı, şehirleşmede, dışa açılmada çok kritik bir noktada durur. Dışarıyla ilintisi olmayan toplumlarda birisine karşı nasıl davranılacağı

bile bilinmeyebilir. O zaman tek davranış böyle kimseleri, şahsi misafir saymaktır. Bu uç noktadan sonra, derece derece değişerek, bir devamlılık içerisinde, hiç değilse teorik olarak, hiç kimseyi yabancı saymayan, bütün bir topluma şamil bir görüşe gelinir” (1964: 49). Ya da Erkul’un anlatımı ile “geleneksel ilişki düzeninin egemen olduğu toplumlarda kendinden olmayanı yabancı görme eğilimi daha fazladır. Oysa çağdaş ilişki düzeninin egemen olduğunu toplumlarda bu görüş yerini ‘yabancı yoktur, insan vardır’ biçiminde bir görüşe bırakabilmektedir” (1983: 134).

1988’deki araştırmamızdaki dağılımın değerlendirilmesine “Kapaklı’da yerlilik yabancılık anlayışı konusunda başka ülkelerden olanlara yabancı diyenlerden oranı yarından fazladır... % 65.8’i ilişkisi başka ülkeden olanlara yabancı demektedir” (Aslan, 1988: 71). Yabancı ülkeden olanlara yabancı denilmesi de şöyle yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. “Bu durum Kapaklı gibi çok değişik illerden; bölgelerden gelip yine çok değişik il ve bölgelerden gelen insanlar ile aynı işte çalışan, komşu olan insanların oturduğu bir yerleşim birimi için doğal karşılanabilir. Ülke sınırları içindeki ‘yabancı’ nitelmesi bu dışa açılma ilişkisi karşısında geçerliliğini yitirmektedir. Bunun yanında kitle iletişim araçlarının özellikle televizyonun etkisi göz ardı edilemez. Bugün bir ‘yabancı fil’, ‘yerli film, sinema’ kavramlarının yerlilik yabancılık anlayışını ecnebilik olarak tanımlaması televizyon izleyen herkes için geçerli olacak duruma gelmektedir. Kapaklı’da da bu yabancı kavramının kentsel değerlere ulaşmasında kitle iletişim araçlarının da etkisi olmuştur. Örnekleme giren aile reislerinin % 21,7’si ise Kapaklı’ya sonradan gelenleri yabancı olarak tanımlamaktadır. Azalan geleneksellik eğiliminin varlığından söz edilebilir. Aile reislerinden % 5’i ailenin dışındakilere yabancı demiştir. Yerlilik yabancılık anlayışında, Kapaklı’nın ulusallık sınırları içinde dağılımın yerlerden insanların bir araya gelmesi ile ulusal sınırların dışındakileri yabancı görme eğilimini güçlendirmiştir. Bunda kitle iletişim araçlarının etkisi de büyüktür” (Aslan, 1988: 71). buraya değinki durum tespiti ve yorumunun yanında şu öngörüde bulunulmuştur: “Bu sürecin giderek daha kentsel yerlilik yabancılık anlayışlarına varması beklenebilir” (Aslan, 1988: 71).

1988’de % 5 olan ailenin dışındakilere yabancı deme oranı 2002’de % 1,9’a düşmüştür. Yine 1988’de Kapaklı’ya sonradan gelenlere yabancı diyenleri oranı % 21,7 iken 2002’de bu oran da % 1,9’a gerilemiştir. Klasik geleneksellik eğilimlerinin aradan

geçen zaman içinde yok olmaya yüz tuttuğu söylenebilir. Ancak diğer farklılaşmalar çok daha önemlidir. Yani başka ülkeden olanlara yabancı diyenler 1988'deki % 65,8'den 2002'de % 59,2'ye gerilerken 1988'de başka şikkı içinde değerlendirilen başka şehirden olanlara yabancı diyenlerin oranı % 37'ye çıkmıştır.

İşte bize göre araştırmamızın bilinen, öngörülebilecek olan klasik genel değişme göstergelerinin dışında ortaya çıkan farklılaşma ve değişme budur. Bu durum iki farklı biçimde yorumlanabilir ve değerlendirilebilir. Birincisi bu durumu geleneksellikten, kırsal, köysel ilişki ve değerlerden kentsele, ulusala doğru giden bir çizgi içinde ulusala doğru giden bir değişimin ara basamağı olarak yorumlamak ve değerlendirmektir.

İkincisi ise toplam % 26,7'yi bulan geleneksel, kırsal, köysel ilişki ve değerlerle % 7,5 olan başka şikkının toplamından fazla başka şehirden olanlara yabancı denilmesinin, üstelik % 66'lık başka ülkeden olanlara şikkının da % 59'a düşmesi ile birlikte % 37'lik bir oranla ortaya çıkmasını ulusallık düzeyinden geriye dönüş olarak yorumlamak ve değerlendirmektir. Kuşkusuz birinci durum klasik gelişme anlayışına göre olumlu bir gelişme, değişme olarak değerlendirilirken ikinci durum aynı anlayışa göre ulusaldan kentsele doğru bir geri dönüş, geriye doğru bir değişme olarak nitelendirilebilir.

Biz ise bu durumu Türkiye'nin 1980'lerin ikinci yarısından sonra yoğun olarak yaşamaya başladığı uluslararası boyutu da olan ulusal konjonktürün etkisi ile ulusal bilinçlenme ya da uluslaşma sürecinin duraklaması, kesintiye uğraması hatta gerilemesi olarak değerlendirmekteyiz.

Modern toplumların “en önde gelen siyasal birimi ulus devlettir” (Bottomore, 1987: 59). Yine modern toplumu geleneksel toplum ile karşılaştırarak modern toplumun özelliklerini sıralayan Yücekök'e göre bu özelliklerden birini “mahalli bilincin ve ilginin ulusal düzeye çıkması” (1987: 47-48) olarak verir. Dolayısıyla insanların “kendinden olmayanı yabancı diye nitelendirmesinin yerel, mahalli boyuttan ulusal boyuta çıkması evrensele “yabancı yoktur, insan vardır” biçiminde bir görüşe bırakabilmesine dönük daha ileri; çağdaş bir aşamadır. O nedenle % 65 oranında ulusallık düzeyinde ulusal nitelikli bir “yabancı” nitelendirmesinin orta düzeye,

şehirlere başka bir ifade ile mahalli bilinç ve ilgiye dönüşmesi bir geriye dönüş, uluslaşma düzeyinden geriye dönüş olarak nitelendirilmesi doğaldır.

Köyünden yeni geldiğinde köysel, geleneksel değerlerden ulusal değerlere yönelen bir kitlenin aradan geçen 10-15 yıllık bir sürede bir alt düzeye yönelmesini bu 10-15 yıllık süreye egemen olan uluslararası bir yönlendirmenin baskısı ile girilen ulusal konjonktürel durumla açıklamak gerekmektedir. Bu da küreselleşme olgusudur.

Küreselleşmeyi “...ekonomik olarak uluslararası sermayenin egemenliği...” (Kongar, 2001: 29) olarak kabul eder, yine Kızılçelik’e göre “... küreselleşme, ulus devletleri zayıflatmaya yönelik uygulamaya konmuş bir proje...” (2002: 272). “Küreselleşmenin ekonomi politikasını meşrulaştırma işlevine dönük bir söylem...” (Kızılçelik, 2002: 276) olan postmodernizmin “... özellikle yerele, yerel kültüre ve yerelliğe aşırı önem ver(diğini) göz önünde bulundurur ve kitle iletişim araçlarının etkisini düşürsek Kapaklı’da iki araştırma arasında yabancı kavramına verilen anlamdaki gerilemenin nedenini açıklamış oluruz.

Sonuç olarak tarımsal üretim yapısının egemen olduğu kırsal, geleneksel yerelliklerini terk ederek ulusal pazar düzeyinde sanayi üretim yapısının içine giren Kapaklı’lılar 1980’lerin ikinci yarısından itibaren ülke toplumsal yapısının konjonktürel özelliğine denk düşen bir biçimde yabancı kavramına atfettikleri anlam itibarı ile 2002 yılında güçlü denilebilecek bir oranda ulusaldan mahallîye dönük bir tutum sergilemeye başlamışlardır. Bu durum uluslaşma sürecinin gelişip güçlenmesi açısından bir olumsuzluk olarak nitelendirilmektedir. Ulusal bağlar ve ilişkileri üreten... toplumsal bütünleşmeyi kendiliğinden oluşuma terk etmeyen... ulus devletin... toplumsal bütünleşmenin önünü açması, zeminini hazırlaması...” (Sağ ve Aslan, 2002: 179) görevini yapmasını gereğine inanılmaktadır.

G. KAPAKLI'DA EKONOMİK YAPI

"Köy iken 1986'da kasaba olan Kapaklı'da ekonomik yaşamın öğelerinin sınırlılığını ya da çeşitliliğini, kasabanın geçirdiği değişimle ilintili olarak ele aldığımızda çeşitlilikten söz edilir. Ancak kasabanın gelişiminden bağımsız olarak ele aldığımızda ekonomik yapının çok çeşitli öğelerinin olduğu söylenemez. Kapaklı'da ekonomik yapı işçilik, çiftçilik, ticaret ve memurlardan oluşmuştur. Kapaklı halkının

yaşamında işçilik çok ağırlıklı bir yere sahiptir. İşçilik karşısında oldukça geri plana inen çiftçilikte Kapaklı yaşamının önemli uğraş alanlarından biridir" (Aslan, 1988: 72). 1988'deki araştırmamızın toplumsal ekonomik yaşam bölümünün gerisindeki tespit yukarıdaki gibidir. Yoğunluğu değişmekle birlikte, 75 yıl köy olarak varlığını devam ettiren bir kasabanın kısa denilebilecek bir zaman içinde ve çok yakınında, çok büyük sayıda işçi talebi yaratan bir sanayileşme olgusu ile karşılaştığında her alanda hızlı bir değişme sürecinin içine girmesi doğaldır. Yine kuşkusuz bu değişimin öncelikle, toplumsal değişimin maddi öğelerde başlayacağı bilinmektedir.

Her köy gibi Kapaklı'da 1970'lerin ortalarına kadar tarım ve hayvancılıktan oluşan bir toplumsal, ekonomik yapıya sahiptir. Dolayısıyla bakkallık, un ve yem satıcılığı, berberlik vb... gibi uğraş alanlarının oluşturduğu bir ekonomik yapı vardır.

Ancak 1975'lerde gerçekleşen Çerkezköy'deki sanayileşme sonrasında Kapaklı'nın ekonomik yapısında ileri derecede bir farklılaşma ve çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Bu farklılaşma ve çeşitlilikte en önemli hatta temel etmen şüphesiz sanayileşmedir.

Çerkezköy'deki sanayileşmenin neden olduğu nüfus akımı ve konut inşaatı yoğunluğu yeni ihtiyaç maddelerini giderekte bunların üretilip satılmasını sağlamış, öte yandan sanayi tesislerinin köy tarım arazisinin üzerinde kurulması ile ortaya çıkan istimlak bedelleri ile elde edilen parasal birikim yeni işyerlerinin açılmasında kullanılabilmiştir. Yine tarımsal toprakların kentsel kullanım amaçlı arsa olarak ticarete konu olması ile emlak ticaretini giderekte toprağını arsa olarak satanların parasal birikimini yaratmıştır. Sonuçta köy tarımsal ekonomik yapısı ile kıyaslanamayacak bir ekonomik ve ticari hayat meydana gelmiştir. Daha açık bir ifade ile işçiliği, ticaret ve esnafılık, aynı zamanda memurluk köy yaşamında görülemeyecek bir orana ulaşmıştır. 1988'de Kapaklı'da "...90 işyeri ve ticarethane vardır". Aşağıda işyeri listesi verilerek 1988'le günümüz işyerleri sayı ve niteliği gösterilmek istenmiştir. Parantez içindeki sayılar 1988'e aittir.

TABLO-14 KAPAKLI'DAKİ İŞYERİ VE TİCARETHANELER

İŞ TÜRÜ	ADEDİ	
Bakkal, Süpermarket	(21)	36
Kahvehane	(11)	30
Berber	(7)	20
Marangoz	(6)	8
Nalbur, Hırdavat	(2)	7
Kiremit, Tuğla, Çimento satıcısı	(3)	6
Lokanta, birahane	(4)	17
Mobilyacı	(4)	10
Elektrikçi	(4)	4
Büfe (Gazete Bayii)	(1)	4
Pastane	(1)	4
Kasap	(2)	8
Camcı	(2)	2
Un ve Yem satıcısı	(1)	2
Konfeksiyon	(2)	7
Yün, trikotaj atölyesi	(1)	2
Demir Doğrama atölyesi	(2)	7
Bıçkıcı atölyesi	(2)	5
Dekorasyon	(1)	4
Su tesisatçısı	(3)	7
Matbaa	(1)	3
Vidanjör	(1)	1
Emlakçi	(3)	5
Fırın	(2)	4
Terzi	(1)	3
Doktor	(1)	4
Ecza Dolabı (Eczaneye Dönüşmüştür)	(1)	2

Yukarıdaki liste daha önce de değinildiği üzere 1988 ile karşılaştırma amacı ile verilmiş ve 1988’de de, bugün de varolan işyerlerini kapsamaktadır.

Yine belediyeden derlenen bilgilere göre günümüzde ekonomik ve ticari hayata dahil olan işyerleri aşağıda verilmiştir.

Dişçi 2 adet, İnternet kafe 5 adet, kırtasiye 3 adet, kuyumcu 2 adet, fotoğrafçı 2 adet, tabldot temek tesisi 2 adet, kuru temizleyici 1 adet, bilgisayar sistem, program, ticaret 2 adet, telefon ticareti 3 adet, perdecı 1 adet, temizlik maddeleri 3 adet, halı ticareti 2 adet, mobilya imalat atölyesi 2 adet, ayakkabı imalatı 1 adet, ayakkabı ticareti 3 adet, beyaz eşya 3 adet, tüp bayii 2, ana bayii 4, tali bayii, su ticareti 2 adet, benzin istasyonu 2 adet, elektrik tesisat, malzeme ticareti 4 adet, mimarlık, mühendislik bürosu 3 adet, müteahhitlik 4 adet, düğün salonu 1 adet, konut kooperatifi 9 adet, kreş 2 adet, fidancılık, bahçe işleri 2 adet.

Bunların yanında Kapaklı Küçük sanayi sitesi kurulmuştur ve 30 esnaf zanaatkar hizmet vermektedir. Yine belediye sınırları içinde 35 fabrika vardır.

Esasen 1988’deki durumu ile bile ekonomik ve ticari yapı tümü ile köysellikten çıkmış iken günümüzde hem bu işyerlerinin sayısında artış olmuş, hem sayısal hem de nitelik açısından çok büyük bir artış eklenmiştir. Örneğin1988’deki işlerle aynı işleri yapan işyerlerinin sayısı 90’dan 210’lara çıkarken 1988’de bulunmayan 100’ün üzerinde yeni işyeri açılmıştır.

Ticarethane ve işyerlerinin çeşitliliği ve sayısı kentsel bir ekonomik ve ticari hayat sınırına gelmiştir. 1988 için geçerli olan kurulma aşaması yavaş yavaş geride kalmakla birlikte tamamlanmamış konut sayısının çokluğu ve yeni konut yapımının da devam etmesi ile hem dışarıdan göç alması hem de genç aile reisleri ortalaması nedeni ile doğal nüfus artışı ile işyerlerinin sayısındaki artışın ve çeşitliliğin çoğalmasının beklenmesi gerekir.

1988’de “boş zamanların geçirildiği kahvehane, birahane ve pastanelerle, lokanta gibi işyerlerinin kısa bir süre içerisinde bu kadar çoğalması da işçilik yoğun bir nüfus yapısından kaynaklanmaktadır” (Aslan, 1988: 74) biçimindeki tespit kuşkusuz bugün için de geçerlidir.

Kasabaları tarihin her döneminde önemli işyerleri yerine getiren yerleşim birimleri olarak, köy ve kent yerleşim birimleri arasında yerleşim biçimi almaktadır” (Erkul, 1983: 14). “Ancak kasabanın tarihsel süreç içerisindeki durumuna bakıldığında, toplumsal değişme sonucu daha önceleri toplumsal yapıda işlevsel olan bazı kasabaların işlevselliği ve önemi azalırken, bazı kasabalar işlev değiştirmekte, bazı yerleşim birimleri de ortaya çıkan yeni gereksinimler ve işlevler görece şekilde kasaba olarak yapılaşma içine girebilmektedir; kasaba olabilmektedir. Her ne kadar bir yerleşim biriminin örneğin köy iken kasaba olması şeklindeki değişimi özellikle ülkemizde sosyo-ekonomik, yönetsel işlevselliği dışında bazı ölçütlerle hele de politik tercihlerle de olabiliyorsa da Kapaklı denilebilir ki tüm ölçütlerin etkileşimi sonucunda sonradan ortaya çıkmış, oluşmuş bir kasabadır. Dolayısıyla genel toplumsal yapısı gibi ekonomik yapısı da mekansal ve zaman açısından bu niteliğinin özelliklerini yansıtacaktır” (Aslan, 1988: 78).

1988’deki araştırmamızda ekonomik yaşam bölümü içinde tarım ve hayvancılık alt başlığı açılmıştır. Ancak yeni araştırmamızda şu anki işiniz sorusuna 16 Kapaklı doğumlu ailenin 3’ü çiftçilik yanıtını vermişler, hayvancılık yapan aile reisi örneklemimize girmemiştir. Diğer görüşmelerimizle Kapaklı’da 3 kişinin hayvancılık yaptığı tespit edilmiştir. Çiftçilik yapan aile sayısının da 25-30 aile olduğu öğrenilmiştir. Dolayısıyla 4000 üzerinde aile içinde bir birim altında bir orana inmiş olan tarımsal uğraşların ağırlıkları oranında değerlendirilmesi açısından. Toprak sahipliği küçük tarım işletmesi denilemeyecek kadar bile sınırlı toprak sahipliği durumundadır. Geleneksel olarak buğday ve ayçiçeği ekilmektedir. Ürünler çoğunlukla tüccara satılmaktadır ve toprak doğaldır ki miras olarak kalmıştır.

Ancak işyeri ve ticarethaneler listesinde fidancılık ve bahçe işleri ile ilgilenen 2 işyeri olduğu verilmesinden tahmin edilebileceği gibi bahçe olgusu önemlidir.

Yine çiftçilik yapan ailelerden 1’inde traktör vardır. Biçerdöveri olan yoktur. Traktörü olan, aile reisi başkasının topraklarını sürdürdüğünü belirtmiştir. Traktörünü kendi parası ile aldığını belirtmiştir. Kapaklı doğumlu ailelerin 5’i topraklarını işlemesi için başkasına kiralamaktadır. Tarım kredisi kullandıklarını belirtmişlerdir.

Esasen Kapaklı’da, Kapaklı’ya gelenlerin köy kökenli olmalarının etkisi ile olsa gerek çok sayıda evin önünde bahçe vardır ve ailenin gereksinmesi olan, domates, biber,

salatalık vb. gibi sebzeler bu bahçelerde yetiştirilmektedir. Yukarıda değinilen bahçecilik ve fidancılık işi yapan işyerleri incelendiğinde sebze fidesi, tohumu satışının ağırlık taşıdığı görülmüştür.

Dolayısıyla bugün itibarı ile köylülükten gelenlerin oluşturduğu sanayi işçiliğinin çok büyük bir ağırlığını oluşturduğu bir kasabada bahçe olgusunun kentsel bahçe olgusundan farklı olmasına dikkat edilmelidir.

Büyük kentler için söylenen “bahçeli ev” kavramı ile karşılaştırıldığında, gördükleri işlev açısından “tarlalı ev” küçük tarlalı ev denilse yeridir. Zira çiçeklerin tümü saksılarda, balkonlarda, camlarda iken, ağaçların hemen hemen tümü meyve ağaçlarıdır.

Büyük kentlerde gecekondulu yerlerinde de evlerin önündeki sınırlı toprak parçaları sebze, meyve ekimi için kullanılıyor olabilir. Ancak Kapaklı'daki gözlemlerimizde gördük ki gelenler daha arsalarını alırlarken, arsanın boyutlarını salt konut yapma işlevi ile sınırlayarak almamışlar. Sebze gereksinimlerini giderme amaçlı “bahçe”yi hesaba katarak arsa almışlardır.

Dolayısıyla denilebilir ki Kapaklı'da klasik kırsal, köysel, tarımsal üretim ağırlığını kaybederken, asıl incelemeye değer yeni bir tür ortaya çıkmaktadır. En azından bundan sonra yapılacak bir araştırmada aile reislerine sebze, meyve ektiği ev öne bahçesi olup olmadığı sorulup, oranları saptanabilir.

Özetlenecek olursa tarımsal faaliyet ekonomik yapı içinde % 1'inceleme altına düşmüştür. 1988'de “köylülükle, endüstri işçiliği bir arada bulunmaktadır” (Aslan, 1988: 83) saptaması günümüz için en azından abartılı bir oluşum haline gelmiştir. Kuşkusuz bu tarımsal üretim, tarımsal faaliyetler bağlamındadır.

1988'de yapılan şu saptamanın bugünde geçerliliğine inanılmaktadır: “Genelde Türkiye'de de görülmekle birlikte özellikle de Trakya'da daha yoğun olarak görülen tarımın kapitalist ilişkilere açılması olgusu bile köylerdeki geleneksel feodal yapıyı tasfiye ederken, Kapaklı'nın bir endüstri merkezi ile içi içe yaşamasının geleneksel yapıyı daha hızlı tasfiyesi beklenebilir. Fakat Kapaklı'ya dışarıdan gelen endüstri işçilerinin de köy yerleşim birimlerinde gelmiş olması zaten zor değişen değerlerin Kapaklı'da olabilecek bir hızın altında değişim süreci izlediği bile söylenebilir” (Aslan, 1988: 83)

Kısa sayılabilecek bir süre önce köy olan Kapaklı'nın ekonomik yapısı "köy" ekonomik yapısı ile nerede ise karşılaştırma olanağını gereksiz kılacak bir oranda farklılaşmış ve değişmiştir" ama bu Kapaklı'ya başka köylerden göçen "işçilerin gelmesi sonucu, söz konusu iki insan grubunun etkileşiminin elverdiği oranda bir geleneksellikten uzaklaşma; kentsel değerlere yönelme, kentsel ,, modern değerleri benimseme" (Aslan, 1988: 84) düzeyi ya da yoğunluğu yaratabilmiştir.

Kapaklı'da yerleşmenin dağılımında mesleklere göre bir yığılmadan söz edilemez. Örneğin esnafın, memurların, işçilerin belirli mahallelerde oturduğu, bir tür tabakalaşmanın görüldüğü söylenemez. Kapaklı'da yerleşme dağılımında yığılma, örneğin Bulgaristan göçmenlerinin genellikle bir mahallede oturmaları, yine Kars'tan gelenlerin bir arada oturmaları şeklinde, gelinen yere dayalı bir tür hemşehrilik dayanışması görülmektedir. Bundan sonra toplu konut yapımıyla ya da lojman vb. yapılaşmalar gündeme gelirse sosyo-ekonomik bir tabakalaşma olabilir ve bu tür tabakalaşmanın artması da beklenmelidir. Örneğin kasabanın merkezi yerlerinde pahalı olan arsaları belirli bir düzeye sahip olanların alması, oturma yeri açısından bir farklılaşmayı, dolayısıyla tabakalaşmayı ortaya çıkarabilir (Aslan, 1988: 84). Yukarıdaki tespit ve öngörüler bugün için geçerli ve gerçekleşme düzeyine erişmiştir. Örneğin 9 adet konut kooperatifinin bulunduğu belirtilmişti. Yine Çerkezköy İlçe Belediyesi ile sınır tartışmaları ve hukuksal mücadelesi içinde bulunan çok katlı görece lüks Emlak Bankası'nın emlak konutları vardır. İnşaat bitmiş kooperatif konutları da mevcuttur. Ayrıca 75-80 öğretmen, jandarma karakolu, sağlık ocağı, inşaat halindeki polis karakolu lojman olgusunu yaratmış durumdadır. Ancak yoğun ve klasik bir mesleki yığılma ya da tabakalaşmayı bu noktada beklemek gerçekçi değildir. Yine kasabanın merkezindeki arsalar Kapaklı'nın yerli ailelerinin elindedir ve esasen merkezi denilebilecek yerde arsa da yoktur. Kuşkusuz bundan sonrası için de gelir durumlarına göre insanların belli bir semtte olmasa bile değişik yerlerde görece olarak daha lüks konut inşaatları yapılabilir. Ya da sanayi kuruluşları kendi çalışanları için Kapaklı sınırları içinde lojmanlar yapabilir, sosyal tesisler kurabilir. Dolayısıyla Kapaklı'da merkezi ya da ekonomik değerlerine göre bir tabakalaşmanın önü açıktır.

1. Meslek Hareketliliği

1988'deki araştırmamızda "kasabada çiftçilik ikinci yoğunluktaki meslek" iken bugün çiftçi aile reisinin oranı % 1'in altına düşmüştür.

TABLO-15 AİLE REİSLERİNİN VE BABALARININ MESLEKLERİ

	BABALARIN MESLEKLERİ		KENDİ MESLEKLERİ	
	SAYI	%	SAYI	%
1. Çiftçi	367	64,1	3	0,5
2. İşçi	93	16,2	484	84,5
3. Memur	50	8,7	41	7,2
4. Tüccar, Esnaf	47	8,2	36	6,3
5. Emekli	16	2,8	9	1,5
TOPLAM	573	100,0	573	100,0

Örnekleminizdeki aile reislerinin babalarının mesleklerindeki dağılım yukarıdaki Tablo-13'teki gibidir. Aile reislerinden % 64,1'inin babası çiftçi, % 16,2'sinin babası işçi, % 8,7'sinin babası memur, % 8,2'sinin babası tüccar-esnaf, % 2,8'inin babası ise emeklidir. Aile reislerinin kendi mesleklerindeki dağılım ise % 84,5'i işçi, % 7,2'si memur, % 6,3'ü tüccar-esnaf, % 1,5'i emekli, % 0,5'i ise çiftçidir. Aile reislerinin babalarında % 16,2 olan işçilik ise oğullarında % 84,5'e yükselmiştir. Aile reislerinin babalarında % 8,7 olan memurluk oğullarında % 7,2'ye düşerken, babalarında % 8,2 olan tüccar esnaf oranı % 6,3'e , babalarında % 2,8 olan emekli oranı oğullarda % 1,5'e düşmüştür. Bu oranları 1988 ile karşılaştırdığımızda baba mesleklerinde çiftçilerin 1988'de "% 85" olan oranı (Aslan, 1988:85)nın % 64,1'e düşmüştür. 1988 ile bugünü karşılaştırdığımızda oranlar arasındaki en yüksek farklılık ise baba mesleklerinden işçiliktedir. 1988'de % 8 olan oran bugün için % 16,2'ye yükselmiştir. Diğer oranlara bakıldığında baba mesleklerinin oranları arasında büyük farklılaşmalar olmadığı görülür. Baba mesleklerinde 1988'de % 0,5 (Aslan, 1988: 85) olan memurluk % 8,7'ye, % 6,8 olan tüccar ve esnaflık % 8,2'ye, % 1,6 olan emeklilik % 2,8'e yükselmiştir.

Öncelikle 1988 oranları ile bugünkü oranlar karşılaştırıldığında 1975'lerde başlayan sanayileşme ile sanayi işçiliğinden 20-25 yıllık çalışma süresini doldurabilme nedeni ile bir işçi kasabası olan Kapaklı'da emekli işçilik olgusunun görülmeye başladığıdır. Başka bir deyişle, Kapaklı'da artık işçilik kendi mesleği olmaktan baba mesleği durumuna da gelmiştir. Nitekim baba mesleği çiftçilik olan orandaki azalma nerede ise baba mesleği işçilik aleyhine azalmıştır. Memur ve esnafılık noktasındaki baba mesleğindeki oranların artışı da büyüyen ve nüfusu çeşitlenen bir kasaba için normaldir. Sonuç olarak denilebilir ki, Kapaklı kendi meslekleri ve baba meslekleri açısından tipik bir sanayi ve işçi kasabasıdır.

Örnekleimize giren aile reislerinin babaları ile kendileri arasındaki en farklı meslek geçişi 1988'deki gibi yine işçiliktedir. 1988'de "babalarında işçiliğin oranı % 0,8 iken bu oran oğullarında % 71,8'e çıkmıştır (Aslan, 1988: 85). Bugün ise babalarında % 16, 2 olan işçiliğin oranı oğullarında % 84,5'e yükselmiştir. Görüldüğü üzere; oranlar arasındaki fark nerede ise aynıdır.

"Ancak baba mesleklerinde yüksek olan çiftçilik oranının oğullarında azalması genel bir hareketlilik yönüdür" (Aslan, 1988: 85). Nitekim ülkemiz sosyolojisinde bu tür araştırmaların en başta geleni olan Ereğli araştırmasında aile reislerinin, "babalarında çiftçilik oranı % 21,3 iken oğullarında bu oran % 0,8'e düşmüştür" (Kıray, 1964: 65). Üstelik Ereğli'nin öteden beri kasaba iken kurulan sanayi tesisleri ile kendi içinden bir değişim geçirdiği hatırlanmalıdır. Erkul'un Kemaliye araştırmasında ise "...babalarının % 32'si çiftçi olan aile reisleri içinde hiç kimse..."nin (1983: 142) bu oranı seçmediği görülmektedir. Sonuç olarak çiftçilikten diğer mesleklere doğru geçiş biçimindeki meslek hareketliliği tarıma dayalı bir ekonomik yapıdan sanayi, hizmetler vb. gibi diğer alanlara dayanan bir ekonomik yapıya geçişi göstermesi itibarı ile Türkiye geneline denk düşen bir değişimdir.

Çiftçiliğin oğullara doğru terk edilen meslek olmasındaki benzerlik dışında diğer meslek hareketlilikleri yerleşim birimlerinin genel özelliklerine göre şekillenmekte ve yerleşim birimleri arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Ereğli'de "Maden ocaklarının işçisi çevre köylerden toplanır, bir ay madende çalışır ve bir ay köyünde dinlenir" (Kıray, 1964: 68) iken Kemaliye'de "...ticaret, el sanatları (başta halıcılık) ve devlet memurluğu gibi alanlar önem kazanmaktadır" (Erkul, 1983: 137). Oysa Kapaklı

sürekli ve vardiya usulü çalışmak durumunda olunan işyerlerince adeta Kapaklı'da ikamete zorlandığı bir yerleşim yeridir. Örneğin Kapaklı köy iken nitelik değiştiren ya da yeni kurulan ve işlevsellik kazanan bir kasaba iken Kemaliye "...sürekli büyük kentlere göç vermesi olayı sonucunda ...geçmişteki önemini yitirmiş birçok taşra kasabasından biridir" (Erkul, 1983: 140).

2. Meslekler ve Gelir Düzeyi

Meslekler ve gelirle ilgili olarak örnekleme giren ailelere 'tek başınıza siz çalışıyorsanız aylık geliriniz' ve 'sizden başka çalışan varsa toplam geliriniz ne kadardır' biçiminde sorular sorulmuştur.

Meslekleri gelirle birlikte değerlendirdiğimizde daha doğrusu mesleklerin gelir düzeyine baktığımızda şu durum görülmektedir:

Kapaklı, çok sayıda ve çeşitli sektörlerde sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerden oluşan bir işçi nüfusuna sahiptir. Tek başına çalışan işçi aile reislerinin gelirlerine baktığımızda ortalama işçi gelirleri 200-300 milyon lira arasındaki ücret dilimi içindedir. 300-400 milyon lira gelir elde eden işçi aile reisleri bulunduğu gibi, 100-200 milyon liralık aylık gelir elde eden işçi aile reisleri de vardır. Memurların aylık geliri araştırmamızda 200-300 milyon liralık dilimde çıkmıştır. Çiftçi geliri olarak ortalama yıllık 3,5-4 milyarlık gelir bulunmuştur. Tüccar ve esnaf aile reisleri aylık 400 milyon üzerinde gelire sahip olanlar çoğunlukta olmak üzere 300-400 milyon liralık dilimde aylık geliri olan tüccar ve esnafla da karşılaşmıştır. Emekli maaşları ise 100-200 milyonluk dilim içerisinde toplanmıştır. Gelirler açısından değerlendirildiğinde en düşük aylık gelire sahip olanlar emeklilerdir. Emeklileri işçilerin özellikle tekstil gibi sektörlerde çalışanlar izlemektedir. Kapaklı yukarıda belirtildiği gibi farklı ücretler alınabilen değişik sektörlerde çalışanlardan oluştuğu gibi aynı işyerindeki görevleri ve statüleri gereği farklı ücret alan işçi nüfusunu barındırmaktadır. Ama sonuç olarak araştırmanın yapıldığı gün itibarı ile 100-200 milyonluk dilim içinde ücret alan işçiler de emekliler gibi düşük ücret almaktadır. Memur ücretleri, işçi ücretlerinin farklılığı nedeni ile karşılaştırılabilmekten uzak olmasına karşın denilebilir ki ortalama memur ücreti işçilerle hemen hemen aynıdır. Kuşkusuz en yüksek gelir sahibi aile reisleri ticaretle uğraşan aile reisleridir.

3. Meslekler ve Göç

Meslekler ve göç ilişkisi aşağıdaki Tablo 16'da sunulmuştur. Tablodaki dağılıma göre çiftçilerin tümü Kapaklı doğumludur. Kapaklı doğumlu olan 16 ailenin 13'ü ise tüccar, esnaf, yani çeşitli ticaretle iştigal etmektedir. Oransal ifadesi ile örneklemimize giren aile reislerinden Kapaklı doğumlu olanların % 18,7'si çiftçi iken % 81,3'ü ticaretle meşguldürler. 1988'e göre ticaretle uğraşanların çoğu Kapaklı doğumlu iken bugün örneklemimize giren 36 ticaret yapan aile reisinden 13'ü yani 36,1'i Kapaklı doğumludur. Bu durum Kapaklı'nın dışarıdan aldığı göçle büyümesinin bir yansımasıdır.

Kapaklı dışında doğan aile reislerinden büyük çoğunluk doğal olarak işçi olan aile reisleridir. Örneklemimize giren işçi aile reislerini tümü Kapaklı dışında doğmuşlardır.

TABLO-16 MESLEKLER VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN DOĞUP GELDİKLERİ YERLERE GÖRE İRDELENMESİ

Meslekler	Kapaklı' da Doğanlar %	Köyden Gelenler %	İlçeden Gelenler %	İlden Gelenler %	Toplam %
Çiftçi	3 %100 %19	3 %100
İşçi	...	435 % 89,9 % 85,9	41 % 8,5 %95,4	8 % 1,6 %100	484 %100
Memur	...	41 %100 % 8,1	0	0	41 %100
Ticaret	13 % 36,1 % 81	22 % 61,1 % 4,3	1 % 2,8 % 2, 3	0	36 %100
Emekli	...	8 % 88, 8 % 1, 7	1 % 1,2 % 2, 3	...	9
Toplam	16	506	43	8	573

Meslekler ve göç ilişkisini doğup geldikleri yerlere göre irdelediğimizde en yüksek oran köyden gelenlerdir. Kapaklı dışında doğan 557 aile reisinden 506'sı, yani % 90,8'i köyden gelenlerdir. İlçe doğumlu olup da Kapaklı'ya gelenlerin oranı % 7,7

iken ilden gelenlerin oranı ise % 1,5'tir. Kapaklı'ya dışarıdan gelen işçi aile reislerinin % 89,9'u köyden gelenlerdir. Aile reislerinin % 8,5'i Kapaklı'ya ilçeden gelmişlerdir. Kapaklı'ya ilden gelenlerin oranı ise % 1,6'dır. Memurlar açısından bakıldığında örneklemeimize giren aile reislerinin 9'undan 8'i köy kökenli olup 1'i ilişkisi ilçeden gelmiştir. Örneklemeimize giren tüccar ve esnaf aile reislerinin 36'sından 22'si yani % 6,1'i köyden gelirken dışarıdan gelenler açısından 23 tüccar ve esnaf aile reisinin 22'si köyden gelmiştir.

Meslekler ve göç ilişkisini özetleyecek olursak Kapaklı doğumlularda çiftçilik azalırken tüccar ve esnafılık yükselmiştir. 1988'e göre tüccar ve esnaflığın artması sermaye birikiminin zaman içinde gerçekleşerek ticarete yönelinmesini göstermektedir. Diğer yandan hemen hemen tüm meslekler köyden Kapaklı'ya doğru bir göç izlemişlerdir. Kapaklı'ya göç veren ikinci yerleşim birimi ise ilçelerdir. Bu göç yönü itibarı ile Kapaklı yakınındaki sanayi kuruluşları nedeni ile kırsal yerlerden; köylerden ve azalan oranına karşın ilçelerden göç alan bir yerleşim yeridir. Türkiye genelinde köylerden kentlere doğru olan göçü Kapaklı özelinde tarımsal yörelerden endüstriyel yörelere, endüstri merkezlerine doğru bir göç olarak nitelendirmek olanaklıdır.

Mesleklerin Dağılımı

TABLO- 17 AİLE REİSLERİNİN VE BABALARIN MESLEK DAĞILIMI

Baba Mesleği						
Kendi Mesleği	Çiftçi	İşçi	Memur	Ticaret	Emekli	Toplam
Çiftçi	3 % 100	3 % 100
	% 0,8	% 0,5
İşçi	324 % 67	88 % 18,2	27 % 5,5	33 % 6,8	12 % 2,5	484 % 100
	% 88,4	% 94,6	% 54	% 70,2	% 70,6	% 84,5
Memur	17 % 41,5	1 % 2,4	15 % 36,6	8 % 19,5	...	41 % 100
	% 4,7	% 1,1	% 30	% 17	...	% 7,2
Ticaret	13 % 36,1	4 % 11,1	8 % 22,2	6 % 16,7	5 % 13,9	36 % 100
	% 3,6	% 4,3	% 16	% 12,8	% 29,4	% 6,2
Emekli	9 % 100	9 % 100
	% 2,5	% 1,6
Toplam	367	93	50	47	17	573
	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100

Tablo 17'den de görüleceği üzere; meslek hareketliliği açısından Kapaklı'da görülen durumun genel olarak çiftçilikten diğer alanlara geçiş olduğu belirlenmiştir. Çiftçiliğin azalmasının yanında öne çıkan diğer bir olgu ise çiftçilikten işçiliğe geçişin yoğunluğudur.

Tabloya baktığımızda; babalarının mesleği çiftçi olanlardan % 0,8'i çiftçiliği devam ettirmektedir. 1988'de "babalarının mesleği çiftçi olanların % 20,5'i ilişkisi çiftçiliği sürdürmekte..." (Aslan, 1988: 90) idi. Babalarının mesleği çiftçi olanların % 88,4'ü işçiliğe geçmiştir. 1988'de ise "babalarının mesleği çiftçi olanların 74,8'i işçiliğe geçmiş" (Aslan, 1988: 90) durumda idi. Babalarının mesleği çiftçi olanların % 4,7'si memurluğa geçmiştir. Babaları çiftçi iken ticarete geçenlerin oranı % 3,6, babaları

çiftçi iken bugün emekli olanların oranı ise % 2,5'tir. Dolayısıyla çiftçilikle uğraşan babaların oğulları her mesleğe dağılmıştır.

1988'le en büyük farklılık babası da işçi olan aile reislerinin oranındaki ciddi yükseliştir. 1975'lerde çalışmaya başlayan sanayi kuruluşlarında istihdam edilmeye başlana 2000'lerde emekliliğini 25 yıllık çalışma süresi açısından olağan karşılamak gerekir. Babalarının mesleğini devam ettirmedeki süreklilik oranı en yüksek olan meslek grubunun işçilik olduğu görülmektedir.

Bu hareketlilik, özellikle çiftçiliğin azalması, hemen hemen diğer araştırmaların tümündeki kentleşmeyi gösterme eğitimiye denk düşmektedir. Ereğli'de "geçen kuşakta %21,3 çiftçi olmasına karşın, oğullarından hiçbirisi bu meslekten değildi" (Erkul, 1983: 76). Kıray'ın Ereğli araştırmasında "çiftçi oranının azalmasına paralel olarak kalifiye işçilik oranı % 4,3'ten % 14,9'a, serbest meslekler % 3,5'ten % 7,4'e, memur ve subay oranı da, % 13,6'dan %19,8'endüstri yükselmiştir (1964 : 76). Kıray bu durumu, "şehirleşme ve feodal toplum düzeninden kurtulma işaretleridir." biçiminde yorumlamaktadır. Ayrıca Ereğli'de "... tüccar ve esnaf grubu % 36,2'den % 30,6'ya ve balıkçı oranı da % 3,7'den % 2,9'a düşmüştür. Bugünkü aile reisleri, özellikle memur, kalifiye işçi ve serbest meslek grubuna kaymıştır" (Kıray, 1964: 76). Yerleşim birimlerinin geleneksel, tarımsal, feodal yapıdan kentsel, endüstriyel yapıya, modern yapıya doğru genel yönelim dışında kendi özelliklerinden kaynaklanan meslek hareketliliğinin olması doğaldır. Örneğin Ereğli, oldukça eski ve idari açıdan ilçe merkezi niteliği olan bir yerleşim yeridir. Böylesi yerleşim yerlerinde örneğin ticaretin babadan oğula geçmesi olgusu daha olağan ve doğal bir geçiştir. Ailenin işi olmuştur. Yine Ereğli'de serbest meslek ve memurların çoğalması kendi ilçesinde gerçekleştirilebilme olanağı gören serbest meslek mensuplarının ilçelerinde işlerini sürdürmeleri de sık görülebilen bir durumdur. Tüm bunların yanında araştırmanın yapıldığı dönemde mesleklerin ekonomik ve sosyal gücü saygınlığı da o mesleklere yönelimi çoğaltabilir.

Yukarıdaki değerlendirmeye uygun meslek sürekliliği özellikle Kemaliye'de çok anlamlı bir orana sahiptir. Yani Kemaliye'de "babaları esnaf olan aile reislerinin % 46,2'si baba meslekleri olan esnaflığı seçmiştir. Babaları memur olan aile reislerinin

memurluğu seçme oranı ise % 46,7'dir. Çiftçilik dışında, özellikle esnaf ve memur babaların çocukları büyük oranda baba mesleklerini seçmişlerdir" (Erkul, 1983: 156).

Kapaklı'da diğer örnek olarak verilen kasabalara göre farklılıkların olacağı yukarıda da değerlendirilmiştir. Gerçekten de örneğin 1988'de Ereğli Kemaliye'ye göre yüksek oranlı çiftçiliğin devamı kasabanın köylükten kasabalığa dönüşmesindeki sürenin görece kısıllığı ile ilintilidir. Ancak günümüzde çiftçilik oranı Ereğli ile aynı orandadır; yüzde birin altına düşmüştür. Baba mesleklerini devam ettirme oranında çiftçilik yüksektir. İlginçtir yeni kasaba olmasına karşın işçilikte baba mesleğinin sürmesi bir endüstriyel yerleşim birimi özelliğinin kasabadaki hareketliliğinde hemen yansımaya neden olabilmıştır. Kuşkusuz ticaretteki sürekliliğin de görülmesi ticaretin kendi doğasında vardır ve bu hemen hemen her yerde geçerlidir. Kapaklı'da ise yeni bir kasaba olması nedeni ile bu sürekliliğin oranı eski kasaba, ilçe yapılarına göre düşük oranda gerçekleşmektedir. Keza memurluğun oranının düşüklüğü yine yukarıdaki değerlendirme doğrultusunda memurluğun ekonomik ve sosyal gücünün giderek çekiciliğinin düşmesi ile de ilintilidir.

Ancak günümüzde yaşanan ekonomik krizden işçilerin işlerini kaybetmeleri biçiminde etkilenmesi ve genel anlamda sendikal örgütlenmenin de gerilemesi nedeni ile iş güvencesinin işçilikte ortadan kalkmasının memurluğu yeniden öne çıkardığı anket dışı görüşme ve gözlemlerle Kapaklı'da saptanmıştır. Bunun yanında işçilerde çalışıyor olmak yüksek ticaret talebinin çok çok önüne geçmiş durumdadır. Birçok kişi 'işim olsun da ücreti düşük olsa da olur' düşünce ve tutumunu görüşmelerde bize yansıtmışlar ve bildirmişlerdir.

Özetlenecek olursa sanayileşme Kapaklı'nın yapısındaki etki ve belirleyiciliğini iyice hissettirmektedir. Bu durum, Kapaklı için sadece göç almaya neden olmamış toplumsal, ekonomik yapıyı kökünden değiştirmiştir. Kuşkusuz göç alma olgusu sürmektedir. Sanayileşme-kentleşme ilişki ve etkileşiminin çok yoğun olduğu bilinmektedir. Kırsal, tarımsal yerleşme yerlerinin terk edilerek endüstri merkezlerinde tarım dışı alanlarda çalışma durumunu yaratarak meslek hareketliliğinin ivmesini ve yoğunluğunu artırır. Bu hareketlilik çok yüksek oranlı bir hareketlilikle Kapaklı'da da yaşanmaktadır. Önümüzdeki dönemde de artarak devam edeceği rahatlıkla öngörülebilir.

TABLO-18 KENDİ MESLEKLERİ İLE OĞULLARI İÇİN İSTENEN MESLEKLER

Kendi Mesleği	OĞULLARI İÇİN İSTENEN MESLEKLER			
	Ticaret	Doktor, Avukat, Mühendis	Subay, Öğretmen, Memur	Toplam
Çiftçi	3 % 100	3 % 100
	% 2,8	% 0,6
İşçi	93 % 19,2	291 % 60,1	100 % 20,7	484 % 100
	% 86	% 80,4	% 97,1	% 84,5
Memur		41 % 100	...	41 % 100
		% 11,3	...	% 7,1
Ticaret	6 % 17,7	30 % 83,3	...	36 % 100
	% 5,6	% 8,3	...	% 6,2
Emekli	6 % 66,6	...	3 % 33,4	9 % 100
	% 5,6	...	% 2,9	% 1,6
Toplam	108 % 18,8	362 % 63,2	103 % 18,0	573 % 100
	% 100	% 100	% 100	% 100

Yukarıdaki tablo 18'de aile reislerinin oğulları için istedikleri mesleklerin dağılımı verilmiştir. Çapraz tabloda aile reislerinin oğulları için istedikleri meslekler arasında istatistiksel bir ilişkiye rastlanamamakla birlikte dağılım çapraz tablo olarak verilmek istenmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere; aile reislerinin tümü açısından örneklemimize giren ailelerin % 63,2'si oğulları için oğulları için doktor, avukat, mühendis grubunu istediklerini belirtmişlerdir. En yüksek oran budur. Bu meslek grubunu oğulları için ticaret isteyen aile reisleri izler. Yani aile reislerinin oğulları için istedikleri ticaret meslek grubu % 18,8 ile ikinci istenen meslektir. Örneklemimize giren aile reislerinin % 18'i ise oğullarının subay, öğretmen, memur grubunu istemişlerdir. Aile reislerinin meslekleri açısından baktığımızda işçi olan aile reislerinin % 60,1'i oğulları için genelde de en yüksek olan doktor, avukat, mühendis grubunu istemişlerdir. İşçilerin % 20,7'si oğulları için subay, öğretmen, memur meslek grubunu istediklerini söylerken, ticaret meslek grubunu isteyen işçi aile reislerinin oranı da hemen hemen aynıdır; bu oran % 19,2'dir. Memur olan aile reislerinin ise tüm oğulları için doktor,

avukat, mühendis meslek grubunu istediklerini belirtmişlerdir. Ticaretle uğraşan aile reislerinin ise % 83,3'ü oğullarının doktor, avukat, mühendis meslek grubundan olmalarını isterken % 17,7'si oğullarının kendi mesleklerini, yani ticareti seçme isteklerini belirtmişlerdir. Emeklilerde ise durum şudur. Örneklemeimize giren aile reislerinin % 66,6'sı oğullarının ticaret meslek grubunu seçmeleri isteğini ifade ederken, % 33,4'ü subay, öğretmen, memur grubunu seçmelerini istemişlerdir.

1988'deki araştırmamızda örnekleme giren aile reislerinin tümü açısından bakıldığında yine en yüksek oran, mühendis, avukat, doktor meslek grubudur. Oğulları için istenen ikinci meslek olarak ticaret gelmektedir. Dolayısıyla sıralama olarak en çok istenen meslekler aynıdır. İki araştırma arasındaki en büyük fark 1988'de "% 2,5" (Aslan, 1988: 93) olan öğretmen, subay, memur grubunun bu araştırmamızda % 18'lik bir orana yükselmesidir.

Yukarıda son yıllarda işçilerde iş güvencesinin ücret düzeyi kaygısının çok önüne geçtiğinin gözlem ve görüşmelerle saptandığına değinilmişti. Dolayısıyla oğullarının güvenceli ve istikrarlı bir gelire sahip olması düşüncesi ile işçi aile reislerinin oğulları için bu meslek grubunu istemeleri güçlü bir olasılıktır. Aynı şekilde güvenceli ve istikrarlı olması nedeni ile mütevazı da olsa memur, öğretme, subay grubu ile birlikte memurluğun güç veya statüsünde bir yükselme eğiliminden söz edilebilir.

1988 ile bugün arasındaki önemli bir farklılık da kendi mesleği ticaret olanların %77,8'lik bir oranının oğullarının da kendi mesleklerini, yani ticareti seçmelerini istemelerinde görülür. Bugün ise bu oranın % 17,7'ye düştüğü görülmektedir. 1988'de ticaretle uğraşan aile reislerinin % 22,3'lük kısmı oğullarının mühendis, doktor, avukat grubunu isterken ve bu grup ikinci en çok istenen meslek grubu iken bugün bu oran % 83,3'lük çok yüksek bir oranla en çok istenen meslek grubu olmuştur. Yine 1988'de mesleği çiftçi olan aile reislerinin de en yüksek oranı, "% 76,2"lik bir oranla (Aslan, 1988: 94) oğulları için ticaret mesleğini yeğlemişlerdir. Bu araştırmamızda da oranı çok düşmekle birlikte çiftçi aile reislerinin oğulları için tercih ettikleri meslek ticarettir. Olasıdır ki çiftçiler kendi tarımsal faaliyetlerinin zorluğu ile gelirlerini kıyasladıklarında ticareti daha çekici görmekteyler. Kaldı ki son yıllarda ülkemizde tarım kesiminin gelirlerinin düştüğünü göz önüne alırsak, ticaretin ise tersine üstelik birden bire çok

büyüyen Kapaklı'da köylülükle kıyaslandığında daha çekici görülmesi anlaşılabilir bir düşünce ve tercihtir .

Günümüzde düşük gelire sahip olduğu bilinen emekli aile reislerinin % 66,6'sının da oğulları için ticareti tercih etmeleri benzer bir düşünce ile açıklanabilir.

1988'de örnekleme giren işçi aile reislerinin en yüksek oranı, yani “% 65,1” (Aslan, 1988: 94)'lik oranı ise çocuklarının mühendis, doktor, avukat grubunu seçmelerini istemişlerdir. Bu durum bugün de sürmektedir. İşçi aile reislerinin oğulları için doktor, avukat, mühendis grubunu seçme nedeni olarak 1988'de gösterilen neden bugün için de geçerli olabilir. Yani “işçilerin mühendis, avukat, doktor grubunu istemelerinin altında fabrika yaşamlarının yattığı söylenebilir. Sanayi kuruluşlarında yüksek öğrenim gören mühendis ve diğer yöneticilerle olan ilişki ve etkileşimleri söz konusu meslek grubuna ya da yükseköğrenime saygınlık kazandırmış olabilir” (Aslan, 1988: 94). Kaldı ki Çerkezköy'deki sanayi kuruluşlarında daha teknik işlerde çalışan işçilerin bile görece yüksek ücret alması ile birlikte düşünüldüğünde yüksek öğrenimli teknik elemanların çok daha yüksek ücret almaları ve o mesleklerin oğullar için tercih edilmesini sağlıyordur. Araştırma döneminde olsun diğer dönemlerde olsun yapılan gözlemlerde gözle görülür bir biçimde tekstil mühendisliği, elektrik mühendisliği gibi alanları okuyan gençlere rastlandığını da belirtmek gerekir. Dolayısıyla endüstrileşme ile karşılaşılan ilişki ve etkileşime girilen mesleklerin ilgi çekmesi durumu anlaşılabilir bir tutumdur.

Özet olarak, çocuklar için istenen mesleklerde ekonomi etmeni baskın bir belirleyicidir. Yoğun bir işçi nüfusunun yaşadığı kasabada işsizlik tehdidi ve olgusu güvence ve düzenli gelir kaygısını öne çıkarmış, bu durum da memurluğun yeniden öne çıkmasını sağlamıştır. Buna babaların klasik çocuklarının gelecek güvencesi özlem ve isteği de eklendiğinde güvence ve düzenli gelire sahip memurluğun hele de görece iyi gelire sahip mühendislik, doktorluk gibi yükseköğrenim gerektiren mesleklerin tercih edilmesi toplumdaki genel eğilimden de öte bir işçi kasabası için daha anlamlı sayılmalıdır.

İçinde bulunulan toplumsal ekonomik yapının etkileyip belirlediği bir tutum ya da düşünce biçimi de zenginlik ölçüsüdür. Dolayısıyla aile 'reislerine' “bir insanın

zengin sayılabilmesi için aşağıdakilerin hangisine sahip olması gerekir” sorusu sorulmuştur. Alınan yanıtların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

5- Borç ilişkisi

TABLO - 19 BORÇ PARA GEREKTİĞİNDE KİMDEN İSTERSİNİZ

Seçenekler	Sayı	%
1. Arkadaşımdan	44	7,7
2. Babamdan	23	4,0
3. Kardeşimden	6	1,0
4. Akrabalarımın	16	2,8
5. Bankadan	478	83,4
6. Başka	6	1,0
TOPLAM	573	100,0

Araştırmamızda saptanmak istenen bir tutum da borç ilişkisi olmuştur. Örneklemimize giren aile reislerine borç para gerektiğinde kimden istersiniz sorusu sorulmuştur. Alınan yanıtların oranları ve dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre örneklemimize giren aile reislerinin çok büyük bir oranı, yani % 83,4’ü borç para gerektiğinde parayı bankadan almayı düşündüklerini veya aldıklarını beyan etmişlerdir. ‘Arkadaşımdan isterim’ diyenler 7,7 ile ikinci yüksek oranı oluştururken, ‘babamdan alırım’ diyenler % ile üçüncü yüksek oranı teşkil etmektedir. Akrabalarımın isterim diyenlerin oranı ise % 2,8’dir. 1988 ile karşılaştırıldığında en büyük farklılaşmanın görüldüğü soru budur, denilebilir.

1988’deki dağılım şöyledir. “Örnekleme giren aile reislerinden % 45’i borç para gerektiğinde arkadaşlarından almaktadır. Akrabalarından alanların oranı ise % 23,3 ile ikinci kalabalık grubu oluşturur. Kardeşlerinden alanların oranı % 14,2’dir. Babamdan alırım diyenler ise % 5,8’lik bir oran oluşturmaktadır” (Aslan, 1988: 98) 1988’de banka seçeneğinin sunulmamasına karşın görüldüğü üzere yanıtlarda çok büyük değişiklikler gerçekleşmiştir. 1988’den sonra bankaların tüketici kredilerini uygulamaya koyması, bireysel kredilerin alınmasının kolaylaşmasına ve yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Borç para gerektiğinde başvuru kişi ve kurumlardan tümü önemli oranda azalırken tam tersine ‘bankadan borç alırım’ diyenler % 83,4’e yükselmiştir. Bu durum kentsel ilişkilerin iyice benimsenmesinin bir göstergesidir.

Banka seçeneğinin böylesine yükselmesi araştırmanın uygulama öncesinde gözlemlenerek saptanmış olduğu için daha ayrıntılı olarak sorgulanmak, incelenmek ve değerlendirilmek istenmiştir. Nitekim bu doğrultuda ‘bankadan kredi kullandınız mı’, ‘hangi tür kredi kullandınız’, ‘kredi kullanan birine kefil oldunuz mu’ soruları sorulmuştur.

6- Kredi Kullanma ve Kefillik Durumu

TABLO - 20 KREDİ KULLANMA VE KEFİL OLMA

Kredi Kullanma	Sayı	%	Kefil Olma	Sayı	%
1. Evet	303	52,9	1. Evet	290	50,6
2. Hayır	270	47,1	2. Hayır	283	49,4
TOPLAM	573	100	TOPLAM	573	100

Bir önceki soruda borç para ilişkisinin banka ile gerçekleştirilme eylem veya düşüncesi yukarıdaki tabloda iki soru ile irdelenmeye çalışılmıştır. Tablodaki dağılıma göre örnekleme giren aile reislerinden % 52,9’u kredi kullandığını, % 47,1’i banka kredisi kullanmadığını söylemişlerdir. Yine aile reislerinin % 50,6’sı kredi kullanan birine kefil olduğunu beyan ederken, % 49,4’ü kefil olmadığını beyan etmiştir. Banka kredisi kullanma oranı çok yüksektir. Bunun nedeni genel ekonomik yetersizlik karşısında borç ilişkisi ihtiyacı olabileceği gibi genellikle genç ailelerin egemen olduğu kasabada ihtiyaçların görece çok olduğu ilk evlilik yıllarının yaşanıyor olmasıdır. Yine yoğun yapılaşmanın görülmesinden de anlaşılacağı üzere borç para ihtiyacının artması, ticaret yapanların ticari kredi, taşıt alanların taşıt kredisi alması da oranı yükseltmiştir. Kuşkusuz toplumsal ekonomik ilişkilerin genelindeki tüketim toplumu davranış kalıplarının teşvik edilmesi, bu yöndeki reklam veya yönlendirmelerin etkisini de göz ardı etmemek gerekir.

'Ne tür kredi kullandınız' sorusuna ise kullandım diyen aile reislerinin % 67'si tüketici kredisi, % 16,5'i ticari kredi, % 12'si taşıt kredisi, % 5'i ise konut kredisi kullandım demiştir.

Aşağıdaki tabloda gelir ile banka kredisi kullanma, kullanmama arasında istatistiksel ilişki olup olmadığı ölçümü ile görülen ilişkili dağılım verilmiştir.

TABLO - 21 BİRDEN FAZLA ÇALIŞANI OLAN AİLE REİSİNİN GELİRİ İLE BANKA KREDİSİ KULLANMA İLİŞKİSİ

Birden Fazla Çalışan Varsa TOPLAM GELİR	BANKA KREDİSİ		TOPLAM
	KULLANDIM	KULLANMADIM	
Tek Kişi Çalışanların Değerleri	111 % 45,3 % 36,6	134 % 54,7 % 49,6	245 % 100 % 42,8
301-400 Milyon	9 % 42,9	12 % 57,1	21 % 100
	% 3,0	% 4,4	% 3,7
401-500 Milyon	26 % 42,6	35 % 57,4	61 % 100
	% 8,6	% 13,0	% 10,6
501-600 Milyon	75 % 49,7	76 % 50,3	151 % 100
	% 24,8	% 28,1	% 26,4
600 ve fazla	82 % 86,3	13 % 13,7	95 % 100
	% 27,1	% 4,8	% 16,6
TOPLAM	303 % 52,9	270 % 47,1	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$x^2=52,311$$

$$SD= 4$$

$$P<000$$

Düşük gelir grubundaki, yani eve tek maaşın girdiği ailelerde kullanmayanların oranı yüksektir. Birden fazla kişinin çalıştığı ailelerde de gelir yükseldikçe kredi kullanma oranı arasında bir kredi kullanmaya dönük istatistiksel ilişki vardır. Özellikle en yüksek gelir grubunda banka kredisi kullanma oranı yüksektir. Bu ilişki ticari kredi kullananlar ve taşıt kredisi kullananlar sayesinde ortaya çıkan bir ilişki olabilir. Ayrıca bankaların kredi verirken ödeyebilme olanağı olup olmadığı değerlendirmesi de gelir durumu yükseldikçe banka kredisi kullanma oranının yükselmesini sağlayan bir etmendir.

Nitekim tablo 26'da da ailede bir kişinin çalıştığı aile reislerinin banka kredisi kullanması irdelenmiştir. Tablo 26'da da görüldüğü üzere, 101-200 ve 201-300 milyon liralık gelir dilimindeki aile reislerinde kullanmayanlar daha fazla iken 301-400 milyon liralık gelir diliminde gelir elde eden aile reislerinde banka kredisi kullanmadım diyenlerin oranı, % 57,5'e yükselmiştir. Aylık geliri 400 milyon olan aile reislerinde ise kullandım diyenlerin oranı % 87,5'e yükselmektedir ki görüldüğü gibi gelir ile kredi

TABLO - 22 AİLEDE BİR KİŞİ ÇALIŞANIN GELİRİ İLE BANKA KREDİSİ KULLANMA İLİŞKİSİ

Tek Kişi Çalışanların Geliri	BANKA KREDİSİ		TOPLAM
	KULLANDIM	KULLANMADIM	
Birden Fazla Çalışanların değerleri	192 % 58,5	136 % 41,5	328 % 100
	% 63,4	% 50,4	% 57,2
101-200 Milyon	28 % 47,7	32 % 53,3	60 % 100
	% 9,2	% 11,9	% 10,5
201-300 Milyon	39 % 32,2	82 % 67,8	121 % 100
	% 12,9	% 30,4	% 21,1
301-400 Milyon	23 % 57,5	17 % 42,5	40 % 100
	% 7,6	% 6,3	% 7,0
400 Milyon ve üstü	21 % 87,5	3 % 12,5	24 % 100
	% 6,9	% 1,1	% 4,2
TOPLAM	303 % 52,9	270 % 47,1	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

kullanma oranı arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki vardır. Gelir ile tüketim artışı ve çeşitliliği arasındaki tüketim eğiliminin yüksekliği kredi kullanımını artırmada etkili olmuştur denilebilir. Daha önce de değinildiği üzere toplumsal ekonomik ilişkiler sistemi ile bütünleşebilmek egemen toplumsal ekonomik düzey ile ilintilidir. Tüketim artışı ve çeşitlenmesi tüketim toplumu yaratmak için özel teşvik ve reklamın yanında gelir başta olmak üzere yaşanan yer ve ortamla, öğrenim düzeyi ile de ilintilidir. Örneğin biz araştırmamızda öğrenim durumu ile kredi kullanma ilişkisini de karşılaştırdık ve aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere aile reislerinin öğrenim durumları ile banka kredisi kullanmaları arasında bir istatistiksel ilişki olduğunu saptadık.

Aşağıda verilen tablo 27'deki dağılımda görüldüğü üzere, ilköğretim mezunu olan aile reislerinde kredi kullananlardan yüksek iken, lise mezunlarında kullananların oranı yaklaşık olarak % 90'a yükselmektedir. Örnekleimize giren meslek lisesi çıkışlı aile reislerinin ise tümü banka kredisi kullandığını belirtmişlerdir. Üniversite, yüksekokul çıkışlı olan aile reislerinde banka kredisi kullandığını belirten aile reislerinin oranı da % 95,7 gibi çok yüksek bir orana ulaşmıştır.

TABLO - 23 ÖĞRENİM DURUMU-BANKA KREDİSİ KULLANMA İLİŞKİSİ

Öğrenim Durumu	BANKA KREDİSİ		TOPLAM
	KULLANDIM	KULLANMADIM	
İlköğretim	259 % 49,1	268 % 50,9	527 % 100
	% 85,5	% 99,3	% 92,0
Lise	8 % 88,9	1 % 11,1	9 % 100
	% 2,6	% 0,4	% 1,6
Meslek Lisesi	14 % 100	-	14 % 100
	% 4,6	-	% 2,4
Üniv. Yüksekokul	22 % 95,7	1 % 4,3	23 % 100
	% 7,3	% 0,4	% 4,0
TOPLAM	303 % 52,9	270 % 47,1	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$\chi^2=1,052$$

SD

P<0591

Sonuç olarak araştırmamızda borç ilişkisi açısından kırsal, feodal toplumsal yapının geleneksel ilişkilerinden uzaklaşıp kentsel modern, kapitalist ilişkilerle eklemlenen bir değerler ve tutumlar bütünü görüntüsü saptanmıştır. Erkul, Kemaliye araştırmasında “aile reislerinin % 41’inin borç parayı arkadaşlarından alması, bir yerde sorunu kişisel düzeyde gidermek demektir” (,1983: 166) demektedir. Buradaki kişisel düzeyde gidermekte, geleneksellikten uzalaşma göstergesi olmakla birlikte günümüzde Kapaklı’da ortaya çıkan banka olgusu kişiselliğe örgütlü ve kurumsal kapitalist ilişkilere doğru güçlü bir değişimin varlığını göstermesi açısından önemlidir.

7- Gelir Farklılıkları ve Tüketim Normları

“Kişilerin gelir ve giderlerini öğrenebilmek, özellikle de kırsal yerleşim birimlerinde zordur. Kapaklı’nın da kırsal bir yerleşim yeri niteliğinin tümü ile ortadan kalkmadığı biliniyor. Dışarıdan gelenlerin de köylerden gelmiş olması bu niteliklerinin tümüyle ortadan kalkmasına izin vermez. Kapaklı’da yerlilerin tarımsal alanlardan elde ettiği bildirilen nakit gelirin dışında bahçe tarımı yaptıkları, kendi gereksinimlerini gidermek için hayvancılık yaptıklarını biliyoruz. Kapaklı’ya dışarıdan gelenlerin büyük bir bölümü de evlerinin önündeki bahçelerden sebze gereksinmesini karşılayıp örneğin tavuk besleyerek kümes hayvancılığı yapabilmektedir. Tüm bu uğraşlar belirli bir ekonomik gelire tekabül eder. Ülkemizde kırsal alanlardan göçenlerin terk ettikleri yerle ilişkilerini, bağlantılarını uzun bir süre koparmadıklarını da biliyoruz. Bu durum kuşkusuz Kapaklı için de gereklidir. Kapaklı’ya dışarıdan gelenlerin ayrıldıkları köylerindeki ailesinden, akrabalarından yardım ve destek gördükleri de bilindiğinden bu durumun de gelire katkısı hesaba katılmak zorundadır” (Aslan, 1988: 102). 1988’de yapılan bu değerlendirme büyük bölümü ile doğrudur. Ancak bugün için özellikle gelirin oldukça doğruya yakın bir biçimde tespiti olanaklıdır. Bunun nedeni işçi ücretlerinin hemen hemen herkesçe bilinen ve bir iki grupta toplanmasıdır. Başka bir ifade ile istenirse görüşülen kişilerin beyanı dışında da gelir tespiti doğruya yakın bir biçimde olanaklıdır. Görüşülen kişilerin beyanlarından kaynaklanan zorluk araştırmamız özellikle de ticaret mesleği mensupları için geçerli olabilir. Ama sonuç olarak saptaya geldiğimiz gelirlerin doğruya yakın olduğu söylenebilir.

Yukarıda aktardığımız 1988’deki değerlendirmede köylerden gelenlerin geldikleri yerlerle ekonomik, sosyal vb. bağlarını ilişkilerini koparmadıklarının bilindiği

ifade edilmiştir. Biz bu araştırmamızda Kapaklı'da bu ilişkiyi soru sorarak saptamak istedik. Nitekim örnekleminize aldığımız 573 aile reisinden % 93,2'si Kapaklı'dan önce yaşadıkları veya doğdukları yere gidiş gelişlerinin olduğunu, yani o yörelere gidip geldiklerini ifade etmişlerdir. Yine doğdukları yerlerle gidiş geliş ilişkisi dışında yardım alıp almamalarını, yani ekonomik ilişki bağlarının olup olmadığını sorduğumuz aile reislerinden % 2,8'i yanıt vermezken, yardım aldığını beyan eden aile reislerinin % 73'8'i yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. 'Yardım almıyorum' diyenlerin oranı ise % 23,4'tür. Görüldüğü üzere; Kapaklı'da yaşayanların gelmiş oldukları yerlerle ekonomik ve sosyal ilişkilerini güçlü bir biçimde sürdürmektedirler. Yine biz gelir ile doğdukları yerlerden yardım alıp almamalarını çapraz tablo olarak da irdeledik. Çok güçlü olmamakla birlikte bir istatistiksel ilişkiden söz edilebileceği görülmüştür.

TABLO - 24 GELİR DÜZEYİ İLE DOĞDUKLARI YERDEKİ AİLESİNDEN YARDIM ALIP ALMAMA İLİŞKİSİ

Tek Kişinin çalıştığı Aylık Gelir	Yardım Alıp Almama			TOPLAM
	Yanıt Vermeyen	Evet	Hayır	
	10 % 3 % 62,5	219 % 66,8 % 51,8	99 % 30,2 % 73,9	328 % 100 % 57,2
101-102 Milyon		57 % 95,0 % 13,9	3 % 5 % 2,2	60 % 100 % 10,5
201-300 Milyon		101 % 83,5 % 23,9	20 % 16,5 % 14,9	121 % 100 % 21,1
301-400 Milyon	3 % 7,5 % 18,8	31 % 77,5 % 7,3	6 % 15 % 4,5	40 % 100 % 7
400 den yukarı	3 % 12,5 % 18,8	15 % 62,5 % 3,5	6 % 15 % 4,5	24 % 100 % 4,2
TOPLAM	16 % 2,8 % 100	423 % 73,8 % 100	134 % 23,4 % 100	573 % 100 % 100

$$x^2=43,093$$

$$SD= 8$$

$$P<000$$

Tabloya baktığımızda, 423 ailenin yardım aldığını görmekteyiz. 101-200 milyonluk dilimlik gelire sahip aile reislerinin % 95'i yardım aldıklarını beyan ederken, 201-300 milyonluk gelir dilimindeki aile reislerinin % 83,5'i yardım aldığını, 301-400 milyonluk gelir dilimindeki ailelerin % 77,5'i yardım aldığını ifade etmişlerdir. 400 milyon ve üzeri aylık gelire sahip ailelerde ise yardım alma oranı ise % 62,5'e düşmektedir. Dolayısıyla ailelerin gelirleri arttıkça doğdukları yerlerden yardım alma oranlarının düştüğü biçimde bir istatistiksel ilişki olduğu görülmektedir. Sonuç olarak ailelerin gelirleri yükseldikçe doğdukları yerlerle ekonomik ilişkileri azalmaktadır. Ekonomik durum doğdukları yerlerle ilişkilerinin niteliğine etki etmektedir.

Doğruya yakın bir biçimde tespit edildiğine inandığımız gelirleri aşağıdaki tabloda göstermeye çalıştık. 1988'de sorguladığımız giderleri ise doğruluğunu tespit olanağına inanılmadığı için sorgulamadık. Bunun yerine birikmiş paraları olup olmadığı sorununu sorduk.

Öte yandan aile reislerinin gelirlerini ailede bir kişi ve birden fazla kişinin çalıştığını gruplar halinde elde ettik. Gerektiği yerlerde kullanmakla birlikte aşağıda ailelerin yaklaşık gelirleri olarak sunduk.

TABLO - 25 AİLELERİN YAKLAŞIK GELİRLERİ

GELİR DİLİMİ		SAYI	%
1	101-200 Milyon	60	10,5
2	201-300 Milyon	116	20,2
3	301-400 Milyon	61	10,7
4	401-500 Milyon	85	14,8
5	501-600 Milyon	151	26,4
6	600 ve Üzeri	100	17,4
TOPLAM		573	100

Tablodaki dağılıma baktığımızda örnekleimize giren aile reislerinin % 26,4'lük oranı aylık 501-600 milyonluk gelir dilimine mensupturlar. İkinci yüksek oran ise % 20,2 ile 201-300 milyonluk gelir dilimine mensup ailelerdir. Örnekleimize giren ailelerin % 17,4ü 600 milyon ve üzeri gelire sahip iken % 14,8'i 401-500 milyon liralık gelir dilimi içinde gelir elde etmektedirler. Ailelerin % 10,7'si 301-400 milyon

liralık gelire sahip iken % 10,5'i ise 101-200 milyon liralık gelire sahiptirler. 1988 ile karşılaştırmayı düşündüğümüzde ülkemizdeki enflasyon ya da para değeri açısından çarpıcı bir durum görülmektedir. 1988'de gelir dilimi 100.000 liradan az diye başlamakta ve 250.000 ve fazla gelire sahip olanların oranı % 4,2 iken günümüzde bu oran 17,4'e yükselmiştir. En düşük gelir dilimindeki ailelerin oranı 1988'de % 5,83 iken günümüzde bu oranın % 10,5'e yükseldiğini belirtmeliyiz. Dilimler açısından baktığımızda bugün ailelerin gelir dilimleri itibarı yüksek gelir dilimlerine doğru toplanmaya başladığını söylemek olanaklıdır. Ailelerde birden fazla kişinin çalışma oranının yükselmesi ve ticarete iştigal eden aile sayısının ve ticaret gelirlerinin nüfusu görece çok artan kasaba daha da yükselmesi söz konusu değişmeyi açıklayabilir.

Ailelerin gelirleri ile bazı eşyalara sahiplik ve tatil yerlerini çaprazlayıp istatistiksel ilişkisi araştırılmıştır.

Örneğin aşağıdaki gibi gelir ile cep telefonu sahipliği irdelendi.

TABLO - 26 BİR DEN FAZLA MAAŞ GİRENLERİN GELİRİ İLE CEP TELEFONU OLUP OLMAMASI İLİŞKİSİ

Birden Fazla Çalışan Varsa TOPLAM GELİR	CEP TELEFONU		TOPLAM
	VAR	YOK	
Aileden 1 kişinin çalıştığıın değerleri	41 % 16,7	204 % 83,3	245 % 100
	% 4,3	% 56,0	% 42,2
301-400 Milyon	9 % 29,5	12 % 57,1	21 % 100
	% 8-6	% 3,3	% 3,7
401-500	18 % 29,5	43 % 70,5	61 % 100
	% 8,6	% 11,8	% 10,6
501-600	66 % 43,7	85 % 56,3	151 % 100
	% 35,9	% 23,5	% 26,4
600 ve fazla	75 % 78,9	20 % 21,1	95 % 100
	% 35,9	% 5,5	% 16,6
TOPLAM	209 % 36,5	364 % 63,5	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$x^2=120,221$$

$$SD= 4$$

$$P<000$$

Tabloya baktığımızda, birden fazla kişinin çalıştığı ailelerdeki gelir ile cep telefonu sahibi olma arasında bir istatistiksel ilişki olduğu saptanmıştır. Ailede 1 kişinin çalıştığı ve birden fazla kişinin çalıştığı ailelere göre daha düşük gelire sahip olan ailelerin cep telefonu sahip olma oranı % 19,6'dır. Bu ailelerin % 83,3'ünde cep telefonu yoktur. 301-400 milyonluk gelir dilimindeki birden fazla kişinin çalıştığı ailelerden örnekleimize giren aile reislerinin % 57'sinin cep telefonu yoktur. 401-500 milyon liralık gelir dilimindeki aile reislerinin ise % 70,5'i cep telefonu olmadığını beyan ederken 501-600 milyon liralık gelir dilimine sahip aile reislerinin cep telefonu olmayanların oranı % 56,3'tür. Aylık geliri 600 milyon ve üzeri olan aile reislerinde ise durum tersine dönmekte ve bu aile reislerinin % 78,9'u cep telefonlarının bulunduğunu beyan etmektedir. Dolayısıyla geliri en yüksek olan dilimin dörtte üçünden fazlasının cep telefonu olduğunu gösteren bu oranlarda gelir düzeyi yükseldikçe cep telefonu sahipliği artıyor biçimindeki istatistiksel ilişki varlığını gösterir. En yüksek dilimi ticaret sahipleri oluşturur ve cep telefonu sahipliği olmaları anlaşılır. Ya da birden fazla çalışan oldukça gelir artar gelir arttıkça cep telefonu alırlar.

Gelir ile cep telefonu sahipliği ilişkisini düşük gelirli olan tek kişinin çalıştığı aileler ile de ilişkisini araştırdık.

TABLO- 27 BİR KİŞİNİN ÇALIŞTIĞI AİLE REİSLERİNİN GELİRİ İLE CEP TELEFONU SAHİPLİĞİ İLİŞKİSİ

1 Kişi Çalışan Ailenin Geliri	CEP TELEFONU		TOPLAM
	VAR	YOK	
Birden Fazla	168 % 51,2	160 % 48,8	328 % 100
Kişi Çalışıyorsa Değerleri	% 80,4	% 44,0	% 57,2
201-300 Milyon	2 % 3,3	58 % 96,7	60 % 100
	% 80,4	% 15,9	% 10,5
302-400 Milyon	12 % 9,9	109 % 90,1	121 % 100
	% 5,7	% 29,9	% 21,1
301-400 Milyon	5 % 12,5	35 % 87,5	40 % 100
	% 2,4	% 9,6	% 7,0
401-500ve fazla	22 % 91,7	2 % 8,3	24% 100
	% 10,5	% 0,5	% 4,2
TOPLAM	209 % 36,5	364 % 63,5	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$x^2=137,523 \quad SD= 4 \quad P<000$$

Ailelerde bir kişi çalıştığında elde edilen gelir ile cep telefonu sahip olup olmaması arasında istatistiksel ilişki olduğu görülmektedir. Tabloya baktığımızda eve birden fazla gelirin girdiği ailelerin % 51,2'sinin aile reisi cep telefonu olduğunu söylemiştir. Tek kişinin çalıştığı ailelerin en düşük gelir dilimindekilerde 3,3'ünün cep telefonu vardır. 201-300 milyon lira arası geliri olan aile reislerinden % 9,9'unun cep telefonu var iken 301-400 milyon liralık gelir dilimindeki aile reislerinin cep telefonu sahibi olma oranı % 12,5'e yükselmektedir. Ancak 400 milyon ve üzeri aylık gelire sahip olan aile reislerinde ise cep telefonu sahipliğinin oranı % 91,7'ye yükselmektedir. Ki gelir ile lüks tüketim denilecek olan cep telefonu sahipliği arasındaki güçlü bir istatistiksel ilişkinin varlığı ortaya çıkmaktadır. Daha önceki tablo yorumundaki tüketim toplumu alışkanlığı saptaması doğru olsa da görülüyor ki gene de gelirin yükselmesi ile cep telefonu alma arasında güçlü bir ilişki vardır.

Ailelerin birden fazla kişinin çalışması ile elde ettikleri görece yüksek gelir ile otomobil sahibi olma ilişkisini de irdeledik.

TABLO - 28 GELİR İLE OTOMOBİL SAHİPLİĞİ İLİŞKİSİ

Birden fazla Çalışan	Otomobil		TOPLAM
	VAR	YOK	
Birden Fazla Kişi Çalışan	33 % 13,5	212 % 86,5	245 % 100
Ailenin Geliri	% 24,6	% 48,3	% 42,8
301-400 Milyon	10 % 47,6	11 % 52,4	21 % 100
	% 7,5	% 2,5	% 3,7
401-500	24 % 39,3	37 % 60,7	61 % 100
	% 17,9	% 8,4	% 10,6
501-600	19 % 12,6	132 % 87,4	151 % 100
	% 14,2	% 30,1	% 26,4
600 ve fazla	48 % 50,5	47 % 49,5	95 % 100
	% 35,8	% 10,7	% 16,6
TOPLAM	134 % 23,4	439 % 76,6	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$x^2=77,893 \quad SD=4 \quad P<000$$

Örneklemeimize giren aile reislerinin gelirleri ile otomobil sahibi olmaları arasında da anlamlı bir istatistiksel ilişki vardır. Bir kişinin çalıştığı ailelerin aile reislerinde otomobil sahipliği oranı % 13,5'tir. Tablo incelendiğinde birden fazla kişinin çalıştığı ailelerin otomobil sahibi olma oranlarının daha yüksek olduğu görülür. 400 milyon liranın üzerinde gelir sahibi olanlarda ise otomobil sahibi olma oranı yarı yarıya çıkmaktadır. Yani 400 milyon liranın üzerinde geliri olan aile reislerinin % 55,5'inin otomobili olduğu öğrenilmiştir. Burada da insanların gelirleri yükseldikçe otomobil sahibi olduklarını gösteren bir istatistiksel ilişki olduğu görülmektedir.

Aile reislerinin gelirleri ile oturdukları evin mülkiyet biçimi arasında da istatistiksel bir ilişki olup olmadığının tespiti için bu iki özellik çaprazlanmıştır. Sonuç aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO – 29 GELİR İLE OTURULAN EVİN DURUMU

Tek maşlı Gelir	OTURULAN EVİN DURUMU		TOPLAM
	VAR	YOK	
Çok Maaşlıların Değerleri	150 % 40,5	169 % 51,5	328 % 100
	% 46,6	% 72,8	% 57,2
201-300 Milyon	2 % 3,3	58 % 96,7	60 % 100
	% 14,1	% 5,2	% 10,5
302-400 Milyon	78 % 64,5	43 % 35,5	121 % 100
	% 22,9	% 18,5	% 21,1
301-400 Milyon	32 % 80	8 % 100	40 % 100
	% 9,4	% 3,4	% 7,0
400 Milyon ve fazla	24 % 100	0	24% 100
	% 7,0	--	% 4,2
TOPLAM	209 % 59,5	232 % 40,5	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$x^2=51,560 \quad SD= 4 \quad P<000$$

Ailelerin gelir durumları ile ev sahibi kiracı durumları arasında da anlamlı istatistiksel bir ilişki olduğu görülmüştür. 101-200 milyon liralık gelir dilimine sahip ailelerin % 80'i ev sahibi iken % 20'si kiracıdır. Yine 301-400 milyon liralık gelire sahip aile reislerinin de % 80'i ev sahibi olduklarını belirtirken, 400 milyon liranın üzerinde gelire sahip olanların tümü ev sahibidirler. Düşük gelir sahipleri olasıdır ki kırsal yerleşim yerlerinde oluşturdukları birikimle konutlarını yaptırmışlardır. Diğer gelir dilimlerinde gelir düzeyinin yüksekliği arasında doğrusal bir istatistiksel ilişki saptanmıştır ki bu ilişki olağan bir durumu göstermektedir.

Aile reislerinin gelirleri ile tatillerini nerede yaptıkları da irdelenmek istenmiştir. Endüstri merkezlerinde işçi olarak çalışan ailelerin doğup büyüdüğü kırsal yerleşimlerle, köyleri ile gidiş gelişlerinin, ekonomik ilişkilerinin olduğu saptanmakla birlikte tatil kavramını doğdukları yörelerle ilişkileri dışında dinlenme amaçlı algılayıp değerlendirdikleri irdelenmiştir. Durum aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

TABLO - 30 BİRDEN FAZLA KİŞİNİN ÇALIŞTIĞI AİLELERİN GELİRİ İLE TATİL İLİŞKİSİ

GELİR	TATİLİ NEREDE YAPIYORSUNUZ?			TOPLAM
	Doğduğu Yerde	Deniz Kenarı	Başka	
Birden Fazla Kişi Çalışan Ailenin Geliri	153 % 62,4	61 % 24,9	24 % 9,8	245 % 100
	% 51,2	% 53,0	% 17	% 42,8
301-400 Milyon	21 % 47,6			21 % 100
	% 7			% 3,7
401-500	39 % 63,9		19 % 31,1	61 % 100
	% 13,0		% 13,5	% 10,6
501-600	74 % 49,0	32 % 23,2	45 % 29,8	151 % 100
				% 26,4
600 ve fazla	12 % 12,6	22 % 23,2	53 % 55,8	95 % 100
	% 4	% 19,1	% 37,6	% 16,6
TOPLAM	299 % 52,2	115 % 29,1	141 % 24,6	573 % 100
	% 100	% 100	% 100	% 100

$$x^2=51,560 \quad SD= 4 \quad P<000$$

Tatil yapmadığını belirten ailelerin değerleri çıkarıldıktan sonra verilen bu tablolarda gelir düzeyi ile tatillerini yaptıkları yer arasında istatistiksel bir ilişki saptanmıştır. 1 kişinin çalıştığı ailelerin % 62,4'ü tatillerini doğdukları yerde geçirirken % 24,9'u deniz kenarında geçirdiklerini % 9,8'i başka türlü geçirdiklerini beyan etmişlerdir. Dolayısıyla düşük gelire sahip ailelerin % 62'si köyleri ile ekonomik sosyal ilişki bağlamında bir tatil kavramına uygun davranmaktadırlar. 600 milyonun üzerinde gelire sahip ailelerde tatilini doğduğu yerde geçirenlerin oranı % 12,6'lara düşerken, % 23,2'si deniz kenarında dinlenmekte, % 55,8'i ise başka tatil etkinliklerinde bulduklarını ifade etmektedir ki gelir düzeyi yükseldikçe doğdukları yerle ekonomik, sosyal ilişkinin devamının azalıp dinlenme ve gezme vb. amaçlı ya da nitelikli tatil yapma oranının yükselmesi biçiminde bir ilişkiye tanık olunmaktadır. Dolayısıyla doğdukları yerle ilişkileri aile reislerinin gelir düzeyleri tarafından etkilenmektedir. Tek

kişinin çalıştığı ailelerde de aynı şekilde istatistiksel ilişki bulunmuş ama yukarıdaki tablonun sunulmasının fikir vereceği düşüncesi ile diğer tablo verilmemiştir.

Gelirleri ile birlikte değerlendirilmek istenen bir diğer durum da birikmiş paralarının olup olmadığıdır. Bu çapraz tablo aşağıdadır:

TABLO - 31 GELİR DÜZEYİ İLE PARA BİRİKTİRME İLİŞKİSİ

GELİR	BİRİKMİŞ PARANIZ		TOPLAM
	VAR	YOK	
Tek Maaşlıların Değeri	46 % 8,8	199 % 81,2	245 % 100
	% 32,4	% 46,2	% 42,8
301-400 Milyon	1 % 4,8	20 % 95,2	21 % 100
	% 7	% 4,6	% 3,7
401-500	24 % 39,3	37 % 60,7	61 % 100
	% 16,9	% 8,6	% 10,6
501-600	17 % 11,3	134 % 88,7	151 % 100
	% 12,0	% 31,1	% 26,4
600 ve fazla	54 % 56,8	41 % 43,2	95 % 100
	% 38,0	% 9,5	% 16,6
TOPLAM	142 % 24,8	431 % 75,2	573 % 100
	% 100	% 100	% 100

$$x^2=83,396$$

$$SD= 4$$

$$P<000$$

Geliri ile birikmiş paraları olup olmadığı durumları arasında ilişki olup olmadığı irdelenmek istenmiş ve yukarıdaki tablo değerleri itibarı ile ailelerin gelirleri ile para biriktirmeleri ilişkisi bizim araştırmamızda da istatistiksel anlamlılıkta görülmüştür. Tabloda evde bir kişinin çalıştığı ailelerin % 18,8'inin birikmiş parasının olduğu yanıtı alınmıştır. 410-500 milyonluk gelir dilimi ile 600 milyon ve üzerinde gelir elde edenlerin birikmiş paralarının olması oranları görece yükselmektedir. 401-500 milyonluk gelir dilimi içindeki gelire sahip aile reislerinin ise % 39,3'ü birikmiş paraları olduğunu beyan ederken, ile 600 milyon ve üzerinde gelire sahip aile reislerinden ise % 56,8'i birikmiş paraları olduğu yanıtı alınmıştır. 301-400 milyonluk gelir dilimi % 4,8'lik ve 501-600 milyonluk dilimin % 11,3'lük oranının düşüklüğü muhtemeldir ki konutunu yeni yaptırmış ya da herhangi bir büyük masraflı ihtiyaçlarını görmüş olmalarından kaynaklanıyordur. Sonuç olarak gelir arttıkça tasarruf artar ekonomik kuralı Kapaklı kasabasındaki ailelerde de istatistiksel bir ilişki olarak görülmektedir.

TABLO - 32 BİRİKMİŞ PARASI OLUP OLMAMA DURUMU İLE DEĞERLENDİRME BİÇİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Birikmiş Paranız	Nasıl değerlendirdiniz ya da nasıl değerlendirirsiniz?						Toplam
	Altın	Bankada	Repo	Tahvil	Emlak	Döviz	
Var	2 % 1,4	101 % 71,1	5 % 3,5	-	-	34 % 23,9	142 % 100
	-	% 69,7	% 10,4	-	-		% 25
Yok	-	44 % 10,2	43 % 100	14 % 3,2		297 % 68,9	431 % 100
	-	% 30,3	% 89,6	% 100	% 100		% 75
TOPLAM	2 % 8	145 % 25,3	48 % 8,4	14 % 2,4	33 % 5,8	331 % 57,1	573 % 100
	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100		% 100

$$x^2=220,889$$

$$SD= 5$$

$$P<000$$

Anket çalışması sırasında birikmiş parası olanların paralarını değerlendirme seçeneklerine verdikleri yanıtların dağılımı ve seçeneklerin sınırlılığı ile birikmiş parası olmayanların seçeneklerinin dağılımı ile seçeneklerin çeşitliliği dikkat çekici bir durum gözlemlendiği için çaprazlanmak istenmiştir. Anket çalışması sırasında birikmiş parası

olanların değerlendirme biçimleri ile birikmiş parası olmayanların olsa idi değerlendirmeyi düşündükleri seçenekler düşünüldüğünde birikmiş parası olanların gerçekçi ve güvenli değerlendirme yolunu yeğleyecekleri varsayılmıştır. Nitekim birikimi olanlarla olmayanların yanıtladıkları değerlendirme seçenekleri arasında istatistiksel bir ilişki görülmüştür. Gerçekten birikmiş parası olanların % 71,1'i paralarını bankaya yatırıp faizle değerlendirdiklerini, % 34'ü döviz biçiminde değerlendirdikleri, % 1,4'ünün altın, % 3,5'inin repo ile değerlendirdikleri yanıtı alınmıştır. Birikmiş parası olmayanlar ise olsa idi % 68,9'u döviz biçiminde değerlendireceklerini, % 10,2'si bankada değerlendireceklerini % 10'u repoda değerlendireceklerini, % 7,7'si de emlaka yatırım yapacaklarını beyan etmişlerdir. Gerek görüşmelerimizde, gerekse tablodaki istatistiksel ilişki ile gerçekten birikmiş parası olanlarla olmayanlar arasında fark olduğu, gerçekten birikmiş parası olanların yüksek bir oranda bankayı yeğleyerek güvence arayışı içinde oldukları, daha gerçekçi davrandıkları söylenebilir. Yine görüşmelerimizde hırsızlık olaylarının çok sık gerçekleştiği de öğrenilmiştir. Öte yandan geleneksel tasarruf anlayışının da terk edildiği görülmektedir. Öte yandan tasarruf değerlendirmede rant anlayışının yerleştiğine bir örnektir de denilebilir.

Evde bulunan eşyaların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO - 33 SAHİP OLUNAN EŞYALARIN DAĞILIMI

Sahip Olunan Eşya	Sayı	%	Sahip Olunan Eşya	Sayı	%
Ütü	573	100	Fırın	573	100
Radyo	573	100	Çamaşır Makinesi	540	94,2
TV	573	100	Şofben	493	86,0
Telefon	435	75,9	Dikiş Makinesi	95	16,6
Müzik Seti	523	91,3	Bilgisayar	21	3,7
Buzdolabı	568	99,1	Cep Telefonu	209	36,5
Mobilya Grubu	570	99,5			

Sahip olunan eşyaların dağılımına bakıldığında ütü, radyo, TV, ve fırının tüm ailelerde olduğunu, buzdolabı ve mobilya grubu olarak sınıflandırdığımız (yatak odası, oturma odası, yemek odası takımı) eşyalarında ailelerin % 99'undan fazlasında

olduğunu görmekteyiz. Ailelerin % 94,2'sinde çamaşır makinesi, % 91,3'ünde müzik seti vardır. Ailelerin % 86'sında şofben, % 75,9'unun evinde telefon, % 16,6'sının evinde dikiş makinesi olduğu görülürken, örneklemimizdeki ailelerin % 3,7'sinin evinde bilgisayar olduğu görülmektedir. Aile reislerinin % 36,5'i de cep telefonu kullandığını belirtmişlerdir.

Gerek 1988'deki araştırmamız ile karşılaştığımızda gerek genel durum itibarı ile ortalamaya yakın ya da üzerinde bir varlıktan söz etmemiz olanaklıdır. Esasında günümüzde bu eşyaların nerede ise tümüne sahip olmanın önem kalmadığı söylenebilir. 1988'den bu yana en önemli farklılığı telefonda görmekteyiz. 1988'de örnekleme giren ailelerin hiçbirinde telefon yok iken bugün % 75,9'unda telefon vardır. Ancak hiç kuşku yok ki, o yıllarda kasabada telefon şebekesinin kurulu olmaması hesaba katılmalıdır. Anlamlı görülen bir diğer eşya ise dikiş makinesi sahipliğidir. 1988'de yaptığımız araştırmada ailelerin %55'inde dikiş makinesi var iken günümüzde bu oran % 16,6'ya düşmüştür. Bunun nedeni günümüzde hazır giyim eşya alımının iyice yaygınlaşmasıdır denilebilir. Müzik setinin varlığı da çok yükselmiş durumdadır. Keza çamaşır makinesi için de durum aynıdır. Günümüz için ilginç bir durum cep telefonunun yaygınlığıdır. Bu durum tüketim toplumu özelliklerinin Kapaklı için de geçerli olduğudur.

TABLO – 34 EVDE YAPILAN BESİN MADDELERİ

Cinsi	Sayı	%
Salça	343	59.9
Reçel	518	90.4
Turşu	540	94.2
Konserve	520	90,8

Evde yapılan yiyecekler konusunda 198'deki sorulardan çoğunun anlamını yitirdiği görüldüğü için çıkarılmıştır. Örneğin bulgur, peynir, kavurma, tarhana, ekme vb. gibi... yakarıdaki tabloda örneklemimize giren ailelerin % 94,2'ü evlerinde turşu yapıldığını, % 90,8'i evlerinde konserve yapıldığını,, % 90,4'ü evlerinde reçel yapıldığını belirtirken en düşük oran salça yapılmasındadır. Buna göre örneklemimize giren ailelerin %59,9'u evlerinde salça yapıldığını belirtmişlerdir. Bu araştırmamızda

sorduğumuz yiyeceklerden evde salça yapılması 1988’de % 63,3” (Aslan, 1988: 105) iken günümüzde % 59,9’a denk düşmüştür. Salçanın satın alınma oranı yükselmiştir. Diğer yiyeceklerin ise evde yapılmasının oranı yükselmiştir. Yukarıdaki yiyeceklerin evde yapımı günümüzde kentsellik, kırsallık, geleneksellik ayırımı özelliğini yitirmiştir denilebilir. Bunun yanında Kapaklı’nın doğdukları yerle ilişkilerinin yanında evlerinin önündeki bahçelerde sebze yetiştirmelerinin de etkisi ile bunları kışlık kullanım amaçlı ve özellikli olarak saklamalarında etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, “kentsel yaşamın kırsal yapıdaki yaşama göre önemli bir farkı da gelir düzeyinin yüksekliği ve o oranda, çeşitlenen gereksinmelerin giderilmesine yönelik artan tüketimdir” (Aslan, 1988: 107). Bu değerlendirmenin bugün de geçerliliğini sürdürdüğü söylenebilir.

“ Kentsel yaşamın kırsal yapıdaki yaşama göre önemli bir farkı da gelir düzeyinin yüksekliği ve o oranda çeşitlenen gereksinmelerin giderilmesine yönelik artan tüketimdir. Kırsal yapının insanı kendi kendine yeterken gereksinme duyulan malların başka başka yerlerde üretildiği, işbölümünün egemen olduğu kentsel; sanayi toplumunun insanı üretime katılarak elde ettiği geliri ile çok çeşitlenen gereksinme maddelerini dışarıdan almak durumundadır (Aslan, 1988: 107). İnsanların giysilerini edinme ya da temin etme biçimleri de bu bağlamda değerlendirilir. Araştırmamızda yetişkin ve çocuk giysilerinin nasıl elde edildiğini de sorguladık. Önce 1988 araştırmamızın bu konulardaki durumuna değinecek olursak yetişkin giysilerinin tümü olmamakla birlikte, örneğin “erkek giysilerinin ...tümünce hazır alırız yanıtını verirken... kadın elbisesini hazır alanların oranı % 80... çocuk elbisesini satın alan ailelerin oranı % 94’tür (Aslan, 1988: 107). Bugün ise her tür elbisenin tümünün hazır aldığı bildirilmiştir. Günümüzde görülen bu durumu evde bulunan eşyalardan dikiş makinesinin azalması ile de ilintili olarak değerlendirdiğimizde doğal karşılamak gerekir. Zira artık giysilerin kentsel gelir ile elde edilebilirliği iyice yeleşmiş ve yaygınlaşmıştır. Artık giysi türleri, giysilerin edinilme, elde edilebilme biçimini köy kent açısından tartışmak anlamlı görülmemektedir.

TABLO –35 DOĞUM YERİ İLE PARA BİRİKTİRME İLİŞKİSİ

Doğum Yeriniz	Birikmiş Paranız var mı?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
İl	3 %33,3 %2,1	6 %66,7 %1,4	9 %100 %1,6
İlçe	9 %19,6 %6,3	37 %80,4 %8,6	46 %100 %8,0
Köy	130 %25,1 %91,6	388 %74,9 %74,9	518 %100 %90,4
TOPLAM	142 %24,8 %100	431 %75,2 %100	573 %100 %100

 $X^2= 1,052$

SD=2

P<591

Aile reislerinin tasarruf yapmaları ile doğum yerleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve yukarıda verildiği üzere doğum yeri ile para biriktirme arasında istatistiksel bir ilişki saptanmıştır. Buna göre il doğumlu aile reislerinde birikmiş parası olmayanların oranı da %66,7'dir. İlçe doğumlu aile reislerinde birikmiş parası oranı %19,6'ya düşerken birikmiş parası olmayanların oranı da %80,4'e yükselmektedir. Köyde doğmuş olan aile reislerinin %25,1'i birikmiş parası olduğunu beyan ederken, %74,9'u birikmiş parası olmadığını belirtmişlerdir. Bu dağılımla il merkezi doğumlular en yüksek tasarruf etme oranına sahiptirler. Dolayısı ile doğum yeri ile tasarruf arasında bir ilişkiye rastlanmıştır. Kent doğumluların genellikle daha yüksek gelirli işlerde eşleri ile birlikte çalışıyor olmalarının bu ilişkinin oluşmasında etkili olduğu söylenebilir. Yine Kapaklı'ya köyden gelenler görece gelirlerinin düşüklüğü yanında konut yapımını sürdürmekte oldukları için birikmiş paralarının olmaması durumu ile karşı karşıya kalmaktadırlar denilebilir. Aynı şekilde il doğumlu aile reislerinin Kapaklı'da yerleşme niyetlerinin olmayışı da harcamalarını azaltmalarına neden olmuş dolayısı ile tasarruf olanağı bulmuş olmalıdırlar.

TABLO –36 ÖĞRENİM DURUMU İLE PARA BİRİKTİRME DURUMU İLİŞKİSİ

Öğrenim Durumu	Birikmiş Parası		TOPLAM
	Var	Yok	
İlköğretim	118 %22,4 %83,1	409 %77,6 %94,9	527 %100 %92,0
Lise	2 %22,2 %1,4	4 %77,8 %1,6	96 %100 %1,6
Meslek Lisesi	7 %50,0 %4,9	7 %50 %1,6	14 %100 %2,4
Yüksek Öğr.	15 %65,2 %10,6	8 %34,8 %1,9	23 %100 %4,0
TOPLAM	142 %24,8 %100	431 %75,2 %100	573 %100 %100

$X^2=26,598$

SD=3

P<000

Birikmiş parası olup olmama durumu ile öğrenim durumu arasında da ilişki olup olmadığı irdelenmiş ve öğrenim durumu ile para biriktirme durumu arasında da istatistiksel ilişki olduğu saptanmıştır. Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere ilköğretim çıkışlı aile reislerinin %22,4 iken, birikmiş parası olan meslek lisesi çıkışlı aile reislerinin oranı %50'ye, birikmiş parası olan yüksek okul çıkışlı aile reislerinin oranı ise %65,2'ye yükselmektedir. Dolayısı ile aile reislerinin eğitim düzeyi ile tasarruf etmiş olması arasında bir ilişki görülmektedir. Endüstri bölgesi olan yörede meslek lisesi çıkışlıların ve yüksekokul mezunlarının teknik eleman; nitelikli işgücü olma olasılığı ücretlerinin fazla olmasını dolayısı ile tasarruf edebilme olanaklarını kolaylaştırmaktadır, denilebilir. Gelir ve tasarruf arasındaki ekonomi kuralı, eğitim yolu ile fazla gelir elde edilmesi nedeni ile karşımıza öğrenim durumu yükseldikçe tasarruf etme olanağı ilişkisi de çıkarmaktadır.

Benzer ilişkiler zorunlu olmayan; lüks tüketim mallarını edinmede de görülecektir.

TABLO –37 ÖĞRENİM DURUMU İLE CEP TELEFONUNA SAHİP OLMA İLİŞKİSİ

Öğrenim Durumu	Cep Telefonu		TOPLAM
	Var	Yok	
İlköğretim	168 %31,9 %80	359 %68,1 %98,6	527 %100 %92
Lise	8 %88,9 %3,8	1 %11,1 %3	9 %100 %1,6
Meslek Lisesi	14 %100 %6,7	----- -----	14 %100 %2,4
Yüksek Öğr.	19 %82,6 %9,1	4%17,4 %1,1	23 %100 %4
TOPLAM	209 %36,5 %100	364 %63,5 %100	573 %100 %100

$$X^2= 60,985$$

$$SD=3$$

$$P<000$$

Bir önceki tablo yorumunun ardından denildiği gibi örneklemeimize giren aile reislerinin öğrenim durumu ile zorunlu ihtiyaçlardan olmayan cep telefonuna sahip olma durumu arasında da istatistiksel bir ilişki olduğu saptanmıştır. Tablodan da görüleceği üzere ilköğretim mezunlarının %31,9'unda cep telefonu varken, lise mezunlarında bu oran %88,9'a, meslek lisesi çıkışlılarda %100'e, yüksekokul çıkışlılarda %82,6'ya çıkmıştır. Anlaşılacağı gibi; meslek lisesi ve yüksek okul çıkışlıların görece yüksek gelir elde edebilecek nitelikli eleman olma olasılıkları görece lüks denilebilecek tüketim mallarını edinebilmelerine olan sağlamaktadır. Aslında kolaylıkla kurulması gereken bir varsayım burada da doğrulanmaktadır. Her ne denli öğrenim durumu ile kurulmuş bir ilişki gibi görülse de özellikle özel sektörde öğrenim düzeyi aynı zamanda teknik eleman ya da yönetici olunması nedeni ile niteliksiz, düşük eğitimlilere göre yüksek ücret alınmasına neden olabilmekte dolayısı ile ekonomik olarak rahat ve çeşitli, giderek lüks harcamalara olanak vermektedir. Gelir arttıkça tasarruf artıyorsa doğaldır ki zorunlu olmayan ihtiyaç maddelerini temin etme olanağı da ortaya çıkmaktadır. Nitekim aynı durum aşağıda Tablo 44' de de görülmektedir.

TABLO –38 ÖĞRENİM DURUMU İLE PARA BİRİKTİRME DURUMU İLİŞKİSİ

Öğrenim Durumu	Otomobil		TOPLAM
	Var	Yok	
İlköğretim	105 %19,9	422 %80,1	527 %100
Lise	4 %44,4	5 %55,6	9 %100
Meslek Lisesi	8 %57,1	6 %42,9	14 %100
Yüksek Öğr.	17 %73,9	6 %26,1	23 %100
TOPLAM	134 %23,4	439 %76,6	573 %100
	%100	%100	%100

$$X^2= 47,430$$

$$SD=3$$

$$P<000$$

Araştırmamızın örnekleme giren aile reislerinin öğrenim durumları ile otomobil sahibi olup olmamaları arasında bir istatistiksel ilişki olup olmadığı da irdelenmiş ve ilişkiye rastlanmıştır. Tablodan da görüleceği gibi ilköğretim mezunları olan aile reislerinin %19,9'u otomobilleri olduğunu ifade ederken lise çıkışlılarda bu oran, %44,4'e, meslek lisesi çıkışlılarda %57,1'e, üniversite, yüksekokul mezunlarında ise otomobili olanların oranı %73,9'a yükselmektedir ki öğrenim düzeyi yükseldikçe otomobil sahibi olma oranının da yükseldiği bir istatistiksel ilişki ortaya çıkmaktadır.

Dolayısı ile gerek tasarruf, gerekse zorunlu olmayan tüketim mallarını edinmenin yüksek gelire olanaklı olduğu bir kez daha görülmektedir. Ancak bu ilişkilerde uygulanması gereken önemli bir nokta özel sektör ağırlıklı bir yerleşim yerinde gelirle eğitim düzeyi arasında daha rasyonel ilişkinin kurulmuş olmasıdır. Deyim yerinde ise son dönemlerde gündeme yerleşen özel sektör-piyasa ilişkisi söz konusudur. Zira özel sektör görel olarak marjinal fayda ilkesi uyarınca çalışmakta; eğitim yolu ile elde edilen nitelikli olma durumu geliri yükseltmektedir. Bu aynı zamanda eğitim yolu ile sınıf atlama olmasa da statüsü elde etme olanağının yaşanabilirliğine çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir.

H- KAPAKLI'DA SOSYAL YAŞAM VE İLİŞKİLER

1- Zenginlik Ölçütü

TABLO- 39 BİR İNSANIN ZENGİN SAYILABİLMESİ İÇİN NELERE SAHİP OLMASI GEREKİR

Seçenekler	Sayı	%
1. Toprağı çok	13	2,3
2. Parası	296	51,7
3. Emlaki	62	10,8
4. Yüksek maaşı	202	35,3
TOPLAM	573	100,0

Tablodaki dağılıma baktığımızda örneklemimize giren ailelerin % 51,7'si zenginlik ölçütü olarak parası olmayı belirtmişlerdir. Dolayısıyla aile reislerinin yarısından az fazlası zenginlik ölçütü olarak çok parası olmayı görmektedirler. Zenginlik ölçütü olarak ikinci yüksek oran % 35,3 ile yüksek maaşa sahip olmak gelmektedir. Emlak sahibi olmayı zenginlik ölçütü olarak gören aile reislerinin oranı % 10,8'dir. Örneklemimize giren aile reislerinin ancak % 2,3'ü toprağı zenginlik ölçütü olarak ifade etmişlerdir.

1988'deki araştırmamızdaki oranlara baktığımızda ise, "Kapaklı'da zenginlik ölçütü olarak en yüksek oran % 30,8 ile yüksek maaştır." (Aslan, 1988: 95) Görüldüğü üzere; zenginlik ölçütünde en yüksek oranlı seçenekler hem değişmiş hem de oranlar yükselmiştir. 1988'de % 30,8 ile yüksek maaş en yüksek oranlı seçenek iken şimdilerde yüksek maaş ikinci sıraya düşmüştür. Kapaklı'da bugün zenginlik ölçütü olarak çok parası olmak üstelik % 51,7'lik oranla en yüksek orana ulaşmıştır. Aradan geçen süre içindeki bu değişiklik anlamlı olsa gerektir. Şöyle ki: 1988'de görece köyden kente yeni gelmiş olması ile yüksek maaş cazip iken giderek zenginlik ölçütü olarak başka seçeneklerle de tanışılmış, çok parası olmanın yüksek maaştan daha önemli olduğu düşüncesi yerleşmiştir. Aslında bu durum ülkemizdeki son yıllar anlayışına da denk düşmektedir. Bilinmektedir ki 1985'lerden sonra ülkemizde monetarist; parasalci ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Parayla para kazanma ya da paradan para kazanma değişlerinin yaygınlığı hatırlanacaktır. Ya da başka bir ifade ile üretim

ekonomisinden rant ekonomisine geçilip uygulanması zenginlik ölçütü değerlendirmesinde yansımıştır.

Sonuç olarak, kırdaki tarımsal üretimde düzensiz ve değişken gelir ile yaşayan insanlar endüstri merkezlerinde sürekli, düzenli, istikrarlı ve yüksek maaş ile karşılaşınca ilk dönemlerde bunu zenginlik ölçütü olarak görebilmektedir. Ancak zaman geçtikçe hele de konjonktürün de güçlü etkisi ile farklı zenginlik ölçütü seçenekleri ile karşılaşınca; rant ekonomisinin tutumu diyebileceğimiz çok parası olmayı zenginlik ölçütü olarak görmektedirler. Öte yandan geleneksel, kırsal yapının toprağa dayalı zenginlik ölçütü de 1988'deki “% 14,3'lük” (Aslan, 1988: 95) orandan % 2,3'e gerileyerek güçlü bir azalma eğilimini sürdürmüştür.

Aile reislerinin evlerine giren gelir ile zenginlik ölçütü arasında istatistiksel ilişki olmadığına bakılmış ve bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmamızda ailede bir kişi çalışıyorsa ayrı, birden fazla kişi çalışıyorsa ayrı aylık gelir miktarı istenmiştir. Tablomuzda birden fazla kişinin çalıştığı aileler zenginlik ölçütü ile çaprazlanmış ise de bir kişinin çalıştığı ailelerin % 48'inin zenginlik ölçütü çok parası olmak, % 35,9'unun ölçütü yüksek maaş olarak görülmektedir. Aylık gelir düştükçe ölçütü olarak çok parası olmayı görme oranı yükselmektedir.

Birden fazla kişinin çalıştığı ailelerin gelirleri ile zenginlik ölçütü arasındaki istatistiksel ilişkiye baktığımızda gelir düzeyi yükseldikçe zenginlik ölçütü olarak çok parası olmayı görenlerin oranı da yükselmektedir. Çok parası olmanın zenginlik ölçütü sayılması genel eğilimini oluşturan 296 aile reisi içinde ailenin geliri 300-400 milyon liralık dilimden başlamaktadır. 300-400 milyonluk dilimde en çok parası olmayı zenginlik ölçütü gören aile sayısı 11 iken gelir arttıkça çok parayı zenginlik ölçütü olarak görenlerin sayısı 24'e, 73'e doğru yükselmekte oranlar da % 3,7'den, 8,1'e, 24,7'ye yükselmektedir.

TABLO- 40 GELİR VE ZENGİNLİK ÖLÇÜTÜ İLİŞKİSİ

TOPLAM GELİR (Birden fazla çalışılan)	Zengin Kime Denir				TOPLAM
	Toprağı	Parası	Emlaki	Yüksek Maaşı	
1 Kişi çalışan ailelerin değerleri	5 % 2	122 % 49,8	30 % 12,2	88 % 35,9	245 % 100
	% 38,5	% 41,2	% 48,4	% 43,6	% 42,8
301-400 milyon	1 % 4,8	11 % 52,4		9 % 42,9	21 % 100
	% 7,7	% 3,7		% 42,9	% 3,7
401-500 milyon	5 % 8,2	24 % 39,3	4 % 6,6	28 % 45,9	61 % 100
	% 38,5	% 8,1	% 6,5	% 13,9	% 10,6
501-600 milyon	1 % 1,1	73 % 48,3	8 % 5,3	69 % 45,7	151 % 100
	% 7,7	% 24,7	% 12,9	% 34,2	% 26,4
600 ve fazla	1 % 1,1	66 % 69,5	20 % 21,1	8 % 8,4	95 % 100
	% 7,7	% 22,3	% 32,3	% 4,0	% 16,6
TOPLAM	13 % 2,3	296 % 51,7	62 % 10,8	202 % 35,3	573 % 100
	% 100	% 100	% 100	% 100	% 100

$$x^2 = 64 . 146$$

$$SD = 12$$

$$P < 000$$

Bu ilişkiyi yorumlayacak olursak: Çok düşük gelirliler gelirleri ile ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çektikleri için paranın gerekliliğini ve önemini gelir-ihtiyaç ilişkisi çerçevesinde kavramaktadır. Diğer istatistiksel ilişkisi ise deyim yerinde ise daha karmaşık bir ilişki, daha doğrusu iktisadi bir ilişkidir. Parasal; rant ekonomisinin egemen kazanç nesnesi paradır. Daha çok parası olan daha çok kazandığına göre evine daha çok para girenlerin paradan para kazanma olanağını daha çok bulmaları çok parası olmanın zenginlik ölçütü sayılmasını o aile reislerine öğretmiştir, denilebilir.

Özetleyecek olursak kırsal, geleneksel yapıya göre çok daha dışa açık endüstriyel yerleşim yerlerinin nüfuslarının her türden ekonomik ilişkilerle eklenme oranları da yükselir ve egemen ekonomik iktisadi etkinliklerle bütünleştikleri oranda değerleri de egemen değerlerle benzeşir. Kapaklı'da da bu durumu gözlemlemek ve saptamak mümkündür.

Ekonomik ve sosyal hayat içinde araştırmalarda ölçülmeye çalışılan bir değer de yaşanılan yerde sözü en fazla geçen kişidir.

2- Sözü En Çok Geçen Kişi

TABLO- 41 KAPAKLI'DA SÖZÜ EN ÇOK GEÇEN KİŞİ

Seçenekler	Sayı	%
1. Öyle biri yok	547	95,5
2. Kapaklı'nın bir zengini	2	0,3
3. Kapaklı'nın bir yaşlısı	4	0,7
4. Belediye başkanı	20	3,5
TOPLAM	573	100.0

Araştırmamızda örneklemeimize giren aile reislerine 'sizce Kapaklı'da sözü en çok geçen kişi kimdir' sorusunu yönelttiğimizde; aile reislerinin % 95,5'i öyle biri yok demiştir. İkinci yüksek değer ise % 3,5 ile belediye başkanıdır, demiştir. Diğer şıklar ise yüzde birin altındaki önemsiz değerlerdir. 1988'deki araştırmamızda da 'öyle biri yok' oranı çok yüksek çıkmıştır. 1988'deki dağılımda "öyle biri yok diyenlerin oranı % 85... bu yanıtın dışındaki en yüksek oran ise % 7,5 ile belediye başkanıdır diyenlerdedir" (Aslan, 1988: 96). Görüldüğü üzere; her iki araştırmada da en yüksek iki oran aynı seçeneklerdedir. Aradaki fark öyle biri yok oranının iyice yükselmesi, belediye başkanı diyenlerin oranının azalmasıdır. 1988'de sözü en çok geçen kişi sorusuna % 5'lik orandaki aile reisi Kapaklı'nın bir zengini demiştir ki görece ekonomik gücün statü sağladığını gösteren bir değerin ifadesinin 1988'de düşük oranla da olsa görüldüğünü ifade ediyor denilebilir. Ancak günümüzde bu oran iyice düşmüştür. Kapaklı'da sözü en çok geçen kişi kimdir sorusunun yanıtlarını içeren tablo aşağıdadır.

Kapaklı'da kendinize en yakın bulduğunuz kişi neyiniz oluyor sorusuna verilen yanıtların dağılımını gösteren tablo aşağıdadır. Bu dağılıma göre araştırmanın örneklemeine giren aile reislerinin % 16,8'i kendisine en yakın bulduğu kişinin aile üyesi olduğunu belirtmişlerdir. Ancak en yüksek oran % 62 ile kendisine en yakın bulduğu kişinin iş arkadaşı olduğunu söyleyenlerin oranıdır. İş arkadaşım ve aile üyesi

diyenlerin ardından üçüncü yüksek oran ise kendine en yakın bulduğu kişinin akrabası olduğunu söyleyenlerin oranıdır. Buna göre örnekleimize giren aile reislerinden % 15,7'si kendisine en yakın bulduğu kişinin akrabası olduğunu belirtmiştir.

3- Yakın Bulunan Kişi

TABLO- 42 KAPAKLI'DA KENDİNİZE EN YAKIN BULDUĞUNUZ KİŞİ NEYİNİZ OLUYOR?

Seçenekler	Sayı	%
1. Aile üyesi	96	16,8
2. Akrabam	90	15,7
3. İş arkadaşım	355	62,0
4. Komşum	19	3,3
5. Başka	13	2,3
TOPLAM	573	100.0

Diğer seçeneklerden kendisine en yakın bulduğu kişinin komşusu olduğunu söyleyenlerin oranı % 3,3, başka diyenlerin oranı ise % 2,3'tür. Dağılımların oransal yükseklik sırası 1988'deki araştırmada da aynı olmakla birlikte iş arkadaşım diyenlerin oranı “% 54,2” (Aslan, 1988: 97)de bugünlerde % 62'ye yükselmiş aile üyesi diyenler “% 20” (Aslan, 1988: 97)den % 16,8'e, akrabam diyenlerin oranı ise “% 17,5” (Aslan, 1988: 97) den % 15,7'ye düşmüştür ki iş arkadaşını kendisine en yakın kişi görenlerin oranının yükselmesi diğer şıkların tersine devam etmektedir. Bu dağılımdan görüldüğü üzere; geleneksel yakınlık ilişkileri azalma eğilimine girmiştir. Aile üyesi ve akrabam diyenlerin toplam oranı 1988'den bu yana % 37,5'tan bugün toplam % 32,5'e gerilemekle birlikte geleneksel ilişkilerin varlığını da ifade ediyor denilebilir. Yabancı kime denir sorusuna verilen yanıtlara benzer genel toplumsal etmenlerin etkisini burada da görmek olanaklıdır. Bunun yanında Kapaklı'ya dışarıdan gelenlerin de bir tür hemşehri grupları oluşturmaktadır ki devam eden dayanışma ihtiyacı hemşehri dayanışması ve akraba dayanışması olarak kendisini göstermektedir.

Sermayenin uluslararasılaşması ile birlikte gündeme gelen küreselleşme; postmodernist tutum yerel kültürel ilişkilerin yüceltilmesi, ekonomik yetersizlik karşısında geleneksel dayanışma ile bu yetersizliklere karşı koyabilmeyi yücelten

yaşatan ilişkilerin sürmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla genel toplumsal ilişkilerin Kapaklı'ya yansıdığına tanık olunmaktadır.

4- Sorun Çözümünde Başvurulan Kişi

TABLO - 43 SORUN ÇIKTIĞINDA KİME BAŞVURURSUNUZ?

Seçenekler	Sayı	%
1. Arkadaşlara	293	51,1
2. Akrabalara	47	8,2
3. Uzmana (Sorun Konusunda)	207	36,1
4. Başka	26	4,5
TOPLAM	573	100,0

Kapaklı'da aile reislerinin herhangi bir sorunu olduğunda sorunun çözümü için kimlere başvurduğunu sorduğumuzda alınan yanıtlar yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre örneklemeimize giren aile reislerinin yarısından fazlası yani % 51,1'i arkadaşlara başvururum derken, sorunun konusunda uzman olan birine başvururum diyenlerin oranı % 36,1 ile ikinci yüksek oranı oluşturmaktadır. Örneklemeimize giren aile reislerinin % 8,2'lik bir oranı ise sorunu çıktığında akrabalara başvurduğunu ifade etmişlerdir. 1988'deki araştırmamız ile karşılaştırdığımızda bugüne göre oldukça önemli olan farklılık, uzmana başvururum diyenlerin oranındaki bugüne göre çok düşük olan "% 11,6"lık (Aslan 1988: 99) oran ile bugün % 8,2'ye düşmüş olan akrabalara başvururum yanıtının 1988'de % "36,7" gibi yüksek denilebilecek bir orana sahip olmasıdır. Bunun yanında arkadaşlara başvururum diyenlerin "% 42,2" (Aslan, 1988: 99) o zaman da en yüksek oranı teşkil ettiği belirtilmelidir. Görüldüğü üzere 1988 bugüne göre daha yüksek bir geleneksellik söz konusudur. Günümüzde ise uzman görüşlerine değer verme, uzmandan yararlanmayı yeğleme ciddi bir biçimde yükselmiştir. Bunun nedeni 1988'e göre Kapaklı'da çeşitli hizmet sunan mesleklerin, işlerin çoğalması ile 1988'e göre çevre ile ilişkilerinin daha da gelişmiş olmasıdır denilebilir. Ancak sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerden oluşan bir yerleşim birimi olan Kapaklı'da doğdukları yerlerden ayrılarak yeni bir yerde ücreti karşılığı başka yerlerden gelenlerle çalışırken iş arkadaşlığı geliştiren bireylerin bazı gündelik sorunlarını arkadaşlarının yardımı ile çözme yoluna gitmeleri doğal bir süreç olarak

görülmelidir. Her ne denli hemşehri çevresi bulunsa da doğup büyüdüğü yerdeki geniş aile ve akraba çevresinden yoksun olan bireylerin arkadaşlık ilişkilerini gündelik sorunlarının ya da daha büyük sorunlarının çözümü için de kullanmaları bir bakıma zorunluluk olarak görülebilir. Bu zorunluluk Erkul'un Kemaliye'de borç ilişkisi için söylediği kişisel düzeye indirmesine de denk düşmektedir.

5- Kadınların Çalışması ve Bununla İlgili Tutumlar

“Kapaklı'nın yakınında kurulu olan sanayi kuruluşlarının oldukça yoğun bir kadın işçi talebi vardır. Çerkezköy'deki fabrikaların önemli bir kısmı tekstil endüstrisinde faaliyet göstermektedir ve tekstil endüstrisinde de özellikle bayan işçi istihdamı yaygındır. Yine diğer kuruluşların idari, mutfak ve temizlik vb. işyerlerinde de bayan personel istihdam edilmektedir. Bu bayan işçi istihdamına uygun koşullar ya da bayan işçi talebinin Kapaklı'yı da etkilemesi kaçınılmazdır” (Aslan, 1988:100)

TABLO - 44. EŞ VE KIZLARIN ÇALIŞMASINA İLİŞKİN DÜŞÜNCE VE TUTUMLAR

Seçenekler	Eşinin		Kızının	
	Sayı	%	Sayı	%
Çalışmasını İsteyen	513	89,5	557	97,2
Çalışmasını İsteyen	60	10,5	16	2,8
TOPLAM	573	100,0	573	100,0

Tablo 29 örnekleminimize giren aile reislerinin kadınların çalışmasına ilişkin tutumlarını göstermektedir. Kadınların çalışmasına karşı bir tutumdan söz edilmeyecek bir dağılım söz konusudur. Araştırmada anket uygulanan aile reislerinden eşinin çalışabileceğini söyleyenlerin oranı % 89,5'tir. Eşinin çalışmasını kabul etmeyeceğini bildiren aile reislerinin oranı ise % 10,5'e düşmüştür. 1988'deki araştırmada “eşinin çalışabileceğini söyleyenlerin oranı % 52,5'tir” (Aslan, 1988: 101). Köylükten yeni kasaba yerleşim birimine dönüşen bir kasaba için doğal sayılabilecek olan 1988'deki oran yukarıda da ifade edildiği üzere % 89,5'e yükselmiştir. Kızının

çalışabileceğini söyleyenlerin oranlarında ise durum 1988’de de çok yüksektir. Bu oran “% 80” (Aslan, 1988: 101) dir. Bugün ise aile reislerinden % 97,2’si kızının çalışabileceğini bildirmiştir. Kadınların çalışmasına ilişkin kabul edilebilirlik, örneklemimize giren aile reislerinin evlerinde birden fazla kişi çalıştığını belirtenlerin sayısının yüksekliğinden de anlaşılmaktadır. Özellikle eşlerinin çalıştığını belirtenlerin oranı % 30’ları geçmektedir. Kızlarının, oğullarının çalışma durumu eşlerin çalışma oranlarından daha düşüktür. Esasında kendi doğup büyüdüğümüz köylerde köylülerin oğullarını, kızlarını fabrikalarda çalışmaya göndermeleri sürecini başından itibaren gözlemlene, hatta kendiliğinden adeta katılarak gözlemlene olanağını bulduk. Bilinen süreçler yaşandı. Köy kahvelerine işçi arandığı duyuruları, fabrika yöneticilerinin bizzat gelip işçi istemeleri, çağırmaları... Kızlarının çalışmasını kabul etmeleri konusunda ikna etmek için görüşmeler. Fabrikaların servis taşıtları ile köyden alıp fabrikaya götüreceği vaatleri ve taahhütleri ... Hatta kızlarını fabrikada çalışmaya gönderen ilk köylünün 6 çocuğundan 5’inin kız olması ve oldukça yoksul olması . Kızlarının aile dışında ücretli çalışması ile eve giren köy geliri ile karşılaştırıldığında çok yüksek para ile ekonomik sosyal yaşantısının düzelmesi ile çok küçük yaşta kız çocuklarını sokmak için nüfusundaki taşıma büyütme çabaları yaşanan ve gözlemlendiğimiz olaylar olmuştur.

Kadınların çalışmasına ilişkin tutumlar konusunda Kıray’ın vardığı sonuç Kapaklı’ya göre oldukça farklıdır (Aslan, 1988: 101). Bu karşılaştırma ve tespit 1988’deki araştırmamızda da yapılmıştır. Yine Kemaliye araştırmasında Erkul’un bulguları da kadınların çalışmasını kabul etmeme yönündedir. Bu araştırmada, “aile reislerinin % 27’si eşinin çalışmasını isterken, % 63’ünün çalışmasını istemediği görülür. Kızının çalışmasını isteyen aile reisleri % 37’dir” (1983:176). Tarihler göz önüne alındığında Ereğli ve Kemaliye’de kadınların çalışmasına ilişkin olumsuz tutumları anlamak mümkündür. Kaldı ki daha klasik ve yerleşik kasabalar, ilçeler olan Ereğli ve Kemaliye’de Kapaklı ve yöresindeki aile reislerinin sahip olduğu aile dışında ücretli emeğin getirdiği ekonomik katkıyı görme sınama olanağına da sahip oldukları söylenemez. Bunun yanında bu eski ve yerleşik olan bu ilçelerde ailelerin ekonomik durumları Kapaklı’da oturan köy kökenli aileler kadar yetersiz ve kötü de olmayabilir. Sonuç olarak hele de günümüzde kadınların çalışmasına ilişkin tutumlar tartışılır olmaktan çıkmıştır.

I. KAPAKLI'DA SOSYAL GÜVENLİK VE SENDİKA ÜYELİĞİ

Artık iyice kentsel üretim sistemine dahil olmuş; çok büyük bir ağırlığı ile işçi kasabası olan Kapaklı'da sosyal güvenlik kuruluşlarına üyeliğin yaygın olması doğaldır.

TABLO -45 SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARINA ÜYELİK

Seçenekler	Sayı	%
1. Emekli Sandığı	33	5,8
2. Sosyal Sigortalar Kurumu	483	84,3
3. Bağ-Kur	44	7,7
4. Başka	13	2,3
TOPLAM	573	100,0

Yukarıdaki tabloda örnekleminimize giren aile reislerinin sosyal güvenlik kuruluşlarına üyelik durumu gösterilmiştir. Buna göre aile reislerinin % 84,3'ü SSK'ya üye iken % 7,7'si Bağ-Kur'a, % 5,8'i ise emekli sandığına üye olduklarını belirtmişlerdir. 1988'de ise dağılım şöyledir." "Emekli sandığına üye olanların oranı % 1,7, SSK'ya üye olanların oranı % 73,3, Bağ-Kur'a üye olanların oranı ise % 21,7"dir (Aslan, 1988: 108). Bu oranlar karşılaştırıldığında memur olanların oranı üç kat yükselirken Bağ-Kur'a üye olanların oranı ise tam tersine üçte bire düşmüştür. İşçilerin oranı % 73,3'ten % 84,3'e yükselmiştir. Çarpıcı olanı ticaret yapanların sayısı ve çeşidi artmış iken oran olarak düşmesidir. Bunun nedeni 1988'deki köylülük yapısı içindeki aile reisleri oranının düşmesinin yanında halen ticaret yapanların işçilikten emekli olmuş iken ticarete geçmiş olmaları olabilir. Memurların oranının artması da büyüyen bir yerleşim yerinde artan ve çeşitlenen devlet hizmetlerinin karşılanması için gereken insan sayısının artacak olmasıdır. Kuşkusuz işçi nüfusunun bu doğrultuda SSK üyeliğinin oranının artması da doğaldır. Esasen sosyal güvenlik kuruluşlarına üyelik giderek gönüllülük esasından zorunluluk esasına kaymıştır. Dolayısıyla sosyal güvenlik kuruluşlarına üyelik de tartışılır olmaktan çıkmak üzeredir.

Sendikal üyelik ise önemli bir farklılaşma göstermektedir ve de bu farklılaşma olumsuzdur, gerilemedir. 1988'de işçi aile reislerinin % 83,7'si sendika üyesi iken

bugün sendika üyeliğinin oranı % 37'lere düşmüştür. Bu çarpıcı sendikal örgütlenmedeki gerilemenin nedeni ülkenin genel, toplumsal, ekonomik durumudur. 1980 askeri yönetimi ile birlikte sendikal örgütlenme, zorlaştırılmış, caydırılmıştır. Bu durum giderek yaygınlaşmış ve Kapaklı'da da yansımasını bulmuştur. Daha da ilginç sanayi kuruluşlarında işçi taşeronluğu iyice yaygınlaşmış ve yerleşmiştir. Sanayi kuruluşları belli kişi ve şirketlere kaç işçi istediğini söylemekte ve işçi başına bir ücret vermektedir. O kişi veya şirket de bir pay alarak kendince işçi bulmaktadır. Dolayısıyla sonuçta genel ekonomik, toplumsal, hukuksal, siyasal yapının yansıması olarak sendikalaşma oranı düşmüştür. Memurlara sınırlı da olsa sendikal örgütlenme özgürlüğünün tanınması ve "sivil toplum" kavramının yaygın kullanımı ya da kuruluş zenginliği ile tezat oluşturan bir örgütlenme düzeyi söz konusudur. Bu açıdan özellikle özel sektör bağlamında sermaye kesimi lehine bir düzenleme yapısının egemen olduğu söylenmelidir. Emek kesiminin örgütlülüğü engellenmektedir.

İ. KAPAKLI'DA AİLE YAPISI VE AİLEDE İNSAN İLİŞKİLERİ

Aile " tüm toplumlarda yaygın olarak bulunan beş temel toplumsal kurumdan biridir" (Kocacık, 1986: 8) böyle olunca her hangi bir toplumsal yapı ve değişme konulu sosyolojik araştırmanın aile kurumunun yapısına ve değişmesine kayıtsız kalması düşünülmez. Yine aile kendisi üzerine çok tartışmaların yapıldığı, görüşlerin açıklandığı, öngörülerin ileri sunulduğu bir kurumdur. Başka bir ifade ile "değişmesinden, evrenselliğın, gerekli ve yararlılığından, zararlı olup ortadan kalkacağına kadar oldukça çeşitli görüşlerin tartışıldığı" (Aslan, 1988: 109) bir toplumsal kurumdur.

Yerleşim birimleri nasıl ki belli bir genel toplumsal ve ekonomik yapının özelliklerin taşımak ya da yansıtmak durumunda ise o yerleşim birimindeki aile de o yerleşim biriminin özelliklerin taşır veya yansıtır. Ancak bu bağlamda ele alınmazdan önce aile kurumuna ilişkin temel bilgilerin verilmesi gereklidir.

Aileyi oldukça geniş kapsamlı bir çerçeve içinde tanımlayan Ozankaya'nın tanımına göre "..... aile , içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlama sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili bir biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği. Eşler ve ana – babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yanılar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak , güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin

az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur.” (1984:281) görüldüğü üzere yukarıdaki tanımda aile tüm işlevlerini içerecek bir biçimde tanımlanmıştır. Aileyi tanımlarken işlevlerinden herhangi birine göreli olarak daha çok vurgu yaparak tanımlayanlar da bulunmaktadır.

Örneğin , “.....aile, çocuk dünyaya getirmek ve yetiştirilmesine kafi gelecek kadar açık ve süreli bir cinsel ilişki grubudur.” (Maver, 1940:198/, Geray. 1982:151) biçimindeki bu tanım üreme işlevini öne çıkaran o işleve vurgu yapan bir tanımdır. Ya da Geray’ın sınıflaması⁴ ile bu tanım toplumsallaşmayı da içermekle birlikte ailenin “a) cinsel ihtiyacın tatmini; b) çocuk yetiştirme “(Geray; 1982:151) özelliklerinden yola çıkılarak yapılmış bir tanımdır.” Öte yandan “aile bir grup olarak nitelendirir.”(Aslan, 1988: 110) Ancak sayısallığının dışında ailenin asıl ağırlıklı işlevi toplumsallığındadır. Dolayısı ile tanımlama ve nitelendirmelerde de bu durum daha çok görülür.

Nitekim Özkalp’te aileyi “ başta gelen bir kurum” olarak görür ve aileyi “.... ana, baba , çocuklardan ve tarafların akrabaların meydana gelmiş ekonomik ve sosyal bir kurum” (Özkalp, 1987: 79) biçiminde tanımlamaktadır. Sonuç olarak aile “..... ana-baba ve çocuklarla, bunlara kan akrabalığı olan kişilerin oluşturduğu, toplumsal yapının içinde yer alan bir kurum....” (Erkul, 1983:214) olarak tanımlanabilir.

Aile ile ilgili tanımları çoğaltmak mümkündür. Çoğaltıldığı oranda da çeşitlilik görülür. “Aile tanımlarındaki bu çeşitlilik, ailenin toplumdan topluma, aynı toplumun farklı zamanlarında değişik yapı ve özellikler göstermesinin bir sonucudur” (Kocacık, 1997:21).

Ancak, aile ile toplum ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda önemli toplumsal kurum olmasındadır.”Ailenin kurum olarak görülmesinin ise)iki nedeni vardır. Birincisi ailenin görevlerinden birinin insan neslini üretmek ve devam ettirmek olması, ikincisi ise, ailenin başka kurumların da kaynağı olmasıdır” (Kocacık, 1997; 3). ailenin başka kurumlara kaynaklık etmesini toplumsal üretim biçimleri üzerinden Aron’un şu ifadesinden anlamak da mümkündür. “.... sanayi toplumunun vasıfların(dan biri olarak) her şeyden evvel işletme köklü olarak aileden ayrılmıştır. İş yeri ve aile çevresi ayrılığı tamamen bir veridir” (Aron, 1978: 77). Yani daha önceki toplum tiplerinden farklı olarak sanayi toplumunda aile üretim birimi olmaktan çıkmış bir bakıma ekonomi kurumunun özerkleşmesi sağlanmıştır. Aynı şekilde daha önceki toplum tiplerinde eğitim de ailenin gördüğü bir işlev iken giderek aile dışında

gerçekleştirilmeye başlanmış sonunda tümü ile aileden bağımsızlaşarak başlı başına bir toplumdur.

Temel kurumlardan bir olan ailenin işlevlerin bir kısmını yitirmesi ve yeni kurumların ortaya çıkması bu oluşumlara neden olan bütünü yani toplumun değişiminin sonucudur (Aslan, 1988: 111). Kuşkusuz ailenin çok daha köklü değişiklikler geçirmiş olduğu da bu sürenin bir başka özelliğidir. Toparlayacak olursak bütün kurumlar gibi aile de toplumun tüm toplumsal yapısından etkilenir. Bu etkilenme nedeniyle farklı gelişme düzeyinde olan toplumlarda farklı aile tiplerine rastlanır” (Kongar, 1972:3).

Ancak tüm bu değişme ve farklılıklara karşın “ailenin bazı temel özelliklerinin bulunduğu kabul edilmektedir” (Kocacık, 1997:4) daha doğrusu bazı temel özelliklerin korunduğu söylenebilir. Örneğin “... bir işe sahip olma, evlilik şekli, ya da eşlik ilişkilerini yürütebilecek her hangi bir kurumun varlığı, soy ilişkiler, ekonomik ihtiyaçların karşılanması”(Gökçe, 1976:49) özellikleri çeşitli toplumlarda biçimsel değişiklikler göstermekle birlikte varlığını korumaktadır.

Toplumunu oluşturan temel toplumsal kurumlar, nitelikleri ve işlevleri itibarı ile kuşkusuz farklılıklar gösterir. Bu bağlamda aile de bazı özellikleri ile diğer kurumlardan farklılaşmaktadır. Bunlar:

- 1-Aile evrenseldir. Her toplumda aile vardır. Yapıları ve işlevleri farklıdır.
- 2- Aile duygusal bir temele dayanır. Annelik, babalık, kardeşlik, arkadaşlık, duyguları gibi.
- 3- Aile şekillendirme özelliğine sahiptir. Çocuğun yetişmesi, toplumsallaşması, biyolojik ve psikolojik yönden gelişimi aile tarafından gerçekleştirilir.
- 4- Ailenin kapsamı sınırlıdır. Sosyal yapıların en küçüğü olan aile biyolojik koşullara bağlıdır.
- 5- Aile sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır. En küçük birim olan aile toplumun temelini oluşturur.
- 6- Aile üyelerinin sorumlulukları vardır. Bu sorumluluk hem aile üyelerinin birbirine, hem de ailenin bir kurum olarak topluma ve devlete olan yükümlülüklerini ifade eder.
- 7- Aile sosyal kurallarla çevrilidir. Evlilik sözleşmesi, aile içi ilişkiler , çocuk bakımı ve eğitim gibi görevler yazılı ve yazılı olmayan kurallara göre yürütülür.

8- Aile sürekli ve yanı zamanda geçici bir özelliğe sahiptir. Aile bir kurum olarak sürekli bir özelliği sahip olduğu halde, iki kişinin kurduğu bir birlik olarak da geçici ve değişken olma özelliğine de sahiptir.

Aile kurumu ile değinilmesi gereken bir önemli kalıcılık öge de ailenin görevleri: Süreç için yoğunluğu, biçimi değişiyor olmakta birlikte, yine ailenin kendi yapısı ile ilişki ve etkileşim içinde bulunan görevleri ise şöyle sıralanmaktadır:

- 1- Yeniden üretim ve cinsel davranışların düzenlenmesi
- 2- Sosyal yeri tayin etme ve statü kurma
- 3- Zayıf, yaşlı ve çocukların korunması ve yardım
- 4- Çocuğun sosyalleşmesi
- 5- Ekonomik güvenlik sağlama (Ozankaya, 1984: 281).

Gerçekten de ailenin yukarıda sıralanan görevleri başta çevrili olduğu toplumsal ekonomik yapı olmak üzere kendi yapısı ile ilişki ve etkileşim halindedir. Örneğin zayıf yaşlı ve çocukların korunması, gelişmiş toplumsal yapılardan, daha doğrusu günümüz çağdaş sanayi toplumların aile dışında kurumsal hizmet olarak görülmekte ve toplumun, devletin gelişme, örgütlenme düzeyi ile ilintili de olsa yerine getirilebilmektedir.

İşte toplumun ve ailenin de değişmesi karşısında ailede görülen farklılıklar karşısında, bu farklılıkları ifade etmek ve aile kurumun incelenmesi ve tanınabilmesi için toplumbilimciler tarafından çeşitli aile sınıflandırmaları geliştirilmiştir.

Örneğin Türkiye’de görülen özelliklerden ve görülme sıklığından hareket eden Yasa’nın sınıflaması şöyledir: “göçebe aşiret, köy, kasaba, kent, gecekondu, taygeldi, berder.....” (1973, 145). Önemli bir başka sınıflandırma ise, otorite ölçütü esas alınarak yapılan sınıflamadır: 1- Ana ailesi, 2- Baba ailesi, A) Baba ailesi, B) Bölünmez Asaba ailesi, C) Ataerkil aile. “Hane halkı ölçütüne göre yapılan sınıflama ya göre ise” “ 1- Büyük aile. Bu aile ikiye ayrılır. A) Birleşik aile, B) Kök ailesi 2- Küçük aile” (Gökçe, 1976:57).

Aile biçimleri sınıflamasında en genel ve yaygın olanı geniş aile ve çekirdek aile ayrımıdır (Kocacık, 1986:12).

Kırsal geleneksel yapı ile tarihsel ve mekansal yakınlığı ve mekansal yakınlığı ve ilişkisi, etkileşimi nedeni ile kasabalarda görülen o nedenle Kapaklı içinde esas almak durumunda olduğumuz, Timur’un (1972: 27) klasikleşmesi aile sınıflaması ise aşağıdaki gibidir.

1- Çekirdek aile: Ana baba ve evlenmemiş küçük çocuklardan oluşur.”

2- Ataerkil geniş aile: Aile başkanı ve karısı ile evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğlu ve diğer bekar çocukları ya da tek bir evli oğul ve torunların birlikte oturdukları aile tipidir.

3- Geçici geniş aile: Aile başkanın kendi ana babası (veya bunlardan biri) bekar kız kardeşleri, karısının bu tür yakınları ya da her ikisinin diğer akrabalarının bulunması ile oluşur.

4- Parçalanmış aile: Ölüm , boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle eslerden birinin veya her ikisinde bulunmadığı ailedir” (Timur, 1972:27).

1. Kapaklı'da Aile Yapısı

TABLO -46 AİLE BİÇİMLERİNİN DAĞILIMI

Aile Biçimleri	Sayı	%
1- Geçici Geniş Aile Annesi ve Babası	4	0,7
2- Çekirdek Aile	569	99,3
TOPLAM	573	100,0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Kapaklı Köyü çekirdek aile tipinin egemen olduğu bir yerleşim birimi niteliğini göstermektedir. Örnekleme giren ailelerden sadece 4'ünün annesi ve babası aile reisleri ile aynı evde oturmaktadır ki oran olarak yüzde 1'in altındadır. Örneklememize giren aile reislerinin % 99,3'ü ise eş ve çocukları ile oturduklarını belirtmişlerdir. Bu dağılımın yanılma payı içermesi olasıdır. Ancak Kapaklı'da ekonomik yaşamı verirken iki adet kreş'in bulunduğu da belirtilmişti. Dolayısıyla küçük çocukların bakımının kurumsal hizmetlerle karşılanmaya başlamasının geçici geniş ailenin varlığı için önemli bir gerekçeyi ortadan kaldırmış olması olasıdır. Yine anket dışındaki görüşme teknikleri ile bakıma muhtaç çocukların Kapaklıya gelemeden önceki yerler de yaşayan anne-babaların yanında oldukları bir ilişki türünün ciddi düzeyde olduğuna tanık olunmuştur.

1988'deki araştırmamızda ise “örneklememize giren % 71,7'si çekirdek ailedir. Kapaklı'da geçici geniş aile biçiminin oranı da yüksek sayılabilir. Örnekleme giren ailenin % 27,5'i geçici geniş aile biçimidir” (Aslan, 1988:118). Araştırmamızın

örneklemdeki doğumlu aile reisleri oranının bile çok altındaki ‘geçici geniş aile’ oranı kentsel arsa olarak toprak satma yolu ile ekonomik açıdan ayrı konut yapabilme gücüne erişen köy doğumlu kasabanın yerli ailelerinin de çekirdek aile oturma biçimini yeğlemeleri ile açıklanabilir. Bunun yanında Kapaklı’nın bilinen göç alan işçi kasabası olması özelliği gittikçe ağır basmaktadır.

Aslında ‘geçici geniş aile’ olgusu konusunda köyden göç eden çalışabilir çağdaki genç bireylerin geldikleri yerde kalan anne ve babaları ile ilişkileri incelenmeye muhtaçtır. Kuşkusuz aynı evde oturmak önemlidir. Ancak özellikle de Kapaklı’ya coğrafi olarak yakın olan köy yerleşim birimlerinden gelen aile reislerinin köyleri ile ve köylerindeki anne babaları ile gidiş gelişlerindeki, ilişkilerindeki yoğunluk insana adeta bir tür parçalanmış geniş aile izlenimini vermektedir. Yapılan gözlemlerde denilebilir ki bazı köylerde anne – babalar köylerinde sanki bilinçli olarak sadece göç eden çocuklarının sebze, kışlık, yoğurt, süt, peynir gereksinmelerini karşılamak için oturmakta yaşamaktadırlar. Nede olsa pazar için üretim kavramı gibi oğullar kızlar için üretim kavramı oluşmuş gibidir. Yani durum yaz tatilini geçirmek üzere gelmiş iken dönüşte kışlık yiyeceği de götürmek ya da kışlık yiyeceği alma amaçlı ya da o amacı da içeren bir gidiş gelişten çok daha farklı, yoğun bir ekonomik, sosyal ilişki türü izlenimi veren gözlemler yaşanmıştır. Yukarıda kullanılan parçalanmış geniş aile ve ‘pazar için üretim’ gibi oğullar kızlar için üretim “kavramlaştırmasının kayda geçirilme gereği duyulmuştur.”

Bunun dışında aile biçimlerin başka araştırmalarla karşılaştırılması açısından Kapaklı’daki çekirdek aile oranının Türkiye ortalamasının çok çok üzerinde olduğu muhakkaktır. “Türkiye geneline zıt çekirdek aile oranı...% 59,7” olduğuna (Kocacık, 1997:420) Kemaliye de “... ailelerin % 67’si çekirdek ailedir”(Erkul, 1983:216) çok daha eski tarihli olan Ereğli araştırmasında da “... bağımsız birim teşkil eden evlerin % 61’i kesen çizgilerle çizilmiş çekirdek ailedir”(Kıray, 1964:107). Yine aile biçimlerinin bölgeler arası karşılaştırmasını yapan Kocacık’a göre “...gelişmiş bölgeler olarak Ege ve Marmara’da çekirdek aile oranı en fazladır. % 71,6”(1986:18) Kuşkusuz bu bölgelerde endüstriyel veya kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlığı bu durum üzerinde etkilidir. Kapaklı’da geniş aile bindelik orana düşmüş durumdadır ve değerlendirmeye alınması giderek anlamını yitirecektir.

Sonuç olarak Kapaklı aile biçimi açısından tümü ile kentsel bir oransal dağılım düzeyine gelmiştir. Egemen; baskın aile biçiminin çekirdek aile olması ile kentsellik göstermektedir. Bu nüfus ile ilgili bölümdeki nüfus bilgilerinde de görülmektedir. Yani çekirdek aile biçimindeki niceliksel değişme Kapaklı'ya damgasının vurmuştur. Niteliksel değişimin geleceği ise maddi kültür organlarındaki değişme ile manevi kültür öğelerindeki değişme ile manevi kültür öğelerindeki değişme hızı ile ilintili bir biçimde gerçekleşebilecektir.

1988'deki araştırmamızda olduğu gibi “örneklememize giren aile reislerinin tümü” (Aslan, 1988: 116) bugün de hem resmi hem de imam nikahı yaptırdıklarını bildirmişlerdir.

Aile reislerinin evlenme biçimleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TABLO -47 EVLENME BİÇİMLERİ

Seçenekler	Sayı	%
1- Görücü usulü ile	90	15,7
2- Tanışıp , anlaşarak	421	73,5
3- kaçarak, kaçırarak	62	10,0
TOPLAM	573	100,0

Tablodaki dağılıma baktığımızda; örnekleme giren aile reislerinin % 73,5'i eşleri ile tanışıp anlaşarak evlendiklerini bayan etmişlerdir. Tanışıp anlaşarak evlenenlerin oranı 1988'de % 50,8'dir ki aradan geçen sürede ciddi bir yükselme söz konusu olur. İkinci yüksek oran olan görücü usulü ile evlenme oranı % 15,7'dir ki bu oran 1988'de %32,5' tir (Aslan, 1988, 116). Örneklememize giren aile reislerinin % 10,8'i ise kaçarak, kaçırarak evlendiğini belirtmişlerdir. Bu biçimde evlenenlerin oranında 1988'le nerede ise fark yoktur. Bu oran 1968'de “% 11,7'dir”(Aslan, 1908: 116) tanışarak anlaşarak evlenme biçiminin yaygınlığı günümüzde özellikle de endüstriyel merkezlerde kızların da çalıştığı bir ortamın da katkısı ile doğaldır.

Aşağıdaki tabloda ise araştırmamızın örnekleme giren aile reislerinin ve eşlerinin evlenme yaşları verilmiştir.

TABLO -48 AİLE REİSLERİNİN VE EŞLERİNİN EVLENME YAŞI

Evlenme yaşı	Kız sayısı	%	Erkek sayısı	%
15-16	-----	-----	-----	-----
17-18	65	11,3	6	1,0
19-20	344	60,0	19	3,3
21-22	125	21,8	33	5,8
23-24	31	5,4	340	59,3
25-26	4	0,7	154	26,9
27-28	4	0,7	9	1,6
29 ve üzeri	-----		12	2,1
TOPLAM	573	100,00	573	100,0

Aile reislerinin eşlerinin evlenme yaşlarının tablodaki dağılımına bakıldığında kadınların evlenme yaşı olarak en yüksek oran 19-20 yaş dilimindedir. Yani örneklememize giren aile reislerinden eşlerinin evlenme yaşını 19-20 dilimi olarak verenlerin oranı % 60'tır. Kadınların evlenme yaşı olarak 21-22 yaş diliminin oranı % 21,8'dir. Aile reislerinden % 5,4'ünün eşleri 23-24 yaşında evlenmiştir.

Kadınların evlenme yaşlarına ilişkin 1988'deki yaptığımız araştırmadaki dağılıma bakıldığında ise "kadınların evlenme yaşında yığılma 17-18 yaş grubundadır. 17-18 yaşında evlene kadınların oranı % 64,7'dir. 19-20 yaşında evlenenler % 30 oranındadır. Kadınların % 12,5'i 21-22 yaş grubu içinde evlenmişlerdir" (Aslan, 1988: 117). Bu dağılımın ardından 1988'de "evlenme yaşı açısından , Kapaklı'da kadının evlenme yaşı kırsal nitelik taşımaktadır. 21-22 yaş grubunda evlenenlerin oranının % 12,5 olması kızların endüstri işyerlerinde çalışması ve Kapaklı'nın yeni kasaba olan bir yerleşim birimi olduğu göz önünde alındığında evlenme yaşının yükselme eğilimine girdiği şeklinde " (Aslan, 1988; 117) yorumlanabilir denilmiştir. Bu gün için 19-20 yaş diliminin % 60'lık bir oranı teşkil etmesinin yanında, 15-16 yaş diliminde evlenen kadın olmayışı (1988'de % 4,2'dir) ve 21-22 yaş diliminin % 21,8'lik orana çıkması, 23-24 yaş diliminde ise % 5,4'lük bu oranın çıkması ile yükselme eğiliminin güçlü bir biçimde yorum yapmak mümkündür. Dolayısı ile geleneksel evlenme yaşı artmakta çalışan kadının var olduğu kentsel evlenme yaşı yavaş yavaş kendini hissettirmektedir.

Erkeklerin evlenme yaşına baktığımızda ise % 59,3'ü 23-24 yaş diliminde evlendiklerini belirtmişlerdir. Örneklelimimize giren aile reislerinin % 26,9'u 25-26 yaş diliminde evlendiklerini bildirirken, % 5,8'i ise 21-22 yaş diliminde evlenmişlerdir. Erkeklerin evlenme yaşları açısından 1988'le karşılaştırma yaptığımızda 23-24 yaş grubu yine en yüksek oran olmakla birlikte % 40'tır" (Aslan, 1988;117). 1988 'de 17-18 yaşında evlenenlerin oranı %14,2, 19-20 yaşında evlenenlerin oranı ise % 17,5'tir. Dolayısı ile erkek evlenme yaşı da 1988'den buyana yükselmiştir. Geleneksellikten uzaklaşma eğilimini erkeklerin evlenme yaşlarının yükselmesinde de görmek mümkündür."

TABLO -49 AİLE BÜYÜKLÜĞÜ

ynı evde oturan kişi sayısı	Sayı	%
İki kişi oturanlar	19	3,3
- Üç kişi oturanlar	264	46,1
-Dört kişi oturanlar	248	43,3
- Beş kişi oturanlar	39	6,8
- Altı kişi oturanlar	3	0,5
- Yedi kişi oturanlar	-----	-----
- Sekiz kişi oturanlar	-----	-----
OPLAM	573	100,0

Kapaklı Kasabası'nın aile büyüklüğü ile ilgili oranlar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre örneklelimimize girin ailelerin % 46,1'i 3 kişilik ailelerdir. 4 kişilik aileler % 43,3 ile ikinci yüksek oranı teşkil ederken 5 kişilik ailelerin oranı % 6,8, iki kişilik ailelerin oranı ise % 3,3'tür.

1988'deki durum ise şöyledir. "aynı evde oturan kişi sayısı açısından en yüksek oran % 32,5 ile 4 kişilik ailelerdendir. Diğer grup ise % 30,8 ile 3 kişilik ailelerdir. % 15,8'i 5 kişilik aile iken, % 14,2'si 6 kişilik aile..." (Aslan, 1988; 117) görüldüğü gibi çekirdek aile özelliği 1987'de de geçerlidir. 1 ve 2 çocuklu ailelerin toplam oranı 1988'de % 62 iken bu oran bu gün % 87 olmuştur. 3 ve 4 çocuklu ailelerin 1988'de toplam oranı % 30 iken bu gün % 7,37'e düşmüştür ki çekirdek aile oranı yoğunlaşmış ve güçlenmiştir. "

Aslında son yıllarda aile büyüklüğünün Türkiye’de de düştüğü bilinmektedir. 1988’de “Kapaklı’da aile başına birey ortalaması 4,2’dir” (Aslan, 1988; 118). Günümüzde ise araştırmamızın örnekleme giren aileler ele alındığında Kapaklı’da aile ortalamasının 3,55’e düştüğü görülmektedir. “Ortalama aile büyüklüğü ile çağdaşlaşma (modernleşme) eğilimleri..” (Kongar, 1981: 378) ilişkisini vurgulayan Kongar’ın tespiti bağlamındaki düşünüldüğün de Kapaklı için oldukça çağdaş; modern bir aile büyüklüğü ortalamasıdır denilebilir.

TABLO -50 AİLELERİN ÇOCUK SAYISI

Çocuk sayısı	Sayı	%
Çocuksuz aileler	19	3,3
Bir çocuklu aileler	264	46,1
İki çocuklu aileler	248	43,3
Üç çocuklu aileler	39	6,8
Dört çocuklu aileler	3	0,5
TOPLAM	573	100,

Ailelerin çocuk sayısı yukarıdaki tabloda görülmektedir. Örnekleme giren ailelerin % 46,1’i bir çocuklu ailelerdir. İki çocuklu ailelerin oranı % 43,3, üç çocuklu ailelerdir. İki çocuklu ailelerin oranı %43,3, üç çocuklu ailelerin oranı ise % 6,8’dir. örnekleme giren ailelerin % 3,3’ü çocuksuz ailelerdir. Endüstri merkezlerinde çalışma olgusunun yarattığı bir kasaba için doğal karşılanması gereken bir dağılım görülmektedir. Daha ayrıntılı bir biçimde anlatmak gerekirse sanayileşmenin yeni kurulduğu bir endüstri merkezinin çevresinde yeni oluşan bir farklı yerleşim biriminin çalışma çağı ve yeteneğine sahip kişileri çekeceği tahmin edilebilir bir süreçtir. Görece geç nüfustan oluşan böylesi bir nüfusun aile büyüklüğü ve çocuk sayısının esasen modernleşmesi mümkündür. Nitekim bu güne göre çok daha yeni büyüme süresine geçildiği 1988 yılında da çocuk sayıları açısından yığılma benzer biçimdedir. Yani 1988’de de en yüksek oran % 40 ile bir çocuklu ailelerin oranıdır. Yine iki çocuklu ailelerin oranı da ikinci yüksek orandır ve bu oran da % 30’dur” (Aslan, 1988; 119). 1988’den günümüze, bir çocuklu ailelerin oranı % 46,1’e yükselirken iki çocuklu ailelerin oranında daha fazla bir yükselme görülür ve % 13,3’lük bir artış vardır.

Çocuksuz ailelerin oranı 1988’de % 6,7 iken bu gün bu oran % 3,3’e, yani yarısına düşmüştür. Fazla çocuk sayılarında da bir azalma vardır ki bu gün itibari ile modernleşme, çağdaşlaşma eğilimini gösteren de bu olmalıdır. 1988’de % 13,3 olan üç çocuklu aile oran % 6,8’e, %7,5 olan dört çocuklu aile oranı ise % 0,5’e gerilemiştir. Sonuç olarak Kapaklı’da tarım dışı ücretli emek kesimi özellikleri, giderek kentsel özellikleri ağır basmaktadır. Bu durumu sahip olunan çocuk sayılarının yanında istenen ideal çocuk sayısında da görmek mümkün olur. Ailelerin istedikleri ideal çocuk sayısının gösteren tablo aşağıdadır.”

TABLO -51 AİLE REİSLERİNİN İSTEDİKLERİ İDEAL ÇOCUK SAYISI

İstenen çocuk sayısı	Sayı	%
1 Çocuk isteyenler	5	0,9
2 Çocuk isteyenler	551	96,2
3 Çocuk isteyenler	10	1,7
Diğer	7	1,2
TOPLAM	573	100,0

Yukarıda da değinildiği üzere aile reislerinin istedikleri en çok çocuk sayısı kırsal geleneksel değerlerle, kentsel modern değerleri yansıtırma açısından önemlidir. Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere örnekleme giren aile reislerinin %96,2’si ideal çocuk sayısının iki çocuk olarak belirtmişlerdir. 1988’de iki çocuk isteyenler % 65,8’dir. “(Aslan, 1988;120) 1988’de üç çocuk isteyenlerin oranı % 25,8” (Aslan, 1988;120) iken bu oran günümüzde % 1,7 ye düşmüştür ki kentsel değerlerin 1988’de görece köysel, kırsal nitelikleri daha ağır basan Kapaklı’nın iyice kentsel değerlere sahip bir nüfus yapısına kavuştuğunu gösteren bir değişmeden söz etmek olanaklıdır. Gerçeklik ile istekler açısından değerlendirildiğinde de ideal çocuk sayısının iki çocuk olduğu görülür. 1 çocuk sahibi olan ailelerin oranı % 46,1 iken 1 çocuk isterim diyenlerin oranı % 0,9’ a düşmektedir. Yine üç çocuklu ailelerin oranı % 6,8 iken üç çocuk isteyenlerin oranı % 1,7’dir. dolayısı ile çocuk sayısı açısından istekler gerçek durumdan daha kentli değerlere doğru bir değişme; farklılaşma göstermektedir.

TABLO -52 AİLE REİSİ DIŞINDA ÜCRETLİ BİR İŞTE ÇALIŞANLAR VE YAKINLIKLARI

Seçenekler	Sayı	%
Sadece aile reisi	228	39,8
Aile reisi ve eşi	275	48,0
Aile reisi ve kızı	40	7,0
Aile reisi ve oğlu	30	5,2
TOPLAM	573	100,0

Kapaklı tümü ile sanayileşmenin yarattığı bir yerleşim biçimidir. Tarım kesiminde aile içi ücretsiz emek harcayan kişiler, aile üyeleri egemen ya da geçerli iken bilinmektedir ki sanayileşmenin egemen olduğu modern günümüz toplumunda aile dışında ücretli işlerde çalışmak yerleşmiştir. Kapaklı bu değişimin en kaba gözlemlenilebileceği bir yerleşim biçimidir. Esasen Kapaklı yakınındaki sanayileşmenin çevre köylerde özellikle kız çocuklarının aile dışı ücretli işlerde çalışmaya başlaması sürecine değinilmiştir. Kapaklı bu gün için ailenin sanayi üretimi ile iç içe olduğu bir duruma sahiptir. İşte, yukarıdaki tablo da bu durum görülmektedir. Araştırmamızın örneğine giren aile reislerinin % 39,8'i tek başına çalışmaktadırlar. Aile reislerinin % 48'inin kendisi ile eşi çalışmakta iken % 7'sinin kızı da çalışmakta, % 5,2'sinin ise kızı da çalışmaktadır.

1988'de ise dağılım şöyledir. "Sadece aile reisi % 60, kendi ve eşi % 8,3, kendi ve kızı, % 17,5, kendi ve oğlu % 14,2" (Aslan, 1988:121) 1988'den günümüze sadece aile reisinin çalıştığı ailelerin oranı azalırken kendisi ve eşi çalışan aile reislerinin oranı çok yükselmiştir. Bugün eşi ile birlikte çalışan aile reislerinin oranı çok yüksektir. Ki bu oran Kapaklı'daki durumu tümü ile yansıtmıyor da olabilir. Ancak 1988'e göre aile reisinin eşinin çalışması oranının yükselmesi diğer gözlem teknikleri ile de saptanabilecek düzeydedir. Aile reislerinin çocuklarının çalışması oranı ise bugün 1988'e göre düşmüştür. Bu düşüşte 1988'de Kapaklı'nın yerli ailelerinin aile reisleri tarım işinde çalışırken çocukların sanayi işinde çalışıyor olmasının payı olmalıdır. Bu gün ise aile reislerinin yaşlarının düşmesi çalışabilir yaşta çocuk sahibi olmamalarını yaratmıştır. İlerideki yıllarda yeniden çocukları çalışan aile reislerinin oranı yükselebilecektir .

Aile reislerine kendisi dışında çalışanların kazandıkları parayı size veriyorlar mı diye sorulduğunda eşlerinin ve kızlarının tümünün kazandıkları parayı kendilerine verdiğini, oğulların ise nerede ise tümünün vermediğini beyan etmişlerdir. Bu durum 1988'de de aynı dağılımı göstermiştir. Oranlar düşük ya da yüksek olmakla birlikte aynı dağılımı göstermiştir. Yani, eş ve kızlar kazandıkları paraları babalarına, eşlerine verirken oğullar da durum tersidir. Ancak sonuç olarak her iki tablo ya da sorunun yanıtının dağılımı ile görülmektedir ki endüstriyel üretim aile dışından ailelere gelir sağlayan bir işlev üstlenmiş durumdadır. Esasen bir sanayi kasabası yapısını gösteren aile ve çalışma ilişkileri, özellikleri vardır.

2. Anne, Baba ve Oğul İlişkisi

Aile içi insan ilişkilerinin en önemlilerinden biri anne, baba-oğul ilişkisidir. Kıray'da buna işaret eder: "...ev içi insan ilişkilerinin en önemlisi oğullarla ana-baba arasındaki ilişkilidir" (1964: 109). Araştırmalar açısından önemi ise şuradan gelir: "Bu ilişkilerdeki değişme ailenin iç yapısını doğrudan etkiler" (Kıray, 1964: 109) Yani aile içindeki otorite, etkinlik, edilginlik, kontrol öğeleri, özelliklerinde meydana gelen değişmeler aile yapıları ile doğrudan ilişkilidir.

Kapaklı'daki aile biçiminin çekirdek aile biçimine dönüşmüştür. Bu durum ilgili sorular ve tabloda gösterilmiştir. Bu özellik aile içi anne, baba-oğul ilişkilerinin değişmesine de neden olmuştur. Bu ilişkilerdeki değişmeyi Kıray şöyle ifade eder: "...hem ailede, hem de toplumda kontrol sahibi olan kimselerin yaş ortalaması değişmiştir" (1964: 109). Anne, baba-oğul ilişkilerini geleneksel, modern toplum bağlamında ve kız çocuk ilişkisi ile karşılaştırarak değerlendiren Erkul ise şöyle der: "...geleneksel değer anlayışının egemen olduğu toplumlarda erkek çocuğa kız çocuğuna oranla daha farklı bakılır." (1983: 221) Yine geleneksel ve değişmeye kapalı toplumlarda "bir baba erkek çocuklarının olmasını çok ister ve erkek çocuğa sahip olmakla da övünür" (Erkul, 1983: 222). Kapaklı'da bunu irdelemek için sorduğumuz soruda ise bu durum tümü ile ortadan kalkmıştır. Örnekleimize giren aile reislerinin hemen tümü bir tek çocukları bile olsa kız mı erkek mi olmasını istersiniz sorusuna 'farketmez' yanıtını vermişlerdir. Daha doğrusu %1.4'ü erkek olsun, %0.7'si kız olsun demiş, %97.9'u ise farketmez demişlerdir. 1988'de durum oldukça farklıydı. "Örnekleme giren aile reisleri, bir tek çocuğunuz olsaydı, kız mı erkek mi olmasını

isterdiniz sorusuna %57.5 oranında erkek, %37.5 oranında farketmez, %5 oranında kız yanıtını vermişlerdir” (Aslan, 1988 122). Bugüne gelindiğinde verilen yanıtlara bakıldığında artık geleneksel topluma özgü erkek çocuk yeğleme düşüncesinin nerede ise yok olduğu görülmektedir. Ki bu durumu, kentsel, modern değerlerin iyice yerleştiğinin göstergesi olarak yorumlamak gerekir.

Zira aile dışında ücretli bir işte çalışarak aileye dışarıdan gelir getirmek; aileye ekonomik katkıda bulunmak çocukların cinsiyeti ile ilintili olmaktan çıkmıştır.

Üstelik kız çocuklarının kazandıkları parayı babasına vermesi, yine kız çocuklarının evlenme aşamasında işten çıkarken aldığı birikmiş kıdem tazminatını da babasına vererek aileyi çok ciddi meblada bir katkı daha sunmaları denilebilir ki duygusal yakınlığı veya bir değişimi kolaylaştırmakta, artırmaktadır.

TABLO -53 ÇOCUKLARI İLE ANLAŞMAZLIK KONULARI

Seçenekler	Sayı	%
Bizi saymıyorlar	5	0,9
Fikirlerimize önem vermiyorlar	11	1,9
Bize bakmıyorlar	7	1,2
Yanlış davranışları yok	142	24,8
Başka	408	71,2
TOPLAM	573	100,0

Yukarıdaki tabloda, aile reislerinin çocukları ile anlaşmazlık konularına ilişkin yanıtlarının dağılımı verilmiştir. Aslında genç yaştaki aile reislerinin çoğunluğunu oluşturduğu bir yerleşim birimidir diyebileceğimiz Kapaklı'ya göre doğal bir sonuçtan, daha doğrusu dağılımdan söz etmek mümkündür. Dolayısıyla bu sorunun yanıtlarının dağılımını tablo olarak vermek gereği bile görülmeyebilirdi. Bizim için önemli olan başka şikkının öneminin vurgulanması olacaktır. Örnekleme giren aile reislerinin % 71,2'si 'başka' şikkını işaretlerken çocuklarının yaşlarının, anlaşmazlık konularını gündeme getirecek yaşta olmadıklarını ifade etmek istemişlerdir. Çocuklarının yanlış davranışlarının olmadığını bildiren aile reislerinin oranı anlaşmazlık konuları içinde en

yüksek orandır ki bu oran % 1,9'dur. % 1,2'si bize bakmıyor demıştır. 1988'de çocuklarından bekledikleri saygıyı görmediklerini belirten aile reislerinin oranı % 16,3, fikirlerimize önem vermiyorlar diyenlerin oranı ise % 18,4 'tür. Yine çocukları ile anlaşmazlık konuları olmadığını belirtenlerde 1988'de % 44,9 ile yüksek bir orandır" (Aslan, 1988: 123). Aile reislerinin geleneksel bağlılık beklentilerinin olmayışı yukarıda ki dağılımda en önemli etmen olarak ileri sürülebilir. Yine çocukların çalışmıyor olmaları ya da çalışacak olmaları olasılığının yüksek olması çocukları ile anlaşmazlık görülmeyen demokratik bir aile içi ilişkiler ortamının ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Sonuç olarak ya da toparlamak gerekirse "geleneksel yapıda babanın otoritesi büyük oranda ekonomik gücü elinde tutmasından kaynaklanır. Ailenin geliri kontrolü altındadır. Buradan aldığı güçle otorite tesisinde zorlanmaz. Ama oğullarının üretime katıldığı, aile dışında çalışıp gelir elde ettiği bir sisteme, kazancını kontrol edemediği bir sisteme katıldığında, otoritenin azalması gündeme gelmek zorundadır. İlişkilerin değişmesi değerlerin değişmesinin önünde gittiği için de değerlerin birdenbire değişmesi beklenemez" (Aslan, 1988: 123).

Anne-babanın oğulla ilişkisinin yansıdığı bir değer alan da anne babadan biri yaşlanınca ona kimin bakması gerektiğine ilişkin düşünce ve tutumdur. Aşağıdaki tabloda buna ilişkin dağılım verilmiştir.

TABLO -54 BİR KİMSE YAŞLANINCA ONA KİM BAKMALI

Seçenekler	Sayı	%
Erkek çocuk	452	78.9
Kız Çocuğu	103	18.0
Huzur evine gitmeli	5	0.9
Başka	452	78,9
TOPLAM	573	100,0

Örnekleimize giren aile reislerinin %78,9'u bir kimse yaşlandığında ona erkek çocuk bakmalıdır derken, kız çocuğu bakmalıdır diyenlerin oranı %18 olarak

çıkılmaktadır. Huzur evine gitmeli diyenlerin oranı %0,9 çıkarken başka şıkkı ile belli olmaz, duruma göre değişir şeklinde yanıt verdiklerini hatırladığımız aile reislerinin oranı %2,2'dir. 1988'deki araştırmada "erkek çocuk, %61,7, kız çocuğu %24,2, huzur evine gitmeli %11,7, başka, %3,3" (Aslan, 1988:124) oranları görülmüştür. Oranlar karşılaştırıldığında 1988'e göre erkek çocuğun üzerinde odaklaşan düşüncenin arttığı, başka bir değişle geleneksel değerlerin oranında yükselme olduğu anlaşılır. Örneğin erkek çocuk bakmalı diyenlerin oranı %62'den %79'a yükselirken, kız çocuğu bakmalı diyenlerin oranı %24'ten %18'e gerilemiştir. Huzur evine gitmeli diyenlerin oranı ise %12'den %1'e gerilemiştir. Dolayısı ile 1988'de gelenekselden kentsele daha anlamlı bir yönelim söz konusu olur ki o günkü yorumu hatırlamakta yarar görülmüştür. 1988'de yanıtların yorumu şöyledir: "...geleneksel değerlere özgü gelecek beklentisinin erkek çocuk üzerine kurulu olması oranı özellikle kız çocuğa oranla yüksektir. Fakat bu oran kentleşen değerler, erkek çocuğun eski otoriter ilişkiden kopması yüksek bir değer oranına ulaşmayı engellemektedir. % 24,2'lik bir oran ise kız çocuğun öneminin yükselme eğilimini ifade etmesi bakımından ilginçtir" Aslan, 1988: 125). Yine kız çocuğunun öneminin geleneksel düzeyde görülmeyen orana ulaşmasını Erkul şöyle yorumlar "...Değişen ilişki düzeyini ve baba oğul dayanışmasının çözülmeye başlaması kız çocuk hakkındaki düşüncelerin değişmesine yol açmıştır" (1983: 230) "yaşlılık hizmetleri konusunda Kapaklı'da görülen oranda kentsel eğilimi ifade eder niteliktedir. Bize göre de geleneksel yapının çözümlenmesinin en önemli göstergelerinden biri bu eğilimdir" (Aslan, 1988: 125).

Bugün itibarı ile geleneksel değerlerin yükselmesinin özellikle erkek çocuğa güvenin görece yükselmesinin nedenini diğer gözlem teknikleriyle irdelemeye çalıştığımızda şöyle bir durumla karşılaşmıştır. Endüstriyel üretim sistemine yeni girildiğinde aile dışı ücretli bir işte çalışarak aileye çok ciddi ekonomik katkı sağlayan kız çocuk ilk kez karşılaşılan bu durum nedeni ile duygusallığı da içeren abartılı bir güven yüklenmiştir. Ancak sanki giderek kız çocuğun bu katkısı kanıksanır olmuştur. Erkek çocuğa yönelik beklentinin yükselmesinde ise bugün aile reisi olan örneklemimizdeki kişilerin özellikle konutların yapımında köyde yaşayan babalarının birikimleri dolayısıyla katkıları ile ciddi bir biçimde rahatlamış olmaları etkili olmuştur. Yeni konutlarının yapımında hatta köyü ile ekonomik destek ilişkisinin sürmesinde anne babalarının desteğini yaşayan aile reisleri bunların yaşlanması durumunda

oğulların bakması düşünce ve tutumunu ifade edebilmektedir. Dolayısıyla kırsal geleneksel yerlerde yaşayan anne babasının ekonomik katkısı dolayısıyla geleneksel yapı ile ekonomik ilişkinin devam edegeldiği bir durumda geleneksel değerlerin de varlığını sürdürmesi çok doğal karşılanmalıdır.

Aile reislerinin geleneksel değerleri ile kentsel değerler açısından tutumlarının ortaya çıkarılmasına yönelik bir soru da “annenizin, babanızın, kayınpeder, kayınvalidenizin yanınızda kalmasını ister misiniz’ sorusudur. Bu soruya örneklemimize giren aile reislerinin % 90,1’i ‘evet’ derken, “istemem” diyenlerin oranı ise % 0,9’dur. 1988’de ise bugüne göre çok farklı bir durum vardır. Yani 1988’de “ aile reislerinin % 61,7’si anna baba, kayınpeder, kayınvalidelerinin yanında kalabileceğini % 38,3’ü ise kalmasını istemediğini belirtmiştir” (Aslan, 1988: 125). Dolayısıyla bir önceki sorunun yanıtlarında benzeri bir dağılım görülmektedir. Nedenlerinin de yine bir önceki sorunun dağılımının yorumlanmasında ileri süren nedenlerle aynı olduğu söylenebilir. Yani anne babaların çok ciddi ekonomik katkı ve desteğini alan aile reislerinin aynı doğrultuda değerlere sahip olmaları doğaldır.

Nitekim anne ve babalarının yanında kalmalarını isteme nedenlerinin dağılımında da % 94,1 gibi nerede ise tümü kendimi onlara bakmakla yükümlü saydığım için kalmalılar, kalabilirler demiştir. Yardımcı oldukları için kalmalılar diyenlerin oranı ise % 2,6’dır. 1988’deki oranlarda da ciddi farklılıklar vardır. 1988’de % 52,8’i onları bakmakla yükümlü saydığını belirtirken % 36,5’i yardımcı oldukları için kalmaları gerektiğini belirtmiştir” (Aslan, 1988: 125). Görüldüğü gibi, yükümlü saymak gibi gelenekselliği ifade eden değer yüklü bir tutumun oranı % 52,8’den, % 94,1’e yükselmiştir. 1988’de anne babanın “yardımcı oldukları için” gibi ekonomik, işlevsel bir tutum % 36,5’ten % 2,6’ya gerilemiştir. Kısaca anne baba ile devam eden ekonomik katkı ve destek değerleri de geleneksel nitelikte tutmaktadır.

Aslında yukarıdaki üç sorunun yanıtlarını etkileyen bir önemli etmenin de konjonktürel olduğunu belirtmek de gerekecektir. Yaşanan ekonomik kriz toplumdaki geleneksel dayanışmayı zorunlu olarak gündeme getirmiştir. Başka bir ifade ile kırdan kente göç eden ailelerin kırsal yerleşim yerindeki aile büyükleri ile ilişkisi geleneksel, kentsel değerler noktasındaki tartışmayı nerede ise lüks kalabilecek yaşamsal bir zorunluluk ve nitelik mertebesinde. Ancak ekonominin, yani altyapının üstyapısal

değerleri belirlemesinin tipik bir göstergesi olarak değerlendirmek en gerçekçi değerlendirme olacaktır.

3. Anne, Baba-Kız Çocuk İlişkisi

Bilindiği üzere kız çocuk hatta kadın konusu ya da sorunu geleneksel veya kentsel modern ilişki ve değerler noktasında en çok tartışılan konudur, sorundur. “Geleneksel ilişki düzeni içinde kız çocuğa daha az özen gösterilir. Kız çocuğuna “başkası için bakılıp büyütülen” biri gözüyle bakılır” (Erkul, 1983: 234). Ya da daha açılımlı bir anlatımla “kız çocuğu okul çağından sonra evleninceye kadar, evde gördüğü işlerden gezmelerine kadar her an annesiyle beraberdir. Annesinin dert ortağı ve arkadaşısıdır. Baba ile kız arasındaki ilişki... çok daha sade olan ve şefkate dayanan basit bir ilişkidir” (Kıray, 1964: 113-114). Yine kız çocuk-anne, baba ilişkisinin “... temeli disiplinle karışık şefkat biçimindedir” (Erkul, 1983: 234). Kapaklı'da ise bu ilişkide değişiklik yaratacak çok daha dinamik bir ilişkiler bütünü söz konusudur. Her şeyden önce kız çocuğu endüstri işçisidir. Geleneksel yapıdaki aile içinde ücretsiz çalışması yanında, dışarıda çalışarak eve gelir getirmektedir. Bu durum iki önemli yeniliği gündeme getirmiştir. Birincisi kız çocuğu her zaman annesinin yanı başında; evde değildir. Mesaiye kalmadığı zaman haftanın beş günü 8'er saat işyerindedir. İkincisi ise eve para getirmektedir. Endüstri işçiliğinin dışında evde ev işlerine yardımının da devam ettiği düşünülürse kız çocuğu edilginlikten çıkmıştır. Aynı zamanda artık kız çocuğu sadece başkası için bakılıp büyütülen biri değildir. Başkasına gitmeden önce ev işlerinde çalışmasının yanında eve ekonomik katkı sağlamaktadır. İşte bu oluşum anne, baba-kız çocuk ilişkisinin en çok değişen ilişki olmasına neden olmuştur” (Aslan, 1988: 129).

Önceleri annesi aracılığı ile ulaştığı babasına artık kazandığı parayı vermektedir. Evde annesinin ve babasının durumları, zamanları ve hareketleri kızların çalışma saatlerine göre düzenlenmektedir. Geceleyin fabrika servisinden indiğinde babası kızını karşılamakta ve eve götürmektedir. Ev düzeninde de kız çocuğunun çalışma saatlerine göre düzenlemeler yapılmaktadır. Yemek saatini kızın gelişine değin ertelemekten, işten geldiğinde yemeğinin hazır bulundurulmasına, işe gidebileceği saatte uyandırmaya değin anne-kız ilişkisine yeni boyutlar gelmiştir.

“ Temelinde kız çocuğunun aile dışında ücretli emeği ile sanayi kuruluşlarında çalışmasının yer aldığı bu yeni ilişkiler sisteminin geleneksel ilişkiler sisteminden çok büyük farklılıklar gösterdiği açıktır. Öncelikle kız çocuğunun ailedeki edilgin konumu ortadan kalmıştır” Kuşkusuz anne, baba-oğul ilişkisi kadar kontrolsüz ve disiplinsiz daha doğru bir deyişle, oğulla olan ilişki kadar demokratik değildir. Değişme, geleneksel yapıdaki kız çocuk-anne, baba ilişkisine göre büyük bir değişmedir” (Aslan, 1988: 129).

Kız çocukların aile içi konumuna ilişkin ilginç bir gelişme ise kız çocuklarının kaçarak evlenmelerinde takınılan tavırda görülür. Kız çocuklarının, Kapaklı'daki gibi fabrika işçisi olarak çalıştığı köylerdeki gözlemler, kız kaçma olayında, kızların evlendikleri zaman alabilecekleri birikmiş kıdem tazminatlarının önemli ve belirleyici bir anlaşmazlık, kırgınlık ve ilişkilerin gerginleşmesine neden olan etmen olduğunu göstermiştir. Kız çocuğu ailesinin izni olmaksızın kaçarak evlenmeyi yaptığı zaman isterse aldığı kıdem tazminatını babasına değil de eşine, eşinin ailesine verebilir. İşte kız çocuğunun böylesi etkin ve belirleyiciliği ailesinin kızının kaçmasındaki tepkinin niteliğini, şiddetini etkileyebilmektedir. Kız çocukların çoğunun ciddi süreleri bulan çalışması, biriken kıdem tazminatı kızın ailesi için çok ciddi bir ekonomik güvence unsuru olmaktadır. Dolayısıyla kız kaçma olayına gösterilen tepki bu güvencenin korunması, yitirilmesi ilişkisinin yansımasıdır.

Toparlayacak olursak aile dışında ücretli emek olarak endüstri merkezlerinde çalışıyor olmaları ile birlikte ev içi konumundan kiminle evleneceği konusundaki belirleyiciliğine değin kız çocukları edilgin bir konumdan ciddi bir biçimde etkin bir konuma gelmiştir denilebilir. Dolayısıyla “kız çocuk-anne, baba ilişkilerindeki geleneksel değerlerin, üretim ilişkisinin zorlamasıyla değişmesi kaçınılmazdır ve değişmiştir” (Aslan, 1988: 130). Bu değişme de irdelenmek istenmiş, çocukların eş seçimine ilişkin serbestliği sorgulanmıştır. Örnekleme giren aile reislerinin çocuğunun nasıl bir evlilik yapmasını istersiniz sorusuna tümü kendi tanışıp beğendiği biri ile yanıtını vermiştir. Üstelik 1988'den bu yana bu yanıt çok yükselmiştir. Kuşkusuz bu durumu ailenin çocukları için iyi ve mutlu olacağı bir evlilik istemesinde hassasiyet sahibi olmadığını da içeren bir düşünce değildir. Özellikle de kız çocuklarının evlenmesi konusunda bu kaygı ya da hassasiyet daha çok görülmektedir.

Ancak sonuç olarak çocuklarının eş seçme serbestisinde tümü ile özgürlükçü tutuma sahip aile reisleri ile karşılaşmıştır.

TABLO -55 AİLE İLE İLGİLİ KARARLARIN ALINMASINA İLİŞKİN TUTUMLAR

Seçenekler	Sayı	%
Babam
Yalnız ben	55	9.65
Ben ve eşim	421	73.5
Tük aile birlikte	97	16.9
Tüm aile ile birlikte	97	16,9
TOPLAM	573	100,0

Tutumların gelenekselliği ve modernliğinin irdelendiği bir soru da yukarıdaki tabloda dağılımı sunulan ailede kararların nasıl alındığı sorusudur. Örneklemimize giren aile reislerinin % 73,5'i aileyi ilgilendiren kararları ben ve eşim alırız demiştir. % 16,9'u tüm aile birlikte alırız derken kararları kendisinin aldığını belirten aile reislerinin oranı % 9,6'dır. 1988'deki oranları hatırlayacak olursak; "yalnız ben diyenler % 50, ben ve eşim diyenler % 38,3, tüm aile birlikte diyenler % 10'dur" (Aslan, 1988: 131). Görüldüğü üzere tek başına karar verme oranı iyice düşmüştür. Yine tüm aile birlikte diyenler de bir yükselme vardır. 1988'de % 38,3 olan ben ve eşim şıkkı bugün % 73,5'e yükselmiştir. Geleneksel otoriter aile içi karar verme tutumundan modern demokratik aile içi karar verme tutumuna doğru bir yönelimden söz etmek olanaklıdır. Daha önceleri aile reisinin tek başına karar alması tutumu en yüksek oran iken görece demokratik eşi ile birlikte karar verme tutumu, tüm ailenin birlikte karar aldığı daha demokratik tutum için bir geçiş gibi algılanabileceği gibi aile reislerinin çocuklarının küçük yaşta olmaları nedeni ile esasen tüm aile yanıtı pratikte de işlemeyecektir.

Sonuç itibarı ile görece demokratik tutuma doğru gelişmenin nedenlerine bakıldığında, ailede eşin çalışma oranının yüksekliği ve evliliklerde de tanışıp anlaşarak evlenmenin çok yüksek düzeye ulaşmış olmasından da kaynaklandığı söylenebilir.

Başka bir yanı ile de evlenmezden önce de aile dışında ücretli emek olarak çalışmasından aldığı güçle anne babasını evinde de edindiği konumdan kurtulan kadının kendi kurduğu ailede etkin konumunu, hele de çalışıyorsa sürdürmesi beklenebilir ve anlaşılabilir bir tutum olacaktır.

Kapaklı'da diğer ilişkilere bakıldığında daha önce belirtilen aile düzeyindeki konjonktürel durum ciddi boyutlarda görülmektedir. Yerelliklerin terk edilerek ulusal bir pazar için üretim merkezlerinde toplanılarak ulusal değerlerin güçlenmesi, gelişmesi ne yazık ki bir tür gerileme ya da duraklama belirtileri göstermektedir. Ekonomik yetersizlik temelli dayanışma gereksinmesi devam ettiği için ve 1980'lerden sonra çeşitli vesile ve araçlarla desteklenen hemşehrilik, yerel dayanışma türleri toplumsal kaynaşma, giderek uluslaşma noktasında eksikliği, yetersizliği yansıtmış, ne yazık ki şiddeti de içeren çatışmalara neden olmuştur. Bölgecilik ve etnik farklılıklar kasabadaki ilişkilere yakınma boyutunu korumaktadır. 1988'de Kapaklı kökenlilerin azınlıkta kaldıkları ifadelerine rastlanırken bugün bölgesel farklılıklar, dışlama, dışlanma öğeleri olarak ifade edilir hale gelmiştir. Ekonomi etmeninin önemi ve belirleyiciliğinin ilişkilere yansımaları Bulgaristan'dan en son gelen soydaş göçüne ilişkin tutumda da gözlemek olanaklı olmuştur. Ulusal düzeyde, Bulgaristan'da baskılara maruz kaldıkları için soydaş kavramı ile olumlu karşılanacakları görüntüsü verilen soydaşların işe alınmada öncelikle yeğlenmeleri, öte yandan karı koca çalıştıkları için kişi başına düşük ücrete razı olmaları yerleşik kişilerin çok ciddi tepkilerine neden olmuştur. Sonuç olarak kasaba halkı arasındaki ilişkilerin yerelliği ve gelenekselliği çok farklı etmenlerle sürmek, sürdürmek durumundadır. Doğdukları yer temelinde dernekleşmeler Kapaklı'da da görülmektedir. Bu noktada, bu tip örgütlenmelerin "sivil toplum" kuruluşu olmalarını ilişkilere olan olumsuz katkısının gözlemlenmesi nedeni ile tartışmalı bulduğumuzu vurgulamak isteriz.

J. KAPAKLI'DA TÖRENLER VE BU TÖRENLERDEKİ İNSAN İLİŞKİLERİ

İnsan ilişkilerinin önemli bir alanı da törenlerdir. Törenler, insan yaşamındaki gündelik olağanlığın dışında daha seyrek karşılaştıkları, sevinç ya da üzüntü verici olaylarla karşılaştıklarında girdikleri insan ilişkileri olarak tanımlanabilir. Ve kuşkusuz toplumların farklılaşması gibi törenler de farklılaşırlar. Toplumların yapısında meydana gelen değişmelerin bu yapının kültürel ögesi olan törenleri etkilemesi kaçınılmazdır. Feodal dönemdeki bir toplumun yapısının tarım ürünlerinin pazarlandığı panayırların, günümüzde sanayi toplumunun ürettiği endüstriyel ürünlerinin sergilendiği ve pazarlandığı fuarlara dönüşmesi gibi törenler her toplumsal yapıda vardır ama değişmektedirler. Tarımsal üretimin egemen olduğu geleneksel yapı da önemli görülen olay ve olguların çoğunun endüstrileşmenin geniş boyutlu dinamik üretim yapısı içinde önemini yitirdikleri de görülmektedir. Ancak insan-insan ilişkileri içinde insanın kendini ifade etmek üzere geliştirdiği bir tür araç olan törenler hangi toplum aşamasında olursa olsun önemsenen olgular oldukça, ifade edilecek bir şeyler işlevselliklerini sürdürecektir. Temelde insanın kendini ifade etmesinin bir aracı olan törenler insan ilişkilerinin yansıması olmaları nedeni ile önemli bir toplumsal olgudur. Aynı zamanda toplumsal yapının bir parçasıdır. Bir ilişkiler bütünü olan toplumsal yapı içinde törenlerin de incelenmesi toplumsal yapı araştırmalarının amacına ulaşmasında işlevsel olmaktadır.

Kuşkusuz Kapaklı'nın incelenmesinde de doğum, sünnet ve evlenme ile ilgili törenler" (Kıray, 1964: 116). Kapaklı'nın aile yapısı içinde önemli bir yere sahiptir.

Doğum kuşkusuz Kapaklı'da da önemli sevindirici bir olaydır. Eskiden doğumları Kapaklı'nın yaşlı kadınlarından biri yaptırmış, günümüzde ise doğumları en azından bir ebe yaptırmaktadır. Doğum yapacak olan kadının yanına doğum öncesinde ve sonrasında genellikle kendi annesi gelmektedir. Ancak bu genellikle annesi gelebilecek yakınlıkta olanlar için geçerlidir. Kapaklı'da doğum anında günümüzde görülen ender törensel yân doğum yapan kadına-yapılan ziyaretlerdir. Çocuğa isim vermede imamın ya da bir yaşlının çocuğun adını kulağına söylemesi günümüzde de yaygındır. Yani ad koymada ki dinsel değerler günümüzde de devam etmektedir. Ad koyulurken dua okuyan imam ya da yaşlı çocuğun adını üç kez kulağına söyler.

Kapaklı'da doğumların ebe, doktor kontrolünde ve hastanede de yapılması bir takım eski tutumların değişmesini de beraberinde getirmiştir. Örneğin kundaklama olayı eskiden sürdüğü kadar uzun sürmemektedir. Doğum yapan kadını ziyarete gidenler armağanlar da götürürler.

Sünnet, doğuma oranla daha törenseldir. Sünnet Kapaklı'da bugün de çok önemli bir olaydır. Her yıl yaz mevsiminde bir kaç aile kendi çocuğuna ya da çocuklarına sünnet düğünü yapar. Sünnet edilecek çocuğu olanların da aynı düğünde sünnet ettirebilecekleri kahvelerde duyurulur. Sünnet yaşı genellikle 3 yaş ile 12 yaş arasındadır. 12 yaşından büyük sünnetsiz çocuk pek olmaz. Sünnet olacak çocuğu olan aile belirli hazırlıklar yapar. Çocuğa sünnet elbiseleri alınır. Sünnet yatağı hazırlanır. Ailenin birden fazla çocuğu varsa ve yaşları yakınsa aynı anda sünnet ettirilmeleri yaygındır. Sünnet düğünleri son yıllarda bir güne inmiştir Eskiden sünnet günleri Cuma günü akşam üzerinden pazar günü akşam üzerine kadar sürermiş. Sünnet düğünün son günü (günümüz de sünnet olunacak gün) tüm çocuklar çeşitli taşıtlarla gezdirilirler. Daha sonra çocuklar evlerine dağılırlar. Sünnet olacak çocuklar bazen tek evde sünnet edilebildiği gibi, bazen gruplar halinde bir kaç evde de sünnet edilebilmekte, çocukların tek tek kendi evlerinde sünnet edilmeleri de söz konusu olabilmektedir. Kapaklı'nın yerlilerinde kirvelik olayı yoktur. Anadolu'dan gelenler ise toplu ve tanıdıkları olanlar arasında görülmektedir. Sünnet olan çocuklar da tanıdık, akraba ve komşularca ziyaret edilir armağan götürülür. Günümüzde armağan para olarak verilmektedir.

Erkek çocuklar için yapılan bir tören de askere uğurlamadır. Önceki yıllarda köyden ayrılmadan önce köy meydanında toplanılır oradan da mezarlığa gidilerek dua edilirmiş. Şimdilerde bu olay olmuyor. Gençler gitmeden bir gün önce aralarında para toplayarak davul zurna ya da ince çalgı getirterek eğleniyorlar. Askere uğurlama törenindeki geleneksellik ortadan kalkmıştır.

Türk toplumunun genelinde olduğu üzere evlenme Kapaklı'da da törensel niteliklerini sürdürmektedir. Görücü usulü evlilik Kapaklı'da hemen hemen yok denecek kadar azalmıştır. Bunun nedeni genellikle genç kız ve erkeklerin işyerlerinde tanışmalarıdır. Aile eski kapalılığını yitirdiği kız ve erkek birbirlerini görüp tanışabilmekte, konuşabilmektedir. Genellikle bir flört dönemi geçirmeleri olanaklıdır. Kızlarda evlenme yaşı en erken 18 olarak yaygınlık kazanmakla birlikte 17 yaşında

evlenmelere de rastlanılmaktadır. Kaçarak evlenme azalmış olmakla birlikte görülen bir evlilik yoludur. Kapaklı'da Anadolu'dan gelenler dışında akraba evliliği yoktur. Akraba evliliğinin Anadolu'dan gelenler arasında da azaldığı görülmektedir.

Kapaklı'da evlilik, evlenecek olan kişilerin görüşmesinden ve kararlarını vermelerinden sonra başlayan bir dizi girişimden sonra gerçekleşmektedir. Evlenecek olan genç ailesine evlenmek istediği kızı gidip ailesinden istemelerini söyler. Kızın ailesine istemeye gidilecek olan gün önceden haber verilir. Söylenen günde kızı istemeye gidilir. Kızın ailesi kızlarına da sorarak verip vermeyeceğini bildirir. Kızı verirse kızın hazırladığı bir bohça ile söz kesilir. Daha sonra karşılıklı konuşularak önce nişan sonra düğün tarihi kararlaştırılır.

Kapaklı'da başlık çok ender istenmektedir. Nişanda genellikle çalgı olmaz. Düğünlerde ise davul zurna ve ince çalgı getirilir. Son yıllarda orkestra getirilmeye başlanmıştır. Düğün, evlenecek olan erkeğin evinde kurulur, kız evinin önüne çalgılar ara sıra giderken son yıllarda her iki eve de çalgı gidiyor. Düğün de takı olayı hâlâ var. Düğünün son günü gelin, gelin alayı ile babasının evinden alınıp oğlan evine getirilir. Evin bahçesinde gelin arabasından indirilir. Damat gelerek koluna takar ve eve girerler. Bu olaya koltuğu verme denir. Kapaklı'da sağdıçlık olayı hâlâ vardır. Son yıllarda düğünler belediye bahçesinde yapılmaya başlanmıştır. Orkestra getirme de yaygınlaşmıştır. Koltuğa verilmesini izleyen saatlerde damat sağdıçlar tarafından gezdirilir. Dini nikah her evlilikte kıyılır. Evliliğin bir iki gün sonrasında kız evine damatla gelin birlikte giderler,

Kapaklı'da ölüm olayı selâsı ile duyurulur. Selâsı okunduktan sonra ölenin adı söylenir. Ölünün ailesine başsağlığı dilenir, ölünün evinin önünde cenazesi yıkandıktan sonra cenaze namazı kılınır. Ölü yıkanırken bir yandan da mezarı kazılır. Ölümün 40'ında ve 52'sinde mevlüt okutulur, ancak mevlüt okutturulması eski yaygınlığını yitirmiştir.

Kentsel değerlere yönelimin arttığı Kapaklı'da törenlerde eskiye göre farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Değişen ilişkiler ve yapı, önemli görülen bazı değerleri işlevsizleştirmiştir. yeni tören biçimleri işlev üstlenmektedir.

K. KAPAKLI'DA EĞİTİM

Eğitim günümüzde temel toplumsal kurumların en önemlilerinden biridir. Yine “eğitim toplumsal yapının oluşumunda katkıda bulunan toplumsal kurumlardan biridir. Eğitim toplumsal yapının varlığına oluşumuna yaptığı katkıları birden fazla işlevi yerine getirerek yapar. Eğitim toplumun bireylerine gündelik yaşamı içinde örgütsüz olarak ya da örgütlenmiş eğitim kurumları aracılığı ile ulaşır” (Aslan, 1988; 37).

“En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılmasıdır” (Ozankaya, 1983: 299). Ozankaya'nın bu eğitim tanımından anlaşılacağı üzere eğitim ver olan değerlerin ve ulaşılmış, elde edilmiş olan bilgilerin iletilmesini ve aktarılmasını üstlenmiştir. “Özellikle var olan değerlerin yeni yetişen kuşaklara araçlarından biridir. İlk toplumsallaşmayı ailesinden yaşayan birey gelişiminin en hassas döneminde eğitim kurumunun etkisi altına girer ve ailesinden, çevresinden çok daha bilinçli ve sistemli bir toplumsallaşma çabasının odağı olur” (Aslan, 1988: 137).

Özellikle değerlerin aktarılması boyutu ile ele aldığımızda eğitimi salt okul eğitimi olarak algılamamızın eksik ve yetersiz bir değerlendirme olduğu açıktır. Daha açık bir ifade ile bu anlamda eğitim “ailede baylar, sokakta, okulda, işyerinde sürer” (Erkul, 1983:299). Ancak çağımızın hızlı toplumsal gelişme ve değişme ile birlikte örneğin bilgi çağı niteliği ile adlandırılan günümüzün toplumsal ortamında bilgi ve beceri aktarımı eğitimin daha çok öne çıkan yönüdür. Bu ise “çağımızda eğitim denince, artan ölçüde okullarda yapılan eğitim anlaşılmakta ve anlatılmaktadır.” (Erkul, 1983:299). Çünkü eğitim gerek, geleneksel, gerekse kültürel, toplumsal değerleri aktarabilmek için de bireyi belli bir bilgilendirme sürecinden geçirmek zorundadır ki bu bilgilendirme süresinden geçirmek zorundadır. Örgütlü eğitimin alındığı yerler ise okullardır.

“Kapaklı'da ilkokulun kuruluşu 1925 yılına rastlar. Kapaklı'nın yaşlıları o yıllarda 15 günlük kurslarla okuma ve yazma öğretiltiğini belirttiler” (Aslan, 1988:137).

TABLO -56 AİLE REİSLERİNİN VE EŞLERİNİN ÖĞRENİM DURUMU

Öğrenim durumu	Aile reisinin sayısı	%	Eşinin sayısı	%
İlköğretim	527	92,0	95,1	95,1
Lise	9	1,6	1,2	1,2
Meslek lisesi	14	2,4	2,1	2,1
Üniversite	23	4,0	1,6	1,5
Başak	-----	-----	-----	-----
TAPLAM	573	100,0	573	100,0

Yukarıdaki tabloda aile reisinin ve eşlerinin öğrenim durumu verilmiştir. Aile reislerinin % 92'si ilköğretim mezunudur. Aile reislerinin kendilerinde ikinci yüksek oran yüksekokul, üniversite mezunlarının oranıdır. Bu oran % 4'tür. Aile reislerinin % 2,4'ü meslek lisesi çıkışlı iken % 1,6'sı lise çıkışlıdır. Aile reislerinin kendilerini öğrenim durumu açısından 1988'de de benzer bir durum vardır. 1988'e göre yüksekokul mezunlarının oranında artış vardır. Her iki araştırma da da ilginç olan bir durum ise meslek lisesi mezunlarının, örneğin lise mezunların göre fazla olmasıdır. Bu da bir endüstri merkezi için anlaşılabilir biçimleri durumdur. Örneklemimize giren aile reislerin eşlerinin öğrenim durumlarının dağılımında ise dağılım şöyledir. Eşlerin % 95,1'i ilköğretim mezunu, % 2,1'i meslek lisesi mezunu , % 1,6'sı üniversite yüksekokul mezunu, % 1,2'si ise lise mezunudur. Meslek lisesi mezunlarının oranındaki fazlalık aile reislerinin eşlerinin durumunda da geçerlidir. Öğretim durumu açısından Kapaklı'da okur yazarlık oranı tamdır. İlkokulu bitirenlerin oranı %100 dür.

Kapaklı'da Okul ve Öğrenci Durumu

Kapaklı'da bugün 3 adet ilköğretim okulu, 1 adet çok programlı lise vardır. İlköğretim okullarında 59 öğretmen görev yaparken, çok programlı lisede 5 öğretmen görev yapmaktadır. Kapaklı'da 2046 ilköğretim öğrencisi, 100 çok programlı lise öğrencisi öğrenim görmektedir. Özellikle ilköğretim okullarının derslik sayısının yeterli olmadığı belirtilmiştir. Nüfusun görece olarak hızlı artacağı, dolayısıyla ilköğretim çağı öğrenci sayısının artacağı düşünüldüğünde derslik sıkıntısı bağlamında sorunun bir süre daha devam etmesi beklenmektedir.

Okul ve öğrenci durumu açısından 1988 ile karşılaştırıldığında ciddi bir ilerlemeden söz edilebilir. 1988'de Kapaklı'da " bir ilkokul bir de orta okul vardır" (Aslan, 1988; 139). Dolayısıyla bir ilköğretim okulundan 3 ilköğretim okuluna ulaşılmıştır. Bir adet te çok programlı lise eklenmiştir.

TABLO -57 OKULA GİDEN ÇOCUK DURUMU

Okul	Sayı	%
Yok	177	30,9
İlköğretim	312	54,5
Lise	46	8,0
Meslek lisesi	18	3,1
Üniversite	20	3,5
TOPLAM	573	100,0

Örneklemime giren aile reislerinden % 54,5'inin ilköğretim çağında çocuğu bulunurken, % 30,9'unun öğretim çağında çocuğu yoktur. Lise öğrencisi çocuğu olan aile sayısı %8 iken, meslek lisesinde okuyan çocuk sahibi aile reislerinin oranı % 3,1, üniversitede okuyan çocuğu olan aile reislerinin oranı % 3,5'tir. Kapaklı'da ilköğretim çağına geldiği halde okula gönderilmeyen çocuk yoktur. Kreş olduğu daha önce bildirilmiştir, dolayısıyla okul öncesi eğitim hizmetlerinden de yararlanılmaktadır. Kapaklı'da ilköğretim sonrası çok programlı lise dışındaki ilköğretim eğitim için yakın olan Çerkezköy ve çevre kasaba okullarından, ilçe okullarından yararlanılmaktadır. Esasen Kapaklı için ilköğretim sonrası okul gereksinmesinin önümüzdeki yıllarda çok daha fazla olacağı ifade edilmiştir. Yine okul ve öğrenci durumuna ilişkin olarak ciddi sayılan ailenin, özellikle karı-koca çalışan ve de yakın yerleşim yerlerinden Kapaklı'ya

gelmiş olan ailelerin çocuklarını geldikleri yerlerde okula gönderdikleri tespit edilmiştir. Yine zorunlu ve temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasıyla birlikte 6-7-8 sınıf dersliği bulunmayan çevre köylerden de taşınmalı öğrenci gelme durumu vardır.

Sonuç olarak eğitim, okul durumu tümüyle yeterli olmamakla birlikte hızlı bir demografik değişim içinde olan bir yerleşim yerine göre çok da kötü olmayan bir durum olduğu görülmüştür.

Kapaklı'da aile reislerinin eğitimle ilgili tutum ve davranışları tümü ile çağdaş ölçütlere ulaşmıştır. Aile reislerine çocukların bitirmesini istedikleri okullar sorulduğunda cinsiyet ayarımı yapmaksızın hemen hemen tümü üniversite ve yüksek okulu bitirmelerini istediklerini ifade etmişlerdir. Sadece 5 aile reisi yani %0,9'u kız çocuklarını liseyi bitirmesini yeterli görmüştür. Erkek çocukları için ise yukarıda belirtildiği gibi tümü üniversite bitirmelerini istediklerini beyan etmişlerdir. Esasen işçilerden oluşan bir yerleşim yeri için ilköğretim sonrası örneğin meslek lisesi isteği ortaya çıkabilir. Dolayısıyla aile reislerinin kısa yoldan çocuklarını meslek sahibi olması gibi bir beklenti veya isteklerinin olmamış olmasını açıklayan bir durum olarak yorumlamak mümkündür. Çocukları için istenen meslekler bölümünde de yüksek okul öğrenimiyle elde edilen mesleklerin istendiğini hatırlanacaktır. İlginç olan bir durum da aile reisleri meslek ayırımı göz etmeden çocukları için üniversite eğitimini istemeleridir.

L. KİTLE İLETİŞİMİ VE BAZI KAVRAMLAR

"Toplumsal değişme, insan doğa ve insan insan ilişkilerindeki değişme olarak da ifade edilir. İnsan doğa ilişkisinde, doğaya egemen olma mücadelesi veren insan bu uğraşmayı geliştirdiği araçlarla gerçekleştirir. Başka bir deyişle insan doğa ile ilişkisini teknoloji aracılığı ile kurar. Kitle iletişim araçları ise insanın insanla olan ilişkisini kolaylaştırma işlevi üstlenir (Aslan, 1988: 149). Çünkü "bireysel varlığı ve toplumsal ilişkilerini iletişim yoluyla sürdüren insanı başka yaratıklardan ayıran özelliklerden birisi de bu iletişimde bulunabilme yeteneğidir" (Kaya, 1985: 1). Hele günümüzde insanoğlunun iletişimde bulunabilme yeteneği öylesine gelişmiştir ki, küçük gruplar halinde olsun tek tek bireyler olarak olsun yüz yüze gelmeden de gerçekleşebilmektedir. Burada iletişim kavramına değinecek olursak iletişimi en kısa ve yalın hali ile haberin, bilginin ya da en güzel anlamı ile kültürün insan topluluklarına dağıtımı olgusu olarak da tanımlayabiliriz (Williams, 1977: 9-11). Bu tanımla birlikte düşündüğümüzde iletişimin gerçekleşebilmesi için iletilen şeyin olması kadar, iletilecek olan şeyin iletilebilmesi için gerekli araçlara ve tekniklere de gereksinme olacağı açıktır. İşte bu iletişimi kitlelere yapmaya yarayan, iletişimi kitleleştiren araçlara kitle iletişim araçları, bu araçlarla gerçekleşebilen iletişime de kitle iletişimi demek de mümkündür. Başka bir ifade ile denilebilir ki "kitle iletişim araçları kalabalık grupların, hatta toplumların iletişimini sağlar" (Aslan, 1988: 149). Ve bu iletişim türü günümüzün nerede ise baskın ve yaygın ilişki, iletişim türü olmuştur.

Lundberg, insan ilişkilerinin tanımı ile kitle iletişimi "geniş, dağınık, heterojen bir dinleyici kitlesinin hemen hemen aynı anda, kırsal olmayan bir aracın, dinleyicilerin kim olduğu bilinmeyen örgütlenmiş bir kaynaktan alarak iletildiği uyarılara maruz kalmaları demektir" (1970: 261).

Kitle iletişim araçlarının "genelde dört işlevi yerine getirme çabasında olduğu belirtilmektedir. Bunlar: 1) Eğlendirmek, 2) Bilgilendirmek (haber vermek), 3)Etkilemek, 4) Para kazanmak" (Şenyapılı, 1981: 61).

Toplumun sadece insanlar topluluğu olmayıp bu topluluğu meydana getiren insanların ilişkilerinden de meydana geldiğini bilmekteyiz. "Yani toplum ilişki ögesi olmaksızın meydana gelmez" (Aslan, 1988: 149). Bu itibarla bu ilişkiyi kurma

araçlarının toplumu oluşturan insanlar için ne kadar gerekli ve kaçınılmaz olduğu açıktır.

"İletişim araçlarının gelişme düzeyi niteliği toplumun gelişme düzeyine veya değişmesine paralel olarak değişir. Başka bir deyişle bir toplumun yapısının gösterdiği gelişme düzeyi o toplumun kullandığı iletişim araçlarından da anlaşılabilir" (Aslan, 1988: 150).

Günümüzde endüstri toplumunun özelliklerinin herhangi bir yerleşim biriminde ne düzey ve yoğunlukta bulunduğunu anlamak, bu toplumsal yapı ile ne denli bütünleştiğini öğrenmek için araştırılan toplumun kitle iletişim araçları ile ilişkisi de irdelenir. Bugün için en önemli ve işlevsel iletişim araçları araştırmamız ölçeğinde televizyon ve gazete olarak kabul edilmektedir.

1988 araştırmamızda her nedenle "Radyo, televizyonun yaygınlaşması ile geri plana düşmüştür" (Aslan, 1988: 150) denilmiş ise de bugün için radyonun, radyoların en azından yeniden yaygınlaştığını belirtmek gerekmektedir ve kuşkusuz Kapaklı'da da yaygın olarak dinlenmektedir. Ancak kolayca gözlemlenebileceği gibi radyo ailenin temel alındığı bir araştırma bağlamında düşünüldüğünde yine de televizyon kadar önemli değildir. Zira radyolar ağırlıklı olarak işyerlerinde dinlenmektedir. Yine de 1988 de "Son yıllarda yaygınlık kazanan videodan" (Aslan, 1988:150) söz edilmişken günümüzde videonun yerini DVD denilen CD'den gösterim yapan aygıtlar almıştır. Yine toplumda sinemanın da o yıllara göre daha geniş bir yaygınlık kazandığını hatırlatmak gerekir.

1. Televizyon

Örnekleimize giren aile reislerinin tümünde televizyon vardır. Bu televizyonların tümü renklidir. Kapaklı'da TRT yayınları rahatlıkla izlenebilirken özel yerli ve yabancı TV kanallarının izlenebilmesi için yoğun bir çanak anten kullanımı yaygındır. Yine örnekleimize giren aile reislerinin tümü TV izlediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle TV. işlevsel tanımına uygun bir kitlelilik düzeyine ulaşmıştır; tam anlamı ile bir kitle iletişim arzu niteliğini almıştır. Kitlenin tümü benimsenmiştir. TV evlerde ve kahvelerde,hatta ciddi bir sayıda işyerlerinde de bulunmakta ve izlenmektedir.

Örneklemeimize giren aile reislerine “televizyonu nerede izlersiniz” diye sorulduğunda,% 50.3'ü evimde, %49.7'si ise kahvede izlerim yanıtını vermişlerdir. 1988'de ise "% 80.8'i kahvede ... %19.2'si kahvede izlediklerini belirtmişlerdir" (Aslan,1988:150) 1988'de evde izleyenlerin oranının düşüklüğünün azda olsa televizyon sahibi olup olmama ile ilintili olması olasıdır. Zira 1988'de aile reislerinin "%82.5'inin televizyonu bulunmaktadır."(Aslan,1988;150) öte yandan kahvehanelerin yaygınlığı bugün de geçerlidir. Kahvelerde televizyon izlenmesi özellikle futbol karşılaşmalarının şifreli özel kanallardan verilmesi sayesinde yoğunlaştığı görülmektedir.

TABLO -58 EN ÇOK İZLENEN TV PROGRAMLARI

En Çok İzlenen Program	Sayı	%
TV'de sinema	6	1.0
Haberler	223	38.9
Yerli Diziler	15	2.6
Özel eğlence programları	34	5.9
Spor Programları	295	51.5
TOPLAM	573	100.0

Araştırmanın örnekleme giren aile reislerinin %51.5'i TV'de en çok spor programlarını izlediklerini belirtmişlerdir. İkinci en çok izlendiği belirtilen TV programı türü ise %38.9 ile haberlerdir. Haberleri %5.9 ile özel eğlence programları izlemektedir. Aile reislerinin %2.6'sı en çok yerli dizileri izlediklerini belirtirken, %1'i TV'de sinemayı en çok izledikleri TV programı olarak belirtmişlerdir. Aile reislerinin yaşlarının gençleşmesi nedeni ile olduğu düşünülen bir biçimde 1988'den bugüne spor programları en çok izlenen program düzeyine gelmiştir. Zira 1988'de spor programları "%16.6"ile en yüksek üçüncü oranı teşkil etmektedir. Yine 1988'deki oranları hatırlarsak en yüksek ilk iki oran "%39.2" ile haberler... %21.7 ile TV'de sinema" (Aslan, 1988:151) programları gelmektedir. Haberlerin en çok izlenirlik oranı görüleceği üzere bugün ile hemen hemen aynı orandadır. 1988'le karşılaştırıldığında görülür ki tüm program türlerinin en çok izlenirliği spor programları lehine azalmıştır.

Sinemanın iyiden iyiye bir izlenme oranı düşüklüğü görülür. Spor programı denildiğinde de futbolun akla geleceği muhakkaktır. Futbolun son yıllardaki popülerliğinin Kapaklı'da da üstelik denilebilir ki ortalamanın üzerinde bir düzeyde olduğu görülmüştür. Haberlerin izlenme oranının yüksekliği ile birlikte düşünüldüğünde televizyonun bilgilendirme, eğlendirme işlevi öne çıkmaktadır. Kuşkusuz TV'nin izlenmesinde program seçimlerinin aile reislerinin eşlerinde çok değişik olduğu tahmin edilecektir.

2. Gazete

Araştırma için görüşülen aile reislerine evlerine gazete alıp almadıkları sorulduğunda %81.7'si evine gazete almadığını belirtirken, %18.3'ü ise aldığını belirtmiştir. 1988'de "evlerine gazete alanların oranı %10.8'dir" (Aslan, 1988:152). Bu oran yaklaşık iki katına çıktığı görülmektedir. Bu yükselmenin promosyonların ve son yıllarda çıkan spor gazeteleri nedeni ile olduğu diğer gözlem teknikleri ile gözlenebilmektedir. Ancak sınırlı da olsa bir artışın, köysel niteliği tümü ile ortadan kalkan, işçi, memur, ticaret erbabının daha yoğun yaşadığı bir yerleşim birimi olan Kapaklı için anlaşılır olması gerekir. Yine de sonuçta yüksek bir oran olduğu söylenebilir.

Aile reislerinin gazete okuma sıklığı aşağıdaki tablo ise verilmiştir.

TABLO -59 GAZETE OKUMA SIKLIĞI

Seçenekler	Sayı	%
Hiç Okumam	4	0.7
Her Gün Okurum	255	44.5
Ara Sıra Okurum	310	54.1
Başka	4	0.7
TOPLAM	573	100.0

Örnekleme giren aile reislerinin %54.1'i ara sıra gazete okuduğunu beyan etmiştir. %4,5'i her gün gazete okuduğunu belirtirken aile reislerinde gazete okumam diyenlerin oranı %0.7'dir. 1988'e göre ise oranlar şöyledir. "Hiç okumam %2,5 her gün

okurum %35.8 ara sıra okurum %56,7” (Aslan, 1988:152). Ara sıra okurum diyenlerin oranları birbirine çok yakın iken her gün okurum diyen oranında nerede ise evine gazete alanların oranındaki artış kadar bir artış görülmektedir.

TABLO -60 GAZETE OKUDUKLARI YER

Okuduğu yer	Sayı	%
Evde	89	15.5
Kahvede	354	61.8
İş Yerinde	121	21.1
Başka	9	1.5
TOPLAM	573	100.0

Örnekleme giren aile reislerine gazeteyi nerede okudukları da sorulmuştur. Yanıtların dağılımı yukarıdaki gibi gerçekleşmiştir. Buna göre aile reislerinin %61.8’i gazeteyi ya da gazeteleri kahvede okuduklarını belirtirken, %21.1’i işyerinde okuduğunu, %15.5’i ise evinde okuduğunu beyan etmiştir. 1988’de ise “evde %11.1, kahvede %63.2, işyerinde %23.9” (Aslan, 1988: 152) şeklinde bir dağılım vardır. Kahvede ve işyerinde okuyanların oranları günümüzde azalırken evinde okuyanların oranı hemen hemen bu iki oranın toplamı kadar artmıştır. Gazete ile ilgili soruların tümünden anlaşılacağı üzere evine gazete alıp, her gün gazete okuyan istikrarlı bir dağılım ortaya çıkmaktadır. Geleneksel yapıya göre yüksek bir gazete okuyucu kitlesi oluşmuş durumdadır. Kuşkusuz gazete okuma oranına bakıldığında çok yüksek bir oran söz konusudur. Bu yüksek gazete okuma oranının en temel nedeni de anlaşılabilirliği üzere kahvelere gazete alınıyor olmasıdır. Gerçekten de her kahvede spor gazeteleri başta olmak üzere görece fiyatı düşük gazetelerden en az iki gazete alındığı gözlemlerimizle saptanmıştır.

Aile reislerine okudukları gazete sorulduğunda süreklilik ve ciddi gazete okuyuculuğu anlamında yukarıdaki yoruma daha da güçlendirmek bir düzenlilik olmadığı görülmüştür. Promosyonların süresi ile ilintili bir gazete okuyuculuğu vardır. Diğer yandan en ciddi sürdürülen eve alma ve okuma spor gazetelerinde, daha doğru

deyimle futbol gazetelerindedir. Yine ucuz fiyatlı gazeteler de daha çok okuyucu ya da belki de daha doğru bir deyimle alıcı bulabilmektedir. Veya daha doğru deyimle daha ciddi gazeteler promosyonla alıcı bulabilirken okuyucu düşük fiyatlı gazeteler bulabilmektedir.

Gazetelerde en çok okunan yazıların dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Görüldüğü üzere spor haber ve yazıları

TABLO -61 EN ÇOK OKUNAN YAZILAR

Yazılar	Sayı	%
Aktüalite, Magazin haberleri	25	4.4
Politik Haberler	100	17.5
Spor Haber ve Yazıları	232	40.5
Farketmez	210	36.6
Başka	6	1.0
TOPLAM	573	100.0

%40.5'lik bir oranda örnekleme giren aile reislerinin en çok okudukları yazıların başında gelmektedir. Farketmez diyenler %36.6'dır. En çok politik haberleri okurum diyen aile reislerinin oranı %17.5'lik bir oranla üçüncü yüksek oranı oluştururken, aktüalite, magazin haberler 1988'de "%33.3" iken bugün %4.4'e gerilemiştir. Politik haberler 1988'de "%20.5" iken bugün %17,5'e gerilemiş, spor haberleri %31.6'dan %40.5'e yükselmiştir. Farketmez diyenler 1988'de %6.8 iken bugün %36.6'ya yükselmiştir ki en büyük farklılıktır. 1988'in oranlarını toplu olarak yeniden vermek gerekirse "Aktüalite, magazin haberleri, %33.3, politik haberler, %20.5, spor haber ve yazıları %31.6, farketmez, %6.8" (Aslan, 1988:154). Spor haberlerinin en yüksek oran olması daha öncede belirtildiği gibi aile reislerinin yaşlarının genç oluşu ile ilintili olarak yorumlanabileceken, farketmez diyenlerin oranındaki yükselmeyi kahvelerde okumanın bir yansıması ya da bir tür depolitizasyon, kayıtsızlık eğilimlerinin yansıması olarak yorumlamanın mümkün olduğu düşünülmüştür. Nitekim 1988'de "genel haberlerin okunma yüksekliği toplumun her tür sorununa bir ilgiyi giderek

bütünleşmeyi gösterir...” (Aslan, 1988:154) denilmektedir. Dolayısı ile 1980’lerin ortasından itibaren ülkenin geneli için geçerli ve egemen duruma gelen depolitizasyon, bencillik türü bir bireysellik, toplumsal sorunlar karşısındaki ilgisizlik ve duyarsızlık Kapaklı’da da görülmektedir.

Nitekim örneğin Kıray’ın Eğerliği araştırmasında “en çok okunan gazete yazıları, yurt ve spor haberleridir... spor haberlerinin okunma oranı %8.9’dur” (1964:151-152). Kemaliye’de ise “makalelerin okunma oranı %11.1 öğretici yazıların okunma oranı ise Kemaliye’de “%3.7”dir (Erkul, 1983: 301). Yine Kemaliye’de ilk iki haber yani Türkiye ile ilgili haberler ve politik haberler ilk iki sırayı...” (Aslan,1988:155) almaktadır. Erkul’da Kemaliye’deki bu durumu “oldukça anlamlı gözükmemektedir” (1983:301) diyerek yorumlar. Dolayısıyla son yıllardaki depolitizasyon, ilgisizlik, kayıtsızlık başka araştırmalarla karşılaştırıldığında da görülmektedir. Yine spor daha doğrusu futbola olan yoğun ilginin yükselmesi de görülmektedir.

Kapaklı’da sinema salonu yoktur ve de örnekleme giren ailelerin tümü sinema izlemediğini belirtmişlerdir.

M. KAPAKLI’DA DÜNYA VE TÜRKİYE KAVRAMI

Bölümün başında iletişim ve kitle iletişim araçları ile ilgili bilgi verilirken, kitle iletişim araçlarının “özellikle bilgilendirme işlevi ve günümüz toplumsal yapısındaki değişimler, insanlar kavramlar konusundaki tutumlarını da değiştirmektedir” (Aslan, 1988:155).

Örneğin zamanın algılanma ve ifadesinde bazı durumları; güneşin doğması ve batması, dinsel ibadet anlarının zaman ölçüsü olarak kullanılması modernleşme, kentleşme ile birlikte ortadan kalkmaktadır. Aynı şekilde uzaklık, yakınlık kavramları da bilgilendirme oranının yükselmesi ile birlikte değişmektedir. Başka bir ifade ile uzaklık, yakınlık gibi “kavramlardan nelerin anlaşıldığı değiştiği gibi, bu kavramlar konusundaki düşünceleri bilgi kökenli kılmaktadır” (Aslan, 1988:156).

TABLO -62 TÜRKİYE'NİN KAPAKLI'YA EN UZAK YERİ

En uzak yer	Sayı	%
Kars	334	58.3
Ağrı	38	6.6
Ardahan	193	33.7
Başka	8	1.4
TOPLAM	573	100.0

Yukarıdaki tabloda aile reislerinin Türkiye'nin Kapaklı'ya en uzak yeri konusundaki yanıtları verilmiştir. Örnekleme giren aile reislerinin %58.3'ü Kapaklı'ya en uzak yer olarak Kars'ı, %33.7'si Ardahan'ı söylerken %6.6'sı Ağrı demişlerdir. 1988'de "Kars bölgesi diyenler %67.5, Hakkari bölgesi %17.5, Güneydoğu Anadolu bölgesi (Urfa, Antep) diyenler %6.7"dir. (Aslan, 1988,156) Her iki araştırmada da Kars bölgesi en yüksek oran olarak çıkmıştır. Özellikle bu oran günümüzde çok yükselmiştir. Doğru bir bilgi yüzeyi görülmektedir.

Kapaklı'ya dünyanın en uzak yeri sorusuna ise aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere aile reislerinin %71.7'si Amerika yanıtını verirken, %19.7'si Çin demiş, %5.9'u kutuplar derken, %2.6'sı değişik yerleri söylemişlerdir. 1988'de ise "%37.5'i Amerika'yı, %20'si Çin'i, %17.5'i Japonya'yı, %10'u kutupları söylemişlerdir" (Aslan, 1988:156). Bu konuda bir paralellikten söz edilebilir. Amerika en yüksek orandır. Amerika diyenlerin oranı bugün ise iyice yükselmiştir. Bu bilgiler doğruya yakın bilgiler olma durumunu göstermektedir.

TABLO -63 KAPAKLI'YA DÜNYANIN EN UZAK YERİ

Dünyanın en uzak yeri	Sayı	%
Çin	113	19.7
Amerika	411	71.7
Kutuplar	34	5.9
Başka	15	2.6
TOPLAM	573	100.0

Bugün tümü ile bir işçi kasabası niteliği almış olan Kapaklı'da zaman kavramının kırsal geleneksel nitelikten kurtulmasını; gelişmesini olağan karşılamak gerekir. Aynı şekilde mesafe kavramı da öyledir. Endüstri kuruluşlarında çalışan kişiler girişte kart basmaktadırlar. Aslında onun da öncesinde oturdukları yerlerden işyerlerine servis taşıtmaları ya da çeşitli ulaşım araçları hareket etmektedir ve bu zamanlar dakikalarla belirlenmektedir. İşyerinde çalışma saatleri geçerlidir. Çalışırken saat ücreti alınmaktadır. Dolayısıyla zamanın ücretinin önemli bir birimi olduğu üretim ilişkilerinin içindedirler. Nitekim aile reislerine en kısa zaman ölçüsünü sordüğümüzda %73.3'ü salise derken %26.7'si saniye demişlerdir. Dolayısıyla tümü modern zaman ölçülerini vermişlerdir.

Toparlayacak olursak Kapaklı'nın denilebilir ki en gelişmiş kentli görünümü daha doğrusu kentsel düzeyi kitle iletişim araçları ile ilişki, etkileşim ve kavramlara yüklenen anlamlar noktasında ortaya çıkmaktadır. Ülkenin değişik yerlerinden kırsal geleneksel yerleşim ve üretim ilişkilerinin içinden gelerek endüstri kuruluşlarımızda çalışmaya başlayan kişiler mesafe, zaman gibi kavramları bir bakıma hayatlarının bir parçası gibi görmekte, yaşamakta kitle iletişim araçlarından da öğrenmektedirler. Sorunlara verilen doğru veya yerinde yanıtlardaki yüksek oranların nedeni budur. Aslında günümüzde kavramların; mesafe, zaman gibi ölçülerin köy-kent karşılaştırmasında anlamını koruduğu en azından Türkiye'nin büyük bir bölümü için tartışmalıdır. Yani çoğu köy yerleşim yerinde de modern bir düzeyin yakalanmış olduğu söylenilebilir.

TABLO -64 ÖĞRENİM DURUMU İLE EN KISA ZAMAN KAVRAMI DÜŞÜNCESİ

Öğrenim Durumu	En Kısa Zaman		TOPLAM
	Saniye	Salise	
İlköğretim	150 %28.5 %100	377 %71.5 %89,2	527 %100 %92
Lise	-----	9 %100 %2.1	9 %100 %1.6
Meslek Lisesi	-----	14 %100 %3.3	14 %100 %2.4
Üniv. Yük. Okul.	-----	23 %100 %5,4	23 %100 %4.0
TOPLAM	150 %23.7 %100	420 %76.3 %100	573 %100 %100

Buraya değin ki açıklamaların yanında öğrenim durumu ile en kısa zaman kavramı arasında bir istatistiksel ilişki olabileceği varsayılmış ve ilişki olup olmadığı irdelenmiştir. Yukarıda görüldüğü üzere örnekleme giren aile reislerinin öğrenim durumu ile en kısa zaman ölçüsü arasında istatistiksel ilişki olduğu saptanmıştır. Her ne denli öğretim mezunlarında da en kısa zaman ölçüsü olarak salise diyenlerin oranı yüksek ise de, öğrenim durumu yükseldikçe örnekleme girenlerin tümü salise demişlerdir. Örneğin ilköğretim mezunlarının %28.5'i saniye derken, lise, yüksekokul mezunlarında saniye diyen çıkmamıştır. Ya da ilköğretim mezunlarında bu oran %100'e yükselmektedir. Dolayısı ile beklendiği üzere öğrenim düzeyi yükseldikçe en kısa zaman konusunda doğru ölçüyü söyleme oranı da yükselmektedir.

TABLO -65 BOŞ ZAMANARINDA NELER YAPARLAR

Seçenekler	Sayı	%
Müzik Dinlerim	12	2.1
Evde Otururum	1	0.2
Kitap Okurum	14	2.4
Evde Bir şeylerle Uğraşırım	33	5.8
Kahveye Giderim	507	88.5
Boş Zamanım Yok	2	0.3
Başka	4	0.7
TOPLAM	573	100.0

Araştırmamızın örnekleme giren aile reislerinin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiğine verilen yanıtların dağılımı yukarıdaki tabloda verilmiştir. Buna göre aile reislerinin %88.5'i boş zamanlarında kahveye giderim demişler; boş zamanlarını kahvede geçirdiklerini ifade etmişlerdir. %5,8'i boş zamanlarını evde birşeylerle uğraşarak geçirdiğini belirtmişler, %2,4'ü kitap okuduğunu belirtirken %2,1'i de müzik dinlediğini ifade etmiştir. Boş zamanlarını değerlendirmeye ilişkin 1988'deki yanıtlarda oranların yükseklik sıralaması açısından günümüzle hemen hemen aynıdır. 1988'de "kahveye giderim diyenler %81.7, evde birşeylerle uğraşırım diyenler %5,8, başka şikkını belirtenler %5, evde oturuyorum diyenler %3,3, kitap okuyorum diyenler %0,8'dir" (Aslan,1988:158). İlginç benzerlik evde birşeylerle uğraşırım diyenlerin her iki araştırmada da %5,8'lik oranda çıkmış olmasıdır. Yine 1988'de %0,8 olan kitap okurum diyenlerin oranının bugün %2,4'e çıkmasıdır. Bu yükselme örnekleme giren ailelerin öğrenim düzeyi yüksek olanlarının oranındaki yükselme ile ilintili olmalıdır. Kapaklı'da belediye çay bahçesi işlemeye devam etmekte ve işlev görmektedir. Aile olarak gidilip oturulmakta çay, meşrubat içilerek zaman geçirilmektedir. Erkekler kahvehane ve birahanelere gitmekte, kadınlar ise ev gezmeleri ile boş zamanlarını geçirmektedirler.

N. KAPAKLI'DA BELEDİYE VE HİZMETLER

Kapaklı'da belediye teşkilatı 1986'da kurulmuştur. 1986 Haziran ara seçimleri ile belediye fiilen hizmete geçmiştir. Belediye başkanının yanında itfaiye eri olarak 4 kişi, emlak servisinde 3 kişi, zabıta memuru olarak 4 kişi, yazı işleri müdürü olarak 1 kişi, Muharebe müdürlüğünde 3 kişi, danışma görevlisi olarak 3 kişi, imar müdürlüğünde 1 kişi olmak üzere toplam 17 kişi belediyede çalışmaktadır. 1988'de ise "belediye'de 5 memur çalışmaktadır.

Kapaklı Belediyesi'nin teknik araç parkında şu teknik araçlar vardır:

5 adet kamyon (çöp vb. işler için.).

1 adet itfaiye taşıtı.

2 adet kepçe.

2 adet vidanjör.

2 adet traktör.

3 adet hizmet için binek tipi otomobil.

Belediye imar planı 1987'de hazırlanmış ve yürürlüktedir. Belediye hizmet binası iki katlıdır. 1988'deki araştırma sırasındaki belediye binasının yerine yenisi yapılmış ve değişik hizmet birimleri oluşturulmuştur. Birinci katında posta işletmesi gişesi olarak kullanılan bir oda tahsis edilmiştir.

Kapaklı'da 1988'de "yönetimle ilgili 3 mahalle muhtarlığı var..." (Aslan, 1988:159) iken bugün 5 mahalle muhtarlığı vardır.

Kapaklı'da belediye dışındaki hizmet birimleri olarak telefon santrali ve 1500 telefon aboneliği vardır. PTT'nin posta işletme gişesinde 3 görevli çalışmaktadır. Köy üretim yapısından bu yana Toprak Mahsulleri Ofisi binası vardır. 1988'den bugüne ek olarak, Sağlık Ocağı, Kültür Binası, Jandarma Karakolu hizmet vermektedir. Bunun yanında Polis Karakolu'nun inşaat halinde olduğu tespit edilmiştir. Yine bir düğün salonu hizmete devam etmektedir. Kapaklı'da içme suyu kuyulardan sağlanmaktadır. 100-280 metre derinlikten pompalarla depolarda toplanıp dağıtılmaktadır. 6422 su aboneliği olduğu bilgisi alınmıştır.

Kapaklı yönetsel olarak Çerkezköy İlçesi'ne bağlıdır. Kasaba halkı mülki, idari, yargısal vb. hizmetlerinin tümünü bu ilçeden karşılamaktadır.

O. KAPAKLI'DA SAĞLIK HİZMETLERİ VE SAĞLIĞA İLİŞKİN TUTUMLAR

Kapaklı'da sağlık ocağı vardır. 1988'de ise sağlık ocağı yoktur. Bunun dışında sağlık hizmetlerini Çerkezköy'deki Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi'nden, sağlık ocaklarından, özel doktorlardan almaktadırlar. Sağlık ocağında doktor, ebe, hemşire vardır. Kasabada eczane vardır.

Kapaklı'da aileler arasında doğum kontrolü tümü ile uygulanmaktadır. Aile reislerinin tümü doğum kontrolünü ya da her ailenin belli sayıda çocuk sahibi olması görüşüne katıldıklarını bildirmişlerdir.

Kuşkusuz kürtaj konusunda durum değişmektedir. Örneğin kürtaja taraftar olanların oranı %64,6, kürtaja karşı olanların oranı ise %35,4'tür. 1988'de ise oranlar şöyledir: "Aile reislerinin %51,7'si kürtaja taraftar iken, %48,3'ü karşıdır." (Aslan, 1988:160). Dolayısı ile kürtaja taraftarlık oranında %52'den %65'e bir yükselme söz konusudur. Kürtaja karşı olma nedenlerinde yarıdan fazlasına yakını dinsel, diğer yarısı ise insanı ve sağlık nedenleri etkindir. Dolayısı ile geleneksel değerler bu konuda varlığını azalarak da olsa devam etmektedir.

TABLO -66 ÇOCUKLARINIZIN DOĞUMUNU KİM YAPTIRDI

Doğumu Yaptıran	Sayı	%
Köyde yaşlı bir kadın	6	1.0
Köy ebesi	77	13.4
Doktor	474	82.7
Başka	16	2.8
TOPLAM	573	100.0

"Çocuklarınızın doğumunu kim yaptırdı" sorusuna alınan yanıtlar bakıldığında, örnekleimize giren aile reislerinin %82,7'inin çocuklarının doğumunu doktor

yaptırmıştır. Köy ebesi diyenlerin oranı %13,4'tür. Aile reislerinin %1'i köyde yaşlı bir kadının yaptırdığını ifade etmiştir. Dolayısı ile modern bir doğum sırası sağlık hizmetlerinden yararlanma düzeyi görülmektedir.

TABLO -67 DOKTOR GEREKTİRDİĞİNDE GİDİLEN YERLER

Gidilen Yer	Sayı	%
Kapaklı'da sağlık ocağına	27	4.7
SSK Hastanesine	476	83.1
İlçedeki sağlık ocağı	58	10.1
Başka	12	2.1
TOPLAM	573	100.0

Kapaklı'da gerektiğinde doktor için gidilen yerler açısından Kapaklı'daki nüfusunun mesleki özelliğine uygun olarak Sosyal Sigortalar Kurumunun Hastanesi başta gelmektedir. Bu oran %83,1'dir. %10,1'i İlçedeki Sağlık Ocağı'na, %4,7'si Kapaklı'daki Sağlık Ocağı'na gitmektedir. 1988'de de yapı benzer olduğu için oranların sıralaması aynıdır. Dağılım son derece anlaşılabilir ve de doğaldır.

P. KAPAKLI'DA SİYASAL YAŞAM

TABLO -68 SEÇİMLERDE OY KULLANMA SIKLIĞI

Seçenekler	Sayı	%
Her seçimde oy kullanırım kullandım	474	88.7
Ara sıra Kullanırım kullandım	99	17.3
TOPLAM	573	100.0

Kapaklı'da örnekleimize giren aile reislerinin %82,7'si her seçimde oy kullandığını belirtirken, ara sıra kullanırım diyenler ise %17,3'tür. 1988'de "her seçimde kullanırım diyenlerin oranı %88,3, ara sıra kullanırım diyenlerin oranı ise %11,7"dir (Aslan, 1988: 161). Görüldüğü gibi 1988'den günümüze her seçimde oy kullanırım, kullandım diyenlerin oranında bir azalma vardır. Bu durumu daha önce değinilen depolitizasyon ya da siyasete karşı katılım eksilmesinin yansıması olarak değerlendirmek olanaklıdır. Oysa örnekleimize giren aile reislerinin hemen hemen tümü 5'ten fazla parti adını saymıştır. İki soruyu birlikte değerlendirdiğimizde siyasete ilişkin bilgi, ilgi oranının yüksekliğine karşın günümüze doğru azalan bir katılım vardır.

R. KAPAKLI'DA DİNSEL YAŞAM VE İNANÇLAR

"Kapaklı'da araştırmanın yapıldığı 1988 yılında bir cami vardır" (Aslan, 1988: 161). Günümüzde ise 6 tane cami vardır. Bu camilerden 1988'de de var olanı "1904 yılında Abdulhamit döneminde yapılmıştır" (Aslan, 1988: 161). 1'i 1990-1994 yılları arasında yapılırken 3 tanesi ise 1994-1999 yılları arasında yapılmıştır. Kapaklı'da 2 cami yaptırma derneği vardır. 2 adet cami ise inşaat halindedir. Cami yapımında Kapaklı'daki durum ülke genelindeki dinselleşme eğilimlerinin desteklenmesine, yaygınlaşmasına paralel bir durum vardır. Camilerin ibadet yapılan yerler olması gerçeğini ihtiyaç ile karşılaştırmak gerektiğinde son dönemde ihtiyaçtan çok fazla cami yapıldığı tespiti Diyanet İşleri Başkanlığı'nca da kabul edilir olmuştur. Kabul etmek gerekir ki ihtiyaca göre olmasından ziyade, siyasal beklenti ve getiri hesabı ile de çok

camii yapılmıştır. Denildiği gibi Kapaklı’da da benzer bir durum vardır. Kapaklı’nın nüfusu 5 bin olana değin 1 camii vardı. 1994’e değin camii sayısı 2’dir. 1994-1999 arasında 3 camii yapılmasını ihtiyaç ile açıklamak mümkün olmasa gerektir. İlginç olanı ülke genelindeki siyasal değerlendirmelerle, siyasal hesaplarla olan ilişkinin Kapaklı içinde doğru olabileceğine ilişkin bir gelişmenin yaşanmış olmasıdır. 1997-1999 arasında belediye başkanlığını sağ bir parti mensubunun yapması ile birlikte ihtiyaç etmeni çok da gözetilmeden birde bire 3 caminin yapılmasına camii yaptırma derneklerinin kurulmasına öncülük edilmesidir. “Gelişen toplumsal ve ekonomik koşullarla birlikte toplumların değer anlayışları da değişmeye başlamıştır. Yeni değerler sayesinde geleneksel kültür ve değere anlayışında önemli yer tutan dinsel değerlerde de değişmelerin meydana gelmesi kaçınılmaz olmuştur” (Erkul, 1983: 338).

1988’deki araştırmamızda bizde Erkul’un değerlendirmesi doğrultusunda, “dinsel değerlerdeki sözü edilen değişme Kapaklı’da da gerçekleşmiştir” (Aslan, 1988: 162) saptanmasını yapmıştık.

TABLO -69 NAMAZ KILMA SIKLIĞI

Namaz Kılma Sıklığı	Sayı	%
Kılmam	162	28,2
Beş Vakit Kılarım	51	8,9
Cumaları Kılarım	118	20,7
Bayram Namazlarını Kılarım	242	42,2
Ara sıra Kılarım	-----	-----
TOPLAM	573	100.0

Bugünkü durumu yansıtan yukarıdaki tabloyu değerlendirmeden önce yukarıdaki değerlendirmeye esas olan 1988’deki dağılımı hatırlamamız gerekirse, oranlar şöyledir: “Kılmayanlar %41,7, beş vakit kılarım %7,5, Cuma namazlarını kılanlar %17,5, Bayram namazlarını kılanlar %26,7, ara sıra kılanlar %5,8” (Aslan, 1988:162) Buraya değin birçok değer ve tutumda kentsel, modern değerler ve tutumların artmasına tanık olduğumuz araştırmada yukarıda da değinilen ülke

genelindeki dinselleşme eğilimlerinin güçlenmesi ve yaygınlaşmasının yansıması namaz kılma sıklığında da görülmektedir. 1988’de %41,7 olan namaz kılmayanların oranı bugün %28,2’ye gerilerken beş vakit kılarım diyenlerin oranı 7,5’ten %8,9’a yükselmiştir. Cumaları kılarım diyenlerin oranı %17,5’ten %20,7’ye bayram namazlarını kılarım diyenlerin oranı ise %26,7’den %42,2’ye yükselmiştir. Dolayısıyla dinsel tutumların ya da dinselleşme yönelimlerinde cami sayısındaki artış gibi dinsel tutumlardaki bu oran artışı d cami sayısı ile ibadet etmek isteyen; ibadet eden insan sayısındaki artışın yine de üzerindedir.

Örnekleimize giren aile reislerinin %74’ü “oruç tutar mısınız” sorusuna “evet” yanıtını verirken %26’sı tutmadığını beyan etmiştir. 1988’de ise durum şöyledir: “oruç tutanların oranı %34,2, tutmayanların oranı %65,8’dir.” (Aslan, 1988: 162) Dinsel tutumlarda oruç tutmada durum tersine dönmüş tutanlar 3’te ikiye yükselmiştir. Bir işçi kasabasında namaza göre zaman ayırma açısından daha mümkün ve kolay görülen oruç ibadetinde oranın yüksekliği anlaşılabilir. Ancak yükselmesini diğer gözlem teknikleri ile irdelediğimizde ramazan ayının kış günlerine denk gelmesinin dolayısı ile oruç olunan sürenin kısalığının da etkili olduğu kanısına varılmıştır.

Araştırmamızda çocuklarınızı Kuran kursuna gönderir misiniz sorusu da sorulmuş ve ailelilerin %53,6’sı gönderirim yanıtını vermiştir. Göndermem diyen aile reislerinin oranı ise %46,4’tür. 1988’de ise oranlar tam tersinedir. Yani 1988’de “örnekleimize giren aile reislerinden %53,3’ü çocuklarını Kuran kursuna göndermek istemediklerini, %46,7’si gönderebileceklerini belirtmiştir” (Aslan, 1988: 162). Görüldüğü gibi dinsel değerler ya da ritüeller konusunda 1988’e göre yükselme söz konusudur.

Araştırmamızda dinsel değer ve tutumlar ile öğrenim durumu arasında istatistiksel ilişki olup olmadığı da irdelenmek istenmiştir. Sonuçlar tablolarla birlikte verilmiştir. Buna göre önce, öğrenim durumu ile oruç tutma ilişkisi, daha sonra ise öğrenim durumu ile çocuklarını Kuran kursuna gönderebilme düşünceleri arasındaki ilişki gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

TABLO -70 ÖĞRENİM DURUMU İLE ORUÇ TUTMA DURUMLARI İLİŞKİSİ

Öğrenim Durumu	ORUÇ TUTAR MISIN		TOPLAM
	Evet	Hayır	
İlköğretim	400 %75,9 %94,3	127 %24,1 %85,2	527 %100 %92,0
Lise	4 %44,4 %0,9	5 %55,6 %3,4	9 %100 %1,6
Meslek Lisesi	8 %57,1 %1,9	6 %42,9 %4,0	14 %100 %2,4
Üniv. Yük. Okul.	12 %52,2 %2,8	11 %47,8 %7,4	23 %100 %4,0
TOPLAM	424 %74,0 %100	149 %26,0 %100	573 %100 %100

$$x^2=12,838 \quad SD=3 \quad P<005$$

Tablodan da görüldüğü gibi örnekleme giren ailelerin öğrenim durumları ile oruç tutumları arasında güçlü bir istatistiksel ilişki vardır. Aile reislerinden ilköğretim mezunlarından oruç tutmayanların oranı %24 iken, lise mezunlarında oruç tutmayanların oranı %55,6'ya, meslek lisesi mezunlarında %42,9'a, üniversite ve yüksek okul mezunlarında ise %47,8'e çıkmıştır. Dolayısıyla ilköğretim mezunlarının 3'te 2'si oruç tutarken daha yüksek öğretim mezunlarında oruç tutanların oranı düşmektedir.

Aşağıdaki tabloda ise araştırmamızda görüşülen aile reislerinin öğrenim durumları ile çocuklarını Kuran kursuna gönderir misiniz sorusuna verdikleri yanıtlar arasındaki ilişki irdelenmiş ve istatistiksel bir ilişki olduğu görülmüştür. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi öğrenim durumları ile çocuklarını Kuran kursuna gönderme tutum ve düşünceleri arasında ilişki vardır. Örnekleme giren aile reislerinden ilköğretim mezunlarında gönderebilirim diyenlerin oranı %56,9 iken lise, meslek lisesi mezunlarında hiçbiri gönderebilirim dememiştir. Yüksek öğrenim mezunlarında ise gönderebilirim diyenlerin oranı ilköğretim mezunlarına göre yarı yarıya düşmektedir.

Oran %30,4'tür. Yani öğrenim düzeyi yükseldikçe gönderebilirim diyenlerin oranı düşmektedir.

TABLO -71 ÖĞRENİM DURUMU İLE ÇOCUKLARI KUR'AN KURSUNA GÖNDERME İLİŞKİSİ

Öğrenim Durumu	ÇOCUKLARINI KURAN KURSUNA GÖNDERME		TOPLAM
	Evet	Hayır	
İlköğretim	300 %56,9 %97,7	227 %43,1 %85,3	527 %100 %92
Lise	-----	9 %3,4	9 %100 %1,6
Meslek Lisesi	-----	14 %5,3	14 %100 %2,4
Üniv. Yük. Okul.	7 %30,4 %2,3	16 %69,6 6,0	23 %100 %4,0
TOPLAM	307 %53,6 %100	266 %46,4 %100	573 %100 %100

$$x^2=33,873$$

$$SD=3$$

$$P<000$$

Araştırmamızda geleneksel değerler noktasında sorulan diğer sorular ise bazı inançlarla ilgili sorular olmuştur. Bu sorulardan kocakarı ilaçlarına inanıp inanmadığı sorusuna aile reislerinin %98,6'sı hayır; inanmıyorum cevabını verirken inanıyorum diyenlerin oranı 1,4'tür. Bu soruya 1988'de verilen yanıtlar ise "inanmıyorum diyenler %90,8 inanıyorum diyenler %9,2'dir" (Aslan, 1988: 162).

Büyüye inanmalarına ilişkin soruya verilen yanıtlar ise inanmıyorum diyenler %6,5, büyüye inanıyorum diyenler %93,5 oranları biçiminde dağılmıştır. Aynı soruya 1988'de verilen yanıtlar ise "%26,7'si inanıyorum, %73,3'ü inanmıyorum" (Aslan, 1988: 162) biçiminde gerçekleşmiştir.

Araştırmamızda örnekleme giren aile reislerinin okuyup üflemeye inanır mısınız sorusuna verdikleri yanıtlar; okuyup üflemeye inanıyorum diyenler %2,1'dir, okuyup üflemeye inanmıyorum diyenlerin oranı %97,9'dur. Bu oranlar 1988'de "okuyup

üflemeğe inanmıyorum diyenlerin %90,8'i, inanıyorum diyenler %9,2" (Aslan, 1988, 163) biçimindedir.

Kadere inanır mısınız sorusuna ise oranlar nerede ise tümü ile tersine dönmüş durumdadır. Örnekleimize giren aile reislerinin %97'si inanıyorum, %3'ü inanmıyorum yanıtını vermişlerdir. Aynı soruya 1988'de de verilen yanıtlar ise "inanıyorum diyenlerin oranı %86,6 inanmıyorum diyenlerin oranı %13,4" (Aslan, 1988: 163) biçiminde gerçekleşmiştir.

Dinsel tutum ve insanlarla ilgili oranların verilmesinin ardından 1988'de yapılan yorum şöyledir: "görüldüğü gibi Kapaklı'da dinsel yaşamın, örgütlü ve resmi yanında belirgin bir zayıflama söz konusudur. Dininde yadsıdığı örneğin okuyup üfleme gibi yanlış inançlar ortadan kalkmak üzeredir. Kadere inanma, dinsel geleneksel tutumun en güçlü olduğu konudur. Ama genelde, toplumsal değişime paralel olarak, dinsel tutum ve davranışların zayıflığı Kapaklı'daki dinsel yaşamın en belirgin özelliğidir" (Aslan, 1988:163).

Dinsel yaşamla ilgili düşünce, inanç ve tutumlarda ise 1988'e göre tersine bir durum görülmektedir. Aslında kocakarı ilaçlarına, büyüye, okuyup üflemeğe, kadere inanma gibi inanç konularında 1988'e göre inanmayanların oranı yükselirken, deyim yerinde ise örgütlü ve resmi yanında dinsel yaşam laikleşme sürecinin tersine bir durum göstermektedir. Geleneksel değerlerde yeniden bir yükselme eğilimi gözlenmektedir. Bu durum küresel boyutlu küreselleşme olgusu doğrultusunda dinsel dayanışma biçimlerinin güçlenmesi olgusunun Türkiye'ye de yansıdığı gibi doğal olarak Kapaklı'ya da yansımıştır. Kuşkusuz çok daha geniş ve ayrıntılı olarak yorumlanıp değerlendirilebileceği gibi bizce 1980'lerden sonra uluslararası geçerliliği olan sosyo-ekonomik boyutlu; sınıfsal dayanışma biçimleri, kapitalist sisteminin geldiği aşama itibari ile geriletilip adete engellenirken, toplumsal muhalefetin saptırılması amaçlı olarak alternatif dayanışma biçimleri olarak dinsel, geleneksel dayanışma biçimleri teşvik edilmiş ve desteklenmiştir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma ile sanayileşme ve toplumsal değişme açısından bir yerleşim biriminde ortaya çıkan değişmeler ortaya çıkarılmak istenmiştir. Daha önceleri bir köy olan Kapaklı çok yakında, kendi arazisinde tarlalarında kurulan sanayi tesisleri sonrasında hızlı bir farklılaşma; değişme sürecine girmiştir.

Yaklaşık kırk yılda elli kişi artabilen nüfus sayısından ve gözlemlerden kolaylıkla anlaşılabilir bir biçimde Kapaklı Çerkezköy'deki sanayileşmeye değin hızlı göç veren bir köydür. Sadece İstanbul'u bazı ilçelere bağlayan bir yol üzerinde bulunan topraklarının verimsiz olduğu iddia edilen bir köydür.

Coğrafi konumunun yanında organize sanayi bölgelerinin kurulması için yer seçimi yapılırken göz önünde bulundurulmuş koşullardan biri olan arazilerin tarıma elverişli olmaması Kapaklı'nın deyim yerinde ise kaderini değiştirmiş, göç olgusu ile tersi bir biçimde muhatap olmaya başlamıştır.

İstanbul metropoliten planı dahilinde, Çerkezköy'ün bir alternatif olarak benimsenmesi ve Çerkezköy'ün coğrafi, jeolojik, hidrografik, iklim, toprak, bitki örtüsü, zirai, ticari, ekonomik ve sınai durumları etüt edildikten sonra Bakanlar Kurulu'nun 29.03.1973 tarih ve 7 / 6177 sayılı kararnamesi ile Çerkezköy'de Organize Sanayi Bölgesi kurulması kabul edilince çalışmalar başlamış ve 1977 Temmuz ayından itibaren fiilen alt yapı faaliyetlerine girişilmiştir.

Daha önce tarıma elverişli de olmayan arazilerinde ziraat ve hayvancılık gibi tarımsal üretim biçimi içinde göç baskısı ile karşı karşıya kırsal geleneksel ilişkilerle yaşayan Kapaklı'nın arazileri fabrika yapımı ve giderek konut arsası olarak mukayese bile edilmeyecek oranda değer kazanmış, göç almaya başlamıştır.

İşte bundan sonra hızlı bir biçimde farklılaşan, değişen bu kasabanın kısa dönemli sosyolojik araştırmalar ölçeğini içermesi şansının da bulunması nedeni ile sanayileşme ve toplumsal değişme olguları ışığında incelenmesi, araştırılması istenmiştir.

Bu araştırmada toplumsal yapının öğeleri olan toplumsal ekonomik yaşam, ailenin yapısı ve ilişkileri, yerleşim yeri ve düzeni, eğitim, değerler ve tutumlar başta olmak üzere yukarıda da belirtildiği gibi sanayileşme ve toplumsal değişme ile ilintili

olarak incelemeye çalışıldı. Bu amaçla araştırma konumuzun kuram uygulama bütünselliği doğrultusunda ilgili kavramlarla ilgili bilgiler verilmiş, 573 aile reisine uygulanan anketlerle elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Belli başlıklar altında sunulan bilgi, değerlendirme ve yorumların ardından sonuç ve değerlendirme noktasında söylenebilecekler şöyle sıralanabilir.

Kapaklı coğrafi konumu nedeni ile de dışarıya açık ve bağlantısı çok olan bir yerleşim birimidir. Bu hali ile genel toplumsal yapı ile oldukça ileri bir biçimde bütünleştiği söylenebilir. Esasen sanayileşme öncesinde de İstanbul'a yakınlığı ve göç vermesi ile gerçekleşen dışarıyla bağlantı, geleneksel değerlerden görece kolay uzaklaşılmasına olanak sağlayabilmiştir.

Öncelikle Kapaklı'da nüfus büyük bir oranda kentsel özellikleri kazanmıştır. Aile reisleri yaş dağılımları itibarı ile incelendiğinde kolaylıkla çalışma çağında genç bir nüfus yapısı yansıttığı görülür. Dolayısıyla modernleşmeye açık dinamik bir nüfus yapısı ile karşı karşıyayız. Aile büyüklüğü, ailelerin çocuk sayısı genel ortalamanın ilerisinde bir kentsel nitelik arz etmektedir. Kuşkusuz sanayileşmenin bu kentsel nüfus yapısının oluşmasında belirleyici etkisi olmuştur. Her ne denli Kapaklı sanayileşme öncesinde de toplumsal yapı ile bütünleşmeye açık idi ise de bu denli yoğun bir sanayileşme bu süreci çok hızlandırmış, yoğunlaştırmıştır.

Meslekler açısından bakıldığında işçilerin çok yüksek oranlı bir çoğunluğa ulaştığı görülmektedir. 1988'den bugüne bu durum daha da pekişerek gerçekleşmiştir. Burada da tarımsal üretim biçiminden kentsel; sanayi üretim biçimine geçilmiş olduğu görülmektedir. Özellikle çiftçilerin temsil ettiği köy yapısı bu noktada nerede ise yok olmuştur. Örneğin bu durum 1988'de "ikinci kalabalık grup ise köy yapısının azalan oranda da olsa varlığının yansıması olarak çiftçilerdir" (Aslan, 1988: 169) biçiminde değerlendirilmiştir. Bugün ikinci kalabalık grup esnaf ve tüccarlardır. Bu da doğal bir sürecin gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir. Nitekim 1988'deki değerlendirmede "esnafın süreç içinde çiftçileri geride bırakacağı tahmin edilmektedir" denilerek buna işaret edilmiştir. Meslek hareketliliğinin de genel değişime uygun bir biçimde oluştuğu görülmüş, yani tarımsal üretim biçiminden tarım dışı üretim biçimine ait mesleklere doğru bir yönelim yaşanmaktadır. Meslek seçiminde de tercihler eğitim yolu ile elde edilebilecek olan yükseköğrenimle ulaşılabilecek mesleklerde yoğunlaşmıştır.

Kapaklı'da zenginlik ölçütü de kırsal geleneksel özelliklerini yitirmiş deyim yerinde ise yüksek bir genel eğilimle bütünleşme gerçekleşmiştir. Başka bir ifade ile parasal ekonomi kuramlarının empoze ettiği anlayış doğrultusunda para salt zenginlik ölçütü olmanın ötesinde para kazanmak için kullanılan araç konumuna gelmiştir.

Gelir gider açısından bakıldığında ülke ortalamasına göre en azından istikrarlı ve birden fazla kişinin çalıştığı ailelerin çokluğu, yine köylerle bağlantının devam etmesi nedeni ile de olumlu bir durumdan söz edilebilir. Ancak özel sektör ağırlıklı sanayi işçiliğinin yoğunluğu nedeni ile son ekonomik krizin neden olduğu işsizlik gelir durumunun olumlu yönlerini ortadan kaldırmıştır. Özellikle tek kişinin çalıştığı ve vasıfsız işçi ailelerinin geldikleri yerlerle ekonomik destek bağlamında ilişkilerini sürdürmektedirler. Gelir durumu ile ilgili tüketim normları açısından köysel özellikler yok olma eğilimi güçlü bir biçimde devam etmektedir. En dikkat çeken özellik köyden gelenlerin evlerinin önlerindeki bahçelerini ciddi bir biçimde sebze üretimi amacı ile kullanılmasıdır. Bizce bu durum araştırmalarda özellikle yoğunlaşarak incelenmesi gereken bir gelişme ya da oluşum olarak değerlendirilmektedir.

Aile içi ilişkilerde geleneksel ilişkilerden kentsel düşünce ve tutumlara doğru bir değişme gerçekleşmiş durumdadır. Kadınların çalışmalarından, miras dağılımında fark gözetmemeye, kız çocuklarının eğitiminden aile içi konumuna değin aile içi ilişkilerin tümünde eski geleneksel değerler geride kalmıştır. Kız çocuklarının aile içindeki edilgin konumunun değiştiği 1988'de de saptanmıştır. Bu araştırmamızda da kız çocuklarının etkin durumunu özellikle evlenmelerdeki anlaşarak evlenme oranlarındaki modern ilişki biçimlerinin yoğunluğunda tanık olunmaktadır. Oğullarla ilişkilerde 1988'e göre deyim yerinde ise bir pekişme gözlenmiştir. 1988'e göre oğullar bugün evlenmiş, ev sahibi olmuştur. Bu süreçte konut yapımında köyde yaşayan anne-babadan sağlanmış olan ekonomik katkı oğulların anne-babaların yaşlanmaları durumunda oğulları tarafından bakılmaları gerektiği düşüncesinde geleneksel denilebilecek bir görünüme neden olmuştur. Ancak modern tutumların, modern kurumların yaygınlığı ve işlevselliğinin yaşandığı bir ortamda görülmesi daha kolaydır. Yaşlılık hizmetlerinin kurumsal bakımının yaygınlık ve işlevselliğinin yeterli düzeye ulaşmadığı bir durumda oğulların, çocukların bu kurumsal bakım noktasında yaygın bir olumlu görüşe ulaşması kolay değildir. Kaldı ki genel ekonomik durumun emek kesimleri üzerindeki olumsuz etkisi köydeki ailelere ekonomik yardım almaya ilişkileri zorunlu kılmakta, dolayısıyla anne

baba ile sosyal, kültürel, duygusal ilişkilerde bu ilişkilerin gücü etkisinde canlılığını korumaktadır. Sonuç olarak tarımsal üretim ilişkilerinin yerine sanayi, kapitalist üretim ilişkilerinin yerleşmesi süreci aile içi ilişkilerde olağan bir tempo ile gerçekleşmektedir. Bu noktada yeniden değinmek gerekirse kadının çalışmasına yönelik geleneksel katı tutum ortadan kalkmış durumdadır. Dolayısı ile ekonomi etmeninin belirleyiciliği ilkesi işlemiştir.

Ekonomik etmenlerin düşünce ve tutumları güçlü bir biçimde etkileyip belirlediği bir diğer alan da eğitimde görülmektedir. Nitekim eğitimden beklentiler çok yüksektir, çocukları için yüksek eğitim istenmektedir. 1988'de görülen "meslek lisesi eğitimi isteme ya da yeterli görme eğilimi"(Aslan, 1988: 172) bugün görülmemiştir. Bu durum köysel geleneksel değerlerin hızlı ve yoğun bir biçimde eridiğinin tipik bir örneği olarak değerlendirilebilir. Kapaklı'nın çok yüksek bir oranda işçilerden oluşması gerek kendi gelir elde etme ve yaşamını idame ettirme süreci içinde gerekse kendi işyerlerindeki eğitim düzeyi yüksek kişilerle ilişkileri çocukları için yüksek eğitim talebi ve istenen mesleklerin eğitimle elde edilen nitelikli yüksek gelirli mesleklere yönelik bir eğilimi güçlendirmektedir. Bu durum tabloların yorumlanması sırasında da belirtildiği gibi eğitim yolu ile sınıf atlama ya da daha yerinde bir ifade ile statü yükselmesi olumlu bir yoğunlukta ve yönde gelişmiştir. Ancak bu noktada statünün salt yükseköğretim diplomasına değil, ekonomik güç getirmesi ile birebir bağlantılı olduğu vurgulanmalıdır. Ekonomik rasyonalitenin daha gerçekçi bir biçimde yaşandığı endüstriyel, kapitalist ilişkiler ortamı içinde bu süreç daha açık görülmektedir.

Boş zaman etkinlikleri açısından nerede ise tek etkinlik kahvelerdir. Esasen hele de çok da eski olmayan bir kasaba yerleşim birimi için daha fazla seçenekli boş zaman etkinliği beklemek de gerçekçi değildir. Kaldı ki endüstriyel, kapitalist üretim biçimine uygun ilişkiler çerçevesinde işçilerin çok da fazla seçenekli bir boş zaman etkinliği ortamına izin vermez. Görece düşük olan ücretleri normal yasal çalışma süresi ile yetinilmemeyi, mesai uygulamasını zorlamakta ve boş zamanı ortadan kaldırmaktadır. Yine bilinmelidir ki kahve olgusu geleneksel üretim biçimi ve ilişkilerinin etkisi ile de varlığını sürdürebilmektedir. Kadınların boş zaman etkinliğine yönelik olarak ise herhangi bir kurumsal, mekansal vb. gelişme ise görülmemiştir.

Kapaklı'da siyasal yaşam azımsanmaz bir bilgi ve ilgi düzeyini yansıtmaktadır. Anket yolu ile siyasal düşünce ve tutumlarını saptamanın mümkün olmadığı kabul edilecektir. Ancak belirtildiği gibi yüksek bir politik ilgi ve bilgi vardır. Seçimlerde oy kullanma ve katılım oranı çok yüksektir. Yine sorulabilen siyasi sorulardan parti isimlerini söylemede de yüksek bir bilgi düzeyi saptanmıştır. Kapaklı'da belediye olmadan önce muhtarlık seçimlerinde sağ siyasi partilerin üstünlüğü görülürken belediye başkanlığı seçiminde bu durumun değiştiği görülmüştür. Belediye başkanlığı seçimlerini daha çok sol siyasi partiler kazanmıştır. Örneğin 1999 yerel seçiminde CHP birinci parti olup belediye başkanlığını kazanırken, DSP ikinci parti olmuştur. Bu durum klasik bir işçi yoğunluklu bir yerleşim birimine özgü siyasi tabloyu yansıtmaktadır.

Kitle iletişim araçlarına ilgi ve yararlanma düzeyi oldukça yüksektir. Kahveler gazete alıp müşterilerine sunma hizmeti yolu ile gazete okuma oranını iyice yükseltmektedir. Bunun yanında televizyon bilgilendirme ve eğlendirme işlevi noktasında çok yüksek bir ilgi odağıdır. Kitle iletişim araçlarının yayınları konusunda ise depolitizasyon sürecinin yoğunluğu ortaya çıkmıştır. Esasen bu ilginç bir ironik durumdur. Depolitizasyon kitle iletişim araçları ile empoze edilip teşvik edilirken, kitlelerin bu propogandanın etkisinde kalması doğrultusunda kitle iletişim araçlarındaki toplumsal ulusal sorunlara ilgisizlik kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta da genel toplumsal yapının yansımasının yoğun bir biçimde Kapaklı'da görüldüğüdür.

Kapaklı'da sağlık sistemi yüksek bir modernleşme düzeyine ulaşmıştır. Sosyal Sigortalar Kurumu sağlık hizmetlerinin verilmesinde en önde gelen kurumdur. Doktordan yararlanma noktasında tümü ile modern kentsel değer ve tutumlarını yerleştirmiştir. 1988'e göre çok ciddi gelişmeler göstermiştir. Örneğin 1988'de kasabada ecza dolabının adı altında eczane hizmeti verilebilirken bugün eczane, doktor, diş hekimi uzmanıdır. Sağlık ocağı vardır. Çerkezköy ilçesinde S.S.K hastanesi vardır. Sonuç olarak yaygın ve etkin bir sağlık hizmetleri sistemi ve talebi noktasında modern bir yüzeye ulaşmıştır. Buna bağlı olarak sosyal güvenlik sistemine katılımı tartışılmayacak biçimde yüksektir ve gönüllülük esasının kalkması nedeni ile tüm güvenlik sistemine katılım yüksektir.

Kapaklı'da varsayımların yanlışlandığı alanlardan biri dinsel hayat ve inanışlar noktasında görülmüştür. Bilindiği gibi modernleşme ve dinsel değer ve tutumların etkisi azalmaktadır. Nitekim 1988'deki değerlendirmemizde de “Kapaklı'da dinsel hayat ve inanışlar tutucu bir özellik göstermez. Dinsel değerlerin toplumdaki etkisi çok azalmıştır. Dinsel ibadetlere düzenli ve sık bir katılım örnekleme girenlerin çoğunda pek görülmez köyün ilk kurulduğu yıllarda yapılan cami hala tek olarak durmaktadır. Yeni bir cami için de girişim yoktur” (Aslan, 1988:175) denilmiş ve yukarıda değinilen genel duruma uygun bir durumun görüldüğü anlatılmıştır. Bugün ise çocuklarını Kuran kursuna gönderme eğilimi yükselmiştir. Oruç tutanların oranı yükselmiştir. Namaz kılmada düzenlilik ve sıklık artmıştır. Cami sayısı ikisi inşaat halinde altıya yükselmiştir. Cami kurma işleri dernekleşmiştir. Bu durum bizim varsayımımızı yanlışlarken, Kapaklı'nın genel toplumsal yapı ile yüksek bir etkileşim düzeyine sahip bir bütünleşmeye açık olduğunu göstermiştir. 1980'lerin ulusal hatta özellikle de gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler için olmak üzere uluslar arası alanda dine yönelme, dinsel dayanışma ve tutumlar teşvik edilmiş ve desteklenmiştir. Bunun nedeni 1980'lerden sonra egemen olan yeni kapitalist işleyiştir. Bu işleyiş uluslararası sistemde az gelişmiş ülkelerin, ulusal sistemde ise emek kesimlerinin yoğun bir biçimde mağdur olduğu, kaybettiği, sömürüldüğü bir toplumsal ekonomik durumu kaçınılmaz kılmaktadır. Bu durumda doğal olarak toplumsal muhalefetin güçlenmesi beklenir. Bir kere bu muhalefetin durdurulması, yönünün değiştirilmesi için din öne çıkartılmıştır. Aslında belirtmek gerekir ki etnisite, mikro milliyetçilik de aynı dönemde öne çıkarılmış ve çıkmıştır. Sosyalist seçeneğin de sosyalist blokun çökmesi ile ortadan kalkması ile sonrasında toplumsal muhalefeti sınıfsal temelli kapitalist işleyişe yönelik niteliğinden uzaklaştırmak iyice kolaylaşmıştır. Başka bir ifade biçimi ile yeni kapitalist işleyiş toplumdaki ve toplumlardaki eşitsizliği arttırınca ortaya çıkan ekonomik yetersizliği, ekonomik yetersizlik nedeni ile oluşan yoksunluk ve yoksullukları gidermek için eski, geleneksel kurum ve değerler öne çıkarıldı. Örgütlü, kurumsal dayanışma ve sosyal nitelikli hizmetler yerine gönüllü olanağı vicdanından inancından kaynaklanan bireysel ya da grupsal hizmetlerin ikâme edilmesi istendi. Kuşkusuz edilgin ve toplum yaratılması içinde dinsel tutum ve değerlerin işlev göreceği öngörüldü ve istendi. Dolayısı ile böylesi bir genel toplumsal yapı ve işleyiş 1988'den bugüne Kapaklı'da da kendini göstermiştir.

Dinsel yaşam ve inanışlar konusunda gözlem ve görüşmelerimizden elde ettiğimiz bir önemli durumda belli etmek gerekir. Esasen tarımsal üretim içinde iken kapitalist sistem görevli olarak daha yoğun bir biçimde eklenerek yüksek gelir getiren tarım üretimine sahip olan Kırklareli, Edirne, Tekirdağ yöresinde köy yerleşim birimlerinde de azımsanmaz bir laikleşme süreci gelişmiş durumda idi. Trakya yöresine göre daha az kapitalistleşmiş ve feodal unsurların üçlü olduğu geleneksel tutum, değer ve ilişkilerin güçlü olduğu kentlerden göç alınınca yeni gelen insanlar bu geleneksel düşünce tutum ve değerlerini Kapaklı'ya da getirdiler.

Sayısal olarak çoğaldıkça bu değer, ilişki ve tutumlar doğrultusunda kurum ve örgütsel gelişmeler çoğaldı.

Bir başka ilginç nokta da siyasi tutumla bu dinsel gelişme arasındaki ilişkidir. Kapaklı'da 1994'te sağ siyasi partiden belediye başkanının seçilmesi sonrasında bu alandaki taleplerin karşılanması ve teşviki gözlemlerle tespit edilmiştir.

Sonuç olarak genel toplumsal ekonomik yapıda görülen dinsel dayanışma, tutum, değer ve düşünceler modernleşme- laikleşme doğrultusunun tersine bir gelişmeyi Kapaklı'da da oluşturmuştur.

Kapaklı'da yabancılık anlayışı da yukarıdakine benzer bir duruma benzemektedir. Olması gerekenin yabancı kavramının en azından bugün itibarı ile başka ülkeden olanlara yabancı deniliyor olmasıdır. Kuşkusuz son tahlilde yabancı yok insan var denilmesidir. Ancak 1988'e göre bile denilebilir ki bir tür geriye dönük bir düşünce ya da gelişmeye başlamıştır. Başka şehirden olanlara yabancı denir biçiminde bir kavramlaştırma veya değerlendirme bugün ciddi sayılabilecek bir orana yükselmiştir. 1988'de Kapaklı'ya sonradan gelenlere yabancı denilmesi ile başka ülkeden onlara yabancı denilmesi niteliğindeki yabancı algılama ve değerlendirmesi bugün başka şehirden olanlara niteliğindeki algılama ve değerlendirme aleyhine azalmıştır. 1988'de yerelden ulusala doğru bir kaynaşma bütünleşme eğilimi gelişir görünürken bugün başka şehirden olanlar niteliğindeki değerlendirme ulusal bütünleşme veya kaynaşma konusunda tartışmalı bir durum gösterme eğilimine girmiştir. Anket dışındaki gözlem ve görüşmelerde de bu durumun kavgalara; şiddete dönüşme potansiyeli taşıdığı hatta gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Dolayısı ile üretimde yerellikten, ulusallığa dönük bir üretim faaliyeti ortamına gelmişken ilişkilerde tümü ile feodal yerellik olmasa da bölgecilik şehircilik nitelikli algılama ve değerlendirme öne çıkmaya başlamıştır. Bu durum ilişkilerde ulusal dayanışma türü canlanmıştır. Sonuçta uluslaşma sürecinde bir kesintiden sözetmenin mümkün olduğu bir durum ortaya çıkmıştır ki bunun nedeni de yukarıdaki uluslararası ve ulusal konjonktürle ilintilidir. Yukarıda belirtildiği üzere yeni uluslararası ve ulusal kapitalist sistemin işleyişi sınıfsal dayanışma ve ulusal dayanışma biçimi yerine dinsel, yöresel, etnik vb. gibi alt, geri dayanışma biçimlerini öne çıkarmıştır. Nitekim sendika üyeliği de 1988'e göre ciddi biçimde azalmıştır. Dolayısı ile 1980'lerden sonra uluslararası kökenli ve ulusal yansımalarını da yaşadığımız, depolitizasyon, ulusal, toplumsal sorunlara karşı ilgisizlik ve duyarsızlık, dinsel tutumların güçlenmesi ve hemşehrilik dayanışması da denilebilen, bölgecilik gibi ulusal dayanışmaya alternatif dayanışma ve ilişkiler Kapaklı'da da görülmektedir ki bu durumdur uluslaşma sürecine uygun bir gelişme olarak görülemez.

Zaman ve uzaklık kavramlarının algılanmasında kentsel ölçüler yerleşmiştir. Bu kavramların gelişmesi ve yerleşmesi açık bir biçimde maddi öğelerin etkisini göstermektedir. Uzaklık kavramını bir kısım insanlar kendi yerelliklerini terkederek uzak denilebilecek bir mesafeyi katederek Kapaklı'ya gelmesi ile denilebilir ki yaşanarak öğrenilmiştir. Kuşkusuz bunda eğitim ve iletişim araçları kanalı ile edinilen bilgilenmenin de etkisi göz ardı edilemez. Aynı şekilde zaman kavramı da bilgi temelli, kentsel veya modern algılama ve değerlendirme niteliğindedir. Tarımsal üretim biçiminin doğaya bağlı ve bağımlılığı yerine endüstriyel üretimin doğal koşullardan kopuk, örgütlü sistemli yapısı zamanın kullanımını ve giderek zaman kavramının algılanması ve değerlendirilmesini de etkilemiş ve değiştirmiştir.

Kapaklı'da kasaba olumlu bulunmaktadır. Kasaba yerleşim biçiminin gerektirdiği kurumlaşma ve örgütlenme süreci ise hızlı bir biçimde gelişmekte ve yerleşmektedir. Başta belediye olmak üzere ciddi biçimde kurulma ve hizmet verme aşamasına ulaşmış durumdadır.

Sonuç olarak 1986'dan önce toplumbilimsel, ekonomik, işlevsel ve nüfus ölçütleri açısından olmasa bile, resmi nitelendirme, 'adlandırma' açısından bir köy yerleşim biçimidir. Türkiye'de 1950'lerde başlayan kırdan kente, köyden kente yaşanan

göç doğrultusunda Kapaklı da çok hızlı ve yoğun göç vermiştir. Bu durum 1970'lere değin devam etmiştir.

1973'ten itibaren bağlı bulunduğu ilçenin kalkınmada öncelikli yöreler arasına alınıp organize sanayi bölgesinin kurularak sanayileşmesi ile birlikte Kapaklı'nın tarım arazisi önce endüstriyel giderek kentsel arsa kullanımına açılmıştır. Toprağın fiyatı hızla atmıştır. Başka bir deyişle Kapaklı'daki toprak sanayileşmenin ortaya çıkardığı işgücü talebi ile gerçekleşen sosyal hareketlilik sonucu iyice kentsel kullanıma açılmış ve konut yapımına yönelik arsa durumuna dönüşmüştür.

Ardından sanayi kuruluşlarında çalışan işçilerin yerleşmesine açılmış ve öncelikle çok hızlı bir nüfus artışı ile birlikte toplumsal değişme sürecine girmiştir. Tarımsal üretime dayalı bir yapı ve ilişkiler sistemi içerisindeki Kapaklı endüstriyel üretim biçiminin egemen olduğu bir ilişkiler sisteminin içine girmiş dolayısıyla tarım dışı bir toplumsal yapılaşma sürecini yaşamaya başlamıştır.

Dolayısı ile sanayileşme ile değişen ekonomik altyapı, yani üretim biçimi giderek belirginleşen ve anlamlı bir biçimde ilişkileri, değerleri ve tutumları da değiştirmeye Kapaklı'daki toplumsal değişimin gerçekleşmesine etki etmiş, neden olmuştur. Bugün artık Kapaklı'da tarımsal üretimle uğraşanların oranı iyice marjinal duruma düşmüştür. Ekonomik ve toplumsal yaşam bölümünde açık bir biçimde gösterildiği gibi, köy yerleşim birimi veya biçiminde görülmeyen bir ekonomik, ticari yapı oluşmuş durumdadır. Toplumsal değişme kavramının toplumbilimsel tanım ve anlatımında belirtilen önce maddi öğelerin değişmesi süreci hızlı bir biçimde değerler, tutumlar, ilişkiler ve düşüncelerde de değişmeler gerçekleşme eğilimi güçlenmiştir.

Bu bağlamda sanayileşme ile;

Öncelikle kasabada yaşayanların meslekleri tümüyle endüstriyel üretim biçiminin meslekleridir.

Ailede kadınlar aile içi ücretsiz emek durumundan aile dışında ücretli emek sunmaya, gelir elde etmeye başlamıştır.

Aile geleneksel geniş aileden kentsel, çekirdek aile tipine dönüşmüştür.

Nüfus artmıştır. Ekonomik ve ticari yaşam bu artan nüfusun köye göre aynı zamanda çeşitlenen ve artan ihtiyaçlarını giderecek bir biçimde değişmiş, çeşitlenmiştir. Nüfus içinde ekonomik ve ticari faaliyetlerle uğraşanların ağırlığı artmıştır.

Konutlarda kentsel modern donanım yerleşmiştir. Ancak evlerin önünde kentsel kullanımdan farklı, sebze üretimi amaçlı kullanımın yaygın olduğu bahçeler ortaya çıkmıştır.

Eğitimden yararlanma ve beklenti düzeyi değişmiş, kentsel tüketime özgün hazır giyim, satın alma başta olma çeşitlenme gerçekleşmiştir.

Eğitim yolu ile yüksek gelir elde etme, giderek eğitim yolu ile sınıf atlama yönünde statü elde etme görülmeye başlanmıştır.

Değerler ve tutumlar alanında kadınların çalışması başta olmak üzere cinsiyetler arası farklılık azalma eğilimi çok güçlü bir biçimde yaşanmaktadır.

Birçok değer ve tutumlarda da kentsel nitelik göstermeye başlamıştır.

Ancak bir yerleşim birimi olarak Kapaklı'nın parçası olduğu bütünün toplumsal yapı ve toplumsal değişmesinden etkilenmesinin kaçınılmazlığı doğrultusunda özellikleri sergilenmekte olduğu görülmüştür.

Öncelikle iletişim ve ulaşımın gelişmesi ile genel toplumsal ekonomik yapı, gelişme ve değişmelerle ilgi, ilişki ve etkileşim hazırlanmış ve yoğunlaşmıştır.

Bunun sonucu genel toplumsal ekonomik yapıdaki değişme veya gelişmelerin yansımaları gecikmemiştir.

Bu doğrultuda depolitizasyon, toplumsal, ulusal sorunlara karşı ilgisizlik, kayıtsızlık yükselmiştir.

Sınıfsal, mesleki örgütlenme düzeyi azalmıştır.

Dinsel değer ve tutumlar güçlenmiştir.

Hemşehrilik genel, toplumsal ekonomik gelişmelerle görülen eğilim doğrultusunda güçlenmiş bölgecilik, şehirlerarası dayanışma eğilimleri güçlenmiştir.

Sonuç olarak Kapaklı tarımsal geleneksel yapıdan, genel toplumsal yapı, toplumsal değişme ile yoğun bir ilişki ve etkileşim içinde uzaklaşmaktadır.

Genel toplumsal yapı ve toplumsal değişme ile eklemlenme oranı yüksektir. Konjonktürel oluşumlar yansımasını bulmaktadır.

Kapaklı'da değişme sanayileşme ile gerçekleşen üretim biçiminin yani ekonomik alt yapının başlattığı etkilediği belirlediği bir değişmedir.

Öneriler olarak ise: kısa dönemli sosyolojik değişmeler çerçevesinde bu türden araştırma ve incelemelerin sürdürülmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aile yapısı ve ilişkiler konusunda çok önemsedığımız ve sosyolojik araştırmaların ilgisine sunmak istediğimiz bir ilişkiler yoğunluğunu veya oluşumu, belirtmek istiyoruz. Özellikle Kapaklı'ya yakın köylerden gelen ailelerin, köydeki aileleri ile ilişkilerinin, köyleri ile ekonomik ilişkileri devam ediyor denilerek açıklanamayacak yoğunlukta olduğunu gözlemledik. Eşlerden ikisinin de çalıştığı ailelerin çocuklarının okul öncesi hatta ilköğretim döneminde köydeki ana baba tarafından bakılması, anne-babanın köyde oturmasını, üretimini tümü ile Kapaklı'daki ya da Kapaklı benzeri yerleşim yerinde çalışan, oturan oğulları, kızları, gelinleri ve torunları için; onlara göre düzenlemesi, boşanma, ölüm ya da başka nedenle parçalanmış ailelerin ilişkilerinden bile daha yüksek bir yoğunluğu göstermektedir. Dolayısıyla bu durum adeta geniş ailenin bölünmüşlüğü görüntüsünü vermektedir.

Kapaklı'daki evlerin önündeki bahçelerin kentsel kullanım dışı kullanımı ilginç bir inceleme konusu olabilecektir.

Dinsel tutum ve değerlerin güçlenmesi laikleşme süreci çerçevesinde ele alınmalı, değerlendirilmeli ve araştırılmalıdır. Amaç laikleşmenin gelişmesi, güçlenmesi olarak kabul edilmektedir.

Aynı şekilde bölgecilik, şehir kökenli hemşehricilik dayanışmasının güçlenmesi ulusal dayanışma; uluslaşma sürecinin gelişmesi ve güçlenmesi doğrultusunda ele alınıp değerlendirilmeli, araştırılmalıdır. Amaç uluslaşma olmalıdır.

KAYNAKÇA

A- KİTAPLAR

- AKAT, İlker, **Endüstri Toplumbilimi**, Ege Basım: İzmir
1984
- AKŞİT, Bahattin, **Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme.**
Turhan Kitabevi; Ankara
1985
- ARON, Raymond, **Sanayi Toplumu. 1**, Basım Çev, F. Yalım, Dergah
Yayınları, İstanbul
1978
- ARMAĞAN, İbrahim **Bilgi ve Toplum**, Otağ Matbaası, İstanbul.
1974
- ASLAN, Mehmet **Bir Kasabanın (Kapaklı'nın) Sosyolojik
İncelemesi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,
Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Sivas.
1988
- BALACK, C. E., **Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri**, Çev. Fatih Gümüş,
Versa Yayıncılık, Ankara
1989
- BOTTOMORE, T.B **Toplumbilim**, Çev. Unsal Oskay, Beta Basım
Yayımları, Ankara
1986
- BOTTOMORE, T.B **Siyaset Sosyolojisi**, Teori Yayınları, Ankara.
1987
- BORATAV, Korkut, **İktisat Politikaları ve Bölüşüm Sorunu**, Belge
Yayınları, İstanbul
- ÇAĞLAR, Yücel, **Köy, Köylülük ve Türkiye Köy Kalkınması.**
Türkiye Ziraatçılar Derneği Yayınları, Ankara
1983
- ÇERKEZKÖY **Orgazize Sanayi Bölgesi Tanıtım Kataloğu**,

- 1997
DEMİR-ACAR, Ömer-Mustafa, **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ağaç Yayıncılık, İstanbul.
- 1992
DUVERGER, M. **Sosyal Bilimlere Giriş**, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- EISENSTADT, S., **Modernizasyon; Protest and Change**, New Jersey.
- 1966
EKİN, Nusret, **Endüstri İlişkileri**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- 1987
EBGÜN, Doğan, **Sosyoloji El Kitabı**, 4. Basım, Gerçek Yayınevi; 100 soruda Dizisi, İstanbul
- ERKUL, Ali, **Bir Kasabanın (Kemaliye'nin) Toplumsal Yapısı**, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- 1983
ERKUL, Ali, **Kasaba Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 2, s.91-105
- 1984
EROL, Metin, **Çallı Köyünün Toplumsal Yapısı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas
- 1957
ERÖZDEN, Ozan, **Ulus Devlet**, Dost Kitabevi, Ankara
- 1997
GERAY, Cevat, **Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar** Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları Ankara
- 1974
GÖKÇE, Birsen, **Gecekondü Gençliği**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
- 1976
1996 **Toplumsal Değişme ve Toplumsal Yapı**, Ankara.

- GÜVENÇ, Bozkurt
1976
Sosyal ve Kültür Değişme, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
- KARTAL, Kemal,
1983
Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, Yurt Yayınları, Ankara.
- KARPAT, Kemal,
1962
Çağdaş Türk Edebiyatında Sosyal Sorunlar, Varlık Yayınları, İstanbul.
- KAYA, Raşit,
1985
Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen,
1980
Kentbilim Terimleri Sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- KILIÇBAY, M. Ali ,
1996
Uyruktan Vatandaşa, Geçimden İktisata, İmge Yayınevi, Ankara.
- KIRAY, Mübeccel
1964
Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası. Aynı Basım, İletişim Yayınları, İstanbul
- 1983
Türkiye'de Şehirleşme Konut ve Gecekondu. 3. Baskı Gerçek Yayınevi 100 soruda Dizisi, İstanbul.
- 1982
Toplumbilim Yazıları. Gazi üniversitesi Yayınları, Ankara.
- KIZILÇELİK, Sezgin,
2002
Sefaletin Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- KOCACIK, Faruk,
1997
Toplumbilim Ders Notları, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, I. Basım, No:84 Sivas.
- KONGAR, Emre,
1972
İzmir'de Kentsel Aile. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara

- 1981 (a) **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği.** Remzi Kitabevi, İstanbul
- 1981 (b) **İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı,** Remzi Kitabevi, İstanbul
- 1982 **Türk Toplum Bilimcileri.** Remzi Kitabevi, İstanbul
- 2001 **Küresel Terör ve Türkiye- Küreselleşme,** Huntungton, 11 Eylül, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KURTKAN, Amiran, **Genel Sosyoloji,** Divan Yayınları, İstanbul
- 1982
- LUNDBERG, George A. **Sosyoloji,** Cilt I-II, Çev. Özer Ozankaya ve U. Gürkan, Siyasi İlimler Derneği Yayını, Ankara.
- 1970
- MARKS Karl, Engels Frederich, **Seçme Yazılar (Siyaset ve Felsefe)** Çev. Tektaş Ağaoğlu, Öncü Kitabevi, İstanbul
- 1978
- MERAY, Seha, **Toplumbilim Üzerine,** Hil Yayınları, İstanbul
- 1982
- OZANKAYA, Özer **Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür.** Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara
- 1971
- 1986 **Toplumbilim,** 6. Basım, S Yayınları, Ankara
- 1984 **Toplumbilime Giriş,** 5. Basım. S Yayınları, Ankara
- ÖZKALP, Enver, **Sosyolojiye Giriş Dersleri.** Anadolu üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları, Eskişehir
- 1987
- PIRENNE, Henri, **Ortaçağ Kentleri. Kökenleri ve Ticaretin Kökenleri,** Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- 1982

- QVIN J. A., **Urban Sosyoloji**, New York, American Book Co.
- RATCLIFF Richard, **Urban Lanol Economics**, New York
1949
- SENCER, Yakut, **Türkiye'de Kentleşme**. Kültür Bakanlığı
1979 Yayınları, Ankara
- SÎLÎER, Oya, **Keban Köylerinin Sosyo-Ekonomik Yapı ve
Yeniden Yerleşim Sorunları**, Ortadoğu Teknik
1976 Üniversitesi Yayınları, Ankara
- TEKELİ, İlhan, **Türkiye'de Kentleşme Yazıları**. Turhan Kitabevi,
1982 Ankara.
- TİMUR, Serim, **Türkiye'de Aile Yapısı**. Hacettepe Üniversitesi
1976 Yayınları, Ankara
- TÜRKDOĞAN, Orhan, **Sanayi Sosyolojisi**, dergah yayınları, İstanbul.
1981
- TOTENGİL, Cavit O. **Türkiye'de Köy Sorunu**. KITAS Yayınları,
1969 İstanbul.
- 1975 **100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve
Sorunları**, Gerçek Yayınevi İstanbul.
- 1983 **Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları**; 4. Baskı,
Gerçek Yayınevi, 100 Soruda Dizisi, İstanbul
- UYGUN, Hamza, **Kalecik (Ankara) Bir İlçenin Toplumsal Yapısı**,
1984 Basılmamış Doktora Tezi. Ankara
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, **Sosyoloji**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
1943
- ÜNER, Sunday, **Nüfusbilim Sözlüğü**. Hacettepe Üniversitesi
1973 Yayınları, Ankara

- WILLIAMS, Raymond,
1977
Communications, Third Edition, Penguin Books,
Londra.
- WHIRT, Louis,
1938
Urbanizm as a Way of Life, American Journal of
Sociology
- YASA, İbrahim,
1970
Toplumbilim Ders Notları, Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara
- 1973
Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Sorunları.
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
Yayınları, Ankara
- YÜCEKÖK, Ahmet N.
1987
**Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset
Sosyolojisi)**, AÜSBF Yayınları, Ankara.
- Yurt Ansiklopedisi
1982-1983-1984
10. Cilt, Anadolu Yayıncılık, İstanbul
- ZIMMERMAN, Carle C
1964
Yeni Sosyoloji Dersleri. Çev. Amiran Kurtkan,
İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul

RESMÎ KURULUŞ YAYINLARI VE KANUNLAR

D.P.T. 1976	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara
D.İ.E. 1957	Nüfus Sayımı Sonuçları (1985), Ankara
KAPAKLI BELEDİYESİ 1987	Kapaklı İmar Planı
KÖY KANUNU 1924	442 sayılı.

MAKALELER

- ATAÇ, Mater,
1982
İşçi Göçü, Bazı Kuramsal Sorunlar" **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi** Cilt 1 Sayı 1, Ankara
- BENEDICT, P,
1975
"Küçük Bir Anadolu Kasabasının Ekonomik Fonksiyonlarında Değişme", **Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi**, Sayı 2, İstanbul.
- KARTAL, Kemal,
1982
"Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara" **Kentsel Bütünleşme, Türk Gelişme Araştırmaları Vakfa Yayını**, Ankara
- KOCACIK, Faruk,
1984
"Türkiye'de Kırsal Kesimin Yapısal Değişmesi", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Ankara
- 1986
"Sivas'ta Kentsel Aile" , **Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sivas
- ÖZER, İnan,
"Toplumsal Değişme ve Kentsel Olgular", **Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sivas
- SAĞ, Vahap
"Toplumsal Değişme ve Eğitim", **Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sivas
- SAĞ-ASLAN, Vahap-Mehmet,
2002
"Ulus, Uluslaşma, Ulus Devlet", **Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sivas

EK

Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora öğrencisi Mehmet ASLAN tarafından uygulanmaktadır. Anket sorularını cevapladığınız için teşekkür ederim.

ANKET SORULARI

- 1- Cinsiyeti
 Erkek
 Kadın
- 2- Kaç yaşındasınız?
- 3- Öğrenim durumunuz nedir? (Bitirdiğiniz en son okul)
 1- Okuma-yazma bilmiyor
 2- Yalnız okur-yazar
 3- İlköğretim mezunu
 4- Lise mezunu
 5- Meslek lisesi mezunu
 6- Üniversite-yüksekokul mezunu
 7- Başka
- 4- Medeni durumunuz
 1- Hiç evlenmemiş
 2- Halen evli
 3- Boşanmış
 4- Dul
 5- Başka
- 5- Kaç yaşında evlendiniz?
- 6- Hangi yıl evlendiniz?.....
- 7- Evlendiğinizde eşiniz kaç yaşında idi?.....
- 8- Eşinizin öğrenim durumu nedir?
 1- Okuma yazma bilmiyor
 2- Yalnız okur-yazar
 3- İlköğretim mezunu
 4- Lise mezunu
 5- Meslek Lisesi mezunu

6- () Üniversite-yüksekokul mezunu

7- () Başka

9- Doğum yeriniz neresidir?

1- İl.....

2- İlçe.....

3- Köy.....

10- Eşinizle evlenme biçiminiz ne şekildedir?

1- () Resmi nikah

2- () Dini nikah

3- () İkisi de

4- () Nikahsız

11- Nasıl evlendiniz?

1- () Görücü usulü ile

2- () Tanışıp, anlaşarak

3- () Kaçarak, kaçırarak

4- () Başka

12- Kaç çocuğunuz var?.....

13- Sizce bir ailenin kaç çocuğu olmalı

1 ()

2 ()

3 ()

4 () ve daha fazla olabilir.

14- Bir tek çocuğunuz olsaydı kız ya da erkek olmasını mı isterdiniz?

1- () Erkek

2- () Kız

3- () Fark etmez

15- Doğum kontrolü için korundunuz mu ? Korunuyor musunuz?

1- ()Evet

2-()Hayır

16- Doğum kontrolü ya da her ailenin belli sayıda çocuk sahibi olması görüşüne katılıyor musunuz?

1- ()Evet

2-()Hayır

17- Kürtaja taraftar mısınız? Karşı mısınız? Neden

() Taraftarım

() Karşıyım

18- Çocuklarınızın doğumunu kim yaptırdı?

1- () Köyde yaşayan kadınlardan biri

2- () Köy ebesi

3- () Doktor

4- () Kendi kendine

5- () Başka

19- Şu anda okula giden çocuğunuz var mı? Var sa

1- () Yok

2- () İlköğretim

3- () Liseye

4- () Meslek Lisesi

5- () Üniversiteye

20- Olanağınız olsa çocuklarınızın nereye kadar okumasını ister siniz?

1- () İlköğretim Kız Erkek.....

2- () Lise Kız Erkek.....

3- () Meslek Lisesi Kız Erkek.....

4- () Üniversite Kız Erkek.....

21- Oğlunuzun hangi meslekten olmasını istersiniz?

1- () Çiftçi

2- () İşçi

3- () Ticaret

4- () Doktor, Avukat, Mühendis

5- () Subay, öğretmen, memur

6- () Başka

22- Çocuklarınızın nasıl bir evlilik yapmasını istersiniz?

1- () Kendi tanışıp beğendi

2- () Benim uygun gördüğüm

3- () Başka

23- Şu anda bu evde aynı çatı altında oturan kişileri söyler misiniz?

- 1- () Babam ve annem
- 2 - () Kayın validem Kayınpederim
- 3 - () Eşim ve çocuklarım
- 4 - () Eşimin kardeşleri
- 5 - () Oğlum, gelinim, torunlarım
- 6 - () Başka

24- Şu anda oturduğunuz ev

- 1 - () Kendimin
- 2- () Kiracı
- 3- () Başka

25- Kiracı iseniz ne kadar kira ödüyorsunuz?

26- Oturduğunuz ev kaç katlı?

27- Oturduğunuz ev kaç odalı?

28- Evinizin içinde aşağıdakilerden hangisi bulunur?

- 1- () Tuvalet
- 2- () Ayrı banyo
- 3- () Ayrı mutfak
- 4- () Su içinde
- 5- () Elektrik

29- Ev kendinizinse nasıl sahip oldunuz?

- 1- () Miras
- 2- () Satın aldım
- 3- () Yaptım-yaptırdım
- 4- () Başka

30- Oturduğunuz bu evden çıkmayı düşünüyor musunuz?

- 1- () Evet
- 2-() Hayır

31- Düşünüyorsanız, niçin çıkmayı düşünüyorsunuz?

- 1- () Ev sahibi çıkardığı için
- 2- () Kirası pahalı olduğu için
- 3- () Daha rahat bir eve taşınmak için
- 4- () Kendi evime çıkmak için
- 5- () Yeni bir ev yaptıracam için
- 6- () Başka

32- (Kapaklı dışında doğanlara) Kapaklı'ya ne zaman geldiniz.....

33- Kapaklı'ya gelmeden önce doğduğunuz yer hariç başka bir yerde oturdunuz mu?

Oturdunuzsa bu yer

Hayır

Evet İl..... İlçe..... Köy

34- Kapaklı'ya niçin geldiniz?

- 1- () Çalıştığım iş yerine yakın olduğu için
- 2- () Daha önce oturduğum yerde geçinemediğim için
- 3- () Başka

35- Kapaklı'dan başka bir yere göç etmeyi düşünüyor musunuz?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

36- (Kapaklı'da doğanlara) Kapaklı'dan göç etmeyi düşünüyor musunuz?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

37- (Kapaklı dışında doğanlara) Göç ettiğiniz yerlere gidip gelişleriniz oluyor mu?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

38- Doğduğunuz yerdeki ailenizden para, yiyecek vb. yardım alıyor musunuz?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

39- Daha önce Kapaklı'dan göç eden akrabanız var mı?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

40- Ne zaman göç etti?

.....

41- Niçin göç etti?

- 1- () Kapaklı'da geçinemediği için
- 2- () Kapaklı dışına yerleşme için
- 3- () Okumak ya da çocuklarını okutmak için
- 4- () Başka

42- Kapaklı'dan göç eden akrabalarınıza gidiş gelişleriniz

- 1- () Olmuyor
- 2- () Yılda bir kez
- 3- () Birkaç yılda bir
- 4- () Yılda birkaç kez
- 5- () Başka

43- Daha önce göç edip, dönen akrabanız var mı?

- 1- ()Evet
- 2- ()Hayır

44- Şu anda ne iş yapıyorsunuz?

- 1- () Çiftçi
- 2- () İşçi
- 3- () Memur
- 4- () Ticaret
- 5- () Emekli
- 6- () Başka

45- Ailenizde sizden başka çalışan var mı? Varsa neyiniz oluyor?

- 1 - () Yok
- 2 - () Oğlum
- 3 - () Kızım
- 4 - ()Eşim
- 6 - () Başka

46- İşyerleri nerededir?

- 1 - () Kapaklı'da
- 2- () Kapaklı dışında

47- Sizden başka çalışanlar kazançlarını size mi veriyorlar?

1 - () Eşim

2 - () Oğlum

3 - () Kızım

4 - () Başka.....

48- Sadece siz çalışıyorsanız aylık geliriniz ne kadardır?

.....

49- Başka çalışan varsa toplam geliriniz ne kadardır?

.....

50- Babanızın mesleği nedir?

.....

51- (Kapaklı'da doğanlara) Arsa ya da fabrikalara hiç toprak satınız mı?

() Evet

() Hayır

52 - (Çiftçilere) ne kadar toprağınız var?

.....

53- Kendinizin olmayıp ta işlediğiniz toprak var mı?

() Evet

() Hayır

54 - Kiraya verdiğiniz toprak var mı?

() Evet

() Hayır

55- Ne yetiştiriyorsunuz?

1 - () Buğday

2 - () Ayçiçeği

3 - () Başka

56- Bu ürünlerden yılda ne kadar örneğin gecen yıl ne kadar ürün elde ettiniz?

.....

57- Gelir elde etmek amacıyla hayvancılık yapıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

58- Toprağınızı nasıl elde ettiniz?

1- () Miras

2- () Satın aldım

3- () Başka

59- Traktörünüz var mı?

() Var

()Yok

60 - Biğer döveriniz var mı?

()Var

()Yok

61- Varsa kaç yılında aldınız?

Traktör.....

Biğer döver.....

62- Parayı nasıl temin ettiniz?

1- () Param vardı

2- ()Toprak sattım

3- () Hayvan sattım

4- () Akrabalarımın borç aldım

5- () Kooperatif aracılığıyla

6- () Başka

63- Miras dağılımlında kız erkek gözetilir mi? (Ailenizde)

() Evet

() Hayır

64. Traktör ya da biğer döverle başkalarının işini yapıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

65. Ürettiğiniz ürünleri kime, nereye satıyorsunuz?

1- () Ofise

2-() Tüccara

3-()Başka

66. Çiftçilik dışında yaptığınız bir iş var mı? Varsa nedir?

() Var

()Yok

67. Hiç kredi kullandınız mı? Kullandıysanız nereden?

Kullandım

Kullanmadım.....

68. Halen borcunuz var mı? Varsa nereye

.....

69. (Herkes) Evinizde aşağıdakilerden hangisi var?

1- Ütü.

2- Radyo,

3- T.V.

4- Video,

5 - Teyp,

6- Müzik Seti,

7- Telefon,

8- Buzdolabı,

9- Çamaşır Makinası,

10- Tüp gazlı fırın,

11- Elektrikli fırın,

12- Şofben,

13- Elektrikli süpürge, 14- Yatak odası takımı, 15- Oturma odası takımı,

16 - Dikiş Makinası, 17 - Cep Telefonu, 18- Bilgisayar.

70. Aşağıdaki yiyeceklerden hangisini evde yapıyorsunuz ?

1- Salça,

2- Reçel,

3- Bulgur.

4- Pekmez,

5- Turşu,

6- Peynir,

7- Sebze kurusu,

8- Konserve,

9- Kavurma,

10- Tarhana,

11- Ekmek,

12- Yoğurt,

13- Tereyağı,

14- Ekşimik (Çökelek)

15- Diğer Besinler.

71. Tatil yapar mısınız ?

Evet

Hayır

72. Tatile nereye gidersiniz ?

Gitmem

Giderim.

73. Aşağıda soracağım giysileri satın mı alırsınız, kendiniz mi hazırlarsınız?

	Hazır alırsız	Kendimiz hazırlarsız
1 . Erkek Elbisesi
2. Kadın elbisesi
3. Erkek ve iç çamaşırı
4. Kadın iç çamaşırı
5. Çocuk elbisesi
6. Çocuk iç çamaşırı

74. Eşinizi ya da kızınızı tek başına seyahate gönderir misiniz?

Eşimi Gönderirim Göndermem

Kızımı Gönderirim. Göndermem

75. Oğlunuzu tek başına seyahate gönderir misiz ?

Evet

Hayır

76. Çocuklarınızı okuturken kız erkek ayrımı yapar mısınız?

Evet

Hayır

77. Kızınızsın ya da eşinizin ücretli bir işte çalışmasını kabul eder misiniz?

Eşimin Kabul ederim, Kabul etmem

Kızımın Kabul ederim, Kabul etmem

78. Ailenizin tümünü ilgilendiren kararları kim verir ?

1. Babam 2. Yalnız ben 3. Ben ve eşim

4. Tüm aile birlikte 5. Başka

79. Çocuklarımızla anlaşmazlık konularınız var mı?

1. Çocuğum yok

2. Dik kafalı ve kırıcılar

3. Bizi saymıyorlar

4. Fikirlerimize önem vermiyorlar

5. Bize bakmıyorlar

6. Yanlış davranışı yok

7. Başka.....

80. Anneniz, babanız, kayınvalide, kayınpederinizi yanınızda durmasını ister misiniz?

Evet

Hayır

81. İstiyorsanız niçin ?

1. Onlara bakmakla kendimi yükümlü saydığım için

2. Kendilerine bakacak durumda olmadıkları için

3. Başkalarına karşı ayıp olmasın diye

4. Ev işlerinde yardımcı oldukları için

5. Başka

82.-İstemiyorsanız niçin?

1. () Birbirimizle anlaşamıyoruz
2. () Evimiz yeteri kadar büyük değil
3. () Giderimiz artıyor
4. () İstedığımız gibi yaşayamıyoruz
5. () Başka

83. Sizce bir kimse yaşlanınca ona kim bakmalıdır ?

1. () Erkek çocuk
2. () Kız çocuk
3. () Huzur evine gitmeli
4. () Başka

84. Kapaklı'da en çok kimlerle görüşürsünüz?

1. () Akrabalarımınla
2. () İş arkadaşlarımla
3. () Komşularımız
4. () Başka

85. Önemli bir sorununuz çıktığında kime başvurursunuz?

1. () Arkadaşlara
2. () Akrabalara
3. () Sorunum konusunda uzman olan birine
4. () Başka

86-Kimlerden borç alırsınız?

1. () Arkadaşlarımda
2. () Babandan
3. () Kardeşlerimden
4. () Akrabalarımın
5. () Tüccardan
6. () Bankadan
7. () Başka

87. Size göre yabancı kime denir ?

1. () Ailemin dışındakilere
2. () Kapaklı'ya sonradan gelenlere
3. () Başka şehirden olanlara
4. () Başka ülkeden olanlara
5. () Başka

88. Doktor gerektiğinde nereye gidersiniz ?

1. () Kapaklı'daki doktora
2. () Dispensere
3. () İlçe'deki sağlık ocağı
4. () Başka

89. Kocakarı ilaçlarına inanır mısınız, kullanır mısınız ?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

90. Büyüye inanır mısınız ?

- 1- () Evet
- 2- () Hayır

91. Okuyup-üflemeğe inanır mısınız?

- 1- ()Evet
- 2- ()Hayır

92. Çocuğunuzu Kur'an kursuna gönderir misiniz ?

1. () Evet
2. () Hayır

93. Namaz kılar mısınız? Kılarsanız ne sıklıkta kılarırsınız ?

1. () Kılmam
2. () Beş vakit kılarım
3. () Cumaları kılarım
4. () Ara sıra kılarım
5. () Bayram namazlarını kılarım
6. () Başka

94. Oruç tutar mısınız ?

- () Evet
- () Hayır

95. Boş zamanlarınızda ne yaparsınız ?

1. Müzik dinlerim
2. Evde otururum
3. Kitap okurum
4. Evde birşeylerle uğraşırım
5. Kahveye giderim
6. Boş zamanım yok
7. Başka

96. Kadere inanır mısınız ?

- Evet
 Hayır

97. Televizyon izler misiniz ?

- Evet
 Hayır

98. Televizyonu nerede izlersiniz?

- 1- Evimde
- 2- Kahvede
- 3- Başka

99. Televizyonda en beğendiğiniz programlar

- 1- TV'de sinema
- 2- Haberler
- 3- Yerli diziler
- 4- Özel eğlence programları
- 5- Yabancı diziler
- 6- Spor programları

100- Evinize gazete alınmışınız ?

- Evet
 Hayır

101. Gazete okur musunuz, ne sıklıkta okursunuz?.

1. Hiç okumam
2. Hergün okurum
3. Ara sıra okurum
4. Başka

102. Gazeteyi nerede okursunuz?

- 1- () Evde
- 2- () Kahvede
- 3- () İşyerinde
- 4- () Başka

103- Gazetede en çok hangi yazıları okursunuz ?

1. () Aktüalite, magazin, haberler
2. () Politik haberler
3. () Spor
4. () Makaleler
5. () Resimli romanlar
6. () Yazı dizileri
7. () Tefrikalar
8. () Fark etmez

104. Sinema ya da video'da film izler misiniz ? İzlerseniz en çok hangi tür filmleri seversiniz?

1. () İzlemem
2. () Kovboy filmleri
3. () Aşk filmleri
4. () Polisiye macera filmleri
5. () Seks filmleri
6. () Sosyal içerikli filmler
7. () Fark etmez

105. Bir insanın zengin sayılabilmesi için aşağıdakilerden hangisine sahip olması gerekir?

1. () Toprağı
2. () Parası,
3. () Emlaki
4. () Yüksek maaşı
5. () Devamlı geliri
6. () Başka

106. Kapaklı'da sözü en fazla geçen kişi kimdir?

1. Öyle biri yok
2. Kapaklı'nın bir zengini
3. Kapaklı'nın bir yaşlısı
4. Belediye başkanı

107. Kapaklı'da kendinizi en yakın hissettiğiniz kişi neyiniz oluyor ?

1. Aile üyesi
2. Akrabam
3. İş Arkadaşım
4. Komşum,
5. Başka

108. Seçimlerde oy kullanılmışınız ?

- 1- Her seçimde kullanırım
- 2- Ara sıra kullanırım ü

109. Bize bildiğiniz partilerin adlarını söylemlisiniz

- 1- 2- 3- 4- 5- 6- 7- 8

110. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna üye ya da bağlı mısınız?

- 1- Değilim
- 2- Emekli sandığına
- 3- SSK'ya
- 4- Bağ-Kur'a
- 5- Başka

111. (İşçilere) Sendikaya üye misiniz ?

- Evet
- Hayır

112. Türkiye'nin Kapaklı'ya en uzak yeri neresidir ?

.....

113. Dünyanın Kapaklı'ya en uzak yeri neresidir?

.....

114. Sizce en kısa zaman birimi nedir ?

.....

115. Gece en geç kaçta yatarsınız?

.....

116. Sabah en erken kaçta kalkarsınız?

.....

117. Çerkezköy'deki fabrikaların Kapaklıya etkisi oldu mu?

Evet

Hayır

118. Çerkezköy'deki fabrikaların sizin ailenize etkisi oldu mu?

Evet

Hayır

119. Şu anda çalıştığınız işten önce bir başka işte çalışıyor muydunuz?

1. İşsizdim, herhangi bir işte çalışmıyordum.

2. Çiftçi

3. İşçi

4. Memur

5. Ticaret

6. Emekli

7. Başka

120. Arabanız, otomobiliniz var mı ?

1. Evet

2. Hayır

121. Herhangi bir bankadan kredi kullandınız mı?

1. Evet

2. Hayır

122. Hangi tür kredi kullandınız ? (Kullananlara)

1. Tüketici kredisi

2. Ticari kredi

3. Konut kredisi

4. Taşıt kredisi

5. Başka

5. Din adamı

6. Başka

123. Kredi kullanan bir arkadaşınız ya da yakınınıza kefil oldunuz mu?

1. Evet

2. Hayır

124. Birikmiş paranız varını ?

1. Evet

2. Hayır

125- Birikmiş paranız varsa ya da olsa idi nasıl değerlendirirdiniz ?

1- Altın

2- Banka faizi

3- Repo

4- Tahvil, Bono

5- Borsa

6- Emlak (Bina arsa vb.)

7- Başka

126-Sizce bugün Türkiye'nin en önemli sorunu nedir?

1. Terör

2. İşsizlik

3. Enflasyon

4. Yolsuzluklar

5. Başka ,

127- Şu an çalıştığınız işe nasıl girdiniz ?

1. İş ve işçi bulma kurumu aracılığıyla

2. Kendi çabamla

3. Bir tanıdığımın aracılığıyla

4. Başka

